

ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพล

ต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

**A STUDY OF BELIEF AND RITUALS RELATED TO THE WORSHIP OF
PHONTHONG DHATU CONCERNING THE INFLUENCE TOWARDS
THE COMMUNITY OF NONGNAKAM SUB-DISTRICT,
MUANG DISTRICT, UDORNTHANI PROVINCE**

พระมหานพตน์ สิริรินทร์ (สิงห์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๖๐

ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพล

ต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

พระมหานพตน์ สิริธโร (สิงห์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A Study of Belief and Rituals Related to the Worship of
PhonThong Dhatu concerning the Influence towards
the Community of Nongnakam Sub-district,
Muang District, Udonthani Province**

PhramahaNopadon Sirindharo (Singhan)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
MahachulalongkorntajavidyalayaUniversity
Bangkok,Thailand
C.E.2017

(CopyrightbyMahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนา
คำ อำเภอมะนัง จังหวัดอุดรธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิภิโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิภิโร, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.หอมหวลบัวระภา)

กรรมการ

(พระราเชนทร์ วิจารณ์, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระครูจิตรธรรมธัช, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระราเชนทร์ วิจารณ์, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูจิตรธรรมธัช, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหานพดล สิริโนโร / สิงหน)

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	: การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชา พระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
ผู้วิจัย	: พระมหานพต สิริธโร (สิงหน)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

- : พระราเชนทร์ วิสารโท, ผศ.ดร., บธ.บ.(วิทยาการจัดการทั่วไป),
ศน.ม (พุทธศาสนศึกษา), Ph.D. (Pali&Buddhist Studies)
- : พระครูจิตรธรรมธัช, ผศ.ดร., ป.ธ.๔, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา)
พธ.ม.(พระพุทธศาสนา), Ph.D. (Buddhist Studies)

วันสำเร็จการศึกษา

: ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ในชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชา พระธาตุโพนทอง ที่มีต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการดำเนินระเบียบการวิจัยขั้นตอนรวบรวมข้อมูล ได้แยกข้อมูลออกเป็น ๓ ประเภท คือ ข้อมูลประเภทเอกสาร ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลภาคสนามการศึกษภาคสนาม เป็นการศึกษจากการสังเกต การสัมภาษณ์บุคคล ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ การจดบันทึก ใช้เครื่องมือบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป การบันทึกเทป ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์ ข้าราชการ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ผู้มาประกอบพิธี

ผลจากการวิจัยพบว่าความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยหลักธรรมพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อกันมาก็เพราะความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาและในที่นี้ก็คือศรัทธาสมเด็จพระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า ศรัทธาที่ตั้งมั่นคงแล้ว ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จ ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ ชาวพุทธจะต้องเชื่อและนับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างมั่นคงอีกอย่างหนึ่งจะต้องเชื่อใน ๔ เรื่องหลัก คือ ๑) เชื่อเรื่องกรรม คือการกระทำ ๒) เชื่อเรื่องผลของกรรม ๓) เชื่อใครทำ ใครได้ ๔) เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระบรมสารีริกธาตุ ที่พระเพลิงมิได้ไหม้ทั้งประเภท ลักษณะและขนาดไว้ ดังนี้
(๑) ประเภทของพระบรมสารีริกธาตุ มี ๒ คือ ที่กระจายออกจากกัน และที่ไม่กระจายออกจากกัน
(๒) ลักษณะของพระบรมสารีริกธาตุ มี ๓ คือ ลักษณะสีเหมือนดอกมะลิตูม ลักษณะสีเหมือนแก้ว

มุกดาที่เจียรไน และเหมือนสีจูนหรือผงทองคำพระธาตุมี ๓ ขนาด มีสีฐาน เหมือนเม็ดผักกาด และข้าวสารหลัก เม็ดถั่วแตก ต่อมาได้มีการสร้างพระสถูปเจดีย์ ๔ ประเภท ไว้กราบไหว้สักการบูชา

ผลจากการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนตำบลหนองนาคำในปัจจุบันมีความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ในชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ชาวชุมชนตำบลหนองนาคำ ในปัจจุบันมีเชื่อว่าบุคคลใดมีจิตเลื่อมใสบูชาพระพุทธเจ้าด้วยอามิสบูชา คือ การบูชาด้วยดอกไม้บูชาที่เครื่องของหอม การบูชาด้วย ๒ ประการ ๑ บูชาด้วยการปฏิบัติบูชา คือตั้งตนอยู่ในโอวาท แล้วประพฤติตนเป็นธรรมจารี ถือศีล ๕ และ ศีล ๘ มรรคมิ้องค์ ๘ และ ไตรสิกขาบาท เรียกว่า ปฏิบัติบูชา ส่วนบุคคลผู้ปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรม ด้วย ถือว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ๒.บูชาด้วยอามิสบูชา คือ บูชาด้วยวัสดุสิ่งของ หรือประทีป รูป เทียน และสุคนธชาติ พวงมาลัย เครื่องหอม ช่างม้าวัวควาย บั้งไฟ ผ้า ๗ สี ผ้าห่มพระธาตุ ร้าบวงสรวง จุดบั้งไฟบูชา การนำมหรสพมาแสดง ผลไม้มังคุดต่าง ๆ น้ำดื่มต่าง ๆ เช่น น้ำเปล่า น้ำแดง น้ำเขียว น้ำส้ม เรียกว่า อามิสบูชา ด้วยสิ่งของต่างๆ ที่ตนมีความเชื่อ

ผลจากการวิจัยพบว่าชาวชุมชนตำบลหนองนาคำในปัจจุบันมีอิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชา พระธาตุโพนทอง ที่มีต่อชนตำบลหนองนาคำ ได้รับอิทธิพลต่อพระธาตุโพนทอง คือ จริยธรรม และศีลธรรมอันดีงาม มีความเชื่อถือตั้งแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย คือ ความเชื่อเรื่องที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวตำบลหนองนาคำ ใน ๖ ด้านได้แก่ ๑) อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องส่วนปัจเจกบุคคล ๒) อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องสังคม-เศรษฐกิจ-ชุมชนทำให้ชุมชนมีศีลธรรมมากขึ้น มีความเกรงกลัวต่อบาปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นกิจกรรมทางหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนปฏิบัติตัวเป็นคนดีมีศีลธรรม ให้มีความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ปลุกฝังจิตสำนึกในครอบครัวเป็นที่ให้ชุมชนและครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัวเป็นที่พึ่งทางใจ ของชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เมื่อได้มาขอพรให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขและกราบไหว้ขอพรให้ท่านคุ้มครองจึงมีความเชื่อมั่นทางด้านจิตใจ และความเชื่อด้านสติและสมาธิมากขึ้น ทำให้สังคมอยู่กันแบบผาสุก เกิดความปลอดภัยและดีงามภายในชุมชน สืบต่อไป

Thesis Title : A Study of Belief and Rituals Related to the Worship of Phon Thong Dhatu concerning the Influence towards the Community of Nongnakam Sub-district, Muang District, Udonthani Province

Researcher : Phramaha Nopadon Sirindharo (Singhan)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Rachane Visārado, Asst. Prof. Dr. B.B.A (General Management)M.A.(Buddhist Studies), Ph.D.(Pali&Buddhist Studies)

: Phrakrujiradhammathach, Asst. Prof. Dr., Pali IV, B.A. (Buddhist Studies), M.A.(Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : February 11, 2018

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the concepts and theory related to the belief, rituals and worship of the relics as appeared in the Buddhist scripture of Theravada Buddhism 2) to study the belief and rituals in the worship of Phon Thong Dhatu in the community of Nakam Sub-district, Muang District, Udonthani Province and 3) to study the influence of belief and rituals in worshipping Phon Thong Dhatu towards the community of Nakam Sub-district, Muang District, Udonthani Province. This research was the qualitative research. The steps of collection of data can be divided into three categories, that is, documentary data electronic data and field study data. The field study was a study from the observation, interview including the data analysis by using the descriptive method.

The results of the research were found that the belief and the rituals of worshipping Phra Dhatu were appeared in the scripture of Theravada Buddhism by holding the Buddhist Dhamma continuously because of the Buddhist faith, that is, to believe in the Buddha's words "The certain faith result in the advantage." The Faith means the belief, the Buddhist must believe and respect for the Triple Gem, that is Buddha, Dhamma and Sangha confirmedly. In addition, they must believe in 4 matters, that is, 1) belief in Kamma, 2) belief in the result of Kamma 3) belief in "what one sows, so one receives" 4) belief in the Buddha's Enlightenment. The Buddha' relics were not burned, there were the features and the sizes as follows: 1) two types of the relics were that the dispersed feature and not dispersed feature from each other 2) the features of the relics consist of three types, namely, the feature of colors like the Matoom follower, feature of the pearl, and like the powder or golden powder. The relics were in three sizes, that is, the basic is like the lettuce and the milled rice and the broken beans. From that time, the Four Pagodas were built for worshipping.

The results of the research were still found that people in the community of Nongnakam Sub-district at the present have their faith and rituals in worshipping Phon Thong Dhatu of the community in Nongnakam Sub-district, Muang District, Udonthani province, people in Nongnakam at the present believe that whoever has the faith and worship with the materials, such as worshipping with the flowers and

perfumes. The worships consist of two types, that is, 1) to worship with practice namely to set themselves in the advices and then practice themselves as the Dhamma practitioners by preserving five precepts, the Noble Eightfold Paths and Threefold Trainings. All these are called the worshipping practice, while Dhamma practitioners as suitable for Dhamma, the highest practice and practice in accordance with Dhamma are considered as to worship with the supreme rituals 2) to worship with materials, that is, to worship with materials or lamps, joss sticks, candles and fragrance, garlands, perfumes, elephants, cows, buffalos, fire display, 7 color clothes for covering Phra Dhatu, dancing rituals, the fire lighting on the fire display for worshipping Phra Dhatu, arrangement of entertainment, various fruits, various water such as pure water, red water, green water and oranges. All these are called as material worship in accordance with their beliefs.

The results of the research were found again that people in community of Nongnakam of the present have the influential beliefs and rituals in Phon Thong Dhatu towards people in Nongnakam Sub-district and the influence of Phon Thong Dhatu is the morality and wonderful precepts. The beliefs from the period of grandfathers and grandmothers are the beliefs that have the influence towards people in the community of Nongnakam Sub-district in 6 aspects, that is, 1) the influence towards the individual's belief 2) the influence towards the secret power and the miracles 3) the influence the rocket festival 4) the influence towards Kamma, merit and sin 5) the influence towards the belief of the hell and heaven 6) the influence towards the social, economical, communion beliefs. All make people have more morality and scare the sin and secret things such as to respect for the secret things is one activity that makes people practice the morality and to have the harmony, to create the relationship in family, to implant the consciousness to the family and community of Nongnakam Sub-district, Muang District and Udonthani province. When they come to ask for blessings for their families to be happy ask for blessings to protect them and let them to have more mindfulness and concentration and to make the society to be peaceful and safety in the community in the long run.

กิตติกรรมประกาศ

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น พระสัทธรรมและพระอริยสงฆ์ผู้ประเสริฐ วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ เพราะความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระอาจารย์ คณะบดี ที่เป็นประธานกรรมการควบคุมอำนวยการสอบวิทยานิพนธ์ แก้ไขและปรึกษาเพิ่มเติมความสมบูรณ์แบบของงานผู้วิจัย โดยพระอาจารย์ราชนทร์ วิจารณ์โท, ผศ.ดร. ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และพระครูจิรธรรมธัช, ผศ.ดร. กรรมการ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ชี้แนวทางและเทคนิคในการวิจัย เป็นธุระในการตรวจต้นฉบับให้คำปรึกษา และเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง และสอนเทคนิคการจัดรูปแบบในการทำงานบนเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ความสวยงาม ด้วยความเมตตาที่ได้รับจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่านนี้ ทำให้เนื้อหาของวิทยานิพนธ์มีความชัดเจนและสมบูรณ์ คณะอาจารย์บัณฑิตศึกษาที่ให้ความเมตตา แก่ผู้วิจัยได้มีโอกาสดำเนินการเข้าศึกษาสถาบันแห่งนี้ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จนสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณไปยังเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลหนองบัว และหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ และชาวบ้านชุมชนตำบลหนองนาคำ ตลอดจนพระภิกษุในเขตตำบลหนองนาคำทุกรูป/คน และอีกหลาย ๆ ท่านที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งได้มีส่วนช่วยในการให้สัมภาษณ์ของส่วนต่าง ๆ และอำนวยความสะดวก และส่งพลังใจบริสุทธิ์จนทำให้วิทยานิพนธ์แล้วเสร็จสมบูรณ์

หากมีความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังใจ ตลอดถึงกำลังทรัพย์ด้วยดีตลอดมา พร้อมกันนี้ ความดีใดๆ ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเป็นเครื่องบูชาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม และพระอริยสงฆ์ ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทั้งหลายนับตั้งแต่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบันทุกรูป/คน และครอบครัวของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลซึ่งคอยให้ความสนับสนุนส่งเสริมและให้กำลังใจมาโดยตลอด ขอความมุ่งหวังเจตนาด้วยความ پاکเพียรของผู้วิจัยจะมีส่วนสนับสนุนให้พระพุทธศาสนา สังคม และประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

พระมหานพต สิริธโร (สิงห์)

ธันวาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๒
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๒
๒.๒ แนวคิดเรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท	๒๔
๒.๓ แนวคิดเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระธาตุในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท	๓๔
๒.๔ แนวคิดในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๔๐

บทที่ ๓ ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาและความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ โพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	๕๓
๓.๑ ประวัติความเป็นมาและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทองและสภาพกาล ปัจจุบันทั้งกลุ่มประชากรของชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัด อุดรธานี	๕๓
๓.๒ ความเชื่อในการบูชาพระธาตุโพนทองชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	๕๙
๓.๓ พิธีกรรมในการบูชาเกี่ยวกับพระธาตุโพนทองชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	๖๗
๓.๔ ด้านพิธีกรรมการบูชาเกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	๗๔
บทที่ ๔ วิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุ โพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	๙๖
๔.๑ อิทธิพลที่มีความเชื่อส่วนบุคคล	๙๘
๔.๒ อิทธิพลความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์	๑๐๐
๔.๓ อิทธิพลความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ	๑๐๒
๔.๔ อิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป	๑๐๔
๔.๕ อิทธิพลความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์	๑๐๖
๔.๖ อิทธิพลความเชื่อเรื่องสังคมและเศรษฐกิจชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	๑๐๘
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๑๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๔
บรรณานุกรม	๑๒๗
ภาคผนวก	๑๓๔
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๓๕
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์	๑๔๑

ภาคผนวก ค ภาพป้ายประวัติและภาพพระธาตุโพนทองและฐานพระธาตุเดิม	๑๔๗
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรมและพิธีกรรมการบูชาพระโพนทอง	๑๕๔
ภาคผนวก จ ภาพสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๖๕

ประวัติผู้วิจัย	๑๗๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑. กรอบแนวคิดการวิจัย	๕๒
๒. ภาพป้ายคาถาบูชาและประวัติภาพพระธาตุโพนทอง	๑๔๙
๓. ฐานพระธาตุเก่า	๑๕๑
๔. หอพระธรรมชัย	๑๕๒
๕. ภาพปัจจุบันของพระธาตุโพนทอง	๑๕๓
๕. ภาพกิจกรรมของชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	๑๕๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อของคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๑๙๖/๑๕๑, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙๖/๒๑๐. หมายถึง วินัยปิฎก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๑๕๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และวินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๒๑๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

วิ. มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)

ช.เปต.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
ช.ม.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ช.จ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ	(ภาษาไทย)
ช.ปฎิ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภทวารวค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระไตรปิฎก

ช.ป.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย สทฺธมมปกาสนิ ปฏิสมภิทามคคอฏฺฐกถา (ภาษาบาลี)
ช.อิติ.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย ปรมตถทีปนี อิติวุตตกอฏฺฐกถา (ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ.	(บาลี)	=	อภิธมมปิฎก ฌมมสงคณิ อฏฺฐสาสนีอฏฺฐกถา (ภาษาบาลี)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้งเล่มที่ / ข้อที่ / หน้าที่ / ตามลำดับ เช่น วิ. มหา. (ไทย) ๔/๘/๑๒ -๑๔. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ / ข้อที่ ๘ / หน้าที่ ๑๒-๑๔ (ภาษาไทย).

การใช้หมายเลขอ้างอิงอรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่มที่ / หน้าที่ เช่น อภิ.สง.อ. (บาลี) ๔๖/๒๕๕. หมายถึง อภิธมมปิฎก ฌมมสงคณิ อฏฺฐสาสนีอฏฺฐกถา เล่มที่ ๔๖/หน้าที่ ๒๕๕ (ภาษาบาลี).

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักการและเหตุผลการดำรงชีพและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นแม้จะทำอะไรก็ตาม เราก็ต้องมีสติ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว พรั่งพร้อมและการดำเนินในชีวิตประจำวันก็มิใช่ในการทำงาน ประกอบสัมมาอาชีพ ด้วยความสุจริต ทั้งกาย วาจาใจ ด้วยศีลธรรม จริยธรรม ความรู้ตัวพรั่งพร้อม หรือแม้จะมีศรัทธาที่ดีก็ประกอบไปด้วย เหตุและผล ด้วยปัจจัยเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ไม่เชื่อในสิ่งที่มลาย และให้รู้ที่มาที่ไปในเรื่องราว^๑ โดยพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อ ๆ กันมาก็เพราะความเชื่อ และความเคารพบูชาต่อกันรุ่นอีกรุ่น และสู่อีกรุ่นต่อ ๆ ไป ก็เพราะความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อต่อบุคคล และวัตถุ แม้ที่สำคัญประวัติของ พระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล ตลอดทั้งผู้มีจิตศรัทธาได้สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไว้กราบไหว้สักการบูชาที่เกิดขึ้นเพราะความเชื่อและแรงศรัทธา พวกเราชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนา จะต้องมีความศรัทธาที่แข็งแรงไม่สั่นคลอน ในที่นี้ก็คือ ศรัทธาสมเด็จ พระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า สหยาปติฏฐิตา ศรัทธาที่ตั้งมั่นคงแล้ว ย่อมยัง ประโยชน์ให้สำเร็จ ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ ชาวพุทธจะต้องเชื่อและนับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างมั่นคงอีกอย่างหนึ่งจะต้องเชื่อใน ๔ เรื่องหลัก ๆ คือ (๑) เชื่อเรื่อง กรรม คือ การกระทำ (กัมมสัทธา) (๒) เชื่อเรื่องผลของกรรม (วิปากสัทธา) (๓) เชื่อใครทำอะไรได้ (กัมมัสสกตาสัทธา) (๔) เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา)^๒

โดยมาในกาลามสูตร คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะหมู่บ้านเกส ปุตตะนิคม แคว้นโกศล พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างมลาย โดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีกว่าก่อนเชื่อ มีอยู่ ๑๐ ประการ ได้แก่ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตาม ๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าปลงใจเชื่อเพราะเดาว่าเป็นเหตุผล เดียวกัน อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমানคาดคะเน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเดาจากอาการที่เห็น

---

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๗.

^๒ พระอริการจำปา กิตติปัญญา (คานอก), “การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่ของพระครูคุณนคร พิทักษ์ (หลวงพ่อกงฐิตปัญญา)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่าปลงใจเชื่อเพราะผู้พูดมีลักษณะน่าเชื่อถือ อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา เมื่อใดสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศลหรือมีโทษเมื่อนั้นไม่กระทำเสีย เป็นการแสดงถึงความรักที่พระพุทธศาสนาให้ ความเป็นอิสระในความเชื่ออย่างถึงที่สุดพึงรู้ไว้ในฐานะเป็นอุปกรณ์แห่งการควบคุมความเชื่อของตน^๓

ให้เป็นไปในทางที่จะปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จได้เล่าต่อ ๆ กันมาตามธรรมเนียม ส่วนในระดับปุถุชนธรรมดาพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ละเลยความรู้ของมนุษย์ที่ยังมีความเกี่ยวข้องอยู่กับเรื่องโลก การอยู่อาศัยโลกในระดับของชาวบ้านจะต้องทำหน้าที่เพื่อสืบทอดความเป็นมนุษย์ ในเบื้องต้นพระพุทธศาสนาได้สอนให้รู้จักการเคารพศรัทธากราบไหว้พระรัตนตรัย แปลว่า คือ แก้วอันประเสริฐหรือสิ่งล้ำค่า ๓ อย่าง หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ ประการคือ (๑) พระพุทธเจ้า พระผู้ตรัสรู้เองและสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม (๒) พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและความประเสริฐ (๓) พระสงฆ์ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า^๔ สำหรับที่จะมีความเชื่อในสิ่งเหล่านั้น มีใจความว่าแต่ให้เชื่อด้วยความพิจารณาของตนเอง คำสอนเหล่านั้นเมื่อประเสริฐ กระทำตามไปแล้ว จะมีผลเกิดขึ้นอย่างไร ถ้ามีผลเกิดขึ้นเป็นการทำตนเอง และผู้อื่นให้เป็นทุกข์เดือดร้อน ก็เป็นคำสอนที่ไม่ควรปฏิบัติตาม ถ้าไม่เป็นไปเพื่อทำตนเอง และผู้อื่นให้เดือดร้อน แต่เป็นไปเพื่อความสุขความเจริญยอมเป็นคำสอนที่ควรทำตาม ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการพูดถึงราคะ โทสะ โมหะ จะได้พิจารณาเห็นแล้ว จึงปฏิบัติตามโดยสัดส่วนของการพิจารณาเห็น ไม่ยอมเชื่อและปฏิบัติตามเหตุและผล

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การบูชาเพื่อเป็นพุทธานุชาว่า เป็นที่พึงเป็นสิริมงคล และเป็นที่กราบไหว้สักการบูชา ถ้าเป็นบุคคลและสถานที่ ๆ ควรบูชาผู้กราบไหว้ก็ควรยอมเกิดผลแก่ผู้บูชาได้ตามฐานะและโอกาส ถ้าบูชามนุษย์ผู้ไม่ควรบูชาก็ปราศจากประโยชน์ วิธีที่จะบูชานั้นมี ๒ ประการ (๑) บูชาด้วยพัสดุสิ่งของ หรือประทีป รูป เทียน และสุคนธชาติ เรียกว่า อามิสบูชา (๒) บูชาด้วยการปฏิบัติ คือ ตั้งตนอยู่ในโอวาท แล้วประพฤติตนเป็นธรรมจारी เรียกว่า ปฏิบัติบูชา ส่วนบุคคลผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่งประเสริฐตามธรรมนั้นแหละถือว่า บูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง การบำรุงบิดามารดาด้วยข้าวน้ำ การถวายจีวรบิณฑบาตแด่พระพุทธเจ้า หรือพระสงฆ์ การจุดธูปเทียนจัดดอกไม้หน้าพุทธรูปอย่างนี้เรียกว่า อามิสบูชา การทำความดี เพื่อการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เรียกว่า ธรรมบูชา^๕ เพราะเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่จะบูชาพึงจะสมควรบูชาจัดเป็นผู้ควรบูชาอันแท้จริงเมื่อบุคคลใดได้บูชาแล้วก็ถือว่า อานุภาพของพระรัตนตรัย คือ วัตถุธาตุและพระบรมธาตุจะสามารถป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ เป็นยอดสิริมงคลแก่บุคคลและสถานที่ต่าง ๆ กัน คนเรานับถือบุคคลหรือวัตถุอย่างใด ก็บูชามนุษย์หรือ

^๓ อด. (ไทย) ๒๐/๒/๒๖๑.

^๔ พระมหาชาญ จันทาโย, “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรม สุภาษิตของสุนทรภู่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕๙.

^๕ วคิน อินทสระ, พระไตรปิฎกย่อ ฉบับย่อความและอธิบายความอังคุตตรนิกาย เล่ม ๑ (หมวด ๑-๔), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมตตาทรย์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๐.

วัตถุอย่างนั้น ด้วยหวังว่าจะเป็นความดีความเจริญแก่ตน ผลที่จะพึงได้ก็อยู่ที่บูชาบุคคลผู้ควรบูชาหรือไม่ และสิ่งที่ควรบูชา ส่วนของพระบรมธาตุสามารถช่วยให้เกิดสัมมาทิฐิเป็นยอดศีลirimงคลแก่บุคคล และสถานที่ อย่างไรก็ตามสามารถกำหนดช่วงเวลา และสถานที่ของคติความเชื่อโดยการใช้การพิจารณาตามแรงศรัทธาของตน

ปัญหาที่ต้องการทราบในปัจจุบัน คือ การปฏิบัติต่อองค์พระธาตุโพนทอง ซึ่งเป็นที่บรรจุและพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และพระอัฐธาตุพระอรหันต์ อันเนื่องจากว่า ต่างคนต่างมีความเชื่อความเข้าใจไปคนละทิศละทาง จึงทำให้ภาพสะท้อนออกมาเหมือนกับว่า ชาวพุทธนับถือไสยศาสตร์ก่อให้เกิดผลต่อมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องโชครางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นว่า โชคเครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนเองได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสง นางไม้ พระภูมิเจ้าที่เจ้าทาง แม่ธรณี แม่คงคา เทวดาอารักษ์ และความเชื่ออำนาจลึกลับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ เหมือนมีคติว่าในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดที่เกิดขึ้นในล้านนา โดยกำหนดให้บูชาปีวัตถุสถานสำคัญต่าง ๆ ทั้งใน ล้านนา ล้านช้าง และพม่า ให้เป็นพระธาตุประจำปีเกิดต่าง ๆ กัน คือ (๑) พระธาตุศรีจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีชวด (๒) พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง ประจำปีฉลู (๓) พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ ประจำปีชลา (๔) พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน ประจำปีเถาะ (๕) พระพุทธสิหิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีมะโรง (๖) ต้นโพธิ์วัดมหาโพธาราม จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีมะเส็ง (๗) เจดีย์ ขเวดากอง พม่า ประจำปีมะเมีย (๘) พระธาตุคดยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีมะแม (๙) พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ประจำปีวอก (๑๐) พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน ประจำปีระกา (๑๑) พระเจดีย์จุฬามณี (พระธาตุอินทร์แขวน) ประเทศพม่า ประจำปีจอ (๑๒) พระธาตุคดยตุง จังหวัดเชียงราย ประจำปีกุน จากการที่นับถือ^๖

เมื่อกล่าวถึงพระธาตุโพนทองจึงต้องการทราบ อิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุต่างๆในพระพุทธศาสนาเถรวาท และพระธาตุโพนทอง เพื่อที่ต้องการทราบเชิงวิเคราะห์ความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาวิวัฒนาการสืบทอดในวิถีชีวิตปัจจุบันของชาวตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ว่าเป็นอย่างไรเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาตลอดทั้งความเชื่อและพิธีกรรมอิทธิพลความเชื่อของชุมชน ตำบลหนองนาคำ ที่มีต่อพระธาตุโพนทอง อำเภอเมือง จ.อุดรธานี

โดยมีประวัติความเป็นมาและความสำคัญ โดยย่อที่เผยแพร่ในชุมชน ตำบลหนองนาคำ ดังนี้ เป็นพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์สมัยอาณาจักรขอมเรืองอำนาจ มีลักษณะเป็นรูปแปดเหลี่ยม ฐานกว้าง ๘ เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดสูง ๑๐ เมตร ตั้งอยู่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เดิมเป็นที่บรรจุอัฐิพระอรหันต์พร้อมมีการบรรจุพระพุทธรูปทองคำไว้ข้างใน ปัจจุบันพระธาตุโพนทองได้ทำการบูรณะซ่อมแซมใหม่ โดยเทศบาลหนองบัว ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง

^๖ สุระ พิริยะสงวนพงศ์, พระมหามัณเฑียรและเจดีย์สำคัญในพม่า, (นนทบุรี : โรงพิมพ์ บมจ.อมรินทร์ พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗), หน้า ๙.

จังหวัดอุดรธานี ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบพระธาตุโพนทองเป็นที่สักการบูชาของชาวขอมในสมัยนั้น^๗

ส่วนที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีพระพุทธรูปที่โดดเด่นและสวยงามอยู่หลายองค์ มีตำนานเล่าขานว่า สมัยพุทธกาลมีพระอรหันต์ จำนวน ๘ รูป เดินมุ่งหน้าไปกราบนมัสการอิฐธาตุพระสัมมาสัมพุทธะพุทธเจ้ายัง “ภูกำพร้าว” (พระธาตุพนม) อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม หลังจากเดินทางกลับมาเกิดอาพาธหนักท่านรู้ว่าตนเองจะมรณภาพ จึงได้ปักกลดนั่งสมาธิและได้ดับขันธนิพพาน ณ บริเวณที่ก่อตั้งพระธาตุโพนทองแห่งนี้ หลังจากที่มีพระอรหันต์ดับขันธนิพพานแล้ว จึงได้จัดมาปนกิจพร้อมนำอิฐบรรจุเอาไว้ในพระธาตุ โดยคนสมัยก่อนเคารพ และศรัทธาในศาสนาพุทธเป็นอย่างมาก^๘ เจ้าเมืองในแต่ละที่จะเดินทางมาร่วมทำบุญและก่อสร้าง “องค์พระธาตุ” เพื่อบรรจุอิฐของพระอรหันต์ที่นิพพาน โดยได้นำเอาพระพุทธรูปทองคำ เครื่องทองสัมฤทธิ์ และของมีค่าต่าง ๆ นำมาบรรจุไว้ในพระธาตุ โดยใช้เวลาก่อสร้างเพียง ๗ วัน นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียงยังได้ก่อสร้างองค์พระธาตุเล็กไว้อีก ๒ องค์ ทางทิศตะวันตก ชาวขอมที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้นต่างพากันตั้งชื่อองค์พระธาตุที่บรรจุอิฐพระอรหันต์ว่า “พระธาตุโพนทอง” ที่มีความหมายว่า “พระธาตุที่เนินทองคำสูง”^๙

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงต้องการทราบและศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับในเรื่องความเชื่อ และพิธีกรรมการบูชาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทและความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุ ตลอดจนอิทธิพลความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาที่มีต่อพระธาตุโพนทอง ชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุ ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทองในชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชา พระธาตุโพนทอง ที่มีต่อชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

^๗ สัมภาษณ์ นายบัวไล คำขาลี, เจ้าพระธาตุโพนทอง, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๘ ประวัติพระธาตุโพนทอง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.nongbuaudno.go.th/imagenes/t44.gif> [๑๕ ก.ค.๒๕๖๐].

^๙ หลักฐานกับพระธาตุโพนทอง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.khaosod.co.th> [๑๕ ก.ค. ๒๕๖๐].

^{๑๐} สัมภาษณ์นางพิกุล ชัยชนะ, พนักงานดูแลความสะอาดพระธาตุโพนทอง, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ต้องการทราบความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ต้องการทราบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุโพทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ต้องการทราบแนวความคิดเห็นของความเชื่อในการบูชาพระธาตุโพทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การบูชาพระธาตุ ในกรณีศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุ ในการสำรวจแนวความคิดเห็น และอิทธิพลเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร หลักธรรมจากพระไตรปิฎก หนังสือ เอกสาร วารสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ต่างๆที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของเถรวาทและความเชื่อพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายการวิจัยนี้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องในการวิจัยนี้ คือ

๑. โดยการออกสัมภาษณ์ พระสงฆ์ในเขตปกครอง ตำบลหนองนาคำ จำนวน ๓ รูป

๒. โดยการออกสัมภาษณ์ ข้าราชการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเทศบาลหนองบัว จำนวน ๕ คน

๓. โดยการออกสัมภาษณ์ หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ จำนวน ๔ คน

๔. โดยการออกสัมภาษณ์ กำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองนาคำ จำนวน ๒ คน

๕. โดยการออกสัมภาษณ์ ประชาชนชาวบ้าน และ และคนแก่ในหมู่บ้านธาตุโพทอง และบ้านหนองนาคำ จำนวน ๕ คน

๖. โดยการออกสัมภาษณ์ ผู้ที่มาทำพิธีในการบูชาพระธาตุโพทอง จำนวน ๕ คน รวมทั้งหมด จำนวน ๒๔ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้เป็นการศึกษา เพื่อต้องการทราบปัญหาและจุดประสงค์ในการดำเนินการวิจัยความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และได้ทราบในพื้นที่มีความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในการวิจัยนี้

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของบุคคลต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อบุคคลนั้น ๆ แม้พลังอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแต่บุคคลในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเกรงกลัวในที่นี้ความเคารพบูชา เทิดทูล และหวงแหนรักษาไว้และพัฒนา หมายถึง ความเชื่อที่มีต่อพระธาตุโพนทองตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๕.๒ พิธีกรรม หมายถึง การประกอบงานระเบียบพิธีขั้นตอนการจัดของมาถวายและแลกเปลี่ยนความหวังในการที่พึงกระทำและเคารพปฏิบัติภายใต้ความเชื่อที่มีต่อองค์พระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๕.๓ การบูชาหมายถึงการยกย่อง เชิดชู เลื่อมใส ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ที่เราแสดงต่อสิ่ง ที่ควรบูชาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไปในทางชั่วร้ายด้วยการบูชาด้วย ดอกไม้ธูปเทียน ชันธำพวงมาลัย ผ้าเจ็ดสี ที่มีต่อพระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๕.๔ พระธาตุโพนทอง หมายถึง พระธาตุที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระธาตุอรหันต์สาวกและพระพุทธรูปทองคำอีกทั้งเครื่องสำคัญต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมากมีลักษณะรูปทรงแปดเหลี่ยม สูง ๑๐ เมตรกว้าง ๘ เมตรพระธาตุโพนทองอายุเก่าแก่ สร้างในสมัยของกำลังรุ่งเรืองประดิษฐานอยู่ที่ริมถนนอุดร-สกลตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๕.๕ อิทธิพลความเชื่อในการบูชา หมายถึงการยึดถือตามแนวทางการคิดภายใต้ความเชื่อและปฏิบัติสืบๆต่อกันมาด้วยแรงความศรัทธาได้รับคาดหวังความสำเร็จและความเป็นจริงในการปฏิบัติต่อองค์พระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ (๑) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ (๒) ความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ (๓) ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป นรก-สวรรค์ (๔) ความเชื่อเรื่องด้านสังคม-เศรษฐกิจ-ชุมชน

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาวิจัย ประมวลได้ดังนี้

๑.๖.๑ งานเอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ได้ตรัสไว้ว่า วิธีสร้างบุญบารมี หรือที่ตั้งแห่งการทำบุญ ในพระพุทธศาสนา นั้นมีอยู่ ๓ ขั้นตอนคือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา นิยมเรียกกันว่า “ทาน ศีล ภาวนา” ซึ่งการให้ทานหรือทำทานนั้น เป็นการสร้างบุญที่เป็นเบื้องต้นที่สุด ได้ทำบุญน้อยที่สุดในการทำบุญใน ๓ ขั้นนี้ ซึ่งไม่ว่าจะสร้างบุญด้วยการให้ทานมากมายเพียงไร ก็ไม่มีทางที่จะได้บุญมากกว่าการรักษาศีลไปได้ และถึงจะถือศีลเข้มข้นเคร่งครัดอย่างไร ก็ไม่มีทางจะ

ได้บุญมากเกินไปว่าการเจริญภาวนาไปได้ ฉะนั้นการเจริญภาวนา จึงเป็นการสร้างบุญบารมีที่มีกำลังสูงสุด ได้บุญบารมีมากที่สุดการบูชาด้วยอามิสบูชาคือดอกไม้ธูปเทียนเครื่องบูชาต่างๆ^{๑๑}

พระราชพรหมยาน ได้กล่าวไว้ว่าลาภอันประเสริฐในชีวิต การที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนาได้ฟังธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ท่าน ถือเป็นลาภอันประเสริฐและยิ่งใหญ่ และอีกประการก็คือเราได้อยู่ในดินแดนสยามประเทศ มีพระสงฆ์สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เราได้กราบไหว้สักการบูชา ถ้าเราเกิดในถิ่นฐานที่ไม่มีพระพุทธศาสนา ไม่มีพระสงฆ์สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว บุญกุศลอื่นๆ ทุกประเภท เราทำได้ เช่น บริจาคทาน รักษาศีลเจริญภาวนาก็ทำได้ แต่เราไม่อาจจะช่วยเหลือญาติ คือ บิดา มารดา ญาติ เปรตทั้งหลาย รวมไปถึงผู้มีพระคุณทั้งหลาย สรรพสัตว์ทั้งหลาย และเทพเทวาทั้งหลายด้วย เราทำไม่ได้เลยเราไม่มีโอกาสดี มีสถานที่ มีความรู้ และเข้าใจถูกต้องเช่นนี้ จึงควรภูมิใจและปลื้มใจ ที่เราได้มีลาภอันประเสริฐอยู่ในชีวิต ดังกล่าวมา^{๑๒}

พระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺธ) ได้กล่าวไว้ว่า มันต้องสอนตัวเองก่อนจะแนะนำอะไรเขา ตัวเองต้องทำให้เขาดูเป็นตัวอย่างก่อนเช่นสอนให้เขาบริจาคทาน ตัวเองจะต้องบริจาคก่อนถึงจะถูก หากตัวเองยังไม่บริจาคแต่ไปสอนให้เขาบริจาคใครมันจะไปเชื่อ เชื่อไม่ได้ ต้องทำให้เขาดูก่อน สอนตัวเองก่อนจึงค่อยไปสอนคนอื่นให้ทำตามจะทำอะไรทุกอย่างต้องทำให้เขาดูเขาเห็น อย่าไปนั่งชี้นิ้วใครมันจะไปเชื่อใครมันจะอยากทำอะไร มันจะต้องทำให้เขาจึงจะเชื่อ^{๑๓}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระปลัดวิทยาสิริภทฺโท (เที่ยงธรรม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชนจังหวัดหนองคาย การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงความรักที่ตนมีต่อพระพุทธรูปบางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาศาสนาโดยสร้างพระธาตุเจดีย์ และนำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์มาประดิษฐานในพระธาตุเจดีย์นั้นมีการสันนิษฐานว่าพระปฐมเจดีย์เป็นพระธาตุแรกที่มีการสร้างขึ้นในประเทศไทย และได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ^{๑๔}

นายอุทัย ภัทรสุข ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง

^{๑๑} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, **วิธีสร้างบุญบารมี**, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทพิมพ์สวาย จำกัด๒๕๕๒), หน้า ๑.

^{๑๒} พระราชพรหมยาน, **ลาภอันประเสริฐในชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท รุ่งเรืองวิริยะพัฒนา จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^{๑๓} อธิวิเทศ สำนักพิมพ์ปราชญ์, **กูให้มึง พระดีไม่มีเสื่อม**, (นนทบุรี : บริษัทเลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด, พ.ศ.๒๕๕๔), หน้า ๒๓๕.

^{๑๔} พระปลัดวิทยาสิริภทฺโท (เที่ยงธรรม), “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชนจังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและพระธาตุพนมนี้ ชุมชนได้แสดงออกในรูปของพิธีกรรม จารีต ประเพณีสิบสองเดือน เรียกว่า ฮีตสิบสอง ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี บุญผะเหวด บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญข้าสะ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา และบุญกฐิน ซึ่งเป็นกรรมทางพระพุทธศาสนา และยังมีความเชื่อเรื่อง อำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผี พญานาค แฝงรวมอยู่ด้วย^{๑๕}

นายอนุชิต สิงห์สุวรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน พ.ศ.๒๔๗๕ ถึง สิ้นทศวรรษ ๒๕๒๐ ในสังคมไทยพัฒนาการของการบันทึกประวัติศาสตร์แบ่งออกได้เป็น ๓ ยุคสมัย คือช่วงแรกเป็นรูปของการจารึกซึ่งบันทึกเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ หรือเรื่องราวทางพระพุทธศาสนามีเนื้อหาบอกเล่าความเป็นมาของพระพุทธศาสนาของบ้านเมือง และประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๑๖}

นางสาวอัญญา ปานชื่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบน เพื่อเสนอแนวทางสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์นาคาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่อีสาน เป็นอีกมิติที่ส่งผลทางความเชื่อที่มี การถ่ายทอดจากอดีต ถึงปัจจุบัน เกี่ยวกับเรื่องความลึกลับที่ทำให้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเหล่านั้นถูกนำไปผูกติดกับเรื่องราวของสิ่งศักดิ์สิทธิ์พลังอำนาจ หรือปาฏิหาริย์ ด้านต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกับความเชื่อในเรื่องของพญานาคทั้งในด้านศาสนาและการดำรงอยู่ของชาวอีสาน ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ธรรมชาติ^{๑๗}

สรุป จากการทบทวนเอกสารวิชาการ พบว่าให้ชาวพุทธเราศรัทธาบูชาด้วยหลักการบูชาตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องของ หลัก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และศีล ทาน ภาวนา ชาวพุทธศาสนาในสังคมไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างความเชื่อตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมที่มีลักษณะความเชื่อแบบวิญญาณนิยมและธรรมชาตินิยม คือเรื่องทำได้ดีทำชั่วได้ชั่ว บุญและบาปถือสถานที่ต้นไม้อำนาจและเจตีย์คือวัตถุสิ่งของและบุคคลที่ตัวเองนับถือบ้าง ตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่เจ้าทาง ความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ความเชื่อในด้านไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ โดยแสดงออกทางพิธีกรรมและวิถีชีวิตประจำวันดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าในพิธีกรรมทางศาสนาของชาวพุทธ อดีตจะมีพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมผสมผสานอยู่มา เช่น การหาฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรม การขึ้นท้าวหิ้งสี่ การเลี้ยงผีเสื้อวัด (ผีอารักษ์วัด) ซึ่งเป็นกรรมทางพระพุทธศาสนา และยังมีความเชื่อเรื่อง อำนาจเหนือธรรมชาติ แฝงรวมอยู่ด้วย เป็นต้น

^{๑๕} นายอุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนกลุ่มแม่น้ำโขง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^{๑๖} นายอนุชิต สิงห์สุวรรณ, “ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นทศวรรษ ๒๕๒๐”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๑๗} นางสาวอัญญา ปานชื่น, “การศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบนเพื่อเสนอแนวทางสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์นาคา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๓), หน้า ๔๙.

ก่อนที่จะมีการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแสดงความที่ตนนั้นนับถือพระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาศาสนาโดยสร้างพระธาตุเจดีย์และนำพระบรมสารีริกธาตุของ พระพุทธองค์มาประดิษฐานในพระธาตุเจดีย์นั้นมีการสันนิษฐานว่าพระปฐมเจดีย์เป็นพระธาตุแรกที่มี การสร้างขึ้นในประเทศไทย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของความเชื่อดั้งเดิมที่ยังมีอยู่ในสังคม ของชาวพุทธปัจจุบัน ซึ่งจากผลการศึกษานำไปสู่การวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อตามหลักศรัทธาของ พระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของชาวพุทธในสังคม รวมไปถึงพฤติกรรมที่แสดงออกตามความ เชื่อของตน เพื่อจะนำไปสู่การเผยแผ่หลักความเชื่อที่ถูกต้องตามหลักศรัทธาของชาวพระพุทธศาสนา สืบต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีประกอบเอกสารและใบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มี ส่วนร่วมในการร่วมสังเกตการณ์ แนวความคิดเห็นโดยมีเป็นขั้นตอน ดังนี้ วิธีดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีประกอบเอกสารและใบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีส่วนร่วม ในการร่วมสังเกตการณ์ แนวความคิดเห็นโดยมีเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล ได้แยกข้อมูลออกเป็น ๓ ประเภท คือ ข้อมูลประเภทเอกสาร ข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลภาคสนาม

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source)

ศึกษารวบรวมเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆและพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และอนุฎีกา และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source)

ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าและรวบรวมด้านอิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องวิจัย

การศึกษาภาคสนาม เป็นการศึกษาจากการสังเกต การสัมภาษณ์บุคคล ตลอดจนการวิเคราะห์ ข้อมูล เพื่อหาแนวทางข้อสรุปที่ถูกต้อง ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการสัมภาษณ์ เชิงลึก แล้วสรุปผลอภิปรายรวบรวมนำเสนอผลการวิจัยสืบต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ การจดบันทึก ใช้เครื่องมือบันทึกเสียง กล้อง ถ่ายรูป การบันทึกเทป ค้นคว้ารวบรวมเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูล

แนวคิดว่าผู้ให้สัมภาษณ์ในพื้นที่วิธีการต่างการสัมภาษณ์ใช้วิธีสัมภาษณ์ โดยการ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ โดยการจัดคำถาม-คำตอบ และการแสดงความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะเป็นหมวดหมู่ ให้ตรงตามจุดประสงค์ของการศึกษา และเรียบเรียงข้อมูลการศึกษา สรุป ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๑.๗.๑ ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล ได้แยกข้อมูลออกเป็น ๔ ประเภท คือ ข้อมูลประเภท เอกสาร ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลภาคสนาม

๑.๗.๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary) ศึกษารวบรวมเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆและพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาและอนุฎีกาและพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑.๗.๑.๒ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๑.๓ ค้นคว้าและรวบรวมด้านอิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องวิจัย

๑.๗.๑.๔ ศึกษาค้นคว้ารวบรวมเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูลแนวคิดเห็นผู้ให้การสัมภาษณ์ในพื้นที่วิธีการต่างๆ ดังนี้

๑. การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อ และพิธีการบูชาพระธาตุโพนทองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒. การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทองชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๓. การสัมภาษณ์ใช้วิธีสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ สัมภาษณ์พระสงฆ์ในเขตปกครอง ตำบลหนองนาคำ จำนวน ๓ รูป ข้าราชการในหน่วยงานเทศบาลตำบลหนองบัวที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๖ คน กำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองนาคำ จำนวน ๓ คน ประชาชนชาวบ้าน และเจ้าประจำพระธาตุ จำนวน ๖ คน ผู้ที่มาทำพิธีในการบูชาพระธาตุโพนทอง จำนวน ๖ คนและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม อาทิ เช่น บันทึกภาพถ่ายจากสถานที่จริง และอัดเสียงการสัมภาษณ์ เพื่อให้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล หรือแนวความคิด ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๔. สรุปและเสนอผลการวิจัย

๕. สัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้

๑. โดยการออกสัมภาษณ์ พระสงฆ์ในเขตปกครอง ตำบลหนองนาคำ จำนวน ๓ รูป

๒. โดยการออกสัมภาษณ์ ข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเทศบาลหนองบัว จำนวน ๕ คน

๓. โดยการออกสัมภาษณ์ หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ จำนวน ๔ คน

๔. โดยการออกสัมภาษณ์ กำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองนาคำ จำนวน ๒ คน

๕. โดยการออกสัมภาษณ์ ประชาชนชาวบ้าน และคนแก่ในหมู่บ้านธาตุโพนทองและบ้านหนองนาคำ จำนวน ๕ คน

๖. โดยการออกสัมภาษณ์ ผู้ที่มาทำพิธีในการบูชาพระธาตุโพนทอง จำนวน ๕ คน
รวมทั้งหมด จำนวน ๒๔ คน

๑.๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ได้ทราบความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ของชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑.๘.๓ ได้ทราบอิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาต่อพระธาตุโพนทองที่มีต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ปัจจุบันนี้ปัญหาสำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งปรากฏชัดในสังคม คือการที่คนมากมายเป็นชาวพุทธกันเพียงในนามโดยไม่มีทั้งความรู้ และการปฏิบัติของชาวพุทธ สภาพเช่นนี้เป็นเหมือนเมฆหมอกที่บดบังแสงสว่าง และความงดงามแห่งคุณค่าของพระพุทธศาสนา นอกจากตัวบุคคลนั้นจะไม่เจริญงอกงามในธรรมแล้ว สังคมก็สูญเสียประโยชน์มากมาย ที่พึงได้จากพระพุทธศาสนา จึงเป็นปัญหาที่ควรตื่นตัวขึ้นมาเร่งแก้ไข ในการบูชาพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แม้แต่การปฏิบัติบูชาและบูชาด้วยอามิสบูชา อย่างไรก็ตามการบูชาในพระพุทธศาสนาของเถรวาทที่ถูกต้องตามหลักการบูชาและการปฏิบัติ ที่เรียกว่า หลักชาวพุทธ ดังต่อไปนี้ เป็นภูมิธรรมขั้นพื้นฐานของชาวพุทธ ผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในหลักการ และดำเนินการปฏิบัติตามการปฏิบัติการณ์นี้ นอกจากเป็นชาวพุทธอันสมควรแก่นามแล้ว จะมีชีวิตที่พัฒนาก้าวหน้างอกงาม และช่วยให้สังคมเจริญมั่นคงดำรงอยู่ในสันติสุขเป็นผู้สืบต่อวิถีชาวพุทธไว้ พร้อมทั้งรักษาหลักธรรม และความเกษมศานต์ให้แก่โลก

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อพระธาตุที่ปรากฏใน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

ด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเห็นได้ชัดเจนว่า ในการปกครอง พระมหากษัตริย์นับถือพระพุทธศาสนาและได้นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือปกครอง ประเทศชาติ บ้านเมืองชาวบ้านให้เกิดความผาสุกในประเทศ และการพัฒนาทั้งด้านบุคคลและสังคมเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ความหมายของความเชื่อ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของบุคคลต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อบุคคลนั้น ๆ แม้พลังอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแต่บุคคลในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเกรงกลัวในที่นี้ความเคารพบูชาเทิดทูลและปฏิบัติตาม และหวงแหนรักษาไว้

สมพงศ์ สิงหา ให้ความหมายของความเชื่อว่าความเชื่อในพระพุทธศาสนา ความเชื่อเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะมีผลต่อเจตคติค่านิยมและนำไปสู่การกระทำความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่ตั้งอยู่ในหลักการและเหตุผล คือ ความเป็นจริงมีประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะเพื่อเป็นหลักประพจน์และให้บุคคลตั้งมั่นอยู่ในความดีโดยมีหลักการความเชื่อต่อไปนี้ (๑) เชื่อเรื่องบุญ-บาป เชื่อว่าบาปล้างแก้ไขไม่ได้แต่อาจผ่อนหนักเป็นเบาได้หากทำบุญทดแทนมาก ๆ และมีความสำนึกผิด (๒) เชื่อเรื่องสังสารวัฏเวียนว่ายตายเกิด (๓) เชื่อเรื่องอนิจจังคือความไม่เที่ยงแท้แน่นอนทุกสิ่งมีเกิดมีดับเป็นธรรมดา (๔) เชื่อเรื่องให้อภัยเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร (๕) เชื่อว่าทุกคนเกิด

มาแล้วเท่าเทียมกัน จะแตกต่างที่กรรมได้สั่งสมมา (๖) เชื่อเรื่องมีเสรีภาพการเชื่อ และศรัทธา แต่ควรเชื่ออย่างมีเหตุผล (๗) เชื่อเรื่องกรรมลิขิตหรือกฎแห่งกรรม^๑

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายของความเชื่อว่าคำว่า “ชาวพุทธ” มิใช่เป็นถ้อยคำที่พึงเรียกขานกันอย่างเลื่อนลอย บุคคลที่จะเรียกได้ว่าเป็นชาวพุทธ จะต้องมีหลักการ มีคุณสมบัติประจำตัว และมีมาตรฐานความประพฤติ ที่รองรับ ยืนยัน และแสดงออกถึงความเป็นชาวพุทธนั้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น^๒

พระกรวิษณุธมฺวโร (อินเทพ) ให้ความหมายของความเชื่อว่าคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่แสดงออกทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเช่น ทำความดี ละความชั่ว การแสดงความกตัญญูต่อผู้มีบุญคุณและการทำพิธีกรรมนมัสการพระธาตุที่ทำกันมาอย่างยาวนาน พฤติกรรมดังกล่าวจึงกลายเป็น ประเพณี ด้านความเชื่อทางพุทธศาสนาเห็นได้ชัดเจนว่าในการปกครองสมัยกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์นับถือพระพุทธศาสนาและได้นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแลได้นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือปกครองจนทำให้อาณาจักรสุโขทัยเจริญรุ่งเรือง เช่น สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปกครองแบบพ่อปกครองลูกที่มีผู้ปกครองรักประชาชนเสมือนลูก และในสมัยพระยาลิไทได้มีการแต่งวรรณกรรมบาลีทางพุทธศาสนา ขึ้นมาเพื่อสอนหรือให้เป็นแนวทางปฏิบัติของประชาชน เช่น เรื่องไตรภูมิพระร่วง มีเนื้อหาสอนให้คนทำ ความดี เกรงกลัวการทำบาป โดยแบ่งเป็น ภูมิหรือภพเกิด ออกเป็น ๓ ภูมิ คือ กามาวจรภูมิ (อบายภูมิหรือนรกภูมิ และภูมิของมนุษย์) รูปาวจรภูมิ (ภูมิของพรหมที่ยังมีรูป) อรูปาวจรภูมิ (ภูมิของพรหมที่ไม่มีรูป)^๓

นายอุทัย ภัทรสุข ให้ความหมายของความเชื่อว่ามี ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ ซึ่งเป็นองค์ธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลส่งผลให้เกิดสามัคคีธรรมเป็นชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน ให้ทานรักษาศีล ปฏิบัติภาวนา มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สับสนวุ่นวาย มีหิริ คือ ความละอายบาป ละอายใจต่อการทำชั่วมีโอตตปปะ คือ ความกลัวต่อบาป เกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป สวรรค์-นรก มีความเกี่ยวเนื่องกับอิทธิพลของพระธาตุความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ หรือเรื่องกรรม

^๑ สมพงษ์ สิงหา, *อยู่ให้เขารัก จากให้เขาเสียตาย ตายให้เขาคิดถึง*, (กรุงเทพฯ : บริษัท ส.เอเชียเพรส ๑๙๘๙, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๖.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *สยามสามไตร*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๙.

^๓ พระกรวิษณุธมฺวโร (อินเทพ), “การศึกษาคติความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุแห่ง จังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๔.

บุญ-บาปและเรื่อง นรก-สวรรค์ ได้ถูกนำมาคลุกเคล้าประสมประสานหล่อหลอมเข้าด้วยกัน และแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรมในงานบุญจารีตประเพณี^๔

นางบุญยืน สิริรักษ์ ให้ความหมายของความเชื่อว่า ความเชื่อเรื่องประเพณีเกี่ยวกับการตายที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นมีเริ่มแรกมาจากความกลัวที่มีต่อการตายอันเป็นภัยคุกคามจิตใจมนุษย์ จึงได้พากันประกอบพิธีกรรม คือ การอ้อนวอนต่อเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์มี ภูเขา ป่าไม้ อาราม และ รุกขชาติทั้งหลาย เป็นต้น ว่าเป็นที่พึ่งดังปรากฏในพระพุทธรูป ที่ว่ามนุษย์จำนวนมาก ผู้ถูกภัย คุกคาม ต่างถึง ภูเขา ป่าไม้ อาราม และรุกขเจดีย์เป็นสรณะ โดยพระพุทธรูปองค์ตรัสว่า นั้นไม่ใช่ที่พึ่ง อันเกษมเพราะการทำเช่นนั้นไม่สามารถที่จะแก้ปัญหา เป็นวิธีการที่จะพึงทำสำหรับศพของผู้ที่เป็น นักบวช หรือผู้นำทางศาสนา หรือบรรดาพระราชามหากษัตริย์ทั้งหลาย มีบ่อเกิดมาตั้งแต่สมัย ดึกดำบรรพ์จากการศึกษาและชุดคัมภีร์โบราณคดี ปรากฏว่า พบวัฒนธรรมการจัดการศพคนตาย ในวัฒนธรรมบ้านเชียง ในเขตจังหวัดอุดรธานีเมื่อ ๓๐๐๐ ปี ที่ผ่านมามีการจัดการฝังศพพร้อม ๆ กับการนำสิ่งของที่จำเป็นฝังลงไปด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนโบราณยุคนั้นมีความเชื่อการจัดการศพแล้ว โดยคนในยุคนั้นอาจมีความเชื่อในโลกหน้าคนตายจะได้ไม่อดอยากจึงได้เอาสิ่งของฝังลงไปด้วย ต่อมาเมื่อสังคมไทยผ่านเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์สมัยที่ศาสนา พราหมณ์เผยแผ่เข้ามาสังคมไทย ก็ยอมรับเอาการจัดการงานศพแบบเดียวกับศาสนาพราหมณ์ คือ การเผาบ้าง ฝังบ้าง ตามความเชื่อ ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาแบบลังกาเผยแผ่เข้ามาก็ปรากฏว่า คนไทยก็รับเอาวัฒนธรรมแบบพุทธ เข้ามาจัดการศพ คือ มีประเพณีและพิธีกรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาแบบลังกาและดิน ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แต่ถึงอย่างนั้นก็จะพบว่าสังคมไทยยุคนั้นยังมีการยอมรับคติ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ และโหราศาสตร์ตามคติพราหมณ์มาใช้ร่วมกันและมีพัฒนาการเรื่อย ๆ มา ตามแต่รูปแบบของท้องถิ่นแต่ละที่ แต่ทุกถิ่นก็จะมีรูปแบบแกนกลางของความเชื่ออยู่ใน พระพุทธศาสนา^๕

กิ่งแก้ว อรรถกร และธนรัชต์ ศิริสวัสดิ์ ให้ความหมายของความเชื่อว่า ความเชื่อของคน ในสังคมออกเป็น ๒ ระดับ ๓ ได้แก่ (๑) ความเชื่อที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาใหญ่ หรือศาสนา ประจำชาติเป็นความเชื่อที่มีเหตุมีผล และอธิบายสิ่งที่คนสงสัยได้อย่างแจ่มชัดมีระบบ และเป็น ตัวกำหนดพิธีกรรมรวมทั้งวิถีชีวิตของคนในชาติ (๒) ความเชื่อพื้นบ้านเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมา จนถือปฏิบัติตามประเพณีจากความหมายและระดับของคติความเชื่อจะเห็นได้ว่าขอบเขตของความ เชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมนั้นกว้างขวางมากอาจจุได้ทุกอย่างตั้งแต่ในชีวิตประจำวันขนบธรรมเนียม

^๔ นายอุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนกลุ่ม แม่น้ำโขง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

^๕ นางบุญยืน สิริรักษ์, “การศึกษาประเพณีเกี่ยวกับการตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทศึกษาเฉพาะ กรณีเกี่ยวกับการตายในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๒-๑๐๔.

ประเพณีพิธีกรรมวรรณกรรมสถาปตยกรรมไปจนถึงการเมืองคติความเชื่อจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมและสภาพสังคมอย่างแยกไม่ออก^๖

สรุป แนวคิดความหมายของความเชื่อว่า ปรากฏชัดในสังคม คือ การที่คนมากมายเป็นชาวพุทธกันเพียงในนาม โดยไม่มีทั้งความรู้ และการปฏิบัติของชาวพุทธ แม้พลังอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแต่บุคคลในสังคมหนึ่งยอมรับ และให้ความเกรงกลัวในที่นี้ความเคารพบูชาเพราะมีผลต่อเจตคติค่านิยม และนำไปสู่การกระทำความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาบุคคลที่จะเรียกได้ว่า เป็นชาวพุทธจะต้องมีหลักการมีคุณสมบัติประจำตัว และมีมาตรฐานความประพฤติด้านความเชื่อทางพุทธศาสนาเห็นได้ชัดเจนว่า ในการปกครองสมัยกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์นับถือพระพุทธศาสนา และได้นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และได้นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือปกครองส่งผลให้เกิดสามัคคีธรรม เป็นชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แบ่งปัน ให้ทานรักษาศีล ปฏิบัติภาวนาความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เรื่องผี เรื่องพญานาค หรือ เรื่องกรรม บุญ-บาป และเรื่อง นรก-สวรรค์ ได้ถูกนำมาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตจึงเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย ก็จะมีเรื่องพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในที่สุดก็กลายมาเป็นพิธีกรรม

๒.๑.๒ ลักษณะของความเชื่อ คือ การที่เคารพและบูชาว่าสิ่งนี้ หรือพระธาตุเป็นสิ่งที่มียุทธิ มีเดชอำนาจ และปาฏิหาริย์ เวทมนต์ตราด้วยพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ และสังฆานุภาพ ด้วยฤทธิ์ พระอินทร์ พระพรหม หรือเทวดา บันดาลให้เกิดสิ่งที่ตนหวัง และปรารถนาได้และสามารถปิดเป่าสิ่งที่ชั่วร้ายให้กลายเป็นดีได้และเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม หรือประเพณีได้ในทางที่ดี ประเพณีพิธีกรรมเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในสังคมแต่ละสังคม ซึ่งคนส่วนใหญ่ให้การยอมรับแล้วนำมาเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อการดำเนินชีวิตและสังคมอย่างผาสุก

พระปลัดวิทยา สิริภโท (เที่ยงธรรม) ให้ลักษณะความเชื่อว่าประเพณีพิธีกรรมต้องการมีการสั่งสม และสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน โดยมีความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยม สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยเป็นตัวกำหนด ฉะนั้นแล้วความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมใด ๆ จะคงอยู่ได้ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลาเช่นกันดังเช่น พิธีกรรมในจังหวัดหนองคาย ได้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เพราะชาวพุทธมีความเชื่อที่ว่า เมื่อมีพระบรมสารีริกธาตุ และการสร้างพระธาตุเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ถือเป็นสถานที่ที่ได้ทำการบูชาองค์พระพุทธเจ้า ยิ่งมีองค์พระธาตุมากเพียงใด ถือว่าสถานที่นั้นเป็นเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา และให้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบทอดไป ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุล้านหนองนั้น นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ประชาชนยังให้ความเชื่อเกี่ยวกับอานุภาพของพระธาตุ เชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมถึงการเคารพกราบไหว้ เพื่อต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในองค์พระธาตุนั้นได้คุ้มครองรักษาตนให้แคล้วคลาด ปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลาย ซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นจากองค์พระธาตุนั้น อาจเกิดจากสาเหตุหลัก คือ (๑) พุทธานุภาพ ความเชื่อมั่นในพระพุทธรูป ที่ทรงบริสุทธิปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวง และทรงประกอบด้วยพระคุณ ๓ ประการคือ พระบริสุทธิคุณ พระมหา

^๖ กิ่งแก้ว อรรถากร และคณะ, ความเชื่อ เอกสารการสอนชุดวิชาศึกษาศาสตร์ (หน่วยที่ ๘-๑๕), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๘), หน้า ๖๖๒-๖๖๙.

กรุณาธิคุณ และพระปัญญาคุณ (๒) ธรรมานุภาพ คือ พลังอำนาจของพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีปรากฏอยู่ตามบทสวดมนต์ต่าง ๆ (๓) สังฆานุภาพ คืออำนาจแห่งอริยะสงฆ์และพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งหลาย และมีการแผ่เมตตาจิตมาสู่สรรพสัตว์ทั้งหลาย (๔) ปุญญาภาพ คือ อำนาจของการทำบุญกุศล คุณงามความดี รวมถึงการกระทำที่ส่งผลในทางที่ดีของบุคคลต่าง ๆ (๕) เทวานุภาพ คือ อำนาจแห่งเทวดาที่ชาวพุทธต่างมีความเชื่อมั่นว่าจะต้องได้รับการรักษาจากเทวดาอยู่เสมอสาเหตุสำคัญทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นสิ่งที่ประชาชนทั้งหลายมีความเชื่อและความเลื่อมใสศรัทธาว่า จะให้การปกป้องรักษาจึงสิ่งเหล่านี้จักรวมอยู่ในพระธาตุที่ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ ซึ่งย่อมได้รับความเชื่อเช่นนั้นด้วย^๗

นายสุวรรณ กลิ่นพงศ์ ให้ลักษณะความเชื่อว่า ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มของความเชื่อดังนี้ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษความเชื่อจึงมุ่งเน้นพระรัตนตรัยและหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม : ใครทำกรรมใดไว้ผลกรรมนั้นจะตามสนองซึ่งมีความเชื่อว่าทำดีย่อมได้ดีทำชั่วย่อมได้ชั่วไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้^๘

พระกัณหา กัณตสีโล (อนุอัน) ให้ลักษณะความเชื่อว่า ความเชื่อเรื่องบุญ และบาปในการทำบุญ หรือการปฏิบัติตามหลักกฏศุลกรรมบท ๑๐ ประการนั้น จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปด้วยความราบรื่นประสบความสำเร็จในชีวิตมีความเป็นอยู่สุขสบายไม่หวาดระแวงได้รับการยกย่องสรรเสริญจากผู้คนในสังคม นอกจากนี้ยังเชื่อว่า ผู้ทำบุญกุศลจะมีสุขภาพดีผิวพรรณผ่องใสมีอายุยืนมีลูกหลานน่ารักเลี้ยงง่ายเป็นเด็กดีเรียนหนังสือเก่งและผู้ที่ทำบุญนั้นเมื่อตายแล้วย่อมไปสู่สุคติ^๙

สมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสสทตฺโต ป.๙) ให้ลักษณะความเชื่อว่า ได้กล่าวไว้ในหนังสือประชุมพระธรรมเทศนาไว้ว่า “มวลชนนับถือบุคคลหรือวัตถุสิ่งใดก็ทำการบูชาสักการะ เคารพบุคคลหรือวัตถุอย่างนั้น โดยหวังว่าจะเป็นความดี ความเจริญแก่ตน แต่ผลที่จะพึงได้รับตอบย่อมอยู่ที่บุคคลผู้ได้รับบูชา ถ้าบุคคลผู้ได้รับบูชาเป็นปุชนียบุคคล ท่านผู้ควรบูชาย่อมสามารถให้เกิดผลแก่ผู้บูชาได้ตามสถานะและโอกาส ถ้าบูชาบุคคลผู้ขาดคุณสมบัติ การบูชาก็ไร้ผล ถ้าบูชาหรือทำถูกต้องตามหน้าที่ก็นับว่าเป็นคุณงามความดีแก่ตน”^{๑๐}

^๗ พระปลัดวิทยา สิริภทฺโท (เที่ยงธรรม), “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธกรณีศึกษาพระธาตุล้านนาของประชาชน จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔-๒๖.

^๘ นายสุวรรณ กลิ่นพงศ์, กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม พิธีกรรมและประเพณี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

^๙ พระกัณหา กัณตสีโล (อนุอัน), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีต่อวิถีชีวิตของชนอีสาน : ศึกษากรณีอำเภอแกดำจังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๘.

^{๑๐} สมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสสทตฺโต ป.๙), หนังสือประชุมพระธรรมเทศนา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยพัฒนพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕.

พระกรวิชัยธมฺโร (อินเทพ) ให้ความลักษณะความเชื่อว่า บุคคล คือ บุคคลที่จะทำพิธีหรือเป็นประธานพิธีฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส ต้องเป็นพระเถระ และเจ้าเมืองหรือตัวแทนตามประเพณีเดิมหรือกำนันผู้ใหญ่บ้าน และไม่ทำผิดไปจากเดิมที่ ปู่ย่า ตายาย ที่ทำมาก่อน-สถานที่ “ต้องใช้สถานที่เดิมที่ประกอบพิธีมาแต่อดีต และใกล้เคียงบริเวณพื้นที่เว้นจำเริญ-เวลา “ต้องเป็นเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกับเวลาที่คนรุ่นก่อนๆปฏิบัติสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น” -ด้านพิธีกรรม “ต้องทำให้ครบในเครื่องบูชา และใช้วัสดุสิ่งของตามความเชื่อที่ทำได้”^{๑๑}

ประวิทย์ สุภวิทย์ ให้ความลักษณะความเชื่อว่า คนไทยก่อนศาสนาพราหมณ์เข้ามาคนไทยมีความเชื่อสิ่งลี้ลับอยู่มากเช่นกัน ธรรมชาติ วิญญาณ ผี ความเชื่อทั้งสองจึงมาประสมประสานกัน ก่อนความเชื่อและพิธีกรรมเช่น พิธีกรรมบวงสรวงเช่นไหว้ เทพเจ้าวิญญาณ ต่อมาคนไทยหันมานับถือพระพุทธศาสนา จึงยากที่จะสลัดความเชื่อเก่า ๆ ที่ตนเคยปฏิบัติ และยังมีอิทธิพลต่อจิตใจเช่นได้รับความสบายใจ มีกำลังใจคนไทยจึงประสมความเชื่อทั้งหมดเข้าด้วยกัน^{๑๒}

สรุป ลักษณะของความเชื่อได้ว่า การที่เคารพและบูชาว่าสิ่งนี้ หรือพระธาตุเป็นสิ่งที่มฤตผู้มีเดชอำนาจ และปาฏิหาริย์ฉะนั้นแล้วความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมใดๆ จะคงอยู่ได้ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลาเช่นกันสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มของความเชื่อกุศลกรรมบท ๑๐ ประการนั้น จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปด้วยความราบรื่นประสบความสำเร็จในชีวิตมวลชนนับถือบุคคลหรือวัตถุสิ่งใดก็ทำการบูชาสักการะ เคารพบุคคลหรือวัตถุอย่างนั้น มีความเชื่อสิ่งลี้ลับอยู่มากเช่นกัน ธรรมชาติ วิญญาณ ผี ความเชื่อทั้งสองจึงมาประสมประสานกัน ก่อนความเชื่อและพิธีกรรมเช่น พิธีกรรมบวงสรวงเช่นไหว้ เทพเจ้าวิญญาณได้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เพราะชาวพุทธมีความเชื่อที่ว่า เมื่อมีพระบรมสารีริกธาตุและการสร้างพระธาตุเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ถือเป็นที่ที่ได้อำนาจขององค์พระพุทธเจ้า ยิ่งมีองค์พระธาตุมากเพียงใด ถือว่าสถานที่นั้นเป็นเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา และให้สืบทอดพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

๒.๑.๓ ประเภทของความเชื่อ คือ มนุษย์และสังคมไทยในปัจจุบันมีความเชื่อที่ผสมผสานกันมายาวนานอย่างต่อเนื่องโดยไม่ขาดเป็นขั้นเป็นตอน จึงทำให้ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมประเพณีในความเชื่อที่ส่งผลให้ชีวิตในหลายด้านรวมถึงด้านในการสร้างสิ่งบูชาได้กลายเป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานความเชื่อพระพุทธรูปและเจดีย์ วิหาร อุโบสถ มีหลายลักษณะแตกต่างกันไปตามความเชื่อและสอดคล้องกับวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม และเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม มีความแน่นแฟ้นกับชีวิตและสังคมสำหรับคนไทย

มีความเชื่อที่เด่นอยู่ ๓ ประเภท คือ (๑) ความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิม (๒) ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดู (๓) ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ความเชื่อ หมายถึงการยอมรับ

^{๑๑} พระกรวิชัยธมฺโร (อินเทพ), “การศึกษาคติความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๘.

^{๑๒} ประวิทย์ สุภวิทย์, ความเชื่อต่อวัตถุมงคล, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาการพิมพ์, ๒๕๕๔, หน้า ๒๒.

ข้อเสนอข้อใดข้อหนึ่งว่าเป็นจริง โดยที่ยังมิได้พิสูจน์หรือไม่อาจพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการของวิทยาศาสตร์ การยอมรับนี้ประกอบด้วยความคิดและอารมณ์ ความเชื่อก่อให้เกิดภาวะทางจิตขึ้นในตัวบุคคล และจะเป็นพื้นฐานของการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลนั้น ความเชื่อของมนุษย์มีอยู่มากมาย แต่ละภูมิภาคอาจจะมีส่วนคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม เราสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ๑. ความเชื่อทั่วไป หรือความเชื่อธรรมดา ซึ่งคนส่วนใหญ่จะมีอยู่ สามารถแบ่งออกไปได้ดังนี้ (๑) ความเชื่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้จากการมีมนุษย์ในสมัยแรกๆ อาศัยธรรมชาติอยู่ เมื่อฝนตกฟ้าร้องก็กลัว บางทีเกิดฟ้าผ่าลงมาตนได้รับอันตราย ก็เข้าใจว่าธรรมชาติลงโทษ เพราะพระเจ้าท่านพิโรธ เมื่อน้ำท่วมใหญ่หรือฝนแล้ง ก็ว่าพระเจ้าลงโทษ จึงหาวิธีการบิไหว้อ้อนวอนมิให้ท่านลงโทษ เป็นต้น (๒) ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน ความเชื่อในเรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์เจ็บป่วยต้องอาศัยยาสมุนไพรในการรักษา (๓) ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิमित ผันการประกอบพิธีต่างๆ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองต่อไปในภายภาคหน้า เช่น การขึ้นบ้านใหม่ ก็หาฤกษ์ยามเพื่อเป็นสิริมงคล (๔) ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของคนกับสัตว์ มนุษย์ได้คลุกคลีอยู่ด้วยกันเป็นเวลานาน ย่อมจะนำเอาลักษณะของกันและกันมาพิจารณาแล้ว สรุปว่าเป็นอย่างนั้นจะเป็นอย่างนี้แล้วบอกเล่าสืบกันมา (๕) ความเชื่ออันเนื่องมาแต่ศาสนา แต่ละศาสนาสอนให้คนเชื่อด้วยวิธีต่างๆ กัน แต่จุดหมายปลายทางคือความสุข ในชีวิตเช่นเดียวกัน เช่น ศาสนาพุทธสอนเชื่อในการกระทำ (๖) ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากินและอาชีพ มนุษย์ต้องประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอด การเพาะปลูกจะได้ผลดีข้อห้ามและข้อปฏิบัติ เช่น ห้ามยืมเวลาปลูกข้าวโพด จะทำให้ข้าวโพดมีเมล็ดต่างกัน (๗) ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี แต่ละภาคภูมิมีประเพณี มากมายเพราะความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นมีอย่างนั้นเช่น ประเพณีชิงเปรตในภาคใต้ ประเพณีบุญคูณลานในภาคอีสาน (๘) ความเชื่อเรื่องเคล็ดและแก้เคล็ด มนุษย์เชื่อว่าสิ่งไม่ดีจะกลายเป็นดี เมื่อได้แก้เคล็ดแล้ว เช่นการตัดกรรม การต่อชะตา เป็นต้น (๙) ความเชื่อเกี่ยวกับ นรก สวรรค์ ชาติ ภพ เป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีมานาน ว่าการทำไม่ดีจะตกนรก ถูกยมบาลทรมาน การทำดีจะมีสุขขึ้นสวรรค์ (๑๐) ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ตัวเลขนับว่าเป็นสิ่งที่เชื่อว่าจะให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ เช่น ชาวตะวันตก เชื่อว่าเลข ๑๓ เป็นตัวเลขอัปมงคล คนไทยเชื่อว่าเลข ๙ เป็นเลขดีทำอะไรก้าวหน้า ๒. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์มนุษย์แล้วสัตว์ต่าง ๆ ^{๑๓}

นายอุทัย ภัทรสุข ได้ให้ประเภทของความเชื่อไว้ว่า พระธาตุพนมเป็นพระบรมสถูปเจดีย์เป็นมหาปูชนียสถานที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสานของประเทศไทยเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เป็นพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระพุทธเจ้ามีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะ กราบไหว้ บูชาของชุมชนอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างมาช้านาน เป็นสัญลักษณ์ไว้สืบแทนบรรพบุรุษพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงดำรงอยู่ตลอดไป สิ่งก่อสร้างที่มีรูปโอคว่าซึ่งก่อไว้สำหรับบรรจุของควรรูปขามีกระดูกของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ เป็นต้น บางทีใช้เข้าคู่กับคำ เจดีย์ เป็นสถูปเจดีย์ เช่น เติมนเวียนเทียนรอบพระสถูปเจดีย์ ส่วนคำว่า เจดีย์ หมายถึง สิ่งซึ่งก่อเป็นรูปคล้ายลอมฟางมียอดแหลม บรรจุสิ่งที้นับถือมีพระธาตุ เป็นต้น สิ่งหรือบุคคลที่เคารพนับถือ สิ่งก่อสร้างซึ่งก่อไว้สำหรับบรรจุของที่ควรรูปขามีเป็นอนุสรณ์ที่เตือนใจให้เกิดปะ

^{๑๓} ประเภทความเชื่อ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: bcnlp๕๖.weebly.com [๖ ม.ค.๒๕๖๐].

สาธะและกุศลธรรมอื่น ๆ เช่น พระสารีริกธาตุ อัฐิแห่งพระสาวก หรือกระดูกแห่งบุคคลที่นับถือ ส่วนคำว่า เจดีย์ หมายถึง ที่เคารพนับถือ บุคคล สถานที่ หรือวัตถุที่ควรเคารพบูชา เจดีย์เกี่ยวกับ พระพุทธเจ้ามี ๔ อย่างคือ (๑) ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (๒) บริโภคเจดีย์ คือสิ่งหรือ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย (๓) ธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือ พุทธพจน์ (๔) อุทเทสิกเจดีย์ คือ พระพุทธรูป ในทางศิลปกรรมไทย หมายถึง สิ่งทีก่อเป็นยอดแหลมเป็นที่บรรจุสิ่งที่เคารพนับถือ เช่น พระธาตุ อัฐิบรรพบุรุษ เป็นต้น^{๑๔}

น.พ.พูนพัฒน์ กมลวุฒิพงศ์ ได้ให้ประเภทของความเชื่อไว้ว่า ประเภทความเชื่อตามแบบของสังคมไทย จากการศึกษาพบว่า สังคมไทยมีความเชื่อที่หลากหลาย อาจแบ่งออกได้เป็น ๗ ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ ๑. ความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนา เช่น เชื่อในเรื่องการทำสมาธิเพื่อรักษาโรคเชื่อในพลังอำนาจของพระเจ้าเชื่อในเรื่องนรก สวรรค์เชื่อในเรื่องบาป บุญ เช่น คำพ่อ แม่ชาติหน้าปากจะเท่ารู้เข็ม เป็นต้น ๒. ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ผีสิงเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เชื่อในเรื่องคาถาอาคม การทำเสน่ห์การเสกตะปูเข้าท้อง การสะเดาะเคราะห์เชื่อในเรื่อง ผีบ้าน ผีเรือน ผีปอบ ผีแม่หม้าย เชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลัง บั้งไฟพญานาค หรือสิ่งที่มีปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ๓. ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ โหงวเฮ้งและฮวงจุ้ย เช่น เชื่อในเรื่องของการดูดวงชะตา ดูลายมือเชื่อในเรื่องบุคลิกลักษณะสัมพันธ์กับชีวิต หรือสิ่งแวดล้อมที่ทำงานและที่อยู่อาศัยสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต ๔. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลางและฤกษ์ยาม เช่น เชื่อในเรื่องของการไม่ตัดผมในวันพุธ การไม่เดินทางไกลถูกจิ้งจกทักหรือการหาฤกษ์ยามสำหรับการทำนงมงคลต่าง ๆ ๕. ความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและคำทำนายฝัน เช่น เชื่อว่าถ้าฝันเห็นงูจะได้เนื้อคู่ ถ้าฝันว่าฟันหักญาติผู้ใหญ่จะเสียชีวิต ฝันเห็นคนตายจะเป็นการต่ออายุ ๖. ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การแห่นางแมวขอฝนการทำบุญขึ้นบ้านใหม่งานบุญต่าง ๆ ๗. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำและสิ่งที่ไม่ควรทำเช่น ห้ามนอนหันหัวไปทางทิศตะวันตก เอาไม้กวาดตักกันชีวิตจะไม่เจริญ กินข้าวเกลี้ยงจานจะได้แฟนสวยหรือหล่อ ห้ามปลูกต้นล้มทม ระกำ ไว้ในบ้าน ให้ปลูกต้นมะยมจะมีคนนิยมชมชอบ ปลูกขนุนจะทำให้ผู้คนสนับสนุน คำจุน แบบแผนความเชื่อในเหตุของปัญหาสุขภาพจิต และวิกฤตจิตในทางสังคม^{๑๕}

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง ให้ประเภทความเชื่อว่า โลกมนุษย์เป็นสถานที่ที่กระทำความผิดต่าง ๆ ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ผู้ที่ได้ไปถือกำเนิดเป็นเทวดาเพราะทำกรรมดี คือกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต ส่วนผู้ทำกรรมชั่วย่อมไปเกิดในนรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน ซึ่งขึ้นอยู่กับกรรมของตน และการที่พวกมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับเทวดานั้นก็เพื่อผลทางการปฏิบัติ กล่าวคือ พวกมนุษย์หวังพึ่งเทวดา และขออำนาจดลบันดาลต่าง ๆ จากเทวดา ด้วยเห็นว่าเทวดาเป็นผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์ในด้านความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างมนุษย์กับเทวดา บางอย่างมนุษย์ก็ดีกว่าเทวดา แต่บางอย่างเทวดาก็ดีกว่ามนุษย์ สมด้วยพระพุทธพจน์ที่ปรากฏ ในอังคุตตรนิกาย นวกนิบาต ที่พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบระหว่างมนุษย์ชาวชมพูทวีปกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า ดูกรภิกษุ

^{๑๔} นายอุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพระนามที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนกลุ่มแม่น้ำโขง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๖๑-๖๒.

^{๑๕} น.พ.พูนพัฒน์ กมลวุฒิพงศ์, **ความเชื่อบอกปัญหาสุขภาพจิต**, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๔), หน้า ๒-๓.

ทั้งหลาย เทวดาชั้นดาวดึงส์ ประเสริฐกว่าพวกมนุษย์ชาวอูตรกฐทวีป และพวกมนุษย์ชาวชมพูทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการ คือ อายุทิพย์ วรรณทิพย์ สุขทิพย์ ดุริยทิพย์ทั้งหลาย เทวดาชั้นดาวดึงส์ ประเสริฐกว่าพวกมนุษย์ชาวอูตรกฐทวีป และพวกมนุษย์ชาวชมพูทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการ นี้แล ดุริยทิพย์ทั้งหลาย มนุษย์ชาวชมพูทวีป ประเสริฐกว่าพวกมนุษย์ชาวอูตรกฐทวีป และเทวดาชั้นดาวดึงส์ ด้วยฐานะ ๓ ประการ คือ เป็นผู้กล้า ๑ เป็นผู้มั่งคั่ง ๑ เป็นผู้อยู่ประพาศพรหมจรรย์อันเยี่ยม ๑ ดุริยทิพย์ทั้งหลาย มนุษย์ชาวชมพูทวีป ประเสริฐกว่าพวกมนุษย์ชาวอูตรกฐทวีป และพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ด้วยฐานะ ๓ ประการ นี้แล^{๑๖}

สรุป ลักษณะของความเชื่อว่า มนุษย์และสังคมไทยในปัจจุบันมีความเชื่อที่ผสมผสาน รวมถึงด้านในการสร้างสิ่งบูชาได้กลายเป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานความเชื่อพระพุทธรูปและเจดีย์ วิหาร อุโบสถ มีหลายลักษณะ การยอมรับนี้ประกอบด้วยความคิดและอารมณ์ ความเชื่อก่อให้เกิดภาวะทางจิตขึ้นในตัวบุคคลก็เข้าใจว่าธรรมชาติลงโทษ เพราะพระเจ้าท่านพิโรธ เมื่อน้ำท่วมใหญ่หรือฝนแล้งความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิमित ผัน การประกอบพิธีต่างๆ ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของคนที่สวด คือความสุข ในชีวิตเช่นเดียวกันความเชื่อเรื่องเคล็ดและแก้เคล็ด มนุษย์เชื่อว่าสิ่งไม่ดีจะกลายเป็นดี เมื่อได้แก้เคล็ดแล้ว เช่น การตัดกรรม การต่อชะตา ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ตัวเลขนับว่า เป็นสิ่งที่เชื่อว่าจะให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัวหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์มนุษย์แล้วสัตว์ต่าง ๆ ประเทศไทยเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เป็นพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระพุทธเจ้า มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะ กราบไหว้ บูชา หรือวัตถุที่ควรเคารพบูชา เจดีย์เกี่ยวกับพระพุทธเจ้ามี ๔ อย่างคือ (๑) ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (๒) บริโภคเจดีย์ คือสิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย (๓) ธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือ พุทธพจน์ (๔) อุทเทสิกเจดีย์ คือ พระพุทธรูป ในทางศิลปกรรมไทย เช่น เชื่อในเรื่องการทำสมาธิเพื่อรักษาโรคเชื่อในพลังอำนาจของพระเจ้าเชื่อในเรื่องนรก สวรรค์ เชื่อในเรื่องบาป บุญแบบแผนความเชื่อในเหตุของปัญหาสุขภาพจิต และวิกฤตจิตในทางสังคม ผู้ที่ได้ไปถือกำเนิดเป็นเทวดาเพราะทำกรรมดี คือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต ในด้านความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างมนุษย์กับเทวดา บางอย่างมนุษย์ก็ดีกว่าเทวดา แต่บางอย่างเทวดาก็ดีกว่ามนุษย์ ประเสริฐกว่าพวกมนุษย์และพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์

๒.๑.๔ อิทธิพลของความเชื่อ

อิทธิพลความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อจิตวิญญาณสังคมไทย เนื่องจากประเทศไทยก็ตกอยู่ในภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมเมื่อจะพิจารณาถึงพระพุทธศาสนาและความคิดเรื่องจิตวิญญาณของสังคมไทยเราจำเป็นต้องมองย้อนไปที่ภูมิหลังสักเล็กน้อยประเทศไทยเป็นเมืองพุทธในทุก ๆ ลักษณะทั้งในแง่รูปแบบและโครงสร้างในประเทศที่ค่อนข้างเล็ก การยึดถือตามแนวทางความคิดภายใต้ความเชื่อ และปฏิบัติสืบๆต่อกันมาด้วยแรงความศรัทธาได้รับคาดหวังความสำเร็จและความเป็นจริงในการปฏิบัติด้วยกันตามคตินิยมความเชื่อ

^{๑๖} อ. นวก. ๒๓/๒๒๕/๓๖๔.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวอิทธิพลของความเชื่อที่ว่าตามประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์บ่งบอกว่า ศาสนากับการเมืองการปกครองไม่อาจแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด และขณะเดียวกันก็ไม่อาจรวมกันได้อย่างสมบูรณ์แบบ เพราะศาสนากับการเมืองการปกครองหรือศาสนาจักรกับอาณาจักรต่างมีวิธีการและเป้าหมายต่างกัน มีผู้กล่าวว่า ถ้าไม่ประสงค์จะให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคมทุกระดับ จงพยายามอย่านำเรื่องศาสนา และการเมืองการเมืองการปกครองมาถกเถียงกัน ยิ่งถ้านำทั้งสองเรื่องมาปะทะกันยิ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น สาเหตุหลักเกิดจากพื้นฐานความคิด รัฐทุกรัฐล้วนมีเป้าหมายแค่เรื่องปากท้องเป็นหลัก ขณะที่ทุกศาสนาล้วนมีเป้าหมายสูงสุดทางจิตวิญญาณในเชิงปรมาตม์เป็นสำคัญ อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อการเมืองการปกครองนั้นจึงมีทั้งด้านสนับสนุนและขัดแย้ง^{๑๗}

พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทพ) ได้กล่าวอิทธิพลของความเชื่อที่ว่าพระพุทธรูปศาสนามีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ให้ความสำคัญแก่มนุษย์และยืนยันในศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ว่า มีภาวะเป็นสัตว์ที่ฝึกได้จนถึงขั้นเป็นสัตว์ประเสริฐ มองอีกด้านหนึ่ง คือ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและจะประเสริฐสุดได้ก็ด้วยการฝึก ดังพุทธพจน์ว่า ทนโต เสฏโฐมนุสเสสุ ในบรรดามนุษย์ทั้งหลายผู้ที่ฝึกตนแล้วเท่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุด ฉะนั้น มนุษย์จึงมีศักยภาพสูงสุดในการฝึก ซึ่งหมายถึงการพัฒนาตน ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาตน ไม่ฝึกตนแล้ว ก็จะเป็นสัตว์ที่ต่ำทรามที่สุด ส่วนมนุษย์ที่ฝึกตนเองแล้วย่อมประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย แม้กระทั่งหมู่เทพหรือมนุษย์ด้วยกันเองก็ย่อมสรรเสริญและเคารพบูชามนุษย์ที่ฝึกตนเองดีแล้ว^{๑๘}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวอิทธิพลของความเชื่อที่ว่า พระพุทธเจ้าทรงกระทำกิจสำคัญ คือ การประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ ในสมัยครั้งพุทธกาล มนุษย์ฝากชีวิตจิตใจมอบชะตากรรมของตนเองให้แก่เทพทั้งหลายถือว่าเทพเจ้าทั้งหลายเป็นผู้บันดาลชะตากรรมของมนุษย์ และมนุษย์ก็จะมีหน้าที่บวงสรวงอ่อนน้อมทำการสังเวยต่างๆ ขอร้องเทพเจ้าให้ยกเว้นปลดปล่อยให้พ้นจากโทษเคราะห์กรรมต่างๆ และขอให้อำนวยลาภผล ประทานรางวัลสิ่งที่ต้องการจนถึงกับมีการบูชาัญญ เอมมนุษย์และสัตว์มาบูชาเทพเจ้าก็มี พระพุทธเจ้าเมื่อประสูติพระองค์ก็ทรงเปล่งอาสภิวาจาว่า อโคโหมสมิ โลกสฺสเชฏโฐหมสมิ โลกสฺสเสฏโฐหมสฺสโลกสฺส แปลว่า เราเป็นผู้เลิศแห่งโลกเราเป็นผู้เจริญที่สุดแห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดแห่งโลก^{๑๙}

พระไตรปิฎก (ไทย) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้จำแนกประเภทแห่งพฤติกรรมไว้หลายลักษณะตามเกณฑ์ต่างๆ เช่น จำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมชาติที่เป็นมูลเหตุให้เกิดพฤติกรรม จำแนกตามทวาร หรือทางแสดงออกของพฤติกรรม หรือจำแนกตามความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรม เนื่องจากคำสอนเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์นี้

^{๑๗} เอกสารประกอบการสอน, ศาสนาทั่วไป, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๒๑๘.

^{๑๘} พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทพ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๒.

^{๑๙} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๕๕.

มีปรากฏมากมายในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ทั้งในส่วนพระไตรปิฎกและอรรถกถาต่าง ๆ ในงานวิจัยนี้ จึงขอนำมากล่าวถึงโดยสังเขป ดังนี้ พฤติกรรมของมนุษย์แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ (ก) กายทวาร พฤติกรรมทางกาย หรือกระทำด้วยกาย (ข) วจีกรรม พฤติกรรมทางวาจา หรือการกระทำทางวาจา (ค) มโนกรรม พฤติกรรมทางใจ หรือการกระทำทางใจ ทางแห่งพฤติกรรมที่เป็นความดี อันนำไปสู่ความสุขความเจริญ ทางกาย วาจาและใจ^{๒๐}

สรุป อิทธิพลของความเชื่อว่า อิทธิพลความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อจิตวิญญาณสังคมไทย เนื่องจากประเทศไทย ได้แก่ (๑) ด้านวัฒนธรรม/ประเพณี (๒) ด้านครอบครัว (๓) ด้านสังคม (๔) ด้านเศรษฐกิจ ตามประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์บ่งบอกว่า ศาสนากับการเมืองการปกครอง ไม่อาจแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด จงพยายามอย่านำเรื่องศาสนาและการเมืองการเมืองการปกครองมาถกเถียงกัน รัฐทุกรัฐล้วนมีเป้าหมายแค่เรื่องปากท้องเป็นหลัก อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อการเมืองการปกครองนั้นจึงมีทั้งด้านสนับสนุนและขัดแย้ง ฉะนั้น มนุษย์จึงมีศักยภาพสูงที่สุดในการฝึก ซึ่งหมายถึงการพัฒนาตน พระพุทธเจ้าทรงกระทำกิจสำคัญ คือ การประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์เราเป็นผู้เจริญที่สุดแห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดแห่งโลก ได้จำแนกประเภทแห่งพฤติกรรมไว้หลายลักษณะ ตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น จำแนกตามคุณภาพ พฤติกรรมของมนุษย์แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ กายทวาร พฤติกรรมทางกาย หรือกระทำด้วยกาย วจีกรรม พฤติกรรมทางวาจา หรือการกระทำทางวาจา มโนกรรม พฤติกรรมทางใจ หรือการกระทำทางใจ

๒.๑.๕ องค์ประกอบของความเชื่อ องค์ประกอบไปด้วย ด้านบุคคล สถานที่ เวลา และพิธีกรรม ต้องประกอบไปด้วยสิ่งเหล่านี้เพราะเราประกอบพิธีอะไรด้วยความหวังที่จะประสพผลความสำเร็จตามคตินิยมความเชื่อและบุคคล สถานที่เวลาพิธีกรรม อย่างมีความเคารพเลื่อมใสในสิ่งนั้นๆและมีความเชื่อมั่นในตนเองจึงได้มีอำนาจต่อสิ่งนั้น ๆ และการแสดงออก และจึงได้เลือกสถานที่ ฤกษ์ยามยามดี วันดี บุคคล วัตถุ จัดหาสิ่งของพึงจะกระทำพิธีขึ้น

น.พ.พูนพัฒน์ กมลวุฒิพงศ์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความเชื่อว่า ด้านพิธี องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความเชื่อ ๑. วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม คือ การยึดมั่นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าๆ ซึ่งมีความเชื่อเรื่องผีวิญญาณและไสยศาสตร์ค่อนข้างสูง เช่น เชื่อในพลังอำนาจของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ได้แก่ “ตายายมโนราห์” “หมอดูร่างทรง” “พลังอำนาจลี้ลับ” ฯลฯ และสังคมไทยนั้นมักปลูกฝังหรืออบรมเลี้ยงดูเด็ก และสตรีแบบให้สมยอม คือ ต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ รมัตถะวังมารยาทต้องควบคุมตนเองตลอดเวลา การแสดงออก หรือแสดงความคิดเห็นสามารถทำได้ยาก ซึ่งสภาวะเหล่านี้ก่อให้เกิดความยากลำบากในการปรับตัว และพัฒนาไปเป็นความเครียดได้ ๒. สภาพแวดล้อมรอบตัว คือ สถานที่ที่ผู้ป่วยคนนั้น เคยหรืออาศัยอยู่เป็นประจำมีความคิดความเชื่อลักษณะเดียวกัน ก่อให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามกันไป และเสมือนหนึ่งว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้ความคิดความเชื่อที่มีอยู่นั้น เป็นเรื่องที่มีอยู่จริงและเป็นความเชื่อที่โดยการปรับเปลี่ยนบุคลิกเดิมไปสู่บุคลิกอื่นที่สามารถแสดงพฤติกรรมแล้วสังคมยอมรับได้นั้น คือ เป็นบุคลิก

^{๒๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑.

ของอำนาจลึกลับ (ผู้เป็นเจ้าของพ่อ - แม่) และเมื่อผู้ป่วยอยู่ในบุคลิกเจ้าพ่อ ผู้ป่วยสามารถดำเนินหรือ
 คุมผู้บังคับบัญชาได้เพราะวัฒนธรรม และค่านิยมของชุมชนที่ให้ความเคารพยำเกรงต่อเรื่องผู้อื่นและ
 ไสยศาสตร์อยู่แล้ว การแสดงออกให้ผู้ป่วยรู้สึกได้ว่าความเครียดความกดดันที่มีอยู่ถูกผ่อนคลายเป็น
 ออกไปได้บ้าง^{๒๑}

สุเมธ เมธาวิทยากุล ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของความเชื่อว่า ความเชื่อเรื่องเทวดา
 จึงเกี่ยวข้องกับจิตใจ คือ ทำให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจสาเหตุที่ทำให้เพราะเกิดความเชื่อใน
 อำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติที่ใจเท่านั้นสัมผัสได้แต่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสไม่ได้ สิ่งนั้นได้แก่ ผีสาง
 เทวดา อำนาจจิต เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมนั้นมีความหมายว่า สิ่งเหล่านั้นจะทำให้สมหวัง เช่น
 อยากจะให้ข้าวในนา ได้ผลดีก็หวังว่า พระแม่โพสพจะช่วยดลบันดาลให้ผลเป็นอย่างหวังไว้หรือเวลา
 ป่วยไข้ก็มีความเชื่อว่าเป็นเพราะอำนาจของผีสาง เทวดา ก็มีความหวังว่าอำนาจของพุทธมนต์
 เหนือกว่าผี เทวดา จะช่วยให้ปลอดภัยจากอำนาจมืดเหล่านั้นได้^{๒๒}

พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทพ) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความเชื่อว่า
 พุทธศาสนิกชนต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในพิธีกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ หมวด
 ใหญ่ ๆ คือ (๑) กุศลพิธี หมายถึง พิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมความดีงามทาง
 พระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญ
 ทางพระพุทธศาสนาและการรักษาศีลประเภทต่าง ๆ (๒) บุญพิธี หมายถึง พิธีทำบุญเนื่องด้วย
 ประเพณีในครอบครัว ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทั่วไปมี ๒ ประเภท คือ ๒.๑
 พิธีทำบุญในงานมงคลได้แก่ การทำบุญในโอกาสต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและญาติสนิท
 มิตรสหาย เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน เป็นต้น ๒.๒ พิธีทำบุญในงานอวมงคล ได้แก่
 การทำบุญเกี่ยวกับการตาย เช่นการทำบุญหน้าศพการทำอุทิศบุญพรุช เป็นต้น (๓) ทานพิธีคือถวาย
 เครื่องนุ่งห่ม รักษาโรค ปัจจัยสี่ (๔) ปกิณณกพิธี คือ เบ็ดเตล็ด อารธนาศีล ประเคนของ ทำความ
 เคารพ^{๒๓}

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงองค์ประกอบของความ
 เชื่อว่า พิธีกรรม ว่าด้วยสาเหตุที่หลักศรัทธาเป็นรากฐานในการประกอบพิธีกรรม กล่าวคือ ความเชื่อ
 ความซาบซึ้ง ไม่ใช่ความรู้ แต่อาจเป็นทางเชื่อมต่อไปสู่ความรู้ ในด้านพิธีกรรมจึงเป็นจุดเริ่มแรกที่
 ชักนำบุคคลเข้าสู่ศีลธรรม สิ่งที่มีมุ่งหวังทางพิธีกรรมก็ คือมงคลได้แก่ สิ่งทำให้โชคดี, ตามหลัก
 พระพุทธศาสนาหมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญ เพราะมงคลมีที่มาได้หลายแง่ เช่น อาจ
 เชื่อว่าบุคคลหรือสิ่งที่ให้มงคลนี้ มีความศักดิ์สิทธิ์อิทธิปาฏิหาริย์หรืออำนาจพิเศษเป็นของตนเองได้ อาจ
 เชื่อว่าบุคคลหรือสิ่งนั้นเป็นสื่อหรือทางผ่านของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เร้นลับอยู่ต่างหากก็ได้ หรืออาจเชื่อ
 อย่างประณีตขึ้นมาอีกว่า บุคคลหรือสิ่งนั้นทรงไว้ซึ่งคุณธรรมความดีงาม ความสุข ความบริสุทธิ์ จึง
 เกิดเป็นความศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นมงคลมาในตัวเอง ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแม้จะมีพิธีกรรม

^{๒๑} น.พ.พูนพัฒน์ กมลวุฒิพงศ์, ความเชื่อบอกปัญหาสุขภาพจิต, หน้า ๓-๔.

^{๒๒} สุเมธ เมธาวิทยากุล, สังกัปปพิธีกรรม, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๒), หน้า ๒.

^{๒๓} พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทพ), “ศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนา
 เถรวาท”, หน้า ๑๑๓.

อยู่ก็จริง แต่ก็มี การผ่อนปรนคือ การใช้สิ่งที่เขายึดถืออยู่เดิมนั่นเองเป็นจุดเริ่มต้น วิธีเริ่มอาจทำโดยแกะสิ่งที่เขายึดถือหรือเกาะติดอยู่นั้นออกจากฐานเดิมแล้วหันเหไปหาหนทางที่ถูกต้อง พร้อมทั้งใช้สิ่งที่เขายึดถือเกาะอยู่นั้นเป็นเครื่องจูงเขาออกมาจนพ้นจากที่นั้น^{๒๔}

สรุป องค์ประกอบของความเชื่อว่า องค์ประกอบไปด้วย ด้านบุคคล สถานที่ เวลา และ พิธีกรรม องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความเชื่อใน (๑) วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม (๒) สภาพแวดล้อมรอบตัว คือ สถานที่ที่ผู้ปวยคนนั้น โดยการปรับเปลี่ยนบุคลิกเดิมไปสู่บุคลิกอื่นที่สามารถแสดงพฤติกรรมแล้วสังคมยอมรับได้นั้น คือเป็นบุคลิกของอำนาจลึกลับ เพราะวัฒนธรรม และค่านิยมของชุมชนที่ให้ความเคารพยำเกรงต่อเรื่องผู้และไสยศาสตร์อยู่แล้ว ความเชื่อเรื่องเทวดาจึงเกี่ยวข้องกับจิตใจ คือ ทำให้เกิดความสบายใจ สิ่งเหล่านั้นจะทำให้สมหวัง เช่น อยากจะให้ข้าวในนา ได้ผลดีก็หวังว่า พระแม่โพสพจะช่วยดลบันดาลให้ผลเป็นอย่างหวังไว้ในพิธีกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ หมวด ใหญ่ๆ คือ (๑) กุศลพิธี หมายถึง พิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมความดีงาม (๒) บุญพิธี หมายถึง พิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีต้น (๓) ทานพิธีคือถวายเครื่องนุ่งห่ม รักษาโรค ปัจจัยสี่ (๔) ปกิณณกพิธี คือ เบ็ดเตล็ด อารธนาศีล ประเคนของ ทำความเคารพ แต่อาจเป็นทางเชื่อมต่อไปสู่ความรู้ ในด้านพิธีกรรมจึงเป็นจุดเริ่มแรกที่ชักนำบุคคลเข้าสู่ศีลธรรม สิ่งที่มีหวังทางพิธีกรรมอำนาจพิเศษเป็นของตนเองได้ อาจเชื่อว่าบุคคลหรือสิ่งนั้นเป็นสื่อหรือทางผ่านของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เร้นลับอยู่ต่างหากก็ได้ หรืออาจเชื่ออย่างประณีตขึ้นมาอีก ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแม้จะมีพิธีกรรมอยู่ก็จริง การใช้สิ่งที่เขายึดถืออยู่เดิมนั่นเองเป็นจุดเริ่มต้น พร้อมทั้งใช้สิ่งที่เขายึดถือเกาะอยู่นั้นเป็นเครื่องจูงเขาออกมา

๒.๒ แนวคิดเรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

แนวคิดในสังคมปัจจุบันขึ้นอยู่กับความเชื่อในแต่ละบุคคลและอิสรเสรีภาพในการเชื่อและเคารพในสิ่งที่ตนศรัทธา ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา ไม่ว่าความเชื่อในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือมีความเชื่อในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา ความเชื่อการบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หาได้จงใจกราบไหว้โลหะ หรือซากอิฐ ซากปูนไม้ ผู้กราบไหว้ย่อมทราบอยู่แก่ใจตนเองดีว่า กำลังไหว้อะไร ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระธาตุทำให้ประชาชนยึดถือเป็นประเพณีวัฒนธรรมสืบต่อมาทุกปีเพื่อที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ดังนั้น ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนาประชาชนมองเห็นความสำคัญอย่างมาก

๒.๒.๑ ความหมายของพิธีกรรมในการบูชา คือ สิ่งที่พึงปฏิบัติตามขั้นตอนและพิธีตามลำดับที่บ่งบอกถึงการเคารพจะด้วยสิ่งของการประกอบงานระเบียบพิธีขั้นตอนการจัดของมาถวายและแลกเปลี่ยนความหวังในการที่พึงกระทำและเคารพปฏิบัติภายใต้ความเชื่อที่มีต่อองค์พระธาตุ มนุษย์เป็นส่วนประกอบหนึ่งของสังคม ซึ่งจะมีการอยู่ร่วมกันเป็นพวกเป็นหมู่ตามธรรมชาติแสวงหาเสถียรภาพอันมั่นคง และความพอใจในสัมพันธกับคนอื่น ที่มีความสนใจและรสนิยม

^{๒๔} เอกสารประกอบการสอน, **เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๔), หน้า ๕๙.

คล้ายคลึงกัน ในสมัยโบราณมนุษย์ต้องผจญภัยธรรมชาติ เหตุการณ์ร้ายแรงทางอุบัติเหตุเพราะ
รู้ไม่เท่าถึงการณ์

สุพจน์ ทองเนื้อขาว ให้ความหมายว่า ประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น
มี ๓ แบบคือ ประเพณีพิธีกรรมประจำปี ประเพณีพิธีกรรมส่วนบุคคล และประเพณีพิธีกรรมส่วนรวม
ซึ่งประเพณีพิธีกรรมทั้ง ๓ แบบนี้ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเชื่อพื้นบ้าน
ซึ่งเป็นลัทธิพราหมณ์และฮินดู ๑๒ เป็นสำคัญ การทำบุญในฮินดู ๑๒ นั้นเป็นงานบุญเกี่ยวเนื่องจาก
พระพุทธศาสนา ส่วนพิธีกรรมพื้นบ้านเกี่ยวเนื่องกับลัทธิพราหมณ์ คือ พิธีการถวายสักการะแด่องค์
พระธาตุเพราะเชื่อว่ามีดวงวิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่^{๒๕}

พจนานุกรม ได้ให้ความหมายคำว่า การกระทำหลากหลายที่ทำประจำโดยเฉพาะ
กิจกรรมทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมสำหรับภาษาไทยคำว่าพิธีกรรม มีองค์ประกอบของคำอยู่
๒ ศัพท์คือ พิธี และกรรม เมื่อพิจารณาความหมายตามหลักของภาษาในพจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒^{๒๖}

ราชบัณฑิตยสถาน คำว่า พิธี เป็นคำนาม หมายถึง งานที่จัดขึ้น ตามลัทธิความเชื่อตาม
ขนบธรรมเนียมความขลังหรือความเป็นสิริมงคล เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
พิธีมงคลสมรส พิธีประสาทปริญญาแบบอย่างธรรมเนียม เช่น พิธีทำให้ถูกพิธีการกำหนด เช่น ก้อยู่
จนสิ้นชนมายุ^{๒๗}

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คำว่า กรรม เป็นคำนามเช่นกัน
หมายถึง การงาน การกระทำ เมื่อนำมาประกอบกันเป็นคำว่า พิธีกรรม ซึ่งมีความหมายว่า การบูชา
แบบอย่าง หรือแบบแผน หน่วยงานที่ปฏิบัติในทางศาสนา หรือหมายถึงการงานเกี่ยวกับพิธี และแบบ
หนังสือทางการทูต กรรมวิธีทางการทูต แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปตามความหมายในภาษาไทย คำว่า
พิธีกรรมนั้นหมายถึง แนวทาง หรือวิธีทำงานพิธีต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ให้ถูกต้อง^{๒๘}

นายอุทัย ภัทรสุข ได้กล่าวความหมายพิธีกรรมว่า พิธีกรรม หมายถึงการทำพิธี การบูชา
วิธีการกระทำอันศักดิ์สิทธิ์ที่นำไปสู่เป้าหมายด้วยการน้อมนำจิตใจ ให้เกิดความเลื่อมใสและเพิ่มพูน
ศรัทธา ในประเพณีฮินดูสิบสอง คลองสิบสี่^{๒๙}

^{๒๕} สุพจน์ ทองเนื้อขาว, “ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัด
ขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า
บทคัดย่อ.

^{๒๖} A.S. Hornby, *Oxford Dictionary*, (New Delhi : Oxford University Press, ๒๐๐๒), p.
๑๑๐๖.

^{๒๗} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*, หน้า ๗๘๘.

^{๒๘} เอกสารประกอบการสอน, *เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^{๒๙} นายอุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนกลุ่ม
น้ำโขง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
, ๒๕๕๔), หน้า ๙.

สรุป ความหมายของความเชื่อพิธีกรรมสิ่งของการประกอบงานระเบียบพิธีขั้นตอนการจัดของมาถวายและแลกเปลี่ยนความหวังในการที่พึงกระทำและเคารพปฏิบัติภายใต้ความเชื่อที่มีต่อองค์พระธาตุแนวคิดในเรื่องความเชื่อ และพิธีกรรมแนวคิดในสังคมปัจจุบันขึ้นอยู่กับความเชื่อในแต่ละบุคคลและอิสรเสรีภาพในการเชื่อและเคารพในสิ่งที่ตนศรัทธา เชื่อการบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ยึดถือเป็นประเพณีวัฒนธรรมสืบต่อมาทุกปีเพื่อที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการแสดงถึงความเคารพและกระทำต่อสิ่งที่เชื่อการประกอบงานปฏิบัติภายใต้ความเชื่อ หลังจากที่เราได้ศึกษาถึงแนวคิดเรื่องการบูชา และสังคมไทย มีความเป็นมาและความแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ทราบถึงตามขนบธรรมเนียมความหลังหรือความเป็นสิริมงคล เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีมงคลสมรสการบูชา แบบอย่าง หรือแบบแผน หน่วยงานที่ปฏิบัติในทางศาสนา หรือหมายถึงการงานเกี่ยวกับพิธีนำไปสู่เป้าหมายด้วยการน้อมนำจิตใจให้เกิดความเลื่อมใสและเพิ่มพูนศรัทธา

๒.๒.๒ ลักษณะพิธีกรรมในการบูชา คือ ลักษณะโดยไปผู้คนมักจะเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องที่ระเบียบการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดประการหนึ่ง หรือเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องของการปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาซึ่งโดยมากมนุษย์เรามักจะคิดถึงความหมายประการหลังมากกว่า อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากกรอบด้านภาษาเราจะพบว่า พิธีกรรมนั้นมีความหมายที่แตกต่างกันไป ตามนัยของภาษาและความเข้าใจของผู้ศึกษาในเรื่องดังกล่าวอยู่หลายประการ ซึ่งเราสามารถที่จะนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณา

พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทพ) ได้ให้ลักษณะความเชื่อพิธีกรรมไว้ว่า จากความสำคัญ และลักษณะของพิธีกรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมให้เห็นว่าพิธีกรรมย่อมก่อประโยชน์ หรือคุณค่าต่อสังคม พิธีกรรมนั้นมีความหมายที่กว้างรวมถึงศาสนาอื่น นอกจากพระพุทธศาสนา หรือลัทธิตลอดถึงประเพณีที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาด้วย พิธีกรรม พิธีที่เกี่ยวข้องด้วยศาสนาเรียกว่า ศาสนพิธี เป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกศาสนา ซึ่งแตกต่างกันไปตามลักษณะความเชื่อของศาสนาหรือลัทธินั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง ศาสนพิธีกรรม แม้จะไม่ใช่สิ่งที่เป็นแก่นสาร ของศาสนา แต่ท่านผู้รู้ก็เปรียบ พิธีกรรมหรือศาสนพิธีว่า เป็นดังเปลือกไม้ ซึ่งคอยห่อหุ้มแก่นสารของศาสนา แต่ท่านผู้รู้ก็เปรียบพิธีกรรมหรือศาสนพิธีว่า เป็นดังเปลือกไม้ ซึ่งคอยห่อหุ้มแก่นของต้นไม้ คือ เนื้อแท้ของศาสนาไว้ โดยทั้งสองส่วนนี้จะต้องอาศัยกันและกัน กล่าวคือ หากไม่มีแก่นแท้ของศาสนา ศาสนพิธีก็อยู่ได้ไม่นานหรือหากมีเฉพาะแก่นของศาสนาแต่ไม่มีศาสนพิธี แก่นแท้ของศาสนาก็อยู่ได้ไม่นานเช่นกัน ศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาก็เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งก็เป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้เหมือนเปลือกของต้นไม้คอยปกป้องแก่นไม้ไว้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติพิธีกรรมต่าง ๆ ก็ต้องเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาซึ่งจะได้นำมาศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา^{๓๐}

พระกรวิญญ์ธมมวโร (อินเทพ) ได้ให้ลักษณะความเชื่อพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมที่พุทธศาสนิกชนทำเป็นประจำ เช่นการไปทำบุญ การจัดงานบุญบวงสรวง สถานที่ทำพิธีกรรม เช่น

^{๓๐} พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทพ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนา เถรวาท, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๒.

วัดซึ่งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนและตามสถานบูชาหรือ ที่พระธาตุอันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าการแสดงออกดังกล่าวอยู่ในรูปของพิธีกรรม ดังที่เราเห็นกันทั่วไป ซึ่งจัดขึ้นเพื่อนมัสการพระธาตุ การได้ทำพิธีกรรม นอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงความจริงใจที่มีความเคารพบูชาต่อศาสนาแล้วยังเชื่อว่าจะได้รับอานุภาพจากความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้าองค์พระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุ และจากพระสงฆ์^{๓๑}

ชนกสรณ์ ท้ากระเบา ได้ให้ลักษณะความเชื่อพิธีกรรมไว้ว่า ก่อนอื่นต้องเข้าถึงอานิสสงส์ก่อน อานิสสงส์นี้ คือ ผลแห่งบุญ กุศลกรรมที่กระทำหรือประโยชน์ที่ได้รับในภายหลัง ทำดีก็ได้รับสิ่งดี ๆ เป็นการตอบแทน ทำไม่ดีก็ได้รับผลไม่ดีตอบแทน ก็เรียกว่าอานิสสงส์ได้เช่นกัน แต่ให้มุ่งประโยชน์ไปในสิ่งที่ดี กระทำดีประพฤติดี จะดีกว่า ถึงจะเรียกได้ว่าได้รับ อานิสสงส์ ส่วนอานิสสงส์จะได้รับมากหรือน้อย นั้นขึ้นอยู่กับความตั้งใจ ตั้งจิตอธิษฐาน ให้มีสติอยู่เสมอว่าตอนนี้เรากำลังทำอะไรทำกุศลได้อยู่^{๓๒}

แปลก สนธิรักษ์ ได้กล่าวลักษณะไว้ว่า ความเชื่อพิธีกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นด้วยความเชื่อตามหลักศาสนาที่เชื่อว่า มีผลกระทบต่อนำความคิดต่อวิถีการดำรงชีวิตว่า จะมีความสุขความเจริญทั้งในชาตินี้และชาติหน้าจึงแสดงออกด้วยการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ปกติการทำพิธีต่าง ๆ ก็จะเป็นการบูชาพระพุทธคุณ ขอให้กำจัดสิ่งไม่ดีได้รับสิ่งดี ๆ ผลดีแรก คือ เมื่อทำพิธีกรรมแล้วเกิดความสบายใจทันทีสอดคล้องเชื่อมโยงกับความเชื่อของประชาชนจังหวัดน่าน ที่เชื่อในพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนกลายเป็นประเพณี^{๓๓}

दनัย ไชยธา ได้ให้ลักษณะความเชื่อพิธีกรรม คือ แบบคติความเชื่อ ความคิดการกระทำ ค่านิยมทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน ในโอกาสต่างๆพึงปฏิบัติเชื่อถือกันมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดและการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาจนเป็นอิทธิพลในปัจจุบัน^{๓๔}

สรุป ลักษณะความเชื่อพิธีกรรมได้ว่า สถานที่ทำพิธีกรรม เช่น วัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนและตามสถานบูชา หรือที่พระธาตุอันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ เสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าการแสดงออกดังกล่าวอยู่ในรูปของพิธีกรรม ดังที่เราเห็นกันทั่วไป การได้ทำพิธีกรรม ผลดีแรก คือ เมื่อทำพิธีกรรมแล้วเกิดความสบายใจทันที สอดคล้องเชื่อมโยงกับความเชื่อของประชาชนที่เชื่อในพิธีกรรมต่าง ๆ ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนกลายเป็นประเพณีพิธีกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นด้วยความเชื่อตามหลักศาสนาที่เชื่อว่า มีผลกระทบต่อนำความคิดต่อวิถีการดำรงชีวิตว่าจะมีความสุข ความเจริญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า จึงแสดงออกด้วยการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ปกติการทำพิธีต่าง ๆ ก็จะเป็นการบูชาพระพุทธคุณ ขอให้กำจัดสิ่งไม่ดีได้รับสิ่งดี ๆ คือแบบคติความเชื่อ ความคิด

^{๓๑} พระกรวิษณุธมฺวโร (อินเทพ), “การศึกษาคติความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๕.

^{๓๒} ชนกสรณ์ ท้ากระเบา, *๑๒ พระธาตุ ๑๒ ปางพระ ๑๒ นักษัตร*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แชนพอร์พรีนติ้ง จำกัด), หน้า ๑๒.

^{๓๓} แปลก สนธิรักษ์, *พิธีกรรมและสิทธิประเพณี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๒), หน้า ๑๗๗.

^{๓๔} ดนัย ไชยธา, *ลัทธิ ศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

การกระทำ ค่านิยมทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน ในโอกาสต่าง ๆ พึ่งปฏิบัติเชื่อถือกันมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดและการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาจนเป็นอิทธิพลในปัจจุบัน

๒.๒.๓ ประเภทของพิธีกรรมในการบูชา ตามความเชื่อแต่ละบุคคลชุมชนของตนที่ตนนับถือ คือ พิธีกรรมมีหลายประเภท และหลายรูปแบบ เป็นการประสมประสานของคติความเชื่อยุคบรรพกาลที่ยังคงอิทธิพลสืบเนื่องถึงยุคปัจจุบัน กับพิธีกรรมของศาสนา พราหมณ์หรือฮินดู และพระพุทธศาสนาทั้งแบบเถรวาท และมหายานที่คลุกเคล้าประสมกลมกลืนกันจนคล้ายเป็นหนึ่งเดียวที่ล้าหลังและยากจน มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติและสายน้ำ คติความเชื่อจึงเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ อำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ผีสางเทวดา และพญานาค คติความเชื่อเหล่านี้ ได้ประยุกต์รวมเข้ากับพิธีกรรมทางศาสนา กลายเป็นธรรมเนียมประเพณีขนบประเพณี และจารีตประเพณี ถือปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย งานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึง ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและพระธาตุ

ชนกสรณ์ ท้ากระเบา กล่าวประเภทของความเชื่อพิธีกรรมไว้ว่า ในแต่ละสถานที่ จะจัดเตรียม ดอกไม้ ธูปเทียน สิ่งสักการะไว้แล้ว ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ชอบ เพราะเครื่องสักการะก็จะวนใช้แล้วใช้อีกจากคนหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง บางท่านไม่ได้คิดมากอะไร ก็เพียงแค่ว่า เราบูชา มาอธิษฐานสักเป็นของเราเราได้ทำบุญ เพราะว่าจะเอาของใหม่ตลอดคงไม่ไหว เพราะทุกอย่างเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบต้องไปจัดซื้อต้องใช้เงิน ถ้าไม่ทำอย่างนี้เงินเลยจะมีเงินมาบูรณะองค์พระธาตุและสถานที่^{๓๕}

สุริย์ มีผลกิจ ได้กล่าวประเภทของความเชื่อพิธีกรรมไว้ว่า สมัยนั้นไม่สาละสลัดดอกบานสะพรั่ง ดอกไม้เหล่านั้นร่วงหล่นโปรยปรายลงยังพระสรีระเพื่อบูชาพระตถาคต ดอกมณฑาอันเป็นของทิพย์ก็ตกลงมาจากอากาศ ร่วงหล่นโปรยปรายลงยังพระสรีระเพื่อบูชาพระตถาคต จุลแห่งจันทน์อันเป็นของทิพย์ก็ตกลงมาจากอากาศ ร่วงหล่นโปรยปรายลงยังพระสรีระเพื่อบูชาพระตถาคตแม้สังคี่อันเป็นทิพย์ก็บรรเลงไปในอากาศเพื่อบูชาพระตถาคต พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า การบูชาตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง อามิสบูชา (การบูชาด้วยวัตถุ) อามิสบูชานั้นไม่สามารถจะดำรงพระศาสนาไว้ได้ บุญของผู้ใดทำไว้ก็เป็นของผู้นั้นผู้เดียว ส่วนปฏิบัติบูชา ถือว่าเป็นการบูชาที่สมควรแก่ตถาคตเพราะการปฏิบัติบูชานั้นจะดำรงพระศาสนาไว้ได้ บริษัท ๔ ไม่ว่าจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี หรืออุบาสก อุบาสิกา ก็ตาม ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมประพฤติตนตามธรรมอยู่ผู้นั้นย่อมถือว่าสักการะเคารพบูชาตถาคต ด้วยการบูชาอันสูงสุด^{๓๖}

กรมศิลปากร ได้กล่าวประเภทของความเชื่อพิธีกรรมไว้ว่า ในวรรณกรรม อรัญชาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) อันเป็นตำนานความเชื่อโบราณ สรุปความโดยย่อว่า พระธาตุพนมได้ก่อสร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๘ โดยพระมหากัสสปะเถระพร้อมด้วยพระอรหันต์ ๕๐๐ รูปได้นำพระอรัญชาตุมาสู่ตอยกับปณครีหรือภูกำพร้าว ซึ่งเป็นที่ตั้งพระธาตุพนมปัจจุบัน และมีพญาทั้ง ๕ ได้แก่ พญาสุวรรณภิงคาร เมืองหนองหานหลวง พญาคำแดง เมืองหนองหานน้อย พญาอินทปัฐ เมืองอินทปัฐ พญาจุลณี พรหมทัต เมืองจุลณี และพญานันทเสน (น้องพระพญาศรีโคตบุร) เมืองศรีโคตบุร พญาทั้ง ๕ ได้

^{๓๕} ชนกสรณ์ ท้ากระเบา, ๑๒ พระธาตุ ๑๒ ปางพระ ๑๒ นักขัต, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แชนพอร์พรินติ้ง จำกัด), หน้า ๑๓.

^{๓๖} สุริย์ มีผลกิจ, การบูชา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมฟอมร์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๔๑.

ช่วยกันก่ออุบมุง (สฎป) เพื่อสถาปนาพระอุรังคธาตุเมื่อพญาทั้ง ๕ เสด็จกลับเมืองแล้ว พระวิษณุได้ลงมาแกะสลักลายอุบมุง เทวดาทั้งหลายได้มาชุมนุมบูชาพระอุรังคธาตุ และกำหนดหน้าที่กัน เพื่อมาเฝ้าคูแกลงค์พระธาตุ^{๓๗}

สุรพล ดำริห์กุล ได้กล่าวประเภทของความเชื่อพิธีกรรมไว้ว่า พระธาตุพนมเป็นศูนย์รวมของศรัทธาความเชื่อพิธีกรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนลุ่มน้ำโขง ทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาว เป็นศูนย์รวมในชุมชน มีบทบาทเป็นส่วนสำคัญในระบบของสังคม ทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุข สงบร่มเย็น ควบคุมความประพฤติของผู้คนในชุมชนให้อยู่ในกรอบจารีตประเพณี^{๓๘}

เสถียร พันธรั้ง ได้กล่าวประเภทของความเชื่อพิธีกรรมไว้ว่า ในสมัยนี้เชื่อว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งในจักรวาล พระพรหมได้สร้างมนุษย์โดยแบ่งภาคจากพระองค์เอง ดังนี้ (๑) พวกพราหมณ์สร้างมาจากปากของพระพรหมให้มีหน้าที่สั่งสอน (๒) พวกกษัตริย์สร้างมาจากแขนของพระพรหมให้มีหน้าที่รบ (๓) พวกไวศยะสร้างมาจากสะโพก(พระโสณิ)ให้มีหน้าที่ทำงานหนัก (๔) พวกศุทราสร้างมาจากเท้าให้มีหน้าที่รับใช้วรรณะอื่น ๆ^{๓๙}

สรุป ประเภทความเชื่อพิธีกรรมได้ว่า มีหลายประเภท และหลายรูปแบบ เป็นการประสมประสานของคติความเชื่อยุคบุรพกาลที่ยังคงอิทธิพลสืบเนื่องถึงยุคปัจจุบันที่คลุกเคล้าประสมกลมกลืนกันจนคล้ายเป็นหนึ่งเดียว ได้ประยุกต์รวมเข้ากับพิธีกรรมทางศาสนา กลายเป็นธรรมเนียมประเพณีขนบประเพณี และจารีตประเพณี ในแต่ละสถานที่จะจัดเตรียม ดอกไม้ ธูปเทียน สิ่งสักการะไว้แล้ว ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ชอบ เพราะเครื่องสักการะก็จะวนใช้แล้วใช้อีก เพื่อบูชาพระตถาคต การบูชาตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง อามิสบูชา (การบูชาด้วยวัตถุ) อามิสบูชานั้นไม่สามารถจะดำรงพระศาสนาไว้ได้ บุญของผู้ใดทำไว้ก็เป็นของผู้นั้นผู้เดียว ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่กรรมประพฤติตนตามธรรมอยู่ ผู้นั้นย่อมชื่อว่าสักการะเคารพบูชาตถาคต การปฏิบัติเจริญในธรรมจึงจะเป็นศูนย์รวมในชุมชน มีบทบาทเป็นส่วนสำคัญในระบบของสังคม ทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุข

๒.๒.๔ อิทธิพลของพิธีกรรมในการบูชา หมายถึง พุทธกับไสยศาสตร์ต้องอาศัยไปด้วยกัน ต่อมาได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เข้ามาในประเทศไทยทั้งก่อนและพร้อมกับศาสนาพุทธสังคมไทยได้รับเอาอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลจากการอพยพของชาวอินเดียและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทย ผ่านระบบความเชื่อ ด้านประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม และทางสังคม-เศรษฐกิจ-ชุมชนเกิดขึ้นมาเป็นลำดับ

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ ได้กล่าวอิทธิพลของพิธีกรรมไว้ว่า อายาบูชาในสิ่งที่ไม่ควรบูชา เพราะจะชักนำไปสู่ความงมงายหลงผิด จิตใจขุ่นมัวเป็นพาลไป ซึ่งทำได้ ดังนี้ (๑) ไม่บูชาคน

^{๓๗} กรมศิลปากร, กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, **อุรังคธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม)**, (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๗-๙.

^{๓๘} สุรพล ดำริห์กุล, **แผ่นดินอีสาน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔๑-๑๕๑.

^{๓๙} เสถียร พันธรั้ง, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ ๒๕๔๖), หน้า ๖๒.

พาล คือไม่ยกย่อง ไม่เชิดชู ไม่ส่งเสริม ไม่สนับสนุนคนพาล ไม่ว่าคนพาลนั้นจะมียศศักดิ์ หรือสถานภาพสูงส่งเพียงไรก็ตาม (๒) ไม่บูชาสิ่งที่เนื่องด้วยคนพาล เช่นรูปภาพ รูปปั้น ผลงานสิ่งของเครื่องใช้ของคนพาล หรือทำตามคำแนะนำสั่งสอนของคนพาล (๓) ไม่บูชาสิ่งที่บูชาแล้วไม่ทำให้เกิดสิริมงคล เช่น รูปภาพดารา นักร้อง นักกีฬา ที่ไม่มีคุณธรรมเพียงพอ ภาพโฆษณาเกี่ยวกับอบายมุข ฯลฯ อย่างนำมาประดับบ้านเรือน (๔) ไม่บูชาสิ่งที่บูชาแล้วทำให้งมงายไม่เกิดปัญญา เช่น ต้นไม้ใหญ่ ภูเขาสูง ศาลพระภูมิ คนทรง ภูตผีปีศาจ สัตว์เกิดมามีลักษณะผิดปกติ ฯลฯ^{๔๐}

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวอิทธิพลของพิธีกรรมไว้ว่า การศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่าเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้มีคุณค่าและอิทธิพลแก่มนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งเราสามารถนำมาพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ คือ อิทธิพลและคุณค่าในด้านการพัฒนาชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นจะพบว่า มีแก่นของศาสนาอยู่ใน ศิลปสมาธิ ปัญญา อันเป็นกระบวนการที่สำคัญในการฝึกฝนและการพัฒนาตนเอง การประกอบเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้มีแนวทางในการที่จะนำไปสู่การฝึกฝนและพัฒนาตนเองเป็นหลัก เนื่องจากเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาไม่ได้มีลักษณะของการมุ่งเน้น ถึงการอ่อนหวานหรือบวงสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๔๑}

จินดา มณีวงศ์ ได้กล่าวอิทธิพลของพิธีกรรมไว้ว่า ในสังคมไทย พระพุทธศาสนากับไสยศาสตร์ เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ดังคำกล่าวว่า พุทธกับไสยต้องอาศัยไปด้วยกันเพราะก่อนคนไทยจะนับถือลัทธิพราหมณ์และพระพุทธศาสนาก็นับถือผี เชื่อเรื่องลี้ลับในธรรมเช่น ฟ้องร้อง ฟ้ำฟ่า เจ็บป่วย โศกเศร้าสาเหตุ อยู่ก่อนแล้ว ต่อมารับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เข้ามาในประเทศไทยทั้งก่อนและพร้อมกับศาสนาพุทธ กล่าวคือ ศาสนาพราหมณ์ เกิดในประเทศอินเดีย ก่อนพุทธศาสนา ประมาณ ๑,๐๐๐ ปี^{๔๒}

นางชนาภัทร วงศ์โรจนภรณ์ ได้กล่าวอิทธิพลของพิธีกรรมไว้ว่า สังคมไทยได้รับเอาอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลจากอพยพของชาวอินเดีย และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๑ ทำให้คำสอนเรื่องพรหมของทั้งสองศาสนาได้มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทยผ่านระบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม และทางสังคม และคำสอนเรื่องพรหมที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทย คือ คุณธรรมว่าด้วยหลักพรหมวิหาร สถานภาพและลักษณะทางกายภาพของพรหม^{๔๓}

^{๔๐} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, **มงคลชีวิต ฉบับ ท้าวหน้า**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ ๑๙๗๗ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑.

^{๔๑} เอกสารประกอบการสอน, **เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๑.

^{๔๒} จินดา มณีวงศ์, **ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม (Cultural Evolution Theory)**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๘.

^{๔๓} นางชนาภัทร วงศ์โรจนภรณ์, “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของคำสอนเรื่องพรหมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๒.

อุทัย ภัทรสุข ได้กล่าวอิทธิพลของพิธีกรรมไว้ว่า ในแต่ละช่วงของลำน้ำที่มีการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ถึงกันและกันได้เป็นการคลุกเคล้าผสมผสานกันตั้งแต่ความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่า เป็นต้นว่า การนับถือผี การนับถือภู หรือพญานาค การเคารพยำเกรงกลัวต่ออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ รวมถึงอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อ ลัทธิเต๋า และพระพุทธศาสนาพราหมณ์ ที่รับเข้ามาอารยธรรมจีน อิทธิพลของศาสนาคริสต์ และอิสลาม จากอารยธรรมตะวันตก ตลอดจนอิทธิพลของศาสนา พราหมณ์-ฮินดู กับพุทธศาสนาเถรวาท จากอารยธรรมอินเดีย เป็นต้น อิทธิพลของอารยธรรม ตะวันตกและตะวันออกทั้งมวลนี้ได้เข้ามามีบทบาทมีอิทธิพลรวมอยู่ในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีต ประเพณี วิถีชีวิตคตินิยมเชื่อและพิธีกรรมของอารยธรรมในชุมชนลุ่มน้ำโขง ตั้งแต่อดีตกาลนับพันปี จนถึงปัจจุบัน^{๔๔}

สรุป อิทธิของพิธีกรรมได้ว่า การยึดถือตามแนวทางความคิดภายใต้ความเชื่อ อย่างบูชาใน สิ่งที่ไม่ควรบูชา เพราะจะชักนำไปสู่ความมั่งงายหลงผิด จิตใจขุนมัวเป็นพาลไป (๑) ไม่บูชาคนพาล คือไม่ยกย่อง ไม่เชิดชู ไม่ส่งเสริม ไม่สนับสนุนคนพาล (๒) ไม่บูชาสิ่งที่เนื่องด้วยคนพาล เช่น รูปภาพ รูปปั้น ผลงานสิ่งของ เครื่องใช้ของคนพาล (๓) ไม่บูชาสิ่งที่บูชาแล้วไม่ทำให้เกิดสิริมงคล เช่น รูปภาพ ดารา นักร้อง นักกีฬา ที่ไม่มีคุณธรรมเพียงพอ (๔) ไม่บูชาสิ่งที่บูชาแล้วทำให้่งมลายไม่เกิดปัญญา เช่น ต้นไม้ใหญ่ ภูเขาสูง ศาลพระภูมิ คนทรง ภูตผีปีศาจ การศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่า เทศกาล และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้มีคุณค่าและอิทธิพลแก่มนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน มีแก่นของศาสนา อยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นกระบวนการที่สำคัญในการฝึกฝนและการพัฒนาตนเองในสังคมไทย พระพุทธศาสนากับไสยศาสตร์ เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ดังคำกล่าวว่า พุทธกับไสยต้องอาศัยไปด้วยกัน ต่อมารับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เข้ามาในประเทศไทยทั้งก่อนและพร้อมกับศาสนาพุทธ สังคมไทยได้รับเอาอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลจากอพยพของชาว อินเดียและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้มีอิทธิพลต่อคน ในสังคมไทยผ่านระบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม และทางสังคม และ คำสอนเรื่องพรหมที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทยและพระพุทธศาสนาพราหมณ์ ที่รับเข้ามาอารยธรรม จีน อิทธิพลของศาสนาคริสต์ และอิสลาม จากอารยธรรมตะวันตกอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตก และตะวันออกทั้งมวลนี้ได้เข้ามามีบทบาทมีอิทธิพลรวมอยู่ในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมของอารยธรรมในชุมชนตั้งแต่อดีตกาลนับพันปีจนถึงปัจจุบัน

๒.๒.๕ องค์ประกอบของพิธีกรรมในการบูชา ความหมายของพิธีกรรมมีผู้รู้หลาย ๆ ท่านได้ให้ไว้อย่างกว้างขวางแต่โดยรวม หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมต่อสิ่งที่เชื่อเคารพศรัทธา อย่างเป็นรูปแบบและพิธีการ ซึ่งรูปแบบที่ว่าจะก็เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามข้อกำหนดไว้อย่างเป็น ลำดับและมีขั้นตอนเสมอ การอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากเทพต่างๆ ในยุคนี้ทำได้ง่ายดาย ๆ โดยผู้ที่มีความรู้ในการทำพิธีบูชา เรียกว่า พราหมณ์ ด้วยการวางอาหารที่พื้นดินเพื่อให้เทพลงมาเสวย

^{๔๔} อุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนดรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

ต่อมาพิธีกรรมได้ถูกทำให้มีความพิเศษพิสดารมากขึ้น เหตุนี้ผู้ทรงความรู้ในวิชานี้เป็นนักบวชมีโอกาที่จะเพิ่มเติมเสริมแต่งให้พิธีกรรมมีความยุ่งยากซับซ้อนจนชาวบ้านไม่สามารถกำหนดจดจำได้ครบ

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวว่า มืองค์ประกอบหลายประการที่สามารถอธิบายได้ ดังนี้ ๑) ความเชื่อหรือความศรัทธา พิธีกรรมจักเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความเชื่อ ความศรัทธาต่อลัทธิศาสนานั้นๆ ๒) ผู้ประกอบพิธีกรรม ก็มักจะหมายถึงผู้ที่สามารถที่จะสื่อสารโลกมนุษย์นี้ไปยังสภาวะที่ลึกลับ หรืออำนาจลึกลับ ๓) ภาษา การสื่อระหว่างมนุษย์กับอำนาจลึกลับหรือพระเจ้า เทพเจ้า ๔) พิธีกรรมนั้นๆ มีผลต่อจิตใจผู้กระทำกล่าวคือ ผู้ที่ได้กระทำกิจกรรมตามพิธีกรรมศาสนาแล้ว จะรู้สึกมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ๕) การใช้สัญลักษณ์ กล่าวคือในการจัดพิธีกรรมแบบต่างๆ จะต้องมียุกรณ์ เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องเซ่นต่างๆ ๖) การใช้สื่อต่างๆ สื่อทางเสียง มีการขับร้อง บรรเลงดนตรี เพื่อให้เกิดความสงบและเอิบอิ่มใจ เพื่อให้พิธีกรรมนั้นเกิดความศักดิ์สิทธิ์^{๔๕}

พระราชธรรมนิเทศ(พระพะยอม กัลยาโณ) ได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนิกชน มีหลักปฏิบัติที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับพุทธศาสนา ดังนี้ เกื้อกูลพระ โดยปฏิบัติต่อสงฆ์เสมือนเป็นทิศเบื้องบน ดังนี้ ๑) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยจิตเมตตา ๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยความเมตตา ๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยความเมตตา ๔) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ ๕) อุบัติด้วยปัจจัย^{๔๖}

จินดา มณีวงศ์ ได้กล่าวไว้ว่า ช่วงนั้นพระพุทธรูปที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ก็ได้ไปศึกษาคำสอนของศาสนาพราหมณ์กับอาหารดาบส และอุททกะดาบสจนจบไตรเพท จบโยคะศาสนาพราหมณ์ ไม่มีองค์พระศาสดาผู้ก่อตั้งศาสนา แต่ก่อรูปขึ้นจากลัทธิบูชาธรรมชาติ และวิวัฒนาการเป็นลัทธิบูชาเทพเจ้าต่างๆ หลายองค์ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้ความเชื่อดังกล่าวผสมผสานกันอยู่ในองค์ประกอบของความเชื่อทั้งมิติของหลักคำสอนพิธีกรรมและการแสดงออกให้สอดคล้องกันจากอดีตถึงปัจจุบัน เรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม^{๔๗}

ผาสุก อินทราวุธ, ได้กล่าวไว้ว่า พิธีสวดอ้อนวอนขอความช่วยเหลือและพิธีกรรมที่มีต่อเทพทั้งหลายมีความซับซ้อนมากขึ้นมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์เพิ่มขึ้นนั้นมีจุดมุ่งหมาย คือ การทำให้เทพเกิดความพอพระทัยด้วยการสวดมนต์สรรเสริญ อำนาจของพระองค์และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการบูชาเทพและเทพี^{๔๘}

นางชนากัทร วงศ์โรจนภรณ์ ได้กล่าวไว้ว่า เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า คือ มนุษย์จัดของมาถวายเทพเจ้าเพื่อขอรางวัล คือ ความสมบูรณ์ ลาภสักการะต่างๆ จากเทพเจ้า ในการประกอบพิธีกรรมต้องมีการสวดมนต์วิงวอนควบคู่กันไป ทำให้ต้องอาศัย

^{๔๕} เอกสารประกอบการสอน, **เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๔), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๔๖} พระราชธรรมนิเทศ (พระพะยอม กัลยาโณ). **เคล็ดไม่ลับในการเข้าวัด วัดสวนแก้ว**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ วุฒินิคม/มนตรี เชิงศักดิ์ศรี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา, ๒๕๔๕), หน้า ๗๑.

^{๔๗} จินดา มณีวงศ์, **ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม**, (Cultural Evolution Theory), (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๕.

^{๔๘} ผาสุก อินทราวุธ, **รูปเคารพในศาสนาฮินดู**, (กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖), หน้า ๘.

พรหมณ์ หรือนักบวชซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความรู้ ความสามารถในการทำกิจของเทพ ให้สำเร็จได้ พรหมณ์มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการกระทำกิจบูชาและมีชื่อเฉพาะต่างๆ ที่ตั้งขึ้นตามหน้าที่ที่ทำได้สำเร็จ^{๔๙}

นางชนาภัทร วงศ์โรจนภรณ์ ได้กล่าวไว้ว่า พิธีกรรมที่สำคัญๆ ในยุคพระเวทนี้ จำแนกได้ ๒ ประเภท คือ พิธีกรรมที่ต้องประกอบเป็นประจำ ทุกวัน หรือทุก ๑๕ วัน ทุกเดือน และทุก ๔ เดือน อาทิเช่นพิธีบูชาไฟ พิธีบูชาพระจันทร์ใหม่และพระจันทร์วันเพ็ญ พิธีกรรมตามฤดูกาลและพิธีกรรมที่จัดขึ้นในบางโอกาสที่สำคัญ ซึ่งเป็นพิธีกรรมพิเศษ หรือเป็นอิสระ ดังเช่น พิธีบูชาัญญความคิดเรื่องเวียนว่ายตายเกิดยังไม่มี แต่เชื่อว่าเมื่อตายแล้ว พระยมจะพาวิญญาณไปยังสถานที่ที่เตรียมไว้^{๕๐}

สรุป องค์ประกอบของความเชื่อพิธีกรรมได้ว่า การกระทำหรือกิจกรรมต่อสิ่งที่เชื่อเคารพศรัทธาอย่างเป็นรูปแบบและพิธีการ ด้วยการวางอาหารที่พื้นดินเพื่อให้เทพลงมาเสวย พิธีกรรมได้ถูกทำให้มีความพิเศษพิสดารมากขึ้น นักบวชมีโอกาที่จะเพิ่มเติมเสริมแต่งให้พิธีกรรมมีความยุ่งยาก ซับซ้อนจนชาวบ้านไม่สามารถกำหนดจดจำได้ครบมืองค์ประกอบหลายประการดังนี้ (๑) ความเชื่อ (๒) ผู้ประกอบพิธีกรรม (๓) ภาษาการสื่อสาร (๔) พิธีกรรมนั้น ๆ (๕) การใช้สัญลักษณ์ ๖) การใช้สื่อต่าง ๆ สื่อทางเสียง มีการขับร้องบรรเลงดนตรี พุทธศาสนิกชนมีหลักปฏิบัติที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับพุทธศาสนาทำให้ความเชื่อดังกล่าวผสมผสานกันอยู่ในองค์ประกอบของความเชื่อทั้งมิติของหลักคำสอนพิธีกรรมและการแสดงออกให้สอดคล้องกันจากอดีตถึงปัจจุบันพิธีสวดอ้อนวอนขอความช่วยเหลือและพิธีกรรมที่มีต่อเทพทั้งหลายมีความซับซ้อนอำนาจของพระองค์ และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการบูชาเทพและเทพเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าในการประกอบพิธีกรรมต้องมีการสวดมนต์วิงวอนควบคู่กันไปให้สำเร็จได้ในการกระทำกิจบูชาและมีชื่อเฉพาะต่างๆ พิธีกรรมตามฤดูกาลและพิธีกรรมที่จัดขึ้นในบางโอกาสที่สำคัญ ซึ่งเป็นพิธีกรรมพิเศษความคิดเรื่องเวียนว่ายตายเกิดยังไม่มี แต่เชื่อว่าเมื่อตายแล้ว พระยมจะพาวิญญาณไปยังสถานที่ที่เตรียมไว้

โดยสรุปองค์ประกอบพิธีกรรมในการบูชา ผู้วิจัยได้พิจารณาข้อมูลต่างๆ แล้วพบว่าแนวคิดในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับพระธาตุไว้ว่า ความหมายของพิธีกรรมสิ่งของการประกอบงานระเบียบพิธีขั้นตอนการจัดของมาถวายและแลกเปลี่ยนความหวังในการที่พึงกระทำและเคารพปฏิบัติภายใต้ความเชื่อที่มีต่อองค์พระธาตุแนวคิดในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมแนวคิดในสังคมปัจจุบันขึ้นอยู่กับความเชื่อในแต่ละบุคคลและอิสรเสรีภาพในการเชื่อและเคารพใส่สิ่งที่ตนศรัทธา เชื่อการบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ยึดถือเป็นประเพณีวัฒนธรรมสืบต่อมาทุกปีเพื่อที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นการแสดงถึงความเคารพและกระทำต่อสิ่งที่เชื่อการประกอบงานปฏิบัติภายใต้ความเชื่อหลังจากที่เราได้ศึกษาถึงแนวคิด เรื่องการบูชา และสังคมไทย มีความเป็นมาและความแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ทราบถึง ตามขนบธรรมเนียมความขลังหรือความเป็นสิริมงคลการบูชา แบบอย่าง หรือแบบแผน หน่วยงานที่ปฏิบัติในทางศาสนา หรือหมายถึงการ

^{๔๙} นางชนาภัทร วงศ์โรจนภรณ์, “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของคำสอนเรื่องพรหมในคัมภีร์พระพุทธรูปที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

งานเกี่ยวกับพิธีนำไปสู่เป้าหมายด้วยการน้อมนำจิตใจ ให้เกิดความเลื่อมใสและเพิ่มพูนศรัทธา ในประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ สถานที่ทำพิธีกรรม เช่น วัดซึ่งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนและตามสถาน บูชา

๒.๓ แนวคิดเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระธาตุใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท

พิธีกรรมในการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท ประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจาก พระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อแสดงความรักที่ตนนั้นนับถือ พระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาโดยสร้างพระเจดีย์

๒.๓.๑ ความหมายของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ความเชื่อที่การนำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์มาประดิษฐานในพระเจดีย์นั้น มีการสันนิษฐานว่าพระปฐมเจดีย์ เป็นพระธาตุแรกที่มีการสร้างขึ้นในประเทศไทยและได้บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ ในยุคต่อมาได้มีการสร้างพระธาตุขึ้นในหลายๆที่เช่นพระธาตุพนม และพระธาตุ ต่าง ๆ และมีความเชื่อว่าพระอรหันต์ทั้ง ๕ องค์ ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ มาประดิษฐานไว้ให้ เป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ได้มากราบไหว้สักการบูชาเวียนทักษิณา

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ ได้กล่าวไว้ว่า ความหมายของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุ เป็นกุศโลบายฝึกใจให้ยอมรับคุณงามความดีเข้าใจในคุณธรรม คือ ความดีของผู้ที่ควรบูชาในที่สุดจะ เข้าถึงคุณธรรมความดีเป็นการบูชาอย่างแท้จริง ทำความดีตามท่านบ้าง ผู้ใหญ่ควรสนับสนุนและสอน บุตรหลานของตนให้รู้จักสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัยเป็นการปลูกศรัทธาตั้งแต่ยังเล็กๆ^{๕๑}

มหาคณิศร (เขมาจาโร) ในหนังสือ ภาษาวัดว่า ความหมายของ ความเชื่อเกี่ยวกับ พระธาตุ ผู้ที่ไหว้ต้นไม้ภูเขาหรือสถานที่ควรเคารพน่าจะรู้ตัวว่าตนกำลังไหว้อะไร ลำพังต้นไม้ ภูเขา ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกเคารพนับถือเชื่อมั่นขึ้นมาได้ เขาคงไหว้และเคารพสิ่งที่ลึกเข้าไป เช่น ผี นางไม้ ที่มองไม่เห็นกาย สิ่งสถิตอยู่ในต้นไม้ ภูเขา เป็นเพียงสถานที่เท่านั้น เหมือนการบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หาได้จงใจกราบไหว้โลหะไม้ ผู้กราบไหว้ทราบอยู่แก่ใจว่าตนกำลังไหว้อะไร ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพ ถือว่าเป็นมงคลที่ดี ตามพุทธพจน์ จะไหว้ไปทั้งแปดทิศก็ไม่เห็นจะ เสียหายเพราะไม่ลงทุนอะไร แต่ได้ประโยชน์^{๕๒}

วิรัช ใจเชื้อ ให้ความหมายของความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการบูชาพระธาตุว่า ความเชื่อ ต่อการทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาจนเป็นประเพณีถือเป็นสัญลักษณ์ ทางพฤติกรรมตามความ เชื่อที่อยู่ในใจ เป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ พร้อมกันเพื่อแสดงอาการนอบน้อม ต่อพระพุทธศาสนา ทั้งพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พุทธสถาน พุทธวัตถุมงคล พิธีกรรม นั้นมี

^{๕๑} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, หนังสือมงคลชีวิตธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘.

^{๕๒} มหาคณิศร (เขมาจาโร), หนังสือ “ภาษาวัด”, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐), หน้า ๔๕.

มากมายประการดังที่ปรากฏในหนังสือ ประเพณีพิธีมงคลของไทย โดยกล่าวไว้หลายพิธีกรรมและมีทุกภาค เช่น พิธีกรรมการฉลองอาคารใหม่ พร้อมบวงสรวง เทพยดา เจ้าที่เจ้าทางพิธีกรรมการทำบุญสืบชะตาหมู่บ้าน^{๕๓}

พระกรวิญญ์ธมมวโร (อินเทพ) ให้ความหมายของความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการบูชาพระธาตุ ว่า พิธีกรรม ทางวัดจะจัดให้มีการเวียนเทียน โดยจะมีการทำพิธีสวดบทแสดงความนอบน้อมต่อพระธาตุแล้วก็ไปเวียนรอบพระธาตุ โดยเวียนจากทางขวาไปทางซ้าย ๓ รอบ ในระหว่างเดินก็จะอธิฐานหรือสวดมนต์ตามที่แต่ละคนจะสวดก คติความเชื่อ ประชาชนเชื่อว่าการเวียนเทียนรอบพระธาตุเป็นการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า จะทำให้จิตใจสบาย การเวียนเทียนสะท้อนความเชื่อว่าเป็นการเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระพุทธเจ้าจะได้บุญมากและคำอธิฐานขอพรจะทำให้ชีวิตมีความสำเร็จตามที่ตนตั้งใจ และการเวียนเทียนในงานเทศกาลเป็นวันมาฆบูชาจะทำให้ระลึกถึงวันสำคัญทางศาสนาอีกวันหนึ่งคือมีพระสงฆ์ที่เป็นพระอรหันต์ที่พระพุทธเจ้าบวชให้ จำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมายมาฟังโอวาทปาฏิโมกข์ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔^{๕๔}

๒.๓.๒ ลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ชนกสรณ์ ท่ากระเบา ให้ลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการบูชาพระธาตุว่าการนมัสการองค์พระธาตุก็เช่นกัน พระธาตุแต่ละองค์ ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตประดิษฐานอยู่ จึงไม่ใช่เรื่องทำเล่นๆทำแบบขอไปทีทำตามแฟชั่น เราต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าเราไปนมัสการเพื่ออะไรการกราบไหว้นมัสการนั้นก็เพื่อให้เรามีความเจริญรุ่งเรือง ทำการสิ่งใดก็ผ่านอุปสรรค ดวงชะตาที่ไม่ดี ดาวบาปพระเคราะห์ มาส่งผลกระทบกระเทือนในดวงชะตา ก็จะผ่อนหนักเป็นเบาได้ การนมัสการพระธาตุนั้นมีสิ่งหนึ่งที่เป็นข้อห้าม คือ การบนบานศาลกล่าว เรากราบไหว้เพื่อเป็นสิริมงคล ผู้ใดที่ชอบบนบานศาลกล่าวคงต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเสียใหม่และเป็นหลักปฏิบัติสืบต่อกันมาว่า มิควรอย่างยิ่งที่จะนำรูปสัตว์สัญลักษณ์ของปีนักษัตรไปถวายบูชาพระบรมธาตุ^{๕๕}

พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง) ให้ลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการบูชาพระธาตุ ว่าความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุสูงยิ่ง และเชื่อมั่นในอำนาจของพระบรมสารีริกธาตุ ที่ประดิษฐานอยู่ในพระสถูปเจดีย์ ผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้บูชาจะมีความสุขความเจริญในชีวิต ดังนั้นพุทธศาสนิกชนจึงพยายาม

^{๕๓} วิรัช ใจเชื้อ, **พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๒.

^{๕๔} พระกรวิญญ์ธมมวโร (อินเทพ), “การศึกษาคติความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุแห่งจังหวัดน่าน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๐.

^{๕๕} ชนกสรณ์ ท่ากระเบา, **หนังสือ ๑๒ ปางพระ นักษัตร**, (กรุงเทพฯ : เพชรประกาย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒-๑๓.

ปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ เพราะเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธรเจ้า^{๕๖}

พระมหาสมจินต์ สมนาปณฺโณ ให้ลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการบูชาพระธาตุ ว่าพระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย คำว่า พระธาตุ มีความหมายเหมือนกับคำว่า ธาตุ แต่มีข้อพิเศษออกไปก็คือเป็นส่วนต่างๆ ของร่างกายคนที่บรรลุนิพพานมีจิตใจบริสุทธิ์ หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ ซึ่งเหลือจากการถูกเผา บางที่เรียกว่า พระอรหันต์ธาตุพระสาวก สาวิกาของพระพุทธรเจ้า คำว่าพระบรมสารีริกธาตุ หมายถึงกระดูกพระพุทธรเจ้า เผาชนทั้งหลายในอดีตถือว่ากระดูกคนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๕๗}

ลักษณะที่เป็นการผสมผสานทางความคิดระหว่างความเชื่อทางศาสนาทั้งสองระบบอีกด้วย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์พิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุที่ปรากฏในบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติไท ทั้งพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุ พิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ พิธีกรรมเกี่ยวกับการบันดาลความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมเกี่ยวกับการสร้างบุญและอุทิศส่วนกุศล พิธีกรรมเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิม การวิเคราะห์ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมที่สะท้อนจากโครงสร้างและเนื้อหาของตำนานพระธาตุตลอดจนพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุพบว่ามีหลายลักษณะ ทั้งการขัดแย้ง การยอมรับ และการผสมผสานกลมกลืนกัน ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางความคิดความเชื่อทางศาสนาของคนไทที่นับถือพุทธศาสนา^{๕๘}

สรุปพระธาตุแต่องค์ ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตประดิษฐานอยู่ จึงไม่ใช่เรื่องทำเล่นๆ ทำแบบขอไปทีทำตามแฟชั่น เราต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าเราไปนมัสการเพื่ออะไรการกราบไหว้นมัสการนั้นก็เพื่อให้เรามีความเจริญรุ่งเรือง ทำการสิ่งใดก็ผ่านอุปสรรค ดวงชะตาที่ไม่ดี ดาวบาปพระเคราะห์ มาส่งผลกระทบกระเทือนในดวงชะตา ก็จะผ่อนหนักเป็นเบาได้ การนมัสการพระธาตุนั้นมีสิ่งหนึ่งที่เป็ข้อห้าม คือ การบนบานศาลกล่าว เรากราบไหว้เพื่อเป็นสิริมงคล แต่พระธาตุ มีข้อพิเศษออกไปก็คือเป็นส่วนต่างๆ ของร่างกายคนที่บรรลุนิพพานมีจิตใจบริสุทธิ์ หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ สังคมไทย พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุสูงยิ่ง และเชื่อมั่นในอานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุ ที่ประดิษฐานอยู่ในพระสถูปเจดีย์ ผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้บูชาจะมีความสุขความเจริญในชีวิต ทั้งพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุ พิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ พิธีกรรมเกี่ยวกับการบันดาลความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมเกี่ยวกับการสร้างบุญและอุทิศส่วนกุศล พิธีกรรมเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิม การ

^{๕๖} พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๕๗} พระมหาสมจินต์ สมนาปณฺโณ, “พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า บทคัดย่อ.

^{๕๘} พิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.researchgate.net> [๔ ก.ค.๒๕๖๐].

วิเคราะห์ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมที่สะท้อนจากโครงสร้างและเนื้อหาของตำนานพระธาตุตลอดจนพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุพบว่า มีหลายลักษณะ

๒.๓.๓ ประเภทของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ส่วนประเภทความเชื่อและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุนั้น มีมาตั้งแต่หลังพุทธกาลสิ่งที่ยังหลงเหลือให้กับพระพุทธศาสนิกชน นอกจากพระธรรมคำสอน ให้รำลึกเป็นแนวทางปฏิบัติความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ ก็มีเช่นกัน โดยเฉพาะในด้านอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

เป็นที่ทราบกันดีว่า หลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นศาสดาเอกของโลก เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วก็ได้ถวายพระเพลิงพระพุทธรูป สิ่งที่ยังหลงเหลือให้กับพระพุทธศาสนิกชน นอกจากพระธรรมคำสอน ให้รำลึกเป็นแนวทางปฏิบัติ แล้วยังมีพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งหมายถึงพระอัฐิธาตุ (กระดูก จำนวน ๑๖ ทะนาน) แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ชาวพุทธได้สักการะ เคารพ นับถือ และบูชา เป็นเครื่องเตือนสติและเป็นหนทางการเข้าถึงมรรคผลนิพพาน ถือเป็นพุทธมรดกในส่วนแห่งรูปธรรมที่ล้ำค่าสูงสุด^{๕๙}

พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุในพระพุทธศาสนา ความสืบเนื่องแห่งศรัทธาที่ไม่เสื่อมคลาย พระบรมสารีริกธาตุ มี ๒ ประเภท ดังนี้

๑. พระบรมสารีริกธาตุไม่แตกกระจาย มี ๗ ส่วน คือ พระเขี้ยวแก้ว ๔ พระรากขวัญ ๒ และพระอุณห์หรือส่วนพระนลาฏ ๑ คำว่าไม่แตกกระจาย หมายถึงยังเป็นรูปร่าง เป็นแท่ง หรือเป็นกลุ่มก้อนสมบูรณ์ ไม่มีส่วนไหนหักบิ่นไป กล่าวคือ ก่อนที่ร่างกายจะถูกเผา พระเขี้ยวแก้วเป็นต้นนี้มีรูปร่างอย่างใด หลังจากร่างถูกเผาแล้ว พระเขี้ยวแก้วนี้ก็ยังคงเป็นอย่างนั้น

๒. พระบรมสารีริกธาตุที่แตกกระจาย คือส่วนอื่นนอกเหนือจาก ๗ ส่วนที่กล่าวไว้ในข้อ ๑ จะไม่เหลือส่วนที่เด่นชัด ขนาดเล็กสุดเท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาด ขนาดเท่าเม็ดข้าวสารหักและขนาดใหญ่เท่าเมล็ดถั่วเหลือง คำว่า แตกกระจาย หมายถึง ไม่มีความเป็นรูปร่าง เป็นแท่ง หรือกลุ่มก้อนเหมือนเดิม มีบางส่วนหักบิ่นไป กล่าวคือ ก่อนร่างกายจะถูกเผา พระธาตุมีรูปร่างสมบูรณ์ แต่หลังจากเผาแล้ว ก็สูญเสียความสมบูรณ์ไป^{๖๐}

ราชบัณฑิตสถาน, ศิลปกรรมไทย ส่วนความเชื่อและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุนั้น มีมาตั้งแต่หลังพุทธกาล เช่น ในประเทศอินเดีย ประเทศลังกา หรือแม้แต่ในประเทศไทย ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ ก็มีเช่นกัน โดยเฉพาะในด้านอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ดังที่ปรากฏแก่พระมหากษัตริย์ ไทยและเจ้าผู้ครองนครหลายพระองค์ เช่น การปรากฏแก่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้ารวม ๔ ครั้ง โดยปรากฏเป็นแสงสาดไสลอมายอย่างน่าอัศจรรย์ มีขนาดต่างๆ เป็นผลมะพร้าวปอกบ้าง ผลส้มบ้าง^{๖๑}

^{๕๙} เปิดพระบรมสารีริกธาตุ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?News> [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

^{๖๐} พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุในพระพุทธศาสนา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.dmc.tv/page_print.php?p [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

^{๖๑} ราชบัณฑิตสถาน, ศิลปกรรมไทย, พระพุทธปฏิมา พระบรมมหาราชวัง วัด เรือนไทย ภาคกลาง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตสถาน, ๒๕๔๑), หน้า ๘๕.

การบูชาพระธาตุยังได้ประโยชน์ ในด้านอนุสติ ๑๐ ประการ คือ (๑) พุทธานุสติ คือ การระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า (๒) อัมมานุสติ คือการระลึกถึงคุณของพระธรรม (๓) สังฆานุสติ คือการระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ (๔) สีลานุสติการระลึกถึงคุณของศีล (๕) จาคานุสติ คือ การระลึกถึงทานของตน (๖) เทวตานุสติ คือการระลึกถึงคุณที่บุคคลทำบุญให้เป็นเทวา (๗) มรณานุสติ คือ การระลึกถึงความตายที่จะมาถึงตน (๘) กายคตาสติ คือระลึกทั่วไปในกาย ให้เห็นว่าไม่งามน่าเกลียด (๙) อานาปนสติ คือ การระลึกถึงสติกำหนดลมหายใจเข้าออก (๑๐) อุปमानุสติ คือ การระลึกถึงคุณพระนิพพาน^{๖๒}

สรุป ส่วนความเชื่อและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุนั้น มีมาตั้งแต่หลังพุทธกาล เช่น ในประเทศอินเดีย ประเทศลังกา หรือแม้แต่ในประเทศไทย ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุก็มีเช่นกัน โดยเฉพาะในด้านอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ดังที่ปรากฏแก่พระมหากษัตริย์ ไทยและเจ้าผู้ครองนครหลายพระองค์ หลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นศาสดาเอกของโลก เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วก็ได้ถวายพระเพลิงพระพุทธรูป สิ่งที่ยังหลงเหลือให้กับพระพุทธรูปศาสนิกชน นอกจากพระธรรมคำสอน ให้รำลึกเป็นแนวทางปฏิบัติ แล้วยังมีพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งหมายถึงพระอัฐิธาตุ แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ชาวพุทธได้สักการะ เคารพ นับถือ

๒.๓.๔ อิทธิพลของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

สิ่งที่จะพึงได้รับย่อมอยู่ที่บุคคลผู้ได้รับการบูชาเป็นปวงชนียบุคคล ท่านผู้ควรบูชาย่อมสามารถให้เกิดผลแก่ผู้บูชาได้ตามสถานะและโอกาสทำการบูชาสักการบูชา เคารพบุคคลหรือวัตถุอย่างนั้น โดยหวังว่าจะเป็นความดี ความเจริญแก่ตน แต่ผลที่จะพึงได้รับตอบย่อมอยู่ที่บุคคลผู้ได้รับการบูชา ทางพระพุทธศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์

สมเด็จพระวันรัตน์ (เพื่อน ดิสสทตโต ป.๙) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ประชุมพระธรรมเทศนาไว้ว่า มวลชนนับถือบุคคลหรือวัตถุสิ่งใดก็ทำการบูชาสักการบูชา เคารพบุคคลหรือวัตถุอย่างนั้น โดยหวังว่าจะเป็นความดี ความเจริญแก่ตน แต่ผลที่จะพึงได้รับตอบย่อมอยู่ที่บุคคลผู้ได้รับการบูชาเป็นปวงชนียบุคคล ท่านผู้ควรบูชาย่อมสามารถให้เกิดผลแก่ผู้บูชาได้ตามสถานะและโอกาส ถ้าบูชาบุคคลผู้ขาดคุณสมบัติ การบูชาก็ไร้ผล ถ้าบูชาหรือทำถูกต้องตามหน้าที่ก็นับว่าเป็นคุณงามความดีแก่ตน^{๖๓}

พระมหาชัย อธิปาโส (บุญเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุอย่างสูงยิ่งนอกจากนั้นยังเชื่อมั่นในอานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในสถูปเจดีย์ และพบว่าผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชา จะมีความสุขเจริญในชีวิต ดังนั้นพุทธศาสนิกชนส่วน

^{๖๒} การบูชาพระธาตุ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.relicsofbuddha.com> [๑๙ มิ.ย.

^{๖๓} สมเด็จพระวันรัตน์ (เพื่อน ดิสสทตโต ป.๙), หนังสือประชุมพระธรรมเทศนา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยพัฒนพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕.

ใหญ่จึงพยายามประพจน์ปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธรเจ้า^{๖๔}

สถาพร อรุณวิลาส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คติความเชื่อพระพุทธรศาสนาแบบลังกาและวิถีชุมชนเมืองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย กษัตริย์ของชาวสยามให้เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำยมบนเส้นทางการค้าและคมนาคม ที่สามารถติดต่อกับเมืองต่างๆ ได้โดยสะดวก ยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและการขยายตัวของชุมชนเมืองทั้งสอง ที่เกิดจากคติความเชื่อ ที่มีต่อพระพุทธรศาสนาแบบลังกา ตลอดจนสภาพการเมืองเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งส่งเสริมให้ชนชั้นปกครองและประชาชนนับถือ พระพุทธรศาสนาแบบลังกา^{๖๕}

พระธาตุแช่แห้ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน เป็นโบราณทางพระพุทธรศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบล้านนา คือ องค์พระธาตุเจดีย์เป็นแบบล้านนา ทรงระฆัง ที่ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์พระธาตุหริภุญไชย ฐานเป็นสี่เหลี่ยมซ้อนกันขึ้นไปจนสูง ใช้แผ่นทองเหลืองบุงรอบฐานแล้วลงรักปิดทองจังโก (ทองดอกบวบ ทองเหลืองผสมทองแดง) ทางขึ้นสู่องค์พระธาตุเป็นตัวยาวขนาด หน้าบันเหนือประตูทางเข้าประวิหารเป็นปูนปั้นลายนาคเกี้ยว^{๖๖}

สรุป ที่ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์พระธาตุหริภุญไชย ฐานเป็นสี่เหลี่ยมซ้อนกันขึ้นไปจนสูง ใช้แผ่นทองเหลืองบุงรอบฐานแล้วลงรักปิดทองจังโก (ทองดอกบวบ ทองเหลืองผสมทองแดง) ทางขึ้นสู่องค์พระธาตุเป็นตัวยาวขนาด ยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและการขยายตัวของชุมชนเมืองทั้งสอง ที่เกิดจากคติความเชื่อ ที่มีต่อพระพุทธรศาสนาแบบลังกา ตลอดจนสภาพการเมืองเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนั้นยังเชื่อมั่นในอานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในสถูปเจดีย์ และพบว่าผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชา จะมีความสุขเจริญในชีวิต ดังนั้นพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่จึงพยายามประพจน์ปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุซึ่งส่งเสริมให้ชนชั้นปกครองและประชาชนนับถือ พระพุทธรศาสนาแบบลังกา

๒.๓.๕ องค์ประกอบของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุในพระพุทธรศาสนาเถรวาท

เพื่อแสดงความเคารพที่ตนนับถือพระพุทธรศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาโดยสร้างพระเจดีย์เล็กๆไว้เป็นเพียงสถานที่เท่านั้น เปรียบเหมือนหนึ่งได้ทำการบูชาพระพุทธร พระธรรม พระสงฆ์ เป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ พร้อมกันเพื่อแสดงอาการนอบน้อมต่อพระพุทธรศาสนา

พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุโก ให้องค์ประกอบของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุว่า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับระยะเวลา สถานที่ ตัวบุคคล วัตถุสิ่งของและลำดับขั้นตอนซึ่งแยกออกเป็น ๓ แบบคือ ประเพณีพิธีกรรมประจำปี ได้แก่ ประเพณี

^{๖๔} พระมหาชัย อธิปาโส (บุญเกลี้ยง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

^{๖๕} สถาพร อรุณวิลาส, คติความเชื่อพระพุทธรศาสนาแบบลังกาและวิถีชุมชนเมืองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต* (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

^{๖๖} ประไพ กองวงศ์, *พระธาตุเจดีย์ในล้านนา*, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๙.

นมัสการพระธาตุขามแก่น บุญเดือนสาม (ข้าวจี) บุญผะเหวด บุญสงกรานต์ บุญวิสาขบูชา บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา ซึ่งจัดขึ้นเพื่อบูชาพระธาตุขามแก่น พิธีกรรมบั้งหรือบนบาน พิธีกรรมบงหรือแก้บน รวมทั้งพิธีกรรมขอขมาและบอกกล่าว^{๖๗}

ธาตุอันตรธาน สิ่งที่ควรบูชาสักการะสูงสุดของชาวพุทธคือเจดีย์ ๔ ประเภทดังกล่าว โดยเฉพาะธาตุเจดีย์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง การหายไปของพระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุเป็นเครื่องแสดงถึงความเสื่อมของ ศาสนาอย่างหนึ่ง เรียกว่า "ธาตุอันตรธาน" แต่การหายไปของธาตุที่ว่านี้ไม่ได้หมายถึงว่าพระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุ นั้นหายไปจากโลกนี้ เป็นเพียงการหายไปจากที่หนึ่งที่คนไม่นิยมปฏิบัติธรรมแล้วไปปรากฏในที่อื่นที่หนึ่งที่คนนิยมปฏิบัติธรรม หรืออาจไม่ปรากฏในที่ไหนเลยจนกว่าจะมีคนปฏิบัติธรรม จึงจะปรากฏให้เห็นเหตุการณ์อย่างนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อไม่มีการบูชาสักการะพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ ตำนานบอกว่าถ้าทั่วทุกหนทุกแห่งไม่มีผู้บูชาสักการะเลย พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลายจาก มนุษย์โลก เทวโลก และภพพญานาคจะเสด็จมาสู่ต้นพระศรีมหาโพธิ์สถานที่ตรัสรู้ทั้งหมดรวมกันเป็นรูปพระพุทธรูปทรงประดิษฐาน ณ โคนต้นพระมหาโพธิ์นั้น ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ แต่ไม่มีมนุษย์คนใดหรือสัตว์โลกคนใดเห็นพระองค์เลย^{๖๘}

สรุป พิธีกรรมในการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท ประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรมเพื่อแสดงความรักที่ตนนั้นนับถือพระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาโดยสร้างพระเจดีย์มาประดิษฐานไว้ให้เป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ได้มากราบไหว้สักการบูชาเวียนทักษิณา ว่าการบูชาเป็นกุศโลบายฝึกใจให้ยอมรับคุณงามความดีเข้าใจในคุณธรรมคือความดีของผู้ที่ควรบูชา บูชาพระรัตนตรัยเป็นการปลูกศรัทธาตั้งแต่ยังเล็ก ๆ เป็นเพียงสถานที่เท่านั้น เหมือนการบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อะไรซึ่งเป็นการแสดงความเคารพถือว่าเป็นมงคลที่ดี ตามพุทธพจน์จะไหว้ไปทั้งแปดทิศก็ไม่เห็นจะเสียหายเพราะไม่ลงทุนเป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ พร้อมกันเพื่อแสดงอาการนอบน้อมต่อพระพุทธศาสนา ทั้งพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พุทธสถาน พุทธวัตถุมงคล พิธีกรรมแสดงความนอบน้อมต่อพระธาตุแล้วก็ไปเวียนรอบพระธาตุ โดยเวียนจากทางขวาไปทางซ้าย ๓ รอบ ในระหว่างเดินก็จะอธิฐานหรือสวดมนต์ตามที่แต่ละคนจะสะดวก คติความเชื่อ ประชาชนเชื่อว่าการเวียนเทียนรอบพระธาตุเป็นการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าจะทำให้จิตใจสบาย การเวียนเทียนสะท้อนความเชื่อว่าเป็นการเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระพุทธเจ้าจะได้บุญมาก และคำอธิฐานขอพรจะทำให้ชีวิตมีความสำเร็จตามที่ตนตั้งใจ การนมัสการองค์พระธาตุก็เช่นกัน พระธาตุแต่ละองค์ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตประดิษฐานอยู่เพื่ออะไรการกราบไหว้นมัสการนั้นก็เพื่อให้เรามีความเจริญรุ่งเรือง ทำการสิ่งใด

^{๖๗} พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุโก (ดุษฎีพดฺพิพัณฺธุ), “ความเชื่อและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดแพร่”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (มหาบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยการสาราญวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๐.

^{๖๘} ธาตุอันตรธาน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.watkaokrailas.com>, [๔ ก.ค.๒๕๖๐].

ก็ผ่านอุปสรรค ดวงชะตาที่ไม่ดี ดาวบาปพระเคราะห์ มาส่งผลกระทบกระเทือนในดวงชะตา
เรากลับใหม่เพื่อเป็นสิริมงคล

๒.๔ แนวคิดในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุในคัมภีร์

พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระธาตุเจดีย์ หมายถึง สิ่งก่อสร้างในพระพุทธศาสนาอันควรแก่การเคารพบูชา มีทั้งสร้าง
เพื่อบรรจุอัฐธาตุหรือเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปหรือเพื่อเป็นที่ระลึกหรือใช้ในลักษณะเป็น
สัญลักษณ์ กล่าวคือ สิ่งใดก็ตามที่ใช้เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้าหรือคำสอนของพระองค์สิ่งนั้นเรียกว่า
เป็นเจดีย์ตามความศรัทธาและแรงจูงใจในการเคารพบูชาต่อพระรัตนตรัยอันเป็นสิ่งที่ควรบูชาแม้จะ
เป็นการบูชาในด้านใดนั้น เช่น จะเป็นอามิสบูชา คือ บูชาด้วยเครื่องสักการะ สิ่งของ อาหารน้ำ
ต่าง ๆ นั้น และปฏิบัติบูชา คือ การปฏิบัติธรรม หรือปฏิบัติตามคำสอนโอวาทธรรม คือ ธรรมบูชา

๒.๔.๑ ความหมายของพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การนมัสการองค์พระธาตุก็เช่นกัน พระธาตุแต่ละองค์ ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตประดิษฐาน
อยู่เพื่ออะไรการกราบไหว้นมัสการนั้นก็เพื่อให้เรามีความเจริญรุ่งเรือง ทำการสิ่งใดก็ผ่านอุปสรรค
ดวงชะตาที่ไม่ดี ดาวบาปพระเคราะห์ มาส่งผลกระทบกระเทือนในดวงชะตาประเทศไทยได้รับ
วัฒนธรรมจากพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรมเพื่อแสดงความที่ตนนั้นนับ
ถือพระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาโดยสร้างพระเจดีย์เพื่อกราบไหว้สักการบูชา
ประกอบพิธีกรรม

ทศพล จังพานิชย์กุล ได้กล่าวอธิบายให้ความหมายในการบูชาพระธาตุเจดีย์ไว้ว่า

๑. พระบรมสารีริกธาตุนั้นเป็นปูชนียธาตุที่คงอยู่อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด จึงสามารถเข้าถึงจิตใจของ
พุทธศาสนิกชนได้มากที่สุด ๒. เป็นปูชนียธาตุที่สูงค่าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน กษัตริย์ของแคว้น
ต่าง ๆ มีความต้องการไว้ไปสักการบูชา จึงต้องมีการแบ่งปันส่วนให้ถูกต้อง ๓. พระอโศกมหาราช
ทรงดำเนินการสร้างพระธาตุเจดีย์ไว้ตามที่ต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญประการหนึ่งของ
พระราชผู้ทรงธรรม ๔. การแพร่หลายเข้ามาของพระบรมสารีริกธาตุในสุวรรณภูมิเดิขึ้น ๒ ลักษณะ
๔.๑ การแพร่หลายของพระสงฆ์ ที่ชอบเดินธุดงค์ไปที่ต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งนำพระบรมสารีริกธาตุไปบรรจุ
ไว้ในพระธาตุเจดีย์เพื่อให้คนกราบไหว้ หรือก่อสร้างพระเจดีย์ขึ้นมาใหม่ ๔.๒ การอุปถัมภ์ค้ำชูของ
กษัตริย์ การสร้างพระบรมเจดีย์ให้ผู้คนกราบไหว้นับเป็นประเพณีของการประกาศพระองค์เป็นธรรมมิก
ราช การสร้างพระเจดีย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม
กลายเป็นปูชนียสถานที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการบูชา เพราะมีศรัทธาในสิ่ง
เดียวกัน^{๖๙}

สมหมาย เปรมจิตต์ ได้กล่าวอธิบายให้ความหมายในการบูชาพระธาตุเจดีย์ไว้ว่า
การสร้างพระธาตุเจดีย์ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมากสำหรับพระมหากษัตริย์ผู้เป็นเอกอัคร

^{๖๙} ทศพล จังพานิชย์กุล, พระบรมสารีริกธาตุ พระอรหันตธาตุ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
คอมม่า, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๒-๒๒๓.

ศาสนูปถัมภก การสร้างเจดีย์ในยุคแรกนี้ จุดหมายที่สำคัญเพื่อบันจุพระบรมสารีริกธาตุที่สมณะทูต นำมาจากประเทศอินเดีย โดยผู้มอบได้ตระหนักว่า ๑. การมอบพระธาตุซึ่งเป็นวัตถุมงคลอันมีค่าควร เมืองเช่นนั้นจะช่วยเปิดทางไปสู่มิตรภาพอันดีงามระหว่างประเทศ หรือถ้าหากมีความสัมพันธ์กันอยู่ โดยปกติแล้วจะช่วยกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องสร้างกำแพงป้องกันศัตรู จากภายนอกและทำให้ประเทศเป็นเมืองขึ้นทางวัฒนธรรม ๒. พระธาตุเป็นส่วนประกอบสำคัญมากในการประกาศพระพุทธศาสนา และการประกาศพระพุทธศาสนาให้ผู้อื่นได้เห็นธรรมและพันทุกซ์ด้วย นั้นเป็นนโยบายหลักของพระมหากษัตริย์ไทยผู้ที่ได้รับการยกย่องจากปวงชนว่าเป็นมหาธรรมราชา และการที่จะสถาปนาพุทธศาสนาให้มั่นคงในประเทศนั้น ๆ จะต้องมีส่วนศักดิ์สิทธิ์ให้ผู้หันมานับถือได้ กราบไหว้บูชาแทนการไหว้ผีสังนางไม้ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม เมื่อพระธาตุเป็นศูนย์รวมจิตใจของ ศาสนิกชนทั้งหลายเช่นนี้ การสร้างสถูปเจดีย์จึงมีส่วนสัมพันธ์กันด้วยถือว่าพระธาตุเจดีย์เป็น ศูนย์กลางของจักรวาล ที่สำคัญและยิ่งใหญ่กว่าทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่เทวดาและอมนุษย์ทั้งหลายยังมี อิทธิฤทธิ์ด้อยกว่าพระธาตุที่เปรียบเสมือนกายที่สองของพระพุทธองค์ มูลเหตุการณสร้างเจดีย์ก็เพื่อ หาสถานที่ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุหรือบรรจุอัฐิธาตุของบุคคลสำคัญจะได้เป็นสัดส่วนและให้ ประชาชนได้ระลึกถึงและบูชาสักการะคุณงามความดีของบุคคลนั้นซึ่งนิยมสร้างไว้ในหนทาง ๔ แพร่ง ในสี่มุมเมือง เพื่อสะดวกแก่การไปกราบไหว้บูชาโดยยกเอาสิ่งที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ เช่น พระบรม สารีริกธาตุ เป็นต้น ซึ่งประชาชนนับถือมากในสมัยนั้นและสร้างเจดีย์บรรจุไว้ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน^{๗๐}

ทองวัน โยธวงศ์ ได้กล่าวอธิบายให้ความหมายในการบูชาพระธาตุเจดีย์ไว้ว่า การบูชา พระธาตุไว้ว่าพระธาตุเป็นจุดศูนย์กลางหรือเป็นสถาบันทางความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาถือผี อันเป็นรากฐานประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของประชาชนดังนั้นพระธาตุจึงมีบทบาทอย่างสำคัญใน ระบบสังคมกลุ่มชนที่มีความนับถือในความคิดความเชื่อของผู้คนโดยทั่วไป ซึ่งเชื่อกันว่าองค์พระธาตุ นั้นมีพญานาคทำหน้าที่ปกปักษ์รักษา และมีการบูชาพระธาตุในวันออกพรรษา โดยจะปล่อยลูกไฟ ขึ้นมาจากน้ำโดยรู้จักในนามของบังไฟพญานาคและองค์พระธาตุเหล่านั้นยังเป็นจุดศูนย์กลางและ สถาบันความเชื่อแก่ประชาชนที่ว่าสามารถที่จะอำนวยผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ ธัญญาหาร และแม้แต่กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในของสังคมโดยรวมและกิจกรรมส่วนตนย่อมนึกถึงองค์ พระธาตุเป็นสำคัญ มีผู้กล่าวว่าหากประชาชนท่านใดไม่ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบประเพณี^{๗๑}

พระปลัดวิทย์ สิริภทโท (เที่ยงธรรม) ได้กล่าวอธิบายให้ความหมายในการบูชาพระธาตุ เจดีย์ไว้ว่า การบูชาพระธาตุไว้ว่าพระธาตุเหล่านั้นมีอิทธิพล ต่อวิถีชีวิตของประชาชนจังหวัด หนองคาย และประเทศลาวบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงเป็นอย่างมาก เนื่องจากตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง และ พังทลายลงในแม่น้ำโขง ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน ประกอบด้วยประเพณีบุญบังไฟเดือน ๖ จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๖ ประเพณีแข่งขันเรือยามบูชาองค์ พระธาตุ จัดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปีละ ๓ ครั้ง ในวันห่อข้าวน้อย (ข้าวประดับดิน) วันห่อข้าวใหญ่ (สลากภัต) และวันออกพรรษา ประเพณีการถวายปราสาทผึ้ง จัดมีขึ้นในวันออกพรรษา (วันเพ็ญเดือน ๑๑) การลอยอังคาร ลอยเพื่อที่ต้องการให้วิญญาณของผู้ล่วงลับไปนั้นได้เป็นส่วนหนึ่งในการดูแล

^{๗๐} สมหมาย เปรมจิตต์, และคณะ, พระเจดีย์ในล้านนาไทย,รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๔), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๗๑} ทองวัน โยธวงศ์, การบูชาพระธาตุ, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๓๔.

รักษาองค์พระธาตุหล้าหนอง โดยไม่ได้มีหลักเกณฑ์ว่าต้องลอยวันไหน ขึ้นอยู่ผู้ที่มีความประสงค์จะลอย ส่วนประเพณีไหลเรือไฟนั้น ประชาชนชาวหนองคายได้จัดขึ้นทุกปีในช่วงเทศกาลออกพรรษาเริ่มไหลตั้งแต่ ขึ้น ๑๔ ค่ำ – แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑^{๗๒}

สรุป การบูชาพระธาตุไว้ว่าพระธาตุเป็นจุดศูนย์กลางหรือเป็นสถาบันทางความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาถือผิอันเป็นรากฐานประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของประชาชนดั่งนั้นพระธาตุจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในระบบสังคมกลุ่มชนที่มีความนับถือในความคิดความเชื่อของผู้คนโดยทั่วไปจะต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ผู้หันมานับถือได้กราบไหว้บูชาแทนการไหว้ผีสาางนางไม้ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมเมื่อพระธาตุเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชนทั้งหลายเช่นนี้การสร้างสถูปเจดีย์จึงมีส่วนสัมพันธ์กันด้วย ถือว่าพระธาตุเจดีย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล ที่สำคัญและยิ่งใหญ่กว่าทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายยังมีอิทธิฤทธิ์ด้อยกว่าพระธาตุที่เปรียบเสมือนกายที่สองของพระพุทธองค์ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน

๒.๔.๒ ลักษณะพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนานับว่าการเคารพบูชา มีการสร้างพระธาตุเพื่อบรรจุอัฐธาตุหรือเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปหรือเพื่อเป็นที่ระลึกหรือใช้ในลักษณะเป็นกล่าวคือสิ่งใดก็ตามที่ใช้เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้าหรือคำสอนของพระองค์สิ่งนั้นเรียกได้ว่าเป็นเจดีย์ถึงมูลเหตุที่สำคัญในการสร้างพระธาตุเจดีย์

ชนกสรณ์ ท่ากระเบา ๑๒ พระธาตุ ๑๒ ปางพระ ๑๒ นักขัตร์ เรื่องราวของสัตว์ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ในปักษ์ตรนั้น ตำนานที่ชัดเจนแจ่มแจ้งหาได้ยาก ผนวกกับมีมากมายหลายตำนานอีกด้วย ตำนานหนึ่งที่ผู้เขียนได้อ่านมา และถือเป็นตำนานแรก ที่อ่านเจอก็ว่าด้วย ผู้เขียนจึงขอยกท่านผู้เขียนตำนานนี้เป็นครูบาอาจารย์ ของผู้เขียนอีกท่านหนึ่ง ท่านได้กล่าวไว้ว่า เรื่องที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แต่ละปีนั้นหาดำเนินได้ยากมาก เพราะเรื่อง ๑๒ นักขัตร์เป็นเรื่องดึกดำบรรพ์ ตามตำนานการตั้งจุลศักราช กล่าว ได้ใช้จุลศักราช ๑ เมื่อรุ่งเช้าวันอาทิตย์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีกุน เอกศก ซึ่งตรงกับพุทธศักราช ๑๑๘๒ การที่กล่าวเริ่มจุลศักราชในปีกุนนั้นแสดงว่าปักษ์ตรมีมาก่อนจุลศักราช แต่มีเมื่อไรไม่ทราบได้ เพราะหาหลักฐานยากมากท่านอาจารย์ ผู้นี้ได้กล่าวไว้แบบนี้และคงเป็นจริงอย่างที่ท่านกล่าวไว้^{๗๓}

เปิดพระธาตุ หนึ่งในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธเจ้า ที่บรินิพพานไปแล้ว ซึ่งในคัมภีร์มีข้อความกล่าวถึง ๔ อย่าง คือ ๑. ธาตุเจดีย์ คือ พระบรมสารีริกธาตุ ๒. บริโภคเจดีย์ คือ สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ๓. ธรรมเจดีย์ คือ จารึกข้อพระธรรม ๔. อุเทศเจดีย์ คือ พระพุทธรูป ธรรมจักร รอยพระพุทธบาท พระแท่นวัชรอาสน์ หรือสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า ทั้ง ๔ อย่างนี้ คือเจดีย์ ๔ ประเภท ที่ควรบูชาสักการะสูงสุดของชาวพุทธ โดยเฉพาะธาตุเจดีย์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งนี้

^{๗๒} พระปลัดวิทย์ สิริภุโท (เที่ยงธรรม), “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุ : กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชน จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓.

^{๗๓} ชนกสรณ์ ท่ากระเบา , ๑๒ พระธาตุ ๑๒ ปางพระ ๑๒ นักขัตร์, (กรุงเทพมหานคร : เพชรประกาย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๙.

ไม่ได้ การหายไปของพระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุ เป็นเครื่องแสดงถึงความเสื่อมของศาสนาอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า ธาตุอันตรายอันแต่การหายไปของธาตุที่ว่านี้ไม่ได้หมายถึงพระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุนั้นหายไปจากโลกนี้ เป็นเพียงการหายไปจากที่หนึ่งที่คนไม่นิยมปฏิบัติธรรม แล้วไปปรากฏในที่อื่นที่หนึ่งที่คนนิยมปฏิบัติธรรม หรืออาจไม่ปรากฏในที่ไหนเลยจนกว่าจะมีคนปฏิบัติธรรมจึงจะปรากฏให้เห็น เหตุการณ์อย่างนี้ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อไม่มีการสักการะ^{๗๔}

นายอุทัย ภัทรสุข ได้กล่าวลักษณะการบูชาพระธาตุ ในงานวิจัย การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงไว้ว่า การพื่อนรำบูชาพระธาตุพนมที่มีการพัฒนาการตามวัตถุประสงค์และเหตุผลหลายประการ (๑) จากตำนาน (๒) พื่อนในการทำบุญ (๓) พื่อนเพื่อบูชาพระธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุ ลักษณะการพื่อนบูชาแบ่งออกเป็น ๖ ประเภทคือ (๑) ทำพื่อนเลียนแบบธรรมชาติ (๒) ทำพื่อนที่มีการเกี่ยวพาราสี (๓) ทำพื่อนมีการหยิบยืมจากทำพื่อนอื่น ๆ (๔) ทำพื่อนที่มีการปรับปรุงจากทำเดิม (๕) ทำพื่อนที่มีการตีบทตามบทประพันธ์ (๖) ทำพื่อนที่เป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๗๕}

พระเจดีย์จุฬามณี ในลักษณะเป็นอุดมคติที่ไม่มีอยู่จริง กลายมาเป็นเขียนภาพของเหตุการณ์ สถานที่ที่มีอยู่จริง มีสัดส่วนที่เหมือนจริง และการใช้สี รูปภาพสถาปัตยกรรมต่างล้วนเป็นสถาปัตยกรรมที่มีอยู่จริงในพื้นที่ตามเมืองต่าง ๆ มิใช่สถาปัตยกรรมในอุดมคติหรือความเชื่อในตำนานอีกต่อไปเช่นที่มักเขียนตามฝาผนังพระอุโบสถทั่วไปในอดีต เช่น กรุงลงกา ในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ พระเจดีย์จุฬามณี บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นต้น สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงมีแนวคิดและความเชื่อดังกล่าวอย่างเต็มที่เช่นกัน จึงมีพระราชประสงค์ที่จะให้เขียนภาพสถาปัตยกรรมที่มีอยู่จริงในประเทศสยามมากกว่าที่จะเป็นรูปสถาปัตยกรรมที่สำคัญเพียงในจินตนาการแบบอดีต^{๗๖}

สรุป การบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาทพระธาตุเจดีย์ หมายถึง สิ่งก่อสร้างในพระพุทธศาสนาอันควรแก่การเคารพบูชาที่มีทั้งสร้างเพื่อบรรจุอัฐธาตุหรือเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปหรือเพื่อเป็นที่ระลึกหรือใช้ในลักษณะเป็น กล่าวคือสิ่งใดก็ตามที่ใช้เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า หรือคำสอนของพระองค์สิ่งนั้นเรียกได้ว่า เป็นเจดีย์ถึงมูลเหตุที่สำคัญในการสร้างพระธาตุเจดีย์ไว้ว่า ๑. พระพระบรมสารีริกธาตุนั้นเป็นปูชนียธาตุที่คงอยู่อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด ๒. เป็นปูชนียธาตุที่สูงค่าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ๓. พระอโศกมหาราชทรงดำเนินการสร้างพระธาตุเจดีย์ไว้ตามที่ต่าง ๆ ๔. การแพร่หลายของพระสงฆ์ ที่ขอบดินอุดงค์ไปที่ต่าง ๆ การอุปถัมภ์คำชูของกษัตริย์ การสร้างพระบรมเจดีย์ให้ผู้คนกราบไหว้นับเป็นประเพณี การสร้างพระธาตุเจดีย์ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ ที่นิยมสร้างไว้ในหนทาง ๔ แพร่ง ในสี่มุมเมืองเพื่อสะดวกแก่การไปกราบไหว้บูชาโดยยกเอาสิ่งที่เป็นศูนย์รวมจิตใจซึ่งเชื่อกันว่าองค์พระธาตุนั้นมีพญานาคทำหน้าที่ปกปักรักษา ที่มีความเชื่อการบูชาด้วย อามิสบูชา เช่น การบูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียน และเครื่องหอมต่าง ๆ การบูชาด้วยการ ปฏิบัติบูชา ซึ่งเป็นวิธีที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ เป็นอีกวิธีการหนึ่ง ที่นิยมปฏิบัติควบคู่ไปด้วย ในการบูชาซึ่งพระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุทั้งหลาย

^{๗๔} **เปิดพระธาตุ**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.manageronline.co.th> [๑๙ มิ.ย. ๒๕๖๐].

^{๗๕} นายอุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕.

^{๗๖} **พระเจดีย์จุฬามณี**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki> [๔ ก.ค. ๒๕๖๐].

๒.๔.๓.ประเภทพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

มนุษย์ ย่อมมีลัทธิและศาสนาของตน ทุกคนมีความเชื่อและความศรัทธาในแต่ละศาสนา สืบทอดมาจากพ่อแม่ และบรรพบุรุษ ตามเผ่าพันธุ์ที่สืบเชื้อสายต่อกันมา รุ่นสู่รุ่น แต่ละกลุ่มแต่ละเผ่าพันธุ์ก็มักจะเชื่อว่าสิ่งที่ตนเองศรัทธานั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม เป็นผู้วิเศษ เป็นเทพเจ้าที่เก่งกาจ เป็นผู้ที่มิอำนาจ จากความเชื่อเหล่านี้ทำให้มนุษย์ตกหลุมพรางสู่ความมืดมนโดยความไม่รู้ โง่เขลาและงมงาย จนกระทั่งสติปัญญาที่มีอยู่นั้นไม่สามารถที่จะใช้พิจารณาเพื่อให้เกิดความถูกต้องตามธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ได้ต้องใช้การพิจารณา

การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ บรรจุในเจดีย์ หรือผอบแก้ว หรือ โถกระเบื้อง ที่มีฝาครอบ อัญเชิญไว้ในที่สูง เหมาะสมแก่การกราบไหว้สักการะ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือน้อมใจระลึกถึงพระคุณ ของพระพุทธเจ้า ว่ามีพระคุณยิ่งใหญ่หาประมาณมิได้ต่อสัตว์โลก การจะมีข้าวตอกดอกไม้เครื่องหอมเป็นเพียงส่วนประกอบ หากบูชาด้วยสิ่งเหล่านี้ นั้นอยู่เป็นประจำแต่จิตใจไม่เคยน้อมคิดถึง พระคุณท่านเลย การบูชานั้นก็เป็นเพียงอามิสบูชา การบูชาที่แท้จริง คือการปฏิบัติบูชา ได้แก่การปฏิบัติตามคำสอนของท่าน ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีกับตนเอง อันจะทำให้เกิด ศรัทธาอย่างลึกซึ้งไปถึงจิตใจ และควรกราบไหว้ด้วยจิตที่สะอาด สงบ ปราศจากกิเลส พระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาด้วยคำอธิฐานและเสด็จไปได้เมื่อปฏิบัติไม่ถูกต้อง การปฏิบัติบูชาที่ถูกต้อง มีผลานิสงส์มากจนอาจให้สำเร็จประโยชน์และสุขสมบูรณ์ ได้ทั้งชาตินี้และชาติหน้าหรือประโยชน์ อย่างยิ่งคือ พระนิพพาน^{๗๗}

พิธีสมโภชและงานนมัสการพระธาตุศรีสองรัก จัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ที่อำเภอด่านซ้าย เพื่อให้ประชาชนนมัสการบูชาพระธาตุ และช่วยกันทำความสะอาด ตลอดจนซ่อมแซมสถานที่ขำรุดทรุดโทรมบริเวณพระธาตุ ให้อยู่คู่บ้านเมือง โดยมีพิธีกรรมตามลำดับดังนี้ พิธีบูชาธาตุก่อนวันงานเริ่มด้วยการทำความสะอาดพระธาตุ และซ่อมแซมสถานที่ขำรุดทรุดโทรมให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย พิธีจะเริ่มด้วยการบูชาพระธาตุโดยมี เจ้ากวน นางเทียม แสน นางแตงและชาวบ้านที่มีความชำนาญในพิธีการจะช่วยกันจัดเครื่อง เพื่อทำพิธีบูชาองค์พระธาตุเจดีย์ เครื่องบูชาประกอบด้วย กระทงใหญ่ ๑ กระทง ขนาด ๒ ศอก กระทงน้อย ๘ กระทง ขนาด ๑ คืบ ขอบกระทงทำด้วยกาบกล้วยและไม้ตอกสอดประมาณ ๑ ศอก ให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมเหมือนเตาไฟเชิงกราน ก้นกระทงใช้ไม้ตอกสอดสานกัน แล้วกรุด้วยกาบกล้วย กระทงใหญ่ใส่เครื่องบูชาอย่างละ ๑๐๐ กระทงน้อยใส่เครื่องบูชาตามกำลังวันกล่าวคือวันเพ็ญเดือนหกของปีนั้นจะตรงกับวันใดก็ใส่เครื่องบูชาตามกำลังวันนั้น ๆ เช่น วันอาทิตย์ ๖, วันจันทร์ ๑๕, วันอังคาร ๘, วันพุธ ๑๗, วันพฤหัสบดี ๑๙, วันศุกร์ ๒๑, วันเสาร์ ๑๐ เครื่องบูชาได้แก่ เมี่ยง หมาก กล้วย อ้อย แกงส้ม แกงหวาน ขนมห่าง ๆ และมีขอและธง ตามจำนวนเครื่องบูชา (ขอ คือ ไม้ไผ่นำมาผานเป็นป็นแบบไม้ตอก และเอามัดผ้าให้เป็นฝอยตอนปลายให้ฝอยตั้งขึ้น ส่วนธงทำแบบเดียวกับขอแต่เอามัดผานให้ฝอยตั้งลง)^{๗๘}

ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เปรียบเสมือนกำลังใจในการใช้ชีวิตอยู่ของคนไทย เพราะคนไทยแต่โบราณมา จะมีการเข้าวัด หรือมีเทศกาลอะไร ก็จะไปเข้าวัด ทำบุญ และเชื่อเรื่อง ผีสาง นางไม้ เทวดา มีการบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่อยู่ตาม

^{๗๗} การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.relicsofbuddha.com> [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

^{๗๘} นมัสการพระธาตุศรีสองรัก, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.maloei.com> [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

ต้นไม้ที่มีอายุยืนยาว มีการสร้างศาลพระภูมิหน้าบ้าน เพื่อให้ผีบ้านผีเรือน ช่วยปกป้องรักษาบ้าน และยังมีการเชื่อเรื่อง ผีในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้คนรู้สึกกลัวไปต่าง ๆ นา ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาจจะเป็นที่จิตเราเองก็ได้ ที่นึกไปเอง จินตนาการไปเองในเรื่องเหล่านี้ แต่จะมีคนบางจำพวกที่ หลงมกมาย เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องไสยศาสตร์ ดูได้อย่างในปัจจุบันที่มีผู้คนจำนวนหนึ่งเสียเงิน ทองมากมาย ให้กับหมอ เพื่อที่จะทำนายอนาคตตัวเอง ว่าต่อไปจะเป็นอย่างไร มีงานการ เงินทอง เนื้อคู่ เป็นอย่างไร หรือ ในเรื่องไสยศาสตร์การทำเสน่ห์ ให้ผัวรัก ผัวหลง จนบางครั้งคนที่ไปทำอาจนำพายุเข้ามาสู่ตัวเอง กว่าจะรู้ก็สายเกินไปแล้ว ในความเป็นจริงแล้วความเชื่อเหล่านี้ ไม่ได้เป็นสิ่งที่ผิด แต่ควรพิจารณาถึงสิ่งที่เรากำลังกระทำอยู่ มองให้ลึกถึงความเป็นจริง ว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ช่วยให้เราดำเนินชีวิตไปอย่างระมัดระวังก็จริงอยู่ แต่ควรตั้งอยู่บนรากฐานของสิ่งที่ถูกต้อง^{๗๙}

วันลอยกระทง เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชาวไทยส่วนใหญ่ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ตามปฏิทินจันทรคติไทย หรือเดือนยี่ (เดือนที่ ๒) ตามปฏิทินจันทรคติล้านนา "มักจะ" ตกอยู่ในราวเดือนพฤศจิกายน ตามปฏิทินสุริยคติ ประเพณีนี้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอขมาต่อพระแม่คงคา บางหลักฐานเชื่อว่าเป็นการบูชารอยพระพุทธรูปที่ริมฝั่งแม่น้ำนัมทามหานที และบางหลักฐานก็ว่าเป็นการบูชาพระอุปคุตอรหันต์หรือพระมหาสาวก สำหรับประเทศไทยประเพณีลอยกระทงได้กำหนดจัดในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ติดกับแม่น้ำ ลำคลอง หรือ แหล่งน้ำต่าง ๆ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็จะมีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจแตกต่างกันไป ในวันลอยกระทง ผู้คนจะพากันทำ "กระทง" จากวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตกแต่งเป็นรูปคล้ายดอกบัวบาน ปักธูปเทียน และนิยมตัดเล็บ เส้นผม หรือใส่เหรียญกษาปณ์ลงไปในกระทง แล้วนำไปลอยในสายน้ำ (ในพื้นที่ติดทะเลก็นิยมลอยกระทงริมฝั่งทะเล) เชื่อว่าเป็นการลอยเคราะห์ไป นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการลอยกระทงเป็นการบูชาพระแม่คงคาด้วย^{๘๐}

๒.๔.๔ อิทธิพลพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนา เพราะชาวพุทธมีอิทธิพลความเชื่อที่ว่า เมื่อมีพระบรมสารีริกธาตุและการสร้างพระธาตุเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ถือเป็นสถานที่ที่ได้ทำการบูชาองค์พระพุทธรูป ยังมีองค์พระธาตุมากเพียงใด ถือว่าสถานทีนั้นเป็นเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา และให้สืบต่อพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปเพราะมีผลต่อเจตคติค่านิยมและนำไปสู่การกระทำความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาบุคคลที่จะเรียกได้ว่าเป็นชาวพุทธ จะต้องมีการ

ศาสนาและความเชื่อ กล่าวคือ " ศาสนาและความเชื่อมีอิทธิพลต่อมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณในแง่ของ การที่มนุษย์อยู่อาศัยในระบบนิเวศ โดยมีขอบเขตของศาสนาและความเชื่อเป็นกรอบ กฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์" เราได้เห็นแล้วว่า คนไทยมีค่านิยมในการนำเอาแบบอย่างของความห้าวหาญและพระปรีชาสามารถของกษัตริย์ ตัวอย่างเช่น จปร.เป็นสถาบันทางทหารที่ผลิตนายทหารหลักของชาติทั้งยังมีผู้ก่อตั้งคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึง

^{๗๙} ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์, [ออนไลน์].แหล่งที่มา:<http://www.baanjomayut.com/library/loaykratong/index.html> [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

^{๘๐} การบูชาพระอุปคุตอรหันต์, [ออนไลน์].แหล่งที่มา:[http:// www.gotoknow. org/blogs/posts/๔๕๙๐๔๒](http://www.gotoknow.org/blogs/posts/๔๕๙๐๔๒) [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

ยกย่องให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของทุกคนที่มาอยู่ใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร ในรั้วกำแพงแดง เหลือง จึงใช้เป็นหลักในใจในการมุ่งทำความดี มุ่งเจริญต่อกัน และก้าวไปในครรลองของคุณธรรมและ จริยธรรมสังคมไทย มีความเชื่อในลัทธิ ศาสนาต่างๆ ในการบวงสรวงบูชา สร้างสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และเทพเจ้า โดยแสดงออกถึงนัยที่เกิดจากความกลัวของมนุษย์ชาติที่พึง ตั้งแต่ยุคโบราณกาล ดังนั้น ศาสนาและบุรพกษัตริย์จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว บำรุงขวัญและกำลังใจว่า จะมีการให้คุณ หากบูชา และเป็นโทษหากลบหลู่ เช่นเดียวกับ รร.จปร. ที่ต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยึดเหนี่ยวจิตใจ นั่นก็คือ องค์รัชกาลที่ ๕ พ่อขุนผาเมือง และเจ้าพ่อขุนด่าน^{๔๑}

เรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่กับคนไทยมาช้านาน ความเชื่อและสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์เปรียบเสมือนกำลังใจในการใช้ชีวิตอยู่ของคนไทย เพราะคนไทยแต่โบราณมา จะมีการเข้า วัด หรือมีเทศกาลอะไร ก็จะไปวัด ทำบุญ และเชื่อเรื่อง ผีสงฆ์ นางไม้ เทวดา มีการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่อยู่ตามต้นไม้ที่มีอายุยืนยาว มีการสร้างศาลพระภูมิหน้าบ้าน เพื่อให้ผีบ้านผีเรือน ช่วยปกป้องรักษา บ้าน และยังมีการเชื่อเรื่อง ผีในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้คนรู้สึกกลัวไปต่าง ๆ นา ๆ แต่ในความเป็นจริง แล้ว อาจจะเป็นที่จิตเราเองก็ได้ ที่นึกไปเอง จินตนาการไปเองในเรื่องเหล่านี้ แต่จะมีคนบางจำพวก ที่หลงมกมายเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องไสยศาสตร์ ดูได้อย่างในปัจจุบันที่มีผู้คนจำนวนหนึ่งเสียเงิน ทองมากมายให้กับหมอผี เพื่อที่จะทำนายอนาคตตัวเอง ว่าต่อไปจะเป็นอย่างไร มีงานการ เงินทอง เนื้อคู่ เป็นอย่างไร หรือ ในเรื่องไสยศาสตร์การทำเสน่ห์ ให้ผัวรัก ผัวหลง จนบางครั้งคนที่ไปทำอาจ นำพายุภัย เข้ามาสู่ตัวเอง กว่าจะรู้สึกสายเกินไปแล้ว ในความเป็นจริงแล้วความเชื่อเหล่านี้ ไม่ได้เป็นสิ่ง ที่ผิด แต่ควรพิจารณาถึงสิ่งที่เรากำลังกระทำอยู่ มองให้ลึกถึงความเป็นจริงว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่ง ที่ช่วยให้เราดำเนินชีวิตไปอย่างระมัดระวังก็จริงอยู่ แต่ควรตั้งอยู่บนรากฐานของสิ่งที่ถูกต้อง^{๔๒}

การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ทุกกลุ่มชนในสังคมไทย เช่น ภาคกลางมีพิธีทำบุญบังสุกุล อัฐิวันสงกรานต์ ภาคใต้มีประเพณีชิงเปรตหรือที่เรียก สารทเดือนสิบ คนจีนมีประเพณีไหว้เซ่งเม้ง เป็นต้น พิธีกรรมดังกล่าวเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงโลกของคนเป็นกับโลกของคนตายให้มาอยู่ใกล้กัน ทำให้คนเป็นไม่รู้สึกหวาดเหว่มากนัก เพราะได้มีกิจกรรมติดต่อกับญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วเป็นครั้งเป็น คราวนอกจากนี้หากทบทวนดี ๆ เราจะพบว่าประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิตยังสร้างความเชื่อมั่นต่อ สภาวะที่เรียกว่าจุดเปลี่ยนผ่านของชีวิตให้ดูสนิทแนบเนียนขึ้น เช่น ประเพณีบวชก็จะมีพิธีทำขวัญ นาค เสมือนหนึ่งการกล่อมเกล่าจิตใจนาคให้ก้าวเข้าสู่สภาวะภิกขุผู้มุ่งหมั่นผ้าเหลืองและจะใช้ชีวิตเยี่ยง คนในธรรมะที่ตนไม่คุ้นเคย เพื่อก้าวเข้าสู่การบวชเรียนให้เป็นคนสุกตามคตินิยมไทยก่อนจะเป็นผู้ใหญ่ที่ ได้รับการยอมรับนับถือในสังคม และเข้าพิธีแต่งงานมีครอบครัวเป็นหลักเป็นฐานสืบไป เราจึงมีคำพูด ล้อเลียนกันมาว่า “อย่าเบียดก่อนบวช”^{๔๓}

^{๔๑} ศาสนาและความเชื่อ,[ออนไลน์]

แหล่งที่มา:http://www.praphansam.com/new/c_town/detail.asp?id=๓๔ [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

^{๔๒} เรื่องไสยศาสตร์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:http://tulip.bu.ac.th/~kanong.p/Ethics_Assign_Example_๐๐๒.ht [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

^{๔๓} การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ,[ออนไลน์].แหล่งที่มา:<http://www.baanjommyut.com> [๑๙ มิ.ย. ๒๕๖๐].

ความเชื่อและศาสนา ในสังคมไทยความเชื่อและศาสนาหลากหลาย มีลักษณะความเป็นไทยร่วมกัน คือ ความอดกลั้นทางความเชื่อและศาสนา ทำให้ความหลากหลายทางความเชื่อและศาสนา ไม่ค่อยเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งทางด้านการเมืองและสังคมโดยรวมความเชื่อและศาสนามีอิทธิพลต่อสถาบันสำคัญ เช่น การปกครอง กฎหมาย การศึกษา ทำให้ความเชื่อและศาสนาแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ สอดประสานกันไปอย่างแยกไม่ออก การจะเข้าใจและเข้าถึงสภาพความคิดของสังคมไทยและศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ จึงจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะความเชื่อและศาสนาของไทยด้วยความเชื่อและศาสนาย่อมเปลี่ยนแปลง หรือมีผู้นำไปใช้ในทางต่างๆ จึงนับเป็นตัวจักรและปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคม ความคิดโดยรวมของคนเปลี่ยนแปลง หรือถูกชักนำไปในทางต่างๆ ได้ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง มีปัญหาใหม่ๆ เกิดขึ้น ศาสนาย่อมมีส่วนช่วยแก้ไขหรือทำให้ปัญหาซับซ้อนขึ้นได้ สังคมไทยร่วมสมัยที่ดำรงอยู่ในขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมาก ทำให้เกิดช่องว่างทางความคิดและแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวใหม่ ๆ ส่งผลต่อเนื่องกระแสของศาสนาใหม่ๆ หรือแนวใหม่ๆ ในศาสนาหลักแต่เดิมข้อพิพาทเบื้องต้นเรื่องความเชื่อและศาสนาความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เมื่อเกิดเป็นระบบขึ้นในสังคมมักเรียกว่า ศาสนา มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสถาบันต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ความเชื่อศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักทางวัฒนธรรมความเจริญของสังคมโดยตรง^{๘๔}

สรุป ได้ว่าศาสนาและความเชื่อมีอิทธิพลต่อมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณในแง่ของ การที่มนุษย์อยู่อาศัยในระบบนิเวศ โดยมีขอบเขตของศาสนาและความเชื่อเป็นกรอบ กฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ถึงเทศกาลที่เชื่อว่าโลกของผีจะเปิดประตูให้ลงมาเยี่ยมญาติในเมืองมนุษย์ก็จะมีการทำบุญให้ และพิธีกรรมทำนองนี้จะพบว่าในทุกภูมิภาค ทุกกลุ่มชนในสังคมไทย เช่น ภาคกลางมีพิธีทำบุญบั้งไฟวันสงกรานต์ ภาคใต้มีประเพณีชิงเปรตหรือที่เรียกสารทเดือนสิบ สังคมไทยความเชื่อและศาสนาหลากหลาย มีลักษณะความเป็นไทยร่วมกัน คือ ความอดกลั้นทางความเชื่อและศาสนา ทำให้ความหลากหลายทางความเชื่อและศาสนา ไม่ค่อยเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งทางด้านการเมืองและสังคมโดยรวมความเชื่อและศาสนามีอิทธิพลต่อสถาบันสำคัญ เช่น การปกครอง กฎหมาย การศึกษา ทำให้ความเชื่อและศาสนาแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ

๒.๔.๕ องค์ประกอบพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ซึ่งปรากฏชัดในสังคม คือ การที่คนมากมายเป็นชาวพุทธกันเพียงในนาม โดยไม่มีทั้งความรู้ และการปฏิบัติของชาวพุทธ สภาพเช่นนี้เป็นเหมือนเมฆหมอกที่บดบังแสงสว่างและความงามแห่งคุณค่าของพระพุทธศาสนา นอกจากตัวบุคคลนั้นจะไม่เจริญงอกงามในธรรมแล้ว สังคมก็สูญเสียประโยชน์มากมาย ที่พึงได้จากพระพุทธศาสนา จึงเป็นปัญหาร้ายแรงที่ควรตื่นตัวขึ้นมาเร่งแก้ไข ในการบูชาพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แม้แต่การปฏิบัติบูชาและบูชาด้วยอามิสบูชา

ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบูชาพระธาตุนั้น นอกเหนือจากการบูชาด้วย อามิสบูชา เช่น การบูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียน และเครื่องหอมต่างๆ การบูชาด้วยการ ปฏิบัติบูชา ซึ่งเป็นวิธีที่องค์

^{๘๔} ความเชื่อและศาสนา,[ออนไลน์].แหล่งที่มา:<https://sites.google.com> [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ เป็นอีกวิธีการหนึ่ง ที่นิยมปฏิบัติควบคู่ไปด้วย ในการบูชา ซึ่งพระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุทั้งหลาย โดยทั่วไปนิยมปฏิบัติตามแนวอริยมรรค ๘ ประการ สรุปลงย่อได้แก่ ๑. การบูชาด้วยศีล ซึ่งศีลเป็นพื้นฐานและเป็นที่ตั้งมั่นแห่งการทำความดี เป็นเกราะป้องกันความชั่วทั้งปวงไม่ทำให้ จิตใจเศร้าหมอง ทำให้เกิดความพร้อมต่อ การปฏิบัติสมาธิ (สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ) ๒. การบูชาด้วยสมาธิ ซึ่งการสวดมนต์ภาวนา นั่งสมาธิ ดูลมหายใจเข้า-ออก เป็นการฝึกความเข้มแข็งของจิต ให้มีกำลังในการพิจารณาหลักธรรมต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง (สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) ๓. การบูชาด้วยปัญญา คือการใช้ปัญญาพิจารณาหลักความเป็นจริง ตามหลักไตรลักษณ์ (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ)^{๘๕}

การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ จะเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเรื่องของ ศาสนา-ความเชื่อ เพราะสิ่งนี้ก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรม ค่านิยมต่าง ๆ โดยเฉพาะในสังคมไทยซึ่งมีสถาบันหลัก คือ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตามยังมีวัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ อีกมากมายใน ทุกภูมิภาคของไทยที่เกิดจากความเชื่อท้องถิ่นนั้น ๆ และสิ่งนี้เป็นประโยชน์ที่ทำให้เกิดการรวมตัวของ สังคม โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ที่เห็นเด่นชัดคือ ประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ แต่จะต้องตระหนักว่า ในปัจจุบันมีการใช้ความเชื่อทางไสยศาสตร์มากมายเพื่อตอบสนองความไม่ มั่นคงทางจิตใจของผู้คนที่ยังขาดความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางศาสนา จึงเปิดโอกาสให้คนทุจริตอาศัย ความมั่งงายเป็นช่องทางทำมาหากิน ดังนั้น จึงขอให้ใช้วิจารณญาณในเรื่องนี้ให้ดีและถ่วงถ่วง เพราะ ความเชื่อทางศาสนามีใช้แสดงออกทางวัตถุเครื่องรางของขลังติดตัวเท่านั้น แต่หมายรวมถึงแบบ แผนวิถีชีวิตทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการกิน การอยู่ การรักษาพยาบาล แม้การนุ่งห่มหรือข้อห้ามต่าง ๆ ที่เป็น จาริตหรือกลไกให้คนในสังคมได้ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติสมานฉันท์จากวัฒนธรรมหลากหลาย^{๘๖}

บูชาด้วยศีล พระบรมสารีริกธาตุ ถือว่าเป็นปูชนียวัตถุที่ทรงด้วยคุณค่า ทั้งทางด้าน ประวัติศาสตร์และศาสนา ทั้งยังเป็นสิ่งที่สูงค่าควรแก่การเคารพบูชาอย่างสูงสุด หากท่านผู้ใดมี หรือ เก็บรักษาไว้ ขอให้ท่านจงเก็บรักษาและบูชาด้วยความเคารพ เนื่องจากพระบรมสารีริกธาตุนั้นหาได้ ยาก และยังเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุดในไตรภพที่มนุษย์และเทวดาพึงสักการะการจะบูชาพระบรม สารีริกธาตุนั้นก่อนอื่นต้องชำระล้างร่างกาย ทำจิตใจ ให้สะอาดผ่องใส จัดหาดอกมะลิใส่ภาชนะบูชา ตั้งสักการะ ณ ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ แล้วจุดธูปและเทียน ตั้งใจให้เป็นสมาธิ กราบ ๓ ครั้ง แล้วจึงตั้งนะโม ๓ จบ กล่าวคำบูชาพระบรมสารีริกธาตุการบูชาพระธาตุนั้น นอกเหนือจากการบูชา ด้วย"อามิสบูชา"เช่น การบูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียน และ เครื่องหอมต่างๆแล้ว การบูชาด้วยการ "ปฏิบัติบูชา"ซึ่งเป็นวิธีที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ เป็นอีกวิธีการหนึ่ง ที่นิยมปฏิบัติควบคู่ไปด้วย ในการบูชาซึ่งพระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุทั้งหลาย โดยทั่วไปนิยม ปฏิบัติตามแนวอริยมรรค ๘ ประการ สรุปลงย่อได้แก่ ๑. การบูชาด้วยศีล ซึ่งศีลเป็นพื้นฐานและ เป็นที่ตั้งมั่นแห่งการทำความดี เป็นเกราะป้องกันความชั่วทั้งปวง ไม่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ทำให้เกิด ความพร้อมต่อการปฏิบัติสมาธิ (สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ) ๒. การบูชาด้วย

^{๘๕} ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.relicsofbuddha.com> [๑๙ มิ.ย.๒๕๖๐].

^{๘๖} การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.baanjomyut.com> [๑๙ มิ.ย. ๒๕๖๐].

สมาธิ ซึ่งการสวดมนต์ภาวนานั่งสมาธิ ดุลมหายใจเข้า-ออก เป็นการฝึกความเข้มแข็งของจิตให้มีกำลังในการพิจารณาหลักธรรมต่างๆได้ตามความเป็นจริง (สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ)
 ๓. การบูชาด้วยปัญญา คือการใช้ปัญญาพิจารณาหลักความเป็นจริง ตามหลักไตรลักษณ์ (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ)^{๘๗}

การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ระบบความเชื่อประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ส่วน ที่จะแยกทำความเข้าใจให้ชัดเจนขึ้นคือ ตำนาน สัญลักษณ์ และพิธีกรรม ตำนานหรือ (myth) คือ เรื่องเล่าอันแสดงที่มาหรือต้นเค้าว่าทำไมจึงเกิดสัญลักษณ์นั้น ๆ หรือพิธีกรรมนั้น ๆ หรือความเชื่อ เช่นนั้น เช่น ประเพณีกรวดน้ำหลังทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ มีที่มาแต่ครั้งก่อนพุทธกาลว่า เมื่อพระโพธิสัตว์โกศลจะบรรลुพระโพธิญาณ ได้มีกองทัพพญามาร (เปรียบได้กับกิเลส) ยกมาขัดขวางมิให้ทรงตรัสรู้ พญามารอิราชาถามพระโพธิสัตว์ว่า ท่านเป็นใคร สัมมัญญาแต่ชาติไหน จึงคิดว่าจะตรัสรู้เป็นมหาบุรุษได้ในโลก พระโพธิสัตว์หรือเจ้าชายสิทธัตถะในเพศบรรพชิตทรงตอบว่า พระองค์ได้สัมมัญญาบารมีมาเป็นอนเนกชาติ ยักษ์ก็ท้าทายต่อไปว่าให้หาพยานมา พระโพธิสัตว์จึงขึ้นไปในที่พื้นดิน ทันใดนั้นแม่พระธรณีก็ปรากฏขึ้นและปีบมวยผมให้น้ำออกมาท่วมกองทัพพญามารแตกพ่ายไปและพระองค์ก็บรรลุพระโพธิญาณในที่สุด เหตุการณ์ในพุทธประวัติตอนนี้ทำให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น พระพุทธรูปปางมารวิชัยในท่านั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ขวาวางบนพระเพลาขานิ้วพระดัชนีชี้ไปเบื้องต่ำ คือดิน และเกิดภาพจิตรกรรมฝาผนังตอนมารผจญ (น.ณ ปากน้ำ, ๒๕๓๐ : ๒๓๗) ซึ่ง จิตรกรมักเขียนไว้ที่ผนังตรงข้ามพระประธาน นอกจากนี้ก็เกิดประเพณีกรวดน้ำหลังทำบุญทุกครั้ง จากความเชื่อว่า เมื่อพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบุญบารมีครั้งใดก็จะหลั่งน้ำไปสะสมไว้ที่แม่พระธรณีทุกครั้ง และทำให้เกิดประติมากรรมรูปแม่พระธรณีปีบมวยผมด้วย (ที่มีชื่อเสียงอยู่ที่มัสลามหลวง ถนนราชดำเนินใน) อันที่จริง การกรวดน้ำก็เท่ากับเป็นการตั้งสมาธิจิต ตั้งความปรารถนาดีต่อญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ ต่อเจ้ากรรมนายเวร ซึ่งก็คือ สรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกให้ได้รับผลกุศลของเรา ซึ่งถ้าไม่สะดวกหรือลืม เราก็มักได้รับคำสอนจากผู้ใหญ่เสมอให้กรวดแห้งเอาก็ได้ หมายถึง ไม่ต้องใช้น้ำก็ได้ สิ่งสำคัญ คือ ความตั้งใจแน่วแน่ต่อการอุทิศกุศล^{๘๘}

สรุป แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการบูชาพระธาตุจากข้อมูลต่าง ๆ พบว่า ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท มีความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุของไทยที่ได้รับมรดกสืบทอดต่อกันมาแต่คนรุ่นก่อน เรียกว่าประเพณี โดยมีความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยมการกระทำทัศนคติ ศีลธรรมจารีต ระเบียบแบบแผนที่กระทำในโอกาสซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเพณี ที่เกี่ยวเนื่องกับชีวิตประจำวัน ประจำวัยของประชาชนที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ดังจะเห็นได้ว่า ในเทศกาลประเพณีต่างๆ ที่เกิดในแต่ละเดือน ในแต่ละปี จะมีพิธีกรรมที่ชาวบ้านได้ปฏิบัติตามเทศกาลหรือประเพณีนั้นอย่างเคร่งครัดและสืบทอดกันมาเป็นเวลานานซึ่งในสมัยโบราณประเพณีปฏิบัติอย่าง

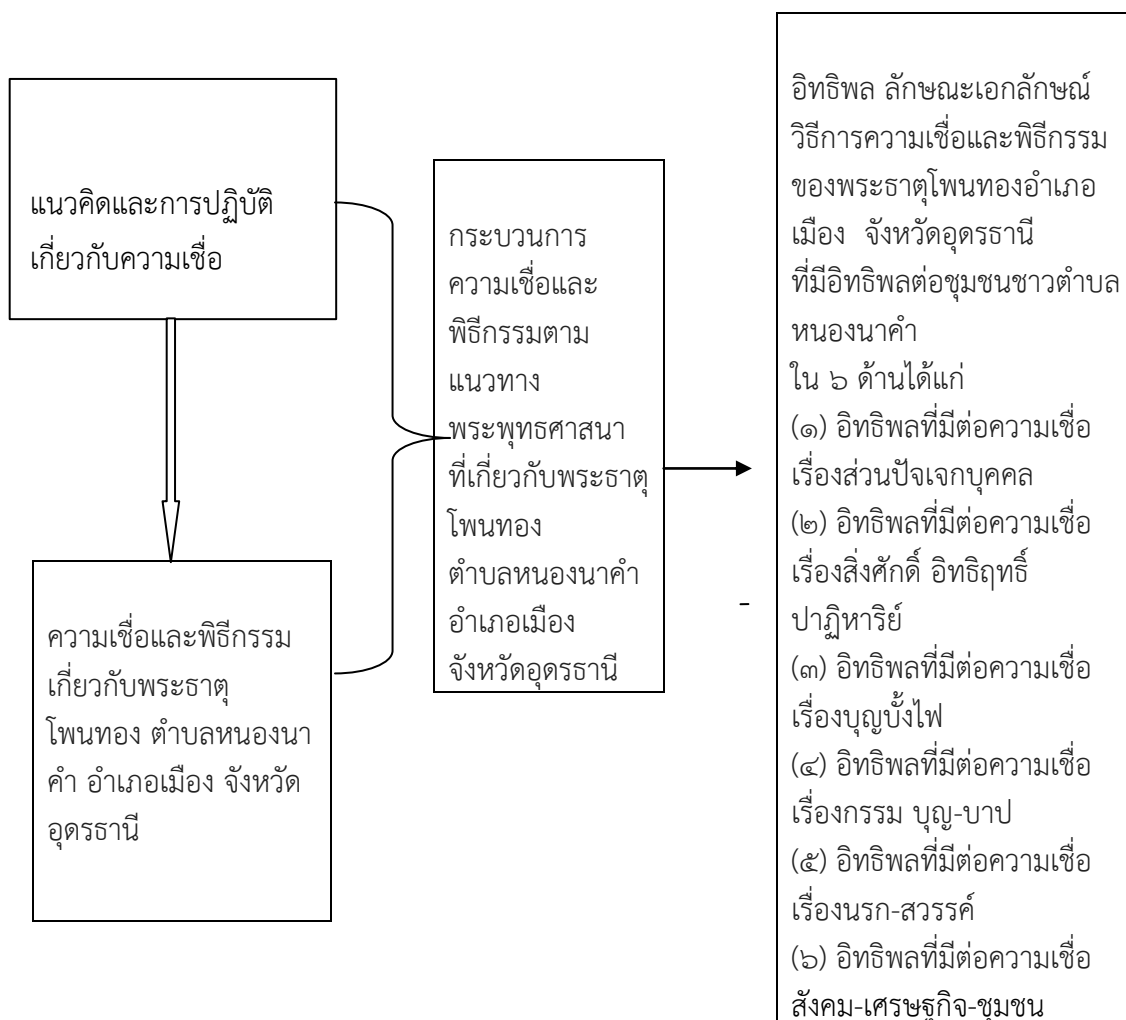
^{๘๗} การบูชาด้วยศีล.[ออนไลน์].แหล่งที่มา:http://www.relicsofbuddha.com [๒๔ มิ.ย.๒๕๖๐].

^{๘๘} การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:http://www.baanjommyut.com [๑๖ มิ.ย. ๒๕๖๐].

เคร่งครัด ทั้งอาณาจักรล้านช้าง คนลาวและไทยอีสาน สืบต่อกันมานับแต่สมัย ปู่ย่า ตา ทวดจนถึงปัจจุบันถือเป็นข้อปฏิบัติที่แต่ละคนต้องกระทำโดยทางอ้อม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเข้าไปใกล้ชิดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ลักษณะประเพณีประเพณีเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติที่แสดงออกสืบต่อ ๆ ที่จัดขึ้นนั้นจะต้องมีองค์ประกอบด้านบุคคล เวลา สถานที่ เครื่องประกอบพิธีต้องตรงตามคติความเชื่อของประชาชนต่อพระธาตุแห่งซึ่งเป็นความเชื่อแบบประสมประสานระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อแบบ โดยมีความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา คือคุณธรรมที่ว่าด้วยหลักพรหมวิหาร ประเพณีเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติที่แสดงออกสืบต่อ ๆ กันมาโดยได้รับการยอมรับ คำทั้งสองมักอยู่คู่กันเสมอ และบางครั้งหมายถึงเรื่องเดียวกันทั้งประเพณีและพิธีกรรมจึงมักเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์

แนวคิดดังกล่าว เมื่อนำมาสรุปรวมกันอาจแบ่งองค์ประกอบวัฒนธรรมที่สำคัญได้ คือ ๑. จารีตประเพณี หรือกฎศีลธรรมหมายถึง สิ่งที่สังคมใดสังคมหนึ่งยึดสืบปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง และมั่นคงเป็นเรื่องของความผิดถูกมีเรื่องของศีลธรรม ๒. ขนบประเพณี หรือสถาบัน หมายถึงระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้และปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ๓. ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญทุกคนควรทำมีความผิดถูกเหมือนจารีตประเพณีเป็นแนวทางปฏิบัติที่ทุกคนปฏิบัติกันทั่วจนเกิดความเคยชิน เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแผนผังแสดงกรอบแนวคิด ในการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อต่าง ๆ ของชาวพุทธทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ อันมีผลทำให้เกิดอิทธิพลต่อประชากรในชุมชน

บทที่ ๓

ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาและความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ โพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

พระธาตุโพนทอง เป็นสถูปเจดีย์เป็นปูชนียสถานที่สำคัญเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดอุดรธานี และเป็นสถูปที่เก่าแก่มีสำคัญศักดิ์สิทธิ์ ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และพระธาตุของพระอรหันต์ ตลอดทั้งพระพุทธรูปทองคำศักดิ์สิทธิ์ พร้อมทั้งเครื่องเงินเครื่องทองทองสัมฤทธิ์เป็นที่เคารพกราบไหว้นมัสการ เคารพบูชาของชุมชนตำบลหนองนาคำ มาช้านาน เป็นเชิงสัญลักษณ์ไว้สืบแทนและสืบทอดไว้ ในบรรดาพระพุทธรูปศาสนาให้เจริญมั่นคงดำรงอยู่ไว้สืบต่อไป ในสังคมไทยในปัจจุบันมีความเชื่อในอำนาจสิ่งลี้ลับมีมาแต่โบราณ คือ เชื่อในเรื่อง บาป บุญ และเมื่อศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาได้เข้ามาคนไทยก็รับเอาความเชื่อเรื่องพราหมณ์สิ่งศักดิ์สิทธิ์สถูปเจดีย์เครื่องรางสิ่งทึตนับถือ

งานวิจัยของผู้ศึกษาจะนำเสนอสาระที่สำคัญ ดังนี้ ๑. ตำนานประวัติพระธาตุโพนทอง ๒.ความสำคัญของพระธาตุโพนทอง ๓.ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับความเป็นมาของพระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีในการปฏิบัติ ๔. ที่มีอิทธิพลความเชื่อต่อพระธาตุโพนทองของชุมชนตำบลหนองนาคำ มี ๖ ประเด็น ดังนี้ ๑) อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อส่วนปัจเจกบุคคล ๒) เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ๓) เรื่องบุญบั้งไฟ ๔) เรื่องกรรม บุญ-บาป ๕) เรื่องนรก-สวรรค์ ๖) เรื่องสังคม-เศรษฐกิจ-ชุมชน

๓.๑ ประวัติความเป็นมาและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทอง และสภาพกาลปัจจุบัน ทั้งกลุ่ม ประชากร ของชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

โดยมีประวัติความเป็นมาและความสำคัญ เป็นจังหวัดที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแบบแผนในการดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน จะเห็นได้ว่าเมืองพระธาตุและพระพุทธรูปที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือมากมายไม่ว่าจะเป็น พระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ พระธาตุพุทธบาทบัวบก อำเภอบ้านผือหลวงพ่อนาค วัดโพธิ์ชัยศรี อำเภอบ้านผือ หลวงปู่ناق วัดมัจฉิมาวาส หลวงพ่อพุทธไสยาสน์ วัดป่าภูก้อน อำเภอนายูง สำหรับองค์พระธาตุโพนทองมีความสำคัญด้าน อิทธิพลความเชื่อและสถาปัตยกรรม เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีเป็นอย่างมาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้จังหวัดอุดรธานีเป็นเมืองที่มีการดำเนินวิถีชีวิตตามความเป็นอยู่และความผูกพันกับพระพุทธศาสนา การดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนชาวตำบลหนองนาคำ

อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จักเกี่ยวเนื่องกับการทำบุญตลอดเวลา เป็นเหตุให้ชาวชุมชนตำบลหนองนาคำ มีความร่มเย็นเป็นสุข ใครที่เข้ามาอยู่ในเขตตำบลหนองนาคำจึงไม่ปรารถนาจะย้ายไปที่อื่น^๑

โดยย่อที่เผยแพร่ในชุมชน ตำบลหนองนาคำ ดังนี้ เป็นพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์สมัยอาณาจักรขอมเรืองอำนาจ มีลักษณะเป็นรูปแปดเหลี่ยม ฐานกว้าง ๘ เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดสูง ๑๐ เมตร ตั้งอยู่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เดิมเป็นที่บรรจุอัฐิพระอรหันต์พร้อมมีการบรรจุพระพุทธรูปทองคำไว้ข้างใน ปัจจุบันพระธาตุโพธิ์ทองได้ทำการบูรณะซ่อมแซมใหม่ โดยเทศบาลหนองบัว ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ พระธาตุโพธิ์ทอง เป็นที่สักการบูชาของชาวขอม ในสมัยนั้น ถือเป็น “วัด” จึงได้ปฏิบัติยึดถือสืบต่อกันมาจนถึงบัดนี้^๒

ส่วนที่มีความสำคัญ เนื่องจากมี พระพุทธรูปที่โดดเด่นและสวยงามอยู่หลายองค์ มีตำนานเล่าขานว่า สมัยพุทธกาล มีพระอรหันต์ จำนวน ๘ รูป เดินมุ่งหน้าไปกราบนมัสการอัฐิธาตุพระสัมมาสัมพุทธะพุทธเจ้า ยัง “ภูกัฬารั” (พระธาตุพนม) อ.พระธาตุพนม จ.นครพนม หลังจากเดินทางกลับมาเกิดอาพาธหนักท่านรู้ว่าตนเองจะมรณภาพจึงได้ปัดกลดั่งสมาธิและได้ดับขันธนิพพาน^๓ ณ บริเวณที่ก่อตั้งพระธาตุโพธิ์ทองแห่งนี้ หลังจากที่มีพระอรหันต์ ดับขันธนิพพานแล้ว จึงได้จัดฌาปนกิจพร้อมนำอัฐิบรรจุเอาไว้ในพระธาตุ โดยคนสมัยก่อนเคารพและศรัทธาในศาสนาพุทธเป็นอย่างมาก เจ้าเมืองในแต่ละที่ จะเดินทางมาร่วมทำบุญและก่อสร้าง “องค์พระธาตุ” เพื่อบรรจุอัฐิของพระอรหันต์ที่นิพพาน^๔ โดยได้นำเอาพระพุทธรูปทองคำ เครื่องทองสัมฤทธิ์ และของมีค่าต่างๆ นำมาบรรจุไว้ในพระธาตุ โดยใช้เวลาก่อสร้างเพียง ๗ วัน นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียง ยังได้ก่อสร้างองค์พระธาตุเล็กไว้อีก ๒ องค์ ทางทิศตะวันตก ชาวขอมที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้นต่างพากันตั้งชื่อองค์พระธาตุที่บรรจุอัฐิพระอรหันต์ว่า “พระธาตุโพธิ์ทอง” ที่มีความหมายว่า “พระธาตุที่เนินทองคำสูงพระธาตุโพธิ์ทองถูกสร้างขึ้นโดยแรงศรัทธาของเจ้าเมืองต่างๆ และแรกศรัทธาญาติโยมในชุมชนละแวกใกล้เคียงได้นำอัฐิ หิน ปูน หวาย มาร่วมก่อสร้างพระธาตุ คนละอย่าง สองอย่าง ช่วยกันคนละมือสองมือ ในสมัยอาณาจักรขอมที่กำลังเจริญรุ่งเรือง โดยมีเจ้าเมืองต่างๆ ในละแวกนั้นเกณฑ์กำลังชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาช่วยกันสร้างภายใน ๗ วัน เพราะให้ทันในการถวายเพลิงพระอรหันต์ ที่ป่วยอาพาธหนักและได้ มรณภาพลง ณ.ที่นั้น จึงได้สร้างพระธาตุขึ้นเพื่อจะบรรจุอัฐิ^๕

พระธาตุโพธิ์ทองเป็นพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์ครั้งสมัยอาณาจักรขอมเรืองอำนาจ มีลักษณะเป็นรูปแปดเหลี่ยม ฐานกว้าง ๘ เมตร ความสูงจากฐานถึงยอด สูง ๑๐ เมตร ที่ปลายยอดประดับด้วย

^๑ สัมภาษณ์ นางบวย เพ็ญอินทร์,คนแก่ในหมู่บ้านโพธิ์ทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์ นายบัวลอย คำชาลี, คนแก่ในหมู่บ้านโพธิ์ทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๙.

^๓ สัมภาษณ์ นางสัจด์ มันทะสา, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ แม่จันทร์เพ็ญ แซ่มซ้อย, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ นางละเอียด ทิพย์พิลา, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

แก้วสีขาวส่องแสงเป็นประกายวาววับ เดิมเป็นที่บรรจุอัฐิพระอรหันต์ พร้อมมีการบรรจุพระพุทธรูปทองคำ และเครื่องอันศักดิ์สิทธิ์ไว้ข้างใน มาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว พระธาตุโพนทองเป็นที่สักการบูชาของชาวขอมในสมัยนั้นถือว่าเป็นวัด ที่มีความสำคัญเนื่องจากมีพระพุทธรูปที่โดดเด่นและสวยงามอยู่หลายองค์มีตำนานเล่าขานว่า สมัยพุทธกาล มีพระอรหันต์จำนวน ๘ รูปเดินทางมุ่งหน้าไปสักการอัฐิธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังภูค้ำพร้าว(พระธาตุพนม) อ.พระธาตุพนม จ.นครพนม หลังจากที่เดินทางกลับมาเกิดอาพาธหนัก ท่านรู้ว่าตนจะมรณภาพจึงได้ปฎิบัติสมาธิและได้ดับขันธปรินิพพาน ณ บริเวณก่อตั้งพระธาตุโพนทองแห่งนี้ หลังจากพระอรหันต์ดับขันธปรินิพพานได้จัดพิธีฌาปนกิจพร้อมนำอัฐิธาตุบรรจุไว้ในพระธาตุ โดยคนสมัยก่อนเคารพและศรัทธาในพระพุทธรูปเป็นอย่างมากเจ้าเมืองในแต่ละที่จะเดินทางมารวมทำบุญและก่อสร้าง องค์พระธาตุ เพื่อบรรจุอัฐิพระอรหันต์ที่ปรินิพพานโดยได้นำเอาพระพุทธรูปทองคำเครื่องทองสำริดและของมีค่าต่าง ๆ นำมาบรรจุไว้ในพระธาตุ โดยใช้เวลาก่อสร้างเพียง ๗ วัน ชาวขอมที่อาศัยในละแวกนั้น ต่างพากันตั้งชื่อที่จะบรรจุพระธาตุพระอรหันต์ ว่า พระธาตุโพนทอง มีความหมายว่าพระธาตุที่เนินทองคำสูง^๖

นอกจากนี้ยังมีหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุโพนทอง คือเมืองหนองยางเป็นเมืองขอมแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายเมืองแสนอยู่ทางทิศใต้เมืองหนองยาง ฝ่ายเมืองจันทร์ อยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองหนองยาง ที่เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยโภคทรัพย์ และทรัพย์สมบัติในสมัยนั้นเมืองหนองยางตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ห่างออกไป ๑๕๐ เส้น จากพระธาตุโพนทอง เช่นเดียวกันกับบ้านโนนโพนสูง วัดบ้านหันวัดบ้านแห่น และวัดนาเมืองวัดทางเหล่านี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระธาตุ โดยห่างออกไปประมาณ ๘๐-๙๐ เส้น ในปัจจุบัน เป็นวัดที่เก่าแก่ เต็มไปด้วยซากปรักหักพังเป็นจำนวนมาก เพื่อการบูรณปฏิสังขรณ์ สำหรับวัดบ่อหิน หรือเรียกว่า ขุมเหล็ก อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระธาตุโพนทอง ๕๐ เส้น วัดโนนโพนทองน้อย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ไป ๕๐ เส้น วัดโบราณบ้านอีเลี่ยน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของพระธาตุ ๗๕ เส้น บ่อน้ำสา่งโพธิ์ที่ทำด้วยศิลาแลงตั้งแต่สมัยชาวขอมสร้างพร้อมกับพระธาตุโพนทอง ห่างออกไป ๒๐ เส้น^๗

เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๔๓๕ กระทั่งปี ได้มีการก่อสร้าง ถนนสาย อุดร-สกลนคร ได้ตัดผ่านไปบริเวณใกล้ที่ตั้งขององค์พระธาตุโพนทอง แต่ด้วยความโลภของผู้รับเหมา ช่างและกรรมกรได้มีการแอบทำลายพระธาตุองค์เล็ก ที่ล้อมรอบพระธาตุองค์ใหญ่เพื่อเอาทองคำของมีค่าออกมาจากพระธาตุปรากฏว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักษ์รักษาองค์พระธาตุโพนทอง ได้แสดงอิทธิฤทธิ์กลายเป็นหมิวตัวใหญ่ออกมาอาละวาดกัดผู้รับเหมาและพวกเสียชีวิต^๘

เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ได้มีการพบพระพุทธรูปทองคำจึงได้ทำพิธีการขุดซึ่งมีผู้พบเห็นโดยหลวงปู่บุญเลียง คุณวันโต ท่านเล่าตอนท่านเป็นเด็กอายุประมาณ ๕-๖ ปีท่านได้ออกมาหาyingนกยิงกิ้งก่า ได้เดินสะดุดเกตุของพระพุทธรูปทองคำ ท่านเอะใจ ก็เลยถอยหลังกลับมาดูท่านก็เลยเอามือขุดลึกประมาณ ๒๐ เซนติเมตร ท่านเลยวิ่งไปบ้านบอกกับพ่อว่า ท่านเจอพระพุทธรูป พ่อของหลวงปู่

^๖ ประวัติพระธาตุโพนทอง, <http://www.nongbuaudno.go.th/imahes/t๔๔.gif>, สืบค้นเมื่อ ๑๕/๖/๒๕๖๐.

^๗ หลักฐานกับพระธาตุโพนทอง, <http://www.khaosod.co.th> สืบค้นเมื่อ ๑๕/๖/๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลียง คุณวันโต, รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐.

ก็ตามไปดูพบว่าเป็นพระพุทธรูปทองคำ จึงไปบอกกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านจึงปรึกษาหารือเพื่อนำพระพุทธรูปขึ้นมา จึงได้จัดพิธีบวงสรวง เพื่อนำองค์พระพุทธรูปที่ถูกดินฝังอยู่ขึ้นมา และวันรุ่งขึ้นชาวบ้านปรึกษากันว่าไม่น่าจะมีองค์เดียวแน่ จึงว่านคนในหมู่บ้านไปขอชุดคู่อีก ก็พบเจอพระพุทธรูปองค์เล็ก และของเก่าโบราณตั้งแต่สมัยก่อนอยู่หลายชนิดและเป็นความเชื่อของชาวบ้าน ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอยู่จริง ครั้นต่อมาชาวบ้านได้นำเอาพระพุทธรูปทองคำขึ้นเกวียน พอถึงเวลาเคลื่อนย้ายเกวียนดันไม่วิ่ง ชาวบ้านเชื่อว่าพระพุทธรูปทองคำมีความศักดิ์สิทธิ์จริง จึงได้ถามไปยังองค์พระพุทธรูป ว่าหลวงพ่อกำลังจะไปประดิษฐานที่ใด ก็ขอให้เกวียนวิ่งไปทางนั้น เกวียนได้ขับไปทางชุมชนหนองนาคำ ในคราวครั้งนั้น มีของโบราณฝังอยู่ใต้ดินมากมายหลายอย่าง ด้วยกันเช่น พระพุทธรูปเงินในสมัยก่อน เครื่องสำฤทธิ์ มีหินศิลาแรงแกะสลักเป็นรูปเต่าใหญ่และสิงโตใหญ่หนึ่งคู่ และของอื่นๆ อีกมากมาย และวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ มีแสงลูกแก้วสีขาววาววับ ออกจากองค์พระธาตุ เพื่อดูแลรักษาสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านทุกหลังคาเรือน และลูกแก้วลอยวนไปรอบชุมชน บ้านโพนทองหลังจากสำรวจชุมชนเสร็จแล้ว ก็กลับมาที่องค์พระธาตุโพนทองเหมือนเดิม ต่อมาพระพุทธรูป ได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานยังสถานที่ต่างๆ แต่การเคลื่อนย้ายทำให้เกวียนใช้บรรทุกหักในเวลาเดียวกัน ตอนแรกจะนำองค์พระพุทธรูปทองคำ ไปยังวัดบ้านโกล่แต่เกวียนไม่เดิน จากนั้นชาวบ้านในละแวกนั้นก็พากันอธิษฐานว่า องค์หลวงพ่อกำลังจะไปประดิษฐาน ณ ที่ใด ก็ขอให้วัวที่เทียมเกวียนไว้เดินไปทางนั้น แล้ววัวก็หันหน้าไปทางชุมชนหนองนาคำ และเดินมุ่งหน้าไปทางชุมชนตำบลหนองนาคำ และชาวบ้านหนองนาคำ ได้อัญเชิญพระพุทธรูปทองคำ จำนวน ๓ องค์ใหญ่ หน้าตักกว้าง ๕๐ เซนติเมตร สูง ๑๐๐ เซนติเมตร ไปประดิษฐานไว้ที่วัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ จนถึงปัจจุบัน^๙

เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ ชาวชุมชนตำบลหนองนาคำได้มีการหารือกันว่าจะทำการบูรณะองค์พระธาตุโพนทอง และได้มีการก่อสร้างพระธาตุที่พังทลายลงเนื่องจากมีการขโมยของในองค์พระธาตุทำให้ยอดพระธาตุล่นลงมาหักแตกและแก้วสีขาวใสได้หายไปชาวชุมชนได้ยื่นข่าวจากผู้นำชุมชน ต่างก็พากันมารวมสร้างองค์พระธาตุ เพราะมีจิตศรัทธาต่อองค์พระธาตุ และหาช่างที่มีฝีมืออยู่ในหมู่บ้านมาร่วมสร้างในครั้งนั้น จึงมีการสร้างปฏิสังขรณ์ขึ้นภายในบริเวณองค์พระธาตุ^{๑๐}

เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ กระทบปี ได้มีการสร้างขยายเส้นทาง ถนนสาย อุดร-สกลนคร ได้ตัดผ่านไปบริเวณใกล้ที่ตั้งขององค์พระธาตุโพนทอง จึงได้ย้ายองค์พระธาตุองค์เก่า ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ ๕๐ เมตร เพราะพระธาตุองค์เก่าได้กีดขวาง ได้อยู่ใกล้ขีดติดขอบถนนในการสร้างถนน และจึงได้ใช้หินศิลาแลงพระธาตุองค์เดิมซึ่งมีขนาด แต่ละก้อน ๔๐x๖๐ เซนติเมตรใช้ในการก่อสร้างพระธาตุขึ้นใหม่ และจึงมีการสร้างถนนให้แล้วเสร็จ พัฒนาถนนสาย อุดร-สกลนคร^{๑๑}

^๙ สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวันโต, รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พ่อบัวโล คำขาลี, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายนพ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวันโต, รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายนพ.ศ. ๒๕๖๐.

เหตุการณ์พุทธศักราช ๒๕๕๒ โดยมีการโอนย้ายในการพัฒนาของเทศบาลตำบลหนองบัว จึงมีการบูรณะรอบบริเวณสถานที่องค์พระธาตุโพนทองทุกวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ชาวขอม โบราณที่อยู่ใกล้พระธาตุโพนทองจะมารวมตัวกันเพื่อรำบวงสรวงและจุดบั้งไฟบูชาองค์พระธาตุเป็นประจำทุกปี โดยเชื่อว่าจะเกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นรอบองค์พระธาตุโดยจะมีลูกแก้วส่องประกายวนเวียนไปรอบองค์พระธาตุซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ชาวบ้านพากันทำบั้งไฟมาจุดบูชาขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในองค์พระธาตุและทำให้ชาวบ้านพากันปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน คือ การรำ การบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๑๒}

เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๕๕๓มีการบูรณปฏิสังขรณ์ในแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลหนองบัว จึงได้จัดภูมิทัศน์ สนามหญ้าและป้ายจุดสถานที่สำคัญต่างๆ ของพระธาตุโพนทอง และได้ทำการเคลื่อนย้ายสายไฟฟ้าแรงสูง เนื่องจากสายไฟฟ้าแรงสูงผ่านกลางยอดขององค์พระธาตุโพนทอง เทศบาลตำบลหนองบัวจึงทำการขออนุญาตย้ายสายไฟฟ้าแรงสูง ไปทางทิศตะวันออกของพระธาตุประมาณ ๓๐ เมตร และสร้างหอพระธรรมชัย^{๑๓}

เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ประวัติพระธรรมชัย พระธรรมชัยเป็นพระพุทธรูปทองคำ ได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานยังสถานที่ต่างๆ แต่การเคลื่อนย้ายทำให้เกวียนที่ใช้บรรทุกหักไปถึง ๗ เล่ม ในเวลาเดียวกัน ชาวบ้านหนองนาคำ ได้นำเอาพระพุทธรูปทองคำ จำนวน ๓ องค์ใหญ่ หน้าตักกว้าง ๕๐ เซนติเมตร สูง ๑๐๐ เซนติเมตร ไปประดิษฐานที่วัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ส่วนพระพุทธรูป ๒ องค์ ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานยังวัดต่างๆ ให้ชาวบ้านกราบไหว้สักการบูชา ในพื้นที่อำเภอหนองหาน แต่ปัจจุบันไม่มีใครทราบว่าอยู่ที่ใดบ้าง^{๑๔}

ทุกวันนี้ พระธาตุโพนทองได้ทำการบูรณะซ่อมแซมใหม่ โดยเทศบาลตำบลหนองบัว อ.เมือง จ.อุดรธานี ได้จัดสรรงบประมาณ ๑,๒๓๔,๐๐๐ บาท ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ รวมทั้งสร้างหอพระธรรมชัย ไว้คู่กับพระธาตุโพนทอง เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธไว้ตราบนานเท่านาน^{๑๕}

การจัดงานประเพณีท้องถิ่นสัปดาห์ฐานสืบสานประเพณีไหว้สา พระธาตุโพนทอง ประจำปี ๒๕๕๙ ซึ่งตรงกับวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปี ณ.ที่พระธาตุโพนทอง ถนนสาย อุดร-สกล ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

โดยมีความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุมี ๘ พิธีกรรม ด้วยกันคือ

- ๑.พิธีตักบาตร
- ๒.พิธีรำถวายพระธาตุ
- ๓.พิธีสงฆ์พระธาตุ

^{๑๒} พุดินัย มั่งสวัสดิ์, มหัตศรรย์พระธาตุโพนทองสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองอุดรธานี, บทควม, ๒๕๓๙, หน้า ๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์นางสาวนิตยา จันดาวาปี, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ,เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์นางจริยาวัฒน์, ต้นตระกูล, ชุมชนหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้,เทศบาลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิ์ราชา, บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐.

๔. พิธีเวียนเทียน
๕. พิธีจุดบั้งไฟบูชาพระธาตุ
๖. พิธีการบ๊ะ-บน การแก้บ๊ะ-แก้บน
๗. พิธีบวงสรวงพระธาตุ
๘. พิธีถวายผ้าห่มพระธาตุ

กำหนดการ

๐๖.๐๐ น.- พนักงาน เจ้าหน้าที่ดำเนินงาน พร้อมกันที่พระธาตุโพนทอง

- เริ่มรับลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน นางรำ ประธานชุมชน และอื่นๆ

๐๗.๐๐ น.- เริ่มพิธีทางพุทธ

- ประธานจัดงาน (นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัว) จุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย
- เจ้าหน้าที่ อารธนาศีล
- พระภิกษุสงฆ์ ให้ศีล
- เจ้าหน้าที่อารธนาพระปริตร
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ผู้เข้าร่วมพิธีใส่บาตรพระสงฆ์ในจุดที่จัดเตรียมไว้
- เจ้าหน้าที่ถวายภัตตาหารเช้า พระจำนวน ๙ รูป
- พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร
- เริ่มพิธีบวงสรวง
- พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- พระสงฆ์กล่าวอนุโมทนา/กรวดน้ำ
- พระสงฆ์เดินทางกลับ

๐๙.๐๐ น.- ประธานในพิธี (ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี) เดินทางมาถึงพิธี

- ฝ่ายต้อนรับผูกผ้าขาวม้าต้อนรับประธานในพิธี
- ประธานจัดงาน กล่าวรายงาน วัตถุประสงค์ของโครงการต่อประธานในพิธี
- ประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน
- ประธานในพิธีขึ้นจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ที่ประดิษฐาน ณ หอพระธรรมชัย

พร้อมเปลี่ยนผ้าครองพระธรรมชัย

- ประธานลั่นฆ้อง หน้าหอพระธรรมชัย
- ประธานในพิธีห่มผ้าองค์พระธาตุโพนทองและถวายพวงมาลัยพระธาตุโพนทอง
- เจ้าหน้าที่เชิญประธานในพิธี ณ จุดชมการแสดงที่จัดเตรียมไว้
- ชมชุดการแสดงจากโรงเรียนเทศบาล ๑ หนองไผ่ และโรงเรียนบ้านธาตุโพนทอง จำนวน ๓ ชุด

ทอง จำนวน ๓ ชุด

- เริ่มพิธีรำบวงสรวงพระธาตุโพนทองจากสตรีชุมชนในเขตเทศบาลฯและชุมชนใกล้เคียง

ใกล้เคียง

- จุดบั้งไฟถวายบูชาองค์พระธาตุโพนทอง

๑๒.๐๐ น. เสร็จพิธี

หมายเหตุ กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม/จึงถือปฏิบัตินับถือมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๖}

สรุปประวัติความเป็นมาพระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์สมัยอาณาจักรขอมเรื่องอำนาจ มีลักษณะเป็นรูปแปดเหลี่ยมฐานกว้าง ๘ เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดสูง ๑๐ เมตร ตั้งอยู่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เดิมเป็นที่บรรจุอัฐิพระอรหันต์พร้อมมีการบรรจุพระพุทธรูปทองคำไว้ข้างใน ปัจจุบันพระธาตุโพนทองได้ทำการบูรณะซ่อมแซมใหม่ โดยเทศบาลหนองบัว ตำบลหนองนาคำเหตุการณ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้มีการพบพระพุทธรูปทองคำจึงได้ทำพิธีการขุด ซึ่งมีผู้พบเห็น โดยหลวงปู่บุญเลี้ยงคุณวนโตะ ท่านเล่าตอนท่านเป็นเด็กอายุประมาณ ๕-๖ ปี ท่านได้ออกมาหาหยิงก ยิงกิ้งก่า ได้เดินสะดุดเกตุของพระพุทธรูปทองคำ ท่านสงสัยในใจ ก็เลยถอยหลังกลับมาดู ท่านก็เลยเอามือขุดลึกประมาณ ๒๐ เซนติเมตร พอเห็นเกตุพระท่านก็ตกใจ ท่านก็เลยวิ่งเข้าไปในหมู่บ้านบอกกับพ่อว่าเจอพระพุทธรูป พ่อของหลวงปู่ก็ตามไปดูพบว่าเป็นพระพุทธรูปทองคำ จึงไปบอกกับผู้นำชุมชนออกมาดูและชาวบ้านจึงปรึกษาหารือเพื่อนำพระพุทธรูปขึ้นมา จึงได้จัดพิธีการระบูชา เพื่อจะนำองค์พระพุทธรูปที่ถูกดินฝังอยู่ขึ้นมา และวันรุ่งขึ้นชาวบ้านปรึกษากันว่าคงไม่น่าจะมีพระพุทธรูปเพียงองค์เดียวแน่นอน จึงชวนคนในหมู่บ้านไปขุดดูอีก ก็เห็นพระพุทธรูปองค์เล็กอีกองค์หนึ่ง และของเก่าโบราณตั้งแต่สมัยก่อนอยู่หลายชนิดเช่น สิ่งโต เต่าหิน และเป็นความเชื่อของชาวบ้าน ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอยู่จริงพระธรรมชัยเป็นพระพุทธรูปทองคำ จำนวน ๓ องค์ใหญ่ หน้าตักกว้าง ๕๐ เซนติเมตร สูง ๑๐๐ เซนติเมตร จะได้อัญเชิญไปประดิษฐานยังสถานที่ต่างๆ แต่การเคลื่อนย้ายทำให้เกวียนที่ใช้บรรทุกหักไปถึง ๗ เล่ม ในเวลาเดียวกัน ชาวบ้านหนองนาคำ ได้อธิฐานเสี่ยงทายว่าท่านจะไปประดิษฐาน ณ.ที่ใดก็ขอให้เกวียนไปทางนั้น จากนั้นเกวียนจึงมุ่งหน้าไปทางบ้านหนองนาคำเข้าไปยังวัดศรีทัศน์ จึงได้ไปประดิษฐานที่วัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ จนถึงทุกวันนี้ ส่วนพระพุทธรูป ๒ องค์ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานยังวัดต่างๆ ให้ชาวบ้านกราบไหว้สักการบูชา ในพื้นที่อำเภอหนองหาน แต่ปัจจุบันไม่มีใครทราบว่าอยู่ที่ใดบ้าง^{๑๗} เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ประวัติพระธรรมชัย ทุกวันนี้ พระธาตุโพนทองได้ทำการบูรณะซ่อมแซมใหม่ โดยเทศบาลตำบลหนองบัว อ.เมือง จ.อุดรธานี ได้จัดสรรงบประมาณ ๑,๒๓๔,๐๐๐ บาท ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ รวมทั้งสร้างหอพระธรรมชัย ไว้คู่กับพระธาตุโพนทอง เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธไว้ตราบนานเท่านาน

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดวาวปี, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์นางจริยาวัฒน์ ต้นตระกูล, ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้ เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐.

๓.๒ ความเชื่อในการบูชาพระธาตุโพนทอง ชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

พระธาตุโพนทองเป็นสถูปเจดีย์เป็นปูชนียสถานที่สำคัญเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดอุดร และสถูปที่เก่าแก่สำคัญศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพกราบไหว้วันมีสการ เคารพบูชาของชุมชนตำบลหนองนาคำมาช้านานเป็นสัญลักษณ์ไว้สืบแทนและสืบทอดไว้ในบรรพพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคง ดำรงอยู่ไว้ สืบต่อไปงานวิจัยของผู้ศึกษาจะนำเสนอสาระที่สำคัญ ๓ ประเด็น ดังนี้

๑.หลักความเชื่อและพิธีกรรมการบูชา ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.หลักความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทองของชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๓.อิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุโพนทองในการปฏิบัติ ของชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๓.๒.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุโพนทองตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท

เมื่อบุคคลใดได้ถือเอาการบูชาแล้วก็ถือว่าเป็น อานุภาพของรัตนทั้ง ๓ เป็นรัตนวัตถุธาตุและพระบรมธาตุจะสามารถป้องกันภัยอันตรายต่างๆ เป็นยอดสิริมงคลแก่บุคคลและสถานที่ ต่างๆ กัน คนเรานับถือบุคคลหรือวัตถุอย่างใด ก็บูชาบุคคลหรือวัตถุอย่างนั้น ด้วยหวังว่าจะเป็นความดี ความเจริญแก่ตน ผลที่จะพึงได้ก็อยู่ที่บูชาบุคคลผู้ควรบูชาหรือไม่และสิ่งที่ควรบูชา ส่วนของพระบรมธาตุสามารถ ช่วยให้เกิดสัมมาทิฐิ เป็นยอดสิริมงคลแก่บุคคลและสถานที่ อย่างไรก็ตามสามารถ กำหนดช่วงเวลาและสถานที่ของคติความเชื่อโดยการพิจารณาตามแรงศรัทธาของตน

การปฏิบัติต่อองค์พระธาตุโพนทอง ซึ่งเป็นที่บรรจุและพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าและพระอัฐิธาตุพระอรหันต์ อันเนื่องมาจากว่า ต่างคนต่างมีความเชื่อ ความเข้าใจไปคนละทิศละทาง จึงทำให้ภาพสะท้อนออกมาเหมือนกับว่าชาวพุทธนับถือไสยศาสตร์ก่อให้เกิดผลต่อมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็มีความยึดมั่นว่า โชคเครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนเองได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลางของขลัง ผีสงฆ์ นางไม้ พระภูมิเจ้าที่เจ้าทาง แม่ธรณี แม่คงคาเทวดาอารักษ์และความเชื่ออำนาจลึกลับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ เหมือนมีคติว่าในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิด ที่เกิดขึ้นในล้านนา โดยกำหนดให้ปูชนียวัตถุสถานสำคัญต่างๆ ทั้งในล้านนา ล้านช้าง และพม่า ให้เป็นพระธาตุประจำปีเกิดต่างๆ^{๑๘} ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุต่างๆในพระพุทธศาสนาเถรวาท และพระธาตุโพนทอง

ได้ทราบเชิงวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาวิวัฒนาการสืบทอดในวิถีชีวิตปัจจุบัน ของชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ว่าเป็นอย่างไรเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาตลอดทั้งความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชน ตำบลหนองนาคำ ที่มีต่อพระธาตุโพนทอง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

^{๑๘} สุระ พิริยะสงวนพงศ์, พระมหายมุนีและเจดีย์สำคัญในพม่า, (นนทบุรี : บมจ.อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗), หน้า ๙.

ความเชื่อเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ อำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ คติความเชื่อเหล่านี้ ได้ประยุกต์รวมเข้ากับประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา กลายเป็นธรรมเนียมประเพณี ขนบประเพณี และจารีตประเพณี ข้อห้าม จึงถือปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันการปฏิบัติตนของชุมชนตั้งแต่เกิดจนตายจึงได้สืบทอดกันมาเป็นลำดับจนถึงชนรุ่นหลัง

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงพระพุทธศาสนาและประมวลได้ ดังนี้

๑. อิทธิพลที่มีความเชื่อเรื่องส่วนปัจเจกบุคคล
๒. อิทธิพลที่มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์
๓. อิทธิพลที่มีความเชื่อด้านพิธีกรรม ประเพณี บุญบั้งไฟ
๔. อิทธิพลที่มีความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป
๕. อิทธิพลที่มีความเชื่อนรก-สวรรค์
๖. อิทธิพลที่มีความเชื่อเรื่องด้านสังคม-เศรษฐกิจ-ชุมชน

การศึกษางานวิจัยนี้ได้ทราบว่า ความเชื่อแสดงออกถึงวัฒนธรรมความเจริญที่ดี เชื่อมความสัมพันธ์ของบุคคลและสังคมรวมทั้งข้อปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคี เกิดผลดีต่อส่วนรวม อีกทั้งยังเป็นประเพณีประจำเดือนทั้งสิบสองเดือน ซึ่งในสมัยโบราณประเพณีปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ทั้งอาณาจักรล้านช้าง คนลาวและไทยอีสาน สืบทอดกันมานับแต่สมัย ปู่ย่า ตา ทวดจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นข้อปฏิบัติที่แต่ละคนต้องกระทำโดยทางอ้อม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเข้าไปใกล้ชิดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วนำมาใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะคนอีสาน หรือไทอีสาน จัดทำบุญเป็นประจำทุกเดือนในรอบปีตลอดมาความเชื่อเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในแต่ละสังคม ซึ่งส่วนใหญ่ให้การยอมรับ ประเพณีพิธีกรรมต้องมีการสั่งสม และสืบทอดกันมาเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อการดำเนินชีวิตประเพณีพิธีกรรมต้องมีการสั่งสม และสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน โดยมีความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยม สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย เป็นตัวกำหนด ฉะนั้นประเพณีพิธีกรรมใดๆ จะคงอยู่ได้ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไข สมานานศิลปวิทยาสมัยรับศีลแล้วกล่าวคำถวายข้าวจี แล้วนำไปใส่บาตรพระ ซึ่งตั้งเรียงเป็นแถวๆ เท่าจำนวนพระเณร เมื่อพระฉันจังหันเสร็จแล้วอนุโมทนา เสร็จพิธีถวายข้าวจี ข้าวจีที่เหลือจากพระฉันก็แบ่งกันรับประทานถือว่าจะมีโชค^{๑๙}ใน คัมภีร์ธรรมบทพรรณนากล่าวว่า พระพุทธเจ้า เมื่อเสด็จไปจำพรรษาที่โคลนตันไม้สาละใหญ่ ในราวป่ารกชัฏวัน ไกลบ้านปาลิไลยก์ก็มีช้างปาลิไลยก์ นำนํ้าและผลไม้มาถวาย ส่วนลิงนำลวงผึ้งมาถวาย เป็นอุปัฏฐาก เมื่อพระพุทธองค์ทรงบริโภคลวงผึ้ง ลิงเห็นดังนั้นมีใจยินดี จับกิ่งไม้ยืนพ่อนอยู่ แต่แล้วกิ่งไม้ที่จับและเฝ้ายืนอยู่เกิดหัก จึงตกลงมาเสียบปลายต่อไม้ ถึงแก่ความตาย ด้วยอาณิสส^{๒๐}นี้ ลิงได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อถึงวันออกพรรษา พระพุทธเจ้าจะเสด็จไปยังพระเชตวัน จึงตรัสลากับช้าง ช้างเกิดความอาลัย เสียใจมากจนหัวใจแตกสลาย แล้วไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เช่นกัน^{๒๐}

^{๑๙} ฤติรัตน์ กายราช, นามานุกรมขนบประเพณีไทย หมวดประเพณีราษฎร์ เล่ม ๒, หน้า ๑๐๒-๑๐๔.

^{๒๐} ม.อ.อ.(ไทย) ๒๓/๑๙/๔๔๔.

ความจริง พระพุทธเจ้าทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีพระบรมสารีริกธาตุที่แตกกระจายไปยังนานาประเทศ แต่ไม่มีความขี้อะลุขี และข้อที่ว่า มีพระสถูปสูงเท่ากันหมด เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไม่แตกกระจายทั้ง ๗ ประเภทมีพระธาตุเขี้ยวแก้วเป็นต้นนั้น เนื่องจากมีพระบรมสารีริกธาตุไม่แตกกระจาย ประชาชนชาวโลกจึงมีโอกาสน้อยที่จะได้บุญอันเกิดจากการบูชาสักการะส่วนพระพุทธเจ้าที่มีพระบรมสารีริกธาตุแตกกระจาย คือ พระเวสส พระโสภิตะ พระปทุมุตตระ พระสุเมธะ พระอัทธทัสสี พระปุสสะ พระเวสสภู พระโกนาคนะ และพระโคตม พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าเหล่านี้แตกกระจายแผ่ไปประดิษฐานในนานาประเทศ นับว่าเป็นประโยชน์แก่อุทิศแก่ชาวโลก กรณีของพระโคตมพุทธเจ้ามีลักษณะพิเศษมากกว่าพระพุทธเจ้าองค์อื่น กล่าวคือ แม้ในคัมภีร์จะบอกว่า พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์แตกกระจายไปในนานาประเทศ และมีการสร้างสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ของพระองค์ตั้งแต่สมัยที่โทณพราหมณ์แจกจ่าย รวมทั้งสิ้น ๑๐ แห่ง คือ

๑. กษัตริย์ลิจฉวี ทรงสร้างที่เมืองเวสาลี
๒. กษัตริย์ศากยะ ทรงสร้างที่เมืองกบิลพัสดุ์
๓. กษัตริย์ถูลิยะ ทรงสร้างที่เมืองอัลลกะปะ
๔. กษัตริย์โกลิยะ ทรงสร้างที่เมืองรามคาม
๕. มหาพราหมณ์ สร้างที่เมืองเวณฐทีปะกะ
๖. กษัตริย์มัลละแห่งเมืองปาวา ทรงสร้างที่เมืองปาวา
๗. พระเจ้าอชาตศัตรู ทรงสร้างที่เมืองราชคฤห์
๘. มัลลกษัตริย์แห่งกุสินารา ทรงสร้างที่เมืองกุสินารา
๙. กษัตริย์เมืองโมริยะ ทรงสร้างสถูปบรรจุพระอังคาร (อังคารสถูป) ที่เมืองปีป

ผลวัน

๑๐. โทณพราหมณ์ สร้างสถูปบรรจุพระนันทวงพระบรมสารีริกธาตุ ที่เมืองกุสินารา (พระนันทวง พระบรมสารีริกธาตุแจก, คำว่า “ตุมพะ” แปลว่า พระนันท, บางทีเรียกว่าสถูปนี้ว่า “ตุมพสถูป”)

สิ่งที่ควรบูชาสักการะสูงสุดของชาวพุทธคือเจดีย์ ๔ ประเภทดังกล่าว โดยเฉพาะธาตุเจดีย์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง การหายไปของพระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุเป็นเครื่องแสดงถึงความเสื่อมของศาสนาอย่างหนึ่ง เรียกว่า “ธาตุอันตรธาน” แต่การหายไปของธาตุที่ว่านี้ไม่ได้หมายถึงว่าพระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุนั้นหายไปจากโลกนี้ เป็นเพียงการหายไปจากที่หนึ่งที่คนไม่นิยมปฏิบัติธรรมแล้วไปปรากฏในอีกที่หนึ่งที่คนนิยมปฏิบัติธรรม หรืออาจไม่ปรากฏในที่ไหนเลยจนกว่าจะมีคนปฏิบัติธรรม จึงจะปรากฏให้เห็นเหตุการณ์อย่างนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อไม่มีการบูชาสักการะพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ ตำนานบอกว่า ถ้าทั่วทุกหนทุกแห่งไม่มีผู้บูชาสักการะเลย พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลายจากมนุษยโลก เทวโลก และภพพญานาค จะเสด็จมาสู่ต้น

พระศรีมหาโพธิ์สถานที่ตรัสรู้ทั้งหมด รวมกันเป็นรูปพระพุทธองค์ ทรงประดิษฐาน ณ โคนต้นพระมหาโพธิ์นั้น ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ แต่ไม่มีมนุษย์คนใดหรือสัตว์โลกตนใดเห็นพระองค์เลย^{๒๑}

สรุป ความเชื่อเป็นเรื่องราวของการประพัตติปฏิบัติ ที่แสดงออกสืบต่อกันมา โดยได้รับการยอมรับให้เป็นแบบแผนหรือแนวทางการปฏิบัติของสังคมร่วมกัน และพิธีกรรมเป็นเรื่องราวของการกระทำเพื่อทำให้การแสดงออกได้รับการยอมรับ คำทั้งสองจึงมักอยู่คู่กันเสมอ และบางครั้งหมายถึงเรื่องเดียวกัน ทั้งประเพณีและพิธีกรรมจึงมักเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มีความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนเป็นการผสมผสาน ของคติความเชื่อยุคบุรพกาลที่ยังคงเป็นประเพณีจนถึงยุคปัจจุบัน กับศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู และพระพุทธศาสนาทั้งแบบเถรวาทและมหายาน ที่คลุกเคล้าประสมกลมกลืนกันจนคล้ายเป็นหนึ่งเดียว คติความเชื่อจึงเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ อำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ผีสางเทวดา และพญานาค คติความเชื่อเหล่านี้ ได้ประยุกต์รวมเข้ากับประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา กลายเป็นธรรมเนียมประเพณี ขนบประเพณี และจารีตประเพณีโดยเฉพาะคนอีสาน หรือไทอีสาน จัดทำบุญเป็นประจำทุกเดือนในรอบปีตลอดมา ประเพณีพิธีกรรมเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในแต่ละสังคม ซึ่งส่วนใหญ่ให้การยอมรับ ประเพณีพิธีกรรมต้องมีการสั่งสม และสืบทอดกันมาเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อการดำเนินชีวิต ประเพณีพิธีกรรมต้องมีการสั่งสม และสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน โดยมีความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยม สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย

พระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับการจำแนกว่าเป็น ปรัชญาลัทธิอเทวนิยม มีท่าที แนวคิด และความเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อเหล่านี้อย่างไรนั้น ประมวลโดยย่อได้ ดังนี้

พจนานุกรมอเล็กซานดริอัส ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายคำว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ดังนี้

ศักดิ์สิทธิ์ : ที่ถือเชื่อว่ามีอำนาจอาจดลบันดาลให้สำเร็จได้ดังประสงค์ ฯลฯ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ : สิ่งหรือสภาวะที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือจากธรรมชาติสามารถดลบันดาลให้เป็นไปหรือให้สำเร็จได้ดังปรารถนา เช่น ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เขาหายจากโรคร้าย

อิทธิฤทธิ์ : อำนาจศักดิ์สิทธิ์ อำนาจ

ปาฏิหาริย์ : สิ่งที่น่าอัศจรรย์ ความอัศจรรย์ มี ๓ อย่าง คือ (๑)อิทธิปาฏิหาริย์=ฤทธิ์ เป็นอัศจรรย์ หมายถึง การแสดงฤทธิ์ที่พ้นวิสัยของสามัญมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ (๒)อาเทศนา ปาฏิหาริย์การดักใจเป็นหน้าอัศจรรย์ หมายถึง การดักใจ หายใจคน ได้อย่างน่าอัศจรรย์ (๓) อนุสาสนี ปาฏิหาริย์ การสอนเป็นอัศจรรย์ หมายถึง คำสั่งสอนอันอาจจูงใจคนให้นิยมเชื่อ ถือไปตามได้อย่างน่าอัศจรรย์ กระทำสิ่งที่ตามปกติทำไม่ได้ เช่นปาฏิหาริย์ขึ้นไปอยู่บนหลังคาพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธ

^{๒๑} พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย, <http://www.mcu.ac.th.com>, สืบค้นเมื่อ ๒๓/๖/

เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ มีเรื่องราวในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้หลายแห่ง มีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้อง นำมาอ้างอิงประกอบได้^{๒๒} ดังนี้

ในเกร็ดกฎสูตร คัมภีร์พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ความสำคัญมีว่า เราทำให้แจ้งปาฏิหาริย์ ๓ อย่างนี้ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงได้ประกาศให้รู้กันปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ (๑)อิทธิปาฏิหาริย์คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ แสดงให้ปรากฏหรือให้หายไปก็ได้ ทะลุฝา กำแพง (และ)ภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นหรือดิ่งลงในแผ่นดินเหมือนไปในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำโดยที่น้ำไม่แยกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ นั่งขัดสมาธิเหาะไปในอากาศเหมือนนกบินไปได้ ใช้ฝ่ามือลูบลำดวงจันทร์ดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากก็ได้ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกก็ได้ (๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ทางจิตใจทางเจตสิก ทายความวิตก วิจารณ์ของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นได้ว่า จิตของท่านเป็นอย่างนี้ เป็นไปโดยอาการอย่างนี้ (๓) อนุสาสนีปาฏิหาริย์...คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพร่ำสอนอย่างนี้ว่า ท่านจงตรัสตรงอย่างนี้ อย่าตรัสตรงอย่างนั้น จงใส่ใจอย่างนี้ จงละสิ่งนี้จึงเข้าถึงสิ่งนี้อยู่เถิด นี่จัดเป็นอนุสาสนีปาฏิหาริย์อย่างหนึ่ง^{๒๓} ในสัมปสาทนียสูตร คัมภีร์พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ความสำคัญมีว่า อาเทศนาปาฏิหาริย์ ๔ ประการนี้ คือ

(๑) บุคคลบางคนในโลกนี้ ดัดใจได้ด้วยนิมิตว่า ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการอย่างนี้ ความคิดของท่านเป็นดังนี้ ถ้าเขาดัดใจได้มาก

(๒) บุคคลบางคนในโลกนี้ มิได้ดัดใจได้ด้วยนิมิต แต่ฟังเสียงของมนุษย์ อมนุษย์หรือเทวดาทั้งหลายแล้วจึงดัดใจได้ว่า ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปด้วยอาการอย่างนี้ ถ้าดัดใจได้มากอย่าง ฯลฯ นี่เป็นอาเทศนาปาฏิหาริย์ประการที่ ๒

(๓) บุคคลบางคนในโลกนี้ มิได้ดัดใจได้ด้วยนิมิต ทั้งมิได้ฟังเสียงของมนุษย์ อมนุษย์หรือเทวดาทั้งหลายแล้วดัดใจได้เลย แต่ได้ฟังเสียงละเมอของผู้วิตกวิจารณ์ จึงดัดใจได้ว่าใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปด้วยอาการอย่างนี้ ถ้าดัดใจได้มากอย่าง ฯลฯ นี่เป็นอาเทศนาปาฏิหาริย์ประการที่ ๓

(๔) บุคคลบางคนในโลกนี้ มิได้ดัดใจได้ด้วยนิมิต มิได้ฟังเสียงของมนุษย์ อมนุษย์หรือเทวดาทั้งหลายแล้วดัดใจได้เลย ทั้งมิได้ฟังเสียงละเมอของผู้วิตกวิจารณ์ แล้วดัดใจได้เลย แต่ย่อมกำหนดรู้ใจของผู้ได้สมาธิ ซึ่งยังมีวิตกวิจารณ์ด้วยใจได้ว่า มโนสังขาร ของท่านผู้นี้ตั้งอยู่ด้วยประการใด เขาจะต้องตรัสตรงถึงวิตกข้อนี้ ในลำดับจิตนี้ ด้วยประการนั้น ถ้าเขาดัดใจได้มากอย่าง การดัดใจนั้นย่อมเป็นเช่นนั้นทีเดียวไม่เป็นอย่างอื่น นี่เป็นอาเทศนาปาฏิหาริย์ประการที่ ๔^{๒๔} ข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า :

ก. อิทธิปาฏิหาริย์ มีอยู่จริง และสามารถแสดงฤทธิ์ ได้หลายอย่าง คือ (๑) คนเดียวแสดงเป็นหลายคน (๒) หลายคนแสดงเป็นคนเดียว (๓) แสดงให้ปรากฏหรือให้หายไป (๔) ทะลุฟากำแพง และภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่าง (๕) ผุดขึ้นหรือดิ่งลงในแผ่นดินเหมือนไปในน้ำ (๖) เดินบน

^{๒๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ รุ่นที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒), หน้า ๕๖.

^{๒๓} ที.สี.(ไทย) ๙/๔๘๓-๔๘๖/๒๑๔-๒๑๖.

^{๒๔} ที.ปา.(ไทย)๑๑/๑๔๘/๑๐๘.

น้ำโดยที่น้ำไม่แยกเหมือนดินบนแผ่นดิน (๓) นั่งขัดสมาธิเหาะไปในอากาศเหมือนนกบินไป (๔) ใช้ฝ่ามือลูบคลำดวงจันทร์ดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก และ (๕) ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลก

ข. อาเทศนาปาฏิหาริย์ คือ สามารถหายใจหรือดักใจได้ ๔ ประการ คือ (๑) ดักใจได้ด้วยนิมิต (๒) ดักใจด้วยการฟังเสียงของมนุษย์ อมนุษย์ หรือเทวดาทั้งหลาย (๓) ดักใจด้วยการได้ฟังเสียงละเมอของผู้วิตกวิจารณ์ และ (๔) ดักใจได้ด้วยกำหนดรู้ใจของผู้ได้สมาธิ ซึ่งยังมีวิตกวิจารณ์

ค. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือ ความสามารถสอนคนให้รู้ธรรม ให้มีปัญญาได้อย่างน่าอัศจรรย์ สอนคนที่ไม่รู้ ให้รู้ได้ สอนคนที่มีติดบอดปัญญา ให้มีปัญญาได้ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องและสนับสนุนการแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าเลิศกว่าปาฏิหาริย์ใดๆ

แนวคิดจากเรื่อง อิทธิปาฏิหาริย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่ามีพัฒนาการหรือความเป็นมาจากการเจริญสมาธิ หรือ สมถกัมมัฏฐาน อันมีกสิน ๑๐ เป็นอารมณ์ โดยปริกรรม จนเกิดอุคคหนิมิต และปฏิภาคนิมิต เมื่อเจริญจนชำนาญ ก็จะเกิดสมาบัติ ๘ ประการ คือ รูปฌาน ๔ และอรูปฌาน ๔ สำหรับรูปฌาน ๔ ได้แก่ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ส่วนอรูปฌาน ได้แก่ อากาสานัญจายตนฌาน วิญญูณัญจายตนฌาน อากิญจัญญายตนฌาน และเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เมื่อได้สมาบัตินี้แล้ว ก็จะเกิดผล หรือได้รับอานิสงส์ คือ โลกียอภิญญา ๕ หรือโลกุตตรอภิญญา ๖ ซึ่งอิทธิปาฏิหาริย์ ก็ปรากฏอยู่ในอภิญญาทั้งสอง ข้อ ๑ เรียกชื่อว่า อิทธิวิธี บ้าง อิทธิวิธี บ้าง หมายถึงการแสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้^{๒๕}

๓.๒.๓ ความเชื่อในเรื่อง ลึงค์ศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ นี้ ได้ถูกนำมาผูกเชื่อมโยงกับองค์พระธาตุโพททอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธศาสนาว่าเป็น พระบรมธาตุเจดีย์ ที่มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่งและได้แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้เป็นที่ปรากฏประจักษ์พยานสืบต่อเรื่อยมา โดยความละเอียดจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

๓.๒.๔ ความเชื่อในเรื่องบุญบังไฟความเชื่อของชาวบ้านกับประเพณีบุญบังไฟ

ชาวบ้านเชื่อว่าโลกมนุษย์ โลกเทวดา และโลกเทวดา มนุษย์อยู่ใต้อิทธิพลของเทวดา การรำผีฟ้าเป็นตัวอย่าง ที่แสดงออกทางด้านการนับถือเทวดา และเรียกเทวดาว่า “แกน” เมื่อถือว่ามีแกนก็ถือว่า ผน ฟ้า ลม เป็นอิทธิพลของแกน หากทำให้แกนโปรดปราน มนุษย์ก็จะมีความสุข ดังนั้นจึงมีพิธีบูชาแกน การจุดบังไฟก็อาจเป็นอีกวิธีหนึ่งที่แสดงความเคารพหรือส่งสัญญาณความภักดี ไปยังแกน ชาวอีสานจำนวนมากเชื่อว่าการจุดบังไฟเป็นการขอฝนจากพญาแกน และมีนิทานปรัมปราเช่นนี้อยู่ทั่วไป แต่ความเชื่อนี้ยังไม่พบหลักฐานที่แน่นอน นอกจากนี้ในวรรณกรรมอีสานยังมีความเชื่ออย่างหนึ่งคือ เรื่องพญาคันคาก หรือคางคก พญาคันคากได้รับกับพญาแกนจนชนะแล้วให้พญาแกนบันดาลฝนลงมาตกยังโลกมนุษย์งานแห่บังไฟ ประเพณีบุญบังไฟ

^{๒๕} กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน, “การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

ความหมายของบั้งไฟ

คำว่า “บั้งไฟ” ในภาษาถิ่นอีสานมักจะสับสนกับคำว่า “บ้องไฟ” แต่ที่ภูพานนั้นควรเรียกว่า “บั้งไฟ” ดังที่ เจริญชัย คงไพโรจน์ ได้อธิบายความแตกต่างของคำทั้งสองไว้ว่า บั้งหมายถึง สิ่งที่เป็น กระบอก เช่น บั้งหิง สำหรับใส่น้ำดื่ม หรือบั้งข้าวหลาม เป็นต้น^{๒๖}

๓.๒.๕ ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป ความเชื่อในเรื่องกรรม ผลหรือวิบากกรรม เชื่อใน ผลบุญและบาป เชื่อในทศทิศือนรก และสุคติคือสวรรค์ ถ้าทำบุญหรือทำดีจะได้รับผลกรรมดี สิ้นชีวิต แล้วจะได้ขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ หรือเทวโลก ถ้าทำบาปหรือทำชั่วจะได้รับผลกรรมชั่ว จะตกลงสู่ออบายภูมิ คือนรก ด้วยคตินี้ จึงส่งผลให้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการทำกรรมดี คือการทำบุญทำ ทาน หรือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย ซึ่งแสดงออกในวิถีชีวิตประจำวัน ที่ถือ ปฏิบัติสืบต่อกันมา^{๒๗}

๓.๒.๖ ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ ในกระบวนการแห่ง ปฏิจจุสมุปบาทนั้น เมื่อแยก ส่วนออกแล้วจะได้วิภังค์ ๓ คือ (๑) กิเลส (๒) กรรม (๓) วิบาก กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรม แล้ว ผลที่จะได้รับคือ วิบาก กิเลสฝ่ายชั่วคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเหตุทำกรรมชั่วคือ อกุศลกรรม ๑๐ ประการ ส่งผลหรือวิบากให้ได้รับ คือ อบาย ทุกคติ วินิบาต และนรก และในทาง ตรงกันข้าม กิเลสฝ่ายดี คือ ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นเหตุให้ทำกรรมดี คือกุศลกรรม ๑๐ ประการ ส่งผลหรือวิบากให้ได้รับ คือ สุคติโลกสวรรค์คือ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เรื่องเทวดา เรื่องบุญ-บาปและสวรรค์-นรก ได้ถูกนำมาคลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมรวมเข้า ด้วยกัน และแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรม ในงานบุญจารีตประเพณี^{๒๘}

๓.๒.๗ ความเชื่อในเรื่องสังคม-เศรษฐกิจ-ชุมชน

ในสังคมไทย พุทธศาสนาอันเป็นศาสนาหลักก็ต้องพยายามปรับตัว เกิดความตื่นตัวใน เรื่องการนับถือพุทธศาสนา หรืออยากจะทำให้พุทธศาสนาสอดคล้องความต้องการของสังคมมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางครั้งทำให้เกิดช่องว่างทางความคิด เกิดการแสวงหาทางที่จะพ้น ทุกข์หรือหาสิ่งยึดเหนี่ยวใหม่ๆ ทำให้เกิดกระแสของศาสนาใหม่ๆ หรือแนวใหม่ๆ ในศาสนาหลัก แต่เดิม

พุทธศาสนาในปัจจุบันแนวคิดที่จะใช้ศีล หรือวัตรปฏิบัติปรับปรุงพุทธศาสนาเกิดขึ้นด้วย เห็นว่า พระภิกษุประพฤติย่อหย่อน การรักษากายวาจาให้สงบตามหลักการในพุทธศาสนาแนวคิดด้าน สมานธิ เป็นเรื่องของการพยายามปลุกตัวเองออกไปเพื่อแสวงหาความสงบแนวคิดทางด้าน ปัญญา คือ การพยายามหาเหตุผลตีความให้เข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์

^{๒๖} ประเพณีบุญบั้งไฟ ประวัติความเป็นมาของบุญบั้งไฟ, <https://sites.google.com>, สืบค้นเมื่อ ๔/๗/ ๒๕๖๐.

^{๒๗} นายอุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่ม น้ำโขง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๗.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๗.

เมื่อเกิดปัญหาในสังคม เช่น เรื่องปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาคนนิยมวัตถุมากเกินไป ก็ยังมีความพยายามจะหาคำตอบจากหลักการในพุทธศาสนาอยู่ ความขัดแย้ง หรือกระบวนการต่างๆ การเสาะหาคำตอบจากพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนายัง "มีชีวิต" อยู่ น่าสังเกตว่าในสังคมไทยปัจจุบัน คนไทยยังมีความไม่มั่นคงทางจิตใจและชีวิต ไม่ต่างไปจากคนไทยทุกสมัยที่ผ่านมา ยิ่งคนวิ่งตามโลกสมัยใหม่ที่มีแต่การแข่งขัน คนไทยก็ยิ่งมีความทุกข์ จะเห็นได้ว่า คนไทยจำนวนมาก ยิ่งวิงวอนหาคำตอบ คนไทยยังพึ่งพระสงฆ์และศาสนาเพียงใดในการที่จะทำให้ตนเองมีความสุขสบายใจขึ้น การหันหน้าเข้าวัดปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิภาวนา สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยในสังคมปัจจุบันยังต้องการ "ศาสนา" เป็นที่พึ่งอยู่มาก ตรงกันข้ามกับคนยังมีความมั่นใจในชีวิต "ศาสนา" ยังมีบทบาทสนองความต้องการทางจิตใจคนในสังคมได้เสมอ ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนจะเลือกรูปแบบใดวิธีการใด ทางความเชื่อและพิธีกรรมศาสนามาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของตนในความคิดของนักศึกษา คิดว่าสิ่งที่หนีไม่พ้นของคนคือทุกข์ แต่ ถ้าสุข เมื่อใด ก็จะลืมนึกไปว่าเรายังมีศาสนาอยู่ แต่ถึงอย่างไร นักศึกษาระลึกเสมอว่า ศาสนาของเราช่วยเราได้เสมอไม่ว่าจะทุกข์หรือสุข เมื่อใดที่ได้เข้าวัด ทำบุญ กราบพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ สิ่งที่ได้กลับมาคือ ความสงบสุขของจิตใจนั่นเอง และรู้จักคำว่า บาป บุญ คุณ โศก ที่พระสงฆ์แนะนำไว้ ด้วยความเมตตาจิตของท่าน^{๒๙}

สรุปแนวคิดจากเรื่อง อิทธิปาฏิหาริย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่ามีพัฒนาการหรือความเป็นมาจากการเจริญสมาธิ หรือ สมถกัมมัฏฐาน อันมีกสิน ๑๐ เป็นอารมณ์ โดยปริกรรม จนเกิดอุคคหนิมิต และปฏิภาคนิมิต เมื่อเจริญจนชำนาญ ก็จะเกิดสมาบัติ ๘ ประการ คือรูปฌาน ๔ และอรูปฌาน ๔ สำหรับรูปฌาน ๔ ได้แก่ ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ส่วนอรูปฌาน ได้แก่ อากาสานัญจายตนฌาน วิญญูณัญจายตนฌาน อาภิญญัญจายตนฌาน และเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เมื่อได้สมาบัตินี้แล้ว ก็จะเกิดผล หรือได้รับอานิสงส์ คือ โลกียอภิญญา ๕ หรือโลกุตตรอภิญญา ๖ ได้ถูกนำมาผูกเชื่อมโยง กับองค์พระธาตุโพททอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูปศาสนาว่าเป็น พระบรมธาตุเจดีย์ ที่มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่งและได้แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้เป็นที่ปรากฏประจักษ์พยานสืบต่อเรื่อยมาความเชื่อในเรื่องกรรม ผลหรือวิบากกรรม เชื่อในผลบุญและบาป เชื่อในทุกคติคืออนรก และสุคติคือสวรรค์ ถ้าทำบุญหรือทำดีจะได้รับผลกรรมดี สิ้นชีวิตแล้วจะได้ขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ หรือเทวโลก ถ้าทำบาปหรือทำชั่วจะได้รับผลกรรมชั่ว จะตกลงสู่ อบายภูมิคืออนรก ด้วยคตินี้ จึงส่งผลให้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการทำกรรมดีส่งผลหรือวิบากให้ได้รับ คือสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เรื่องเทวดา เรื่องบุญ-บาปและสวรรค์-นรก ได้ถูกนำมาคลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน

๓.๓ พิธีกรรมในการบูชาเกี่ยวกับพระธาตุโพททองชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ประชาชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่ครั้งอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ต่างให้ความสำคัญต่อองค์พระธาตุโพททองเป็นอันมาก เพราะเป็นเสมือนตัวแทนองค์พระพุทธรูปเจ้า การได้กระทำสักการบูชาองค์พระธาตุโพททอง จึงเหมือนได้เข้าเฝ้าต่อหน้าพระพักตร์ ในอดีต การสร้าง

^{๒๙} สังคมความเชื่อและศาสนา, <https://sites.google.com>, สืบค้นเมื่อ ๔/๗/๒๕๖๐.

น้ำพระธาตุโพนทอง ชาวบ้านทุกหมู่บ้านในเขตตำบลหนองนาคำ จะมีพิธีแห่ดอกไม้เพื่อบูชาพระพุทธรูป ที่อยู่ภายในวัดของแต่ละหมู่บ้าน นั้นเลื้อยมาจนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ หรือ หกเพ็ง ชาวบ้านทุกหมู่บ้านจะแห่ดอกไม้ น้ำอบ น้ำหอม ไปบูชาและสรงน้ำพระธาตุโพนทองด้วยแรงศรัทธาของแต่ละชุมชน ที่อยู่ในเขตตำบลหนองนาคำ ในปัจจุบันการบูชาได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย เพิ่มเติมจากการนำดอกไม้ธูปเทียน ก็คือการนำรูปปั้นช้าง ม้า วัวควาย ผ้าเจ็ดสี มาถวายสักการบูชาพระธาตุโพนทอง เพื่อได้ระลึกนึกถึงพระพุทธรูป และพระธรรม อันจะน้อมนำจิตใจของผู้ที่ระลึกถึงพุทธพจน์ว่า ผู้ใด จะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกหรืออุบาสิกาก็ตาม เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามธรรมอยู่ ผู้นั้นย่อมชื่อว่าสักการะ เคารพ นับถือ บูชาตถาคตด้วยการบูชาอย่างยอดเยี่ยม เห็นได้ว่า พระองค์ทรงยกย่องว่าการบูชาพระองค์ด้วยการประพาด ปฏิบัติชอบ ดำรงตนอยู่ในธรรมเป็นการบูชาอย่างยอดเยี่ยมเหนือกว่าการบูชาด้วยอามิสใดๆ ทั้งปวง องค์พระธาตุโพนทอง จึงมีความสำคัญต่อการดำรงวิถีชีวิตของประชาชนจังหวัดอุดรธานี

๓.๓.๑ พิธีกรรมในการบูชาเกี่ยวกับพระธาตุโพนทองตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา

เกรวาท

พิธีกรรมในการบูชาพระธาตุประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรมเพื่อแสดงความรักที่ตนนั้นนับถือพระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาโดยสร้างพระเจดีย์มาประดิษฐานไว้ให้เป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ได้มากราบไหว้สักการบูชา เวียนทักษิณา ว่าการบูชาเป็นกุศลโลบายฝึกใจให้ยอมรับคุณงามความดีเข้าใจในคุณธรรมคือความดีของผู้ที่ควรบูชา บูชาพระรัตนตรัยเป็นการปลูกศรัทธาตั้งแต่มดเล็ก ๆ ไม่เป็นเพียงสถานที่เท่านั้น เหมือนการบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์^{๓๐} อะไร ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพ ถือว่าเป็นมงคลที่ดี ตามพุทธพจน์ จะไหว้ไปทั้งแปดทิศก็ไม่เห็นจะเสียหายเพราะไม่ลงทุน เป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ พร้อมกันเพื่อแสดงอาการนอบน้อมต่อพระพุทธศาสนา^{๓๑} ทั้งพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พุทธสถาน พุทธวัตถุมงคล พิธีกรรม แสดงความนอบน้อมต่อพระธาตุแล้วก็ไปเวียนรอบพระธาตุ โดยเวียนจากทางขวาไปทางซ้าย ๓ รอบ ในระหว่างเดินก็จะอธิฐานหรือสวดมนต์ตามที่แต่ละคนจะสะดวก คติความเชื่อ ประชาชนเชื่อว่าการเวียนเทียนรอบพระธาตุเป็นการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า^{๓๒} จะทำให้จิตใจสบาย การเวียนเทียนสะท้อนความเชื่อว่าเป็นการเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระพุทธเจ้าจะได้บุญมากและคำอธิฐานขอพรจะทำให้ชีวิตมีความสำเร็จตามที่ตนตั้งใจ การนมัสการองค์พระธาตุก็เช่นกัน พระธาตุแต่ละองค์ ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตประดิษฐานอยู่ เพื่ออะไรการกราบไหว้นมัสการนั้นก็เพื่อให้เรามีความเจริญรุ่งเรือง ทำการสิ่งใดก็ผ่านอุปสรรค ดวงชะตาที่ไม่ดี ดาวบาปพระเคราะห์ มาส่งผลกระทบกระเทือนในดวงชะตา เรากราบไหว้เพื่อเป็นสิริ

^{๓๐} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลื่อง คุณนวนโต (เนตรฐา),รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระมหาประพันธ์ อาจาโร (หงษาสิก) ,ประธานสงฆ์ ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ แม่สงัด มั่นทะสา, ผู้มาประกอบพิธี, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

มงคล ประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ^{๓๓}

เพื่อแสดงความรักที่ตนนั้นนับถือพระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาโดยสร้างพระเจดีย์ และนำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์มาประดิษฐานในพระเจดีย์นั้น มีการสันนิษฐานว่าพระปฐมเจดีย์ เป็นพระธาตุแรกที่มีการสร้างขึ้นในประเทศไทยและได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในยุคต่อมาได้มีการสร้างพระธาตุขึ้นในหลายๆที่เช่นพระธาตุพนม และพระธาตุต่างๆ และมีความเชื่อว่าพระอรหันต์ทั้ง ๕ องค์ ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ มาประดิษฐานไว้ให้เป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ได้มากราบไหว้สักการบูชาเวียนทักษิณาการกระทำหรือกิจกรรมต่อสิ่งที่เชื่อเคารพ ศรัทธา อย่างเป็นรูปแบบและพิธีการ ด้วยการวางอาหารที่พื้นดินเพื่อให้เทพลงมาเสวย พิธีกรรมได้ถูกทำให้มีความพิเศษพิสดารมากขึ้น นักบวชมีโอกาสที่จะเพิ่มเติมเสริมแต่งให้พิธีกรรมมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนจนชาวบ้านไม่สามารถกำหนดจดจำได้ครบมีองค์ประกอบหลายประการดังนี้ ๑) ความเชื่อ ๒) ผู้ประกอบพิธีกรรม ๓) ภาษา การสื่อ ๔) พิธีกรรมนั้นๆ ๕) การใช้สัญลักษณ์ ๖) การใช้สื่อต่างๆ สื่อทางเสียง มีการขับร้อง บรรเลงดนตรี^{๓๔}

พุทธศาสนิกชน มีหลักปฏิบัติที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับพุทธศาสนาทำให้ความเชื่อดังกล่าวผสมผสานกันอยู่ในองค์ประกอบของความเชื่อทั้งมิติของหลักคำสอนพิธีกรรมและการแสดงออกให้สอดคล้องกันจากอดีตถึงปัจจุบันพิธีสวดอันวอนขอความช่วยเหลือและพิธีกรรมที่มีต่อเทพทั้งหลายมีความซับซ้อนอำนาจของพระองค์และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นการบูชาเทพและเทพเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าในการประกอบพิธีกรรมต้องมีการสวดมนต์วิงวอนควบคู่กันไปให้สำเร็จได้ในการกระทำกิจบูชาและมีชื่อเฉพาะต่างๆพิธีกรรมตามฤดูกาล และพิธีกรรมที่จัดขึ้นในบางโอกาสที่สำคัญ ซึ่งเป็นพิธีกรรมพิเศษความคิดเรื่องเวียนว่ายตายเกิดยังไม่มี แต่เชื่อว่าเมื่อตายแล้ว พระยมจะพาวิญญาณไปยังสถานที่ที่เตรียมไว้^{๓๕} การยึดถือตามแนวทางการคิดภายใต้ความเชื่อได้แก่ ๑.ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๒.ความเชื่อเรื่องผี ๓.ความเชื่อเรื่องบุญ บั้งไฟ ๔.ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป นรก-สวรรค์ ๕.ด้านวัฒนธรรมประเพณี ๖.ด้านครอบครัว-สังคม-เศรษฐกิจ อย่างบูชาในสิ่งที่ไม่ควรบูชา เพราะจะชักนำไปสู่ความมั่งงายหลงผิด จิตใจขุนมัวเป็นพาลไป๑) ไม่บูชาคนพาล คือไม่ยกย่อง ไม่เชิดชู ไม่ส่งเสริม ไม่สนับสนุนคนพาล๒) ไม่บูชาสิ่งที่เนื่องด้วยคนพาล เช่นรูปภาพ รูปปั้น ผลงานสิ่งของ เครื่องใช้ของคนพาล๓) ไม่บูชาสิ่งที่บูชาแล้วไม่ทำให้

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก(อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ อุตรธานี), ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๔} เอกสารประกอบการสอน ,เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา,(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดวาวปี, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุตรธานี นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ, เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เกิดสิริมงคล เช่น รูปภาพดารา นักร้อง นักกีฬา ที่ไม่มีคุณธรรมเพียงพอ ๔) ไม่บูชาสิ่งที่บูชาแล้วทำให้นงายไม่เกิดปัญญาเช่น ต้นไม้ใหญ่ ภูเขาสูง ศาลพระภูมิ คนทรง ภูตผีปีศาจ^{๓๖}

การศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่าเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้มีคุณค่าและอิทธิพลแก่นุชนิยมในหลายๆ ด้าน มีแก่นของศาสนาอยู่ใน ศิล สมาธิ ปัญญา อันเป็นกระบวนการที่สำคัญในการฝึกฝนและการพัฒนาตนเองในสังคมไทย^{๓๗} พระพุทธศาสนากับไสยศาสตร์ เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ดังคำกล่าวที่ว่า พุทธกับไสยต้องอาศัยไปด้วยกัน ต่อมารับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เข้ามาในประเทศไทยทั้งก่อนและพร้อมกับศาสนาพุทธสังคมไทยได้รับเอาอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลจากอพยพของชาวอินเดียและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม^{๓๘} ได้มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทยผ่านระบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม และทางสังคม และคำสอนเรื่องที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทยและพระพุทธศาสนาหลายน ที่รับเข้ามาอารยธรรมจีน อิทธิพลของศาสนาคริสต์และอิสลาม จากอารยธรรมตะวันตกอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกและตะวันออกทั้งหมดนี้ได้เข้ามา มีบทบาทมีอิทธิพลรวมอยู่ในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมของอารยธรรมในชุมชนตั้งแต่อดีตกาลนับพันปีจนถึงปัจจุบัน^{๓๙} ดังที่มีหลายรูปแบบ เป็นการประสมประสานของคติความเชื่อยุคบูรพกาล ที่ยังคง สืบเนื่องถึงยุคปัจจุบัน ที่คลุกเคล้าประสมกลมกลืนกันจนคล้ายเป็นหนึ่งเดียว ได้ประยุกต์รวมเข้ากับพิธีกรรมทางศาสนา กลายเป็นธรรมเนียมประเพณีขนบประเพณีและจารีตประเพณี ในแต่ละสถานที่จะจัดเตรียม ดอกไม้ ธูปเทียน สิ่งสักการะไว้แล้ว ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ชอบ เพราะเครื่องสักการะก็จะวนใช้แล้วใช้อีก เพื่อบูชาพระตถาคต การบูชาตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง อามิสบูชา(การบูชาด้วยวัตถุ) อามิสบูชานั้นไม่สามารถ จะดำรงพระศาสนาไว้ได้ บุญของผู้ใดทำไว้ก็เป็นของผู้นั้นผู้เดียว ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมประพฤติตนตามธรรมอยู่ผู้นั้นย่อมถือว่าสักการะเคารพบูชาตถาคต การปฏิบัติเจริญในธรรมจึงจะเป็นศูนย์รวมในชุมชน มีบทบาทเป็นส่วนสำคัญในระบบของสังคม ทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุข^{๔๐}

ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนเชื่อความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้องค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุถึงหลายร้อยปี ได้สร้างไว้ตามหลักฐาน หลักธรรมของพระพุทธเจ้าแก่นหลักของพระพุทธศาสนา ด้วยโอวาทไว้ ๓ ประการ คือ ๑. ให้ทุกคนทำความดี ๒. ละเว้นความชั่ว

^{๓๖} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, **มงคลชีวิตฉบับทางก้าวหน้า**, (กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ ๑๙๗๗ จำกัด ๒๕๕๔), หน้า ๓๙.

^{๓๗} เอกสารประกอบการสอน, **เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๔), หน้า ๘๑.

^{๓๘} จินดา มณีวงศ์ , **ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม(cultural Evolution Theory)**, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๘.

^{๓๙} นายอุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^{๔๐} **พระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุ**, <http://www.relicsofbuddha.com>, สืบค้นเมื่อ ๑๙/๖/๖๐.

๓. ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส^{๔๑} ประชาชนมีความเชื่อต่อการทะนุบำรุงการปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือองค์พระสารีริกธาตุในพระธาตุ ซึ่งเป็นกระดูกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพระธาตุโพธิ์ทอง แปลว่า พระธาตุทองคำอยู่ที่เนินสูง^{๔๒} ทำให้มีศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นความเชื่อที่ผสมผสานทางพระพุทธศาสนา

-ความเชื่อ หมายถึง ความมั่นใจ ความพึงพาอาศัย การไว้วางใจ ความเชื่อเป็นสัมผัสที่ช่วยให้รับรู้ถึงสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น วิญญาณ เป็นความมั่นใจในสิ่งต่างๆ ที่ยังไม่เกิด^{๔๓}

- พิธีกรรม หมายถึง การบูชา^{๔๔}

จากหลักฐานที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมมาจากภาคสนามและการเข้าสังเกตการณ์ในการสัมภาษณ์พระสงฆ์ และหน่วยงานราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าประจำพระธาตุ ตลอดจนปราชญ์ ตลอดจนทั้งผู้ที่มาสักการบูชาพระธาตุโพธิ์ทอง ในชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ซึ่งมีท่านได้กล่าวถึงเหตุผล ทั้ง ๒ ท่านไว้ว่ามีความเชื่อต่อหลักพระพุทธศาสนาโดยมีเหตุผลหลักฐานที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต) เขียนไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม และของท่านแสง จันทรงาม กล่าวในเรื่องอริยสัจ ๔ ได้มีความคิดแนวสรุปคล้ายและสอดคล้องกัน ตรงกันว่ามีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ก็เพราะเชื่อตามหลักคำสอน เชื่อในองค์ประกอบอื่นๆ ของพระพุทธศาสนา เช่นพระธาตุโพธิ์ทอง ข้างในประดิษฐานพระพุทธรูปทองคำ และพระธาตุของพระอรหันต์ เครื่องเงินเครื่องทองสัมฤทธิ์ต่างๆถือเป็นปูชนียสังเวชนียสถานให้ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรมคำสั่งสอน และพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สอนให้ทำดีละชั่ว ทำใจให้ผ่องใส^{๔๕}

สรุปความเชื่อในการบูชาพระธาตุประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากพระพุทธศาสนาเป็นอันมากเพื่อแสดงความที่ตนนั้นนับถือพระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาโดยสร้างพระเจดีย์มาประดิษฐานไว้ให้เป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ได้มากราบไหว้สักการบูชาเวียนทักษิณาลงทุน เป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ พร้อมกันเพื่อแสดงอาการนอบน้อมต่อพระพุทธศาสนา ทั้งพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พุทธสถาน พุทธวัตถุมงคล พิธีกรรม ตั้งใจ การนมัสการองค์พระธาตุก็เช่นกัน พระธาตุแต่ละองค์ ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตประดิษฐานอยู่ เพื่ออะไรการกราบไหว้นมัสการนั้นก็เพื่อให้เรามีความเจริญรุ่งเรือง ทำการสิ่งใดก็ผ่านอุปสรรค ดวงชะตาที่ไม่ดีประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆปัจจุบันพิธีสวดอ้อนวอนขอความช่วยเหลือและพิธีกรรมที่มีต่อเทพทั้งหลายมีความซับซ้อนอำนาจของ

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก,(อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ), ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางเฉลิมพร สุขรัมย์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พนักงานประจำ อบต.หนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๓} สมเจตน์ วิมลเกษม, **ประเพณีพิธีกรรมของชาวพุทธ**, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์สุรพล, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓.

^{๔๔} บริษัท ซียูเคชั่น, **พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัย**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๓), หน้า ๓๘๓.

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๔.

พระองค์และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นการบูชาเทพและเทพีพระพุทธรูปศาสนากับไสยศาสตร์ เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ดังคำกล่าวว่า พุทธกับไสยต้องอาศัยไปด้วยกัน ได้มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทยผ่านระบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม และทางสังคม และคำสอนเรื่องพรหมที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทยและพระพุทธรูปศาสนามหายาน ที่รับเข้ามาอารยธรรมจีน อิทธิพลของศาสนาคริสต์ และอิสลาม จากอิทธิพลรวมอยู่ในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม กลายเป็นธรรมเนียมประเพณีชนบประเพณี และจารีตประเพณี ในแต่ละสถานที่ที่จะจัดเตรียม ดอกไม้ ธูปเทียน สิ่งสักการะไว้แล้ว ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ชอบ เพราะเครื่องสักการะก็จะวนใช้แล้วใช้อีก เพื่อบูชาพระตถาคต การบูชาตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง อามิสบูชา (การบูชาด้วยวัตถุ) อามิสบูชานั้นไม่สามารถ จะดำรงพระศาสนาไว้ได้ ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนเชื่อความเชื่อในความศักดิ์ต้องค์พระธาตุ เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้องค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุถึงหลายร้อยปี ได้สร้างไว้ตามหลักฐาน หลักธรรมของพระพุทธเจ้าแก่นหลักของพระพุทธศาสนาความเชื่อ หมายถึง ความมั่นใจ ความพึงพาอาศัย การไว้วางใจ ความเชื่อเป็นสัมผัสที่ช่วยให้รับรู้ถึงสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น วิญญาณ เป็นความมั่นใจในสิ่งต่างๆ ที่ยังไม่เกิดพิธีกรรม หมายถึง การบูชา

๓.๓.๒ พิธีกรรมการบูชาเกี่ยวกับพระธาตุโพททอง ตามความเชื่อส่วนบุคคล

พระพุทธรูปมีความสำคัญในระดับปัจเจกบุคคลเป็นอย่างมากเพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้เกิดความอบอุ่นเนื่องจากธรรมชาติบ้านเมืองคือที่รวมของปัจเจกบุคคลขณะบางศาสนาอาจมีพิธีกรรมต่างๆทั้งนี้ให้เหมาะแก่จริตส่วนตัวและความทุกข์เฉพาะของแต่ละบุคคลศาสนามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาจิตใจของบุคคลเป็นอันดับแรก วัฒนธรรม เกิดจากการกระตุ้นของสำนักทางศาสนา เพราะศาสนาช่วยปลุกความรัก ความเลื่อมใส ความเชื่อความหวังและสร้างแรงจูงใจให้เกิดการสร้างสรรคทางวัฒนธรรมขึ้นมาอย่างหลากหลายพระพุทธรูปศาสนากับไสยศาสตร์ เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ดังคำกล่าวว่า พุทธกับไสยต้องอาศัยไปด้วยกัน ได้มีคนในสังคมไทยผ่านระบบความเชื่อ

ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม และทางสังคม และคำสอนเรื่องพรหมที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทย และพระพุทธรูปศาสนามหายาน ที่รับเข้ามาอารยธรรมจีนพิธีกรรมกลายเป็นธรรมเนียมประเพณีชนบประเพณี และจารีตประเพณี ในแต่ละสถานที่ที่จะจัดเตรียม ดอกไม้ ธูปเทียน สิ่งสักการะไว้แล้ว ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ชอบ เพราะเครื่องสักการะก็จะวนใช้แล้วใช้อีก เพื่อบูชาพระตถาคต การบูชาตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง อามิสบูชา(การบูชาด้วยวัตถุ) อามิสบูชา ด้วยดอกไม้ ธูปเทียนเครื่องหอม เป็นเพียงส่วนประกอบ หากบูชาด้วยสิ่งเหล่านั้นอยู่เป็นประจำ แต่จิตใจไม่เคยน้อมคิดถึง พระคุณท่านเลย การบูชานั้นก็เป็นแต่เพียง อามิสบูชาการบูชาที่แท้จริง คือการปฏิบัติบูชา ได้แก่การปฏิบัติตามคำสอนของท่านซึ่งจะทำให้เกิดผลดีกับตนเอง อันจะทำให้เกิดศรัทธาและระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของท่านอย่างลึกซึ้งไปถึงจิตใจ และควรกราบไหว้ด้วยจิตที่สะอาด สงบ ปราศจากกิเลส พระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาด้วยคำอธิฐานและเสด็จไปได้เมื่อปฏิบัติไม่ถูกต้อง การปฏิบัติบูชาที่ถูกต้อง มีผลานิสงส์มากนกว่าจะทำให้สำเร็จประโยชน์และสุขสมบูรณ์ได้ทั้งชาตินี้

และชาติหน้าหรือประโยชน์อย่างยิ่งคือ พระนิพพาน^{๔๖} นั้นไม่สามารถ จะดำรงพระศาสนาไว้ได้ ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนเชื่อความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้องค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุถึงหลายร้อยปี ได้สร้างไว้ตามหลักฐาน หลักธรรมของพระพุทธเจ้าแก่นหลักของพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนไทยนิยมบรรจุพระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตนั้นนิยมสร้างสถูปเจดีย์ เพื่อบรรจุพระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุ มาก เห็นได้จากมีเจดีย์เก่าแก่มากมาย ในบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย ศรีสัชนาลัย ลพบุรี อโยธยา เป็นต้น ในปัจจุบันมีการอัญเชิญพระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุ ไปบรรจุในสถูป (หรือสถูปเจดีย์) ซึ่งเป็นถือว่าเป็นสถูปที่สร้างขึ้นในยุคใหม่ภายในประเทศ ๑๓๖ แห่ง^{๔๗} ซึ่งมีท่านได้กล่าวถึงเหตุผล ทั้ง ๒ ท่านไว้ว่ามีความเชื่อต่อหลักพระพุทธศาสนาโดยมีเหตุผลหลักฐานที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต) เขียนไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม และของท่านแสง จันทรงาม กล่าวในเรื่องอริยสัจ ๔ ได้มีความคิดแนวสรุปคล้ายและสอดคล้องกัน ตรงกันว่ามีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ก็เพราะเชื่อตามหลักคำสอน เชื่อในองค์ประกอบอื่นๆของพระพุทธศาสนา และพระธาตุของพระอรหันต์ เครื่องเงินเครื่องทองสัมฤทธิ์ต่างๆถือเป็นปูชนียสังเวชนียสถานให้ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรมคำสั่งสอน และพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สอนให้ทำดีละชั่ว ทำให้ให้องค์ใสความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ^{๔๘} ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนเชื่อความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ

เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้องค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุถึงหลายร้อยปี ได้สร้างไว้ตามหลักฐาน หลักธรรมของพระพุทธเจ้าแก่นหลักของพระพุทธศาสนา ด้วยโอวาทไว้ ๓ ประการ คือ ๑.ให้ทุกคนทำความดี ๒.ละเว้นความชั่ว ๓.ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ประชาชนมีความเชื่อต่อการทะนุบำรุงการปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือองค์พระสารีริกธาตุในพระธาตุ ซึ่งเป็นกระดูกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพระธาตุโพททอง แปลว่า พระธาตุทองคำอยู่ที่เนินสูง ทำให้มีศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นความเชื่อที่ผสมผสานทางพระพุทธศาสนา หรือแนวทางความเป็นอยู่ ของชุมชน มาตั้งแต่โบราณกาล^{๔๙} จะเป็นเครื่องกำหนดการดำเนินชีวิตประจำวัน ประจำเดือน ประจำปี ตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากนี้ ยังเป็นเสมือน กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในสังคม ของชุมชน เปรียบเสมือนธรรมนูญ ที่ใช้เป็นหลักปกครอง บ้านเมืองของชุมชนในสมัยโบราณเรื่อยมาถึงปัจจุบัน ฮิต คลอง มีความเกี่ยวเนื่อง สัมพันธ์ เชื่อมโยง กับพระพุทธศาสนา อย่างแนบแน่น จนดูคล้ายจะเป็นหนึ่งเดียว ดังจะเห็นได้ว่า ที่กล่าวถึงข้างต้น ล้วนเป็นข้อประพจน์ปฏิบัติ เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์^{๕๐} และพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น ความเชื่อและ

^{๔๖} การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ, <http://www.relicofbuddha.com>, สืบค้นเมื่อ ๑๙/๖/๖๐.

^{๔๗} พระบรมธาตุ, <http://www.dmc.tv>, สืบค้นเมื่อ ๑๙ /๑๖/๖๐.

^{๔๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๔.

^{๔๙} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวันโต (เนตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพททอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี , ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระมหาประพันธ์ อาจาโร (หงษาสิก), ประธานสงฆ์ ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

พิธีกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป นรก-สวรรค์ ความเชื่อและพิธีกรรมจารีตประเพณีบุญบั้งไฟ จึงมีความเกี่ยวเนื่องกับ พระพุทธศาสนา และพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อสังคม เศรษฐกิจ ชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

สรุปหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแก่นหลักของพระพุทธศาสนา ด้วยโอวาทไว้ ๓ ประการ คือ ๑.ให้ทุกคนทำความดี ๒.ละเว้นความชั่ว ๓.ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ประชาชนมีความเชื่อต่อการทะนุบำรุงการปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือองค์พระสารีริกธาตุในพระธาตุ ซึ่งเป็นกระดูกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ก็เพราะเชื่อตามหลักคำสอน เชื่อในองค์ประกอบอื่นๆของพระพุทธศาสนาจึงพิธีกรรม กลายเป็นธรรมเนียมประเพณี ขนบประเพณี และจารีตประเพณี ในแต่ละสถานที่จะจัดเตรียม ดอกไม้ รูปเทียน สิ่งสักการะไว้แล้ว ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ชอบ เพราะเครื่องสักการะก็จะวนใช้แล้วใช้อีก เพื่อบูชาพระตถาคต การบูชาตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง อามิสบูชา(การบูชาด้วยวัตถุ) อามิสบูชา ด้วยดอกไม้ รูปเทียนเครื่องหอม เป็นเพียงส่วนประกอบ หากบูชาด้วยสิ่งเหล่านั้นอยู่เป็นประจำ แต่จิตใจไม่เคยน้อมคิดถึง พระคุณท่านเลย การบูชานั้นก็แค่เพียง อามิสบูชาการบูชาที่แท้จริง คือการปฏิบัติบูชา

๓.๔ ด้านพิธีกรรมการบูชาเกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๓.๔.๑ ทำบุญตักบาตร

ประชาชนจังหวัดน่านในอดีตเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา จึงมีความเชื่อเหมือนประชาชนทั่วไปโดยผสมผสานกับความเชื่อแบบล้านนาและความเชื่อแบบดั้งเดิมเข้าด้วยกัน จึงจัดพิธีกรรมในงานประเพณี หกเป็ง ตามเวลา ต่อไปนี้

วันที่ ๑ เป็นวันเปิดงาน ตรงกับวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๔ ได้ เดือน ๖ เหนือ มีพิธีกรรมต่างๆ ดังนี้

- ทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง นมัสการพระธาตุ ฟังธรรม ทานด้วย ๔ สาย สรงน้ำ และทานผ้าป่าบูชาพระธาตุแช่แห้ง (ทั้งวัน)

- แห่เครื่องหลวงนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ซึ่งประกอบไปด้วย ผ้าไตร จีวร อังสะ พระราชทาน^{๕๑}

โดยมีการสัมภาษณ์ แม่บวย เพี้ยอินทร์โดยมีการจัดงานชาวบ้านในเขตตำบลหนองนาคำ ทุกหมู่บ้านตลอดผู้มีจิตศรัทธาเคารพต่อ องค์พระธาตุโพนทอง ได้ร่วมกันทำบุญตักบาตรปีใหม่ ตามเทศกาลและในวันงานทำบุญประจำปีพระธาตุโพนทอง คือวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ทางพระพุทธศาสนาและได้นิมนต์พระคุณเจ้าในเขตตำบลหนองนาคำ เจริญพระพุทธมนต์ ถวายอาหารบิณฑบาต ตามแรงศรัทธาที่ตนมี โดยมีข้าวปลาอาหารหวานคาว จตุปัจจัย มาร่วมทำบุญ ตามกำลังศรัทธา ในต้นเดือนเทศกาลขึ้นปีใหม่ โดยการไหว้พระรับศีล พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ถวาย

^{๕๑} พระกรวิชัย ทุมวโร (อินเทพ), “ศึกษาความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

ภัตตาหาร- จตุปัจจัยไทยทาน พระสงฆ์ให้พรและประพรมน้ำพระพุทธรณ์ ให้แก่ประชาชนผู้เข้ามาเข้าร่วมงาน ญาติโยมที่มาร่วมทำบุญได้นำดอกไม้ ธูป เทียน ที่จะนำมากราบไหว้สักการบูชา องค์พระธาตุโพธิ์ทองและพระธรรมชัย การทำบุญตักบาตรเป็นการสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตาไปในตัว ในหมู่บ้านและครอบครัว ให้มีแต่ความสุขความสบาย ความสามัคคี^{๕๒}

ขั้นตอนพิธีการตักบาตร บูชาพระธาตุโพธิ์ทอง

- ๐๖.๐๐ น. -พนักงาน เจ้าหน้าที่ดำเนินงาน พร้อมกันที่พระธาตุโพธิ์ทอง
- เริ่มรับลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน นางรำ ประธานชุมชน และอื่นๆ
- ๐๗.๐๐ น. -เริ่มพิธีทางพุทธ
- ประธานจัดงาน (นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัว) จุดธูปเทียน บูชาพระ

รัตนตรัย

- เจ้าหน้าที่ อารธนาศีล
- พระภิกษุสงฆ์ ให้ศีล
- เจ้าหน้าที่อารธนาพระปริตร
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ผู้เข้าร่วมพิธีใส่บาตรพระสงฆ์ในจุดที่จัดเตรียมไว้
- เจ้าหน้าที่ถวายภัตตาหารเช้า พระจำนวน ๙ รูป
- พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร
- เริ่มพิธีบวงสรวง
- พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- พระสงฆ์กล่าวอนุโมทนา/กรวดน้ำ
- พระสงฆ์เดินทางกลับ^{๕๓}

สรุปสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพธิ์ทองในส่วนปัจเจกบุคคลการทำบุญตักบาตรชาวบ้านมีความเชื่อว่าการทำบุญตักบาตร ทำบุญทางพระพุทธศาสนา ทำให้มีความพอใจ อิ่มบุญและอิ่มใจในการให้ทานเพราะเป็นประโยชน์แก่ตนในโลกนี้และโลกหน้า ในการเสวยละ จาคะ เวลาในส่วนรวม

๓.๔.๒ พิธีร่ำถวายพระธาตุ

เทศกาลงานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี จะอยู่ระหว่างวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ถึงวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๓ เป็นประเพณี ถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาแต่โบราณกาล เรียกว่า งานบุญเดือนสามหรืองานบุญพระธาตุ เป็นงานที่สำคัญ และใหญ่โตมาก จะมีผู้คนหลั่งไหล มานมัสการพระธาตุพนม ทั่วทุกแห่ง นับเรือนแสนในแต่ละวัน ทั้งชาวไทยอีสาน ชาวลาว ชาวเขมร และแม้กระทั่งผู้คนที่อยู่ต่างภูมิภาค หากมาได้ ก็จะต้องมาหากมาไม่ได้ ก็จะมาฝากผู้อื่นมา ทั้งนี้เพื่อเป็นการทำบุญ และส่งส่วย

^{๕๒} สัมภาษณ์ แม่บวย เพี้ยอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพธิ์ทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดวาท, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ, พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เสียค่าหัว ตามความคิด ความเชื่อ และประเพณี ที่ปฏิบัติต่อกันมา กลุ่มชนที่มาร่วมใหญ่จะยกกันมา เป็นขบวน แห่เป็นหมู่บ้านโดยนำสิ่งของเครื่องใช้ เงินทอง ข้าวเปลือก ข้าวสาร กองบุญที่ได้จากการ รวบรวมของทุกครัวเรือน มาถวายเป็นพุทธบูชาพระบรมสารีริกธาตุเจดีย์ และเป็นการส่งส่วย ในเวลา เดียวกัน ดังนั้นงานบุญพระธาตุ ในเดือนสาม ของทุกปีจึงเป็นงานชุมนุมผู้คนทุกสารทิศที่สำคัญ ของ กลุ่มคนในลุ่มแม่น้ำโขง หรือสังคมย่อยซ้ำโอกาส^{๕๔}

การฟ้อนบูชาพระธาตุพนม เป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่มีความสวยงาม และเป็นที่เฝ้าคอย ดูชม ในงานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี เมื่อมองย้อนกลับไปหาต้นเหตุที่มา พบว่า การฟ้อนบูชาพระ ธาตุพนม มีกำเนิดเค้าโครง จากตำนานอุรังคธาตุอีกเช่นกัน กล่าวคือ ในกัณฑ์ที่ ๕ เทพเจ้าสโมสร ภายหลังการประดิษฐานพระอุรังคธาตุในอุโมงค์หรืออุบมุงที่ภูเก้าพร้าวแล้ว พญาอินทร์และเทพเจ้าใน ห้วงจักรวาล ได้พร้อมกันลงมาเฉลิมฉลอง ความตอนหนึ่งมีว่า

วัสสวาทก เทวบุตร พาเอาบริวาร นำเอาหางนกยูง เข้าไปฟ้อนถวายบูชา เทวดา ทั้งหลาย นางพญางิ้วราย ขั้บร้อง นางพญาดิดสีดเป่า ถวายบูชา นางเทวดาทั้งหลาย ถือนางนกยูงฟ้อน และขั้บ ร้อง ถวายบูชา ปัจจสิข เทวบุตร ดิดพิณทองคำ ถวายบูชา อุรังคเทวบุตรปรบมือ ถวายบูชา

นี่เป็นที่มาของการฟ้อนบูชาพระธาตุพนม เป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาของเหล่า ข้าโอกาสพระธาตุพนมในพิธีแห่กองบุญเดือนสามของทุกปี จากการศึกษาของ นฤปดินทร์ สาสีพันธ์ พบว่า การฟ้อนบูชาพระธาตุพนมในปี พ.ศ.๒๕๔๖ มีรวมทั้งหมด ๗ ชุด ได้แก่

๑) ฟ้อนหางนกยูง เป็นการฟ้อนที่ปรับปรุงมาจากการรำไหว้ครูดาบของนักรบก่อนการ ออกรบ และการฟ้อนหัวเรือเพื่อทำการสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองก่อนการแข่งขันเรือยาว ต่อมาได้ มีการดัดแปลงท่าฟ้อนขึ้นใหม่ ให้มีท่าทางเหมือนนกยูง

๒) ฟ้อนภูไทเรณูนคร เป็นการฟ้อนที่ปรับปรุงมาจากฟ้อนบุญบังไฟ หรือบุญพะเวส เป็น การฟ้อนถวายพญาแถนและเกี่ยวพาราสิระหว่างหนุ่มสาว (ภูไท คือชนกลุ่มน้อยที่อพยพมาจาก ประเทศ สปป.ลาว อาศัยอยู่ในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม)

๓) ฟ้อนไทญ้อ เป็นการฟ้อนที่ปรับปรุงมาจากการฟ้อนในเทศกาลบุญสงกรานต์ ซึ่งมีการ สรงพระและขบวนแห่ดอกไม้บูชาพระธาตุ โดยนำต้นดอกจำปา (ดอกกลิ่นหอม หรือดอกลีลาวดี) ไปบูชา ยังวัด ครั้นพอเสร็จพิธีและหนุ่มสาวก็จะออกมาเล่นสงกรานต์ และเกี่ยวพาราสิ (ไทญ้อ คือ ชนกลุ่ม น้อยอพยพมาจากประเทศ สปป.ลาว อาศัยอยู่ในอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม)

๔) ฟ้อนตำนานพระธาตุพนม เป็นการปรับปรุงมาจากการฟ้อนแห่กองบุญในเทศกาลบุญ เดือนสาม โดยนำเอาบทสวดสวดต้องค์พระธาตุทำนองสรภัญญะ มาประกอบกับวงปี่พาทย์ซึ่งกล่าวถึง ตำนานและความพิสดารขององค์พระธาตุพนม

๕) ฟ้อนศรีโคตรบูร ประดิษฐ์มาจากฟ้อนเซิ้งและฟ้อนภูไทเรณูนคร (ศรีโคตร คือ อาณาจักรศรีโคตรบูร หรือ ศรีโคตรบอง ตั้งอยู่บริเวณจังหวัดนครพนม)

^{๕๔} นายอุทัย ภัทรสุข, “ศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อ ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำ โขง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๒๕๕๔), หน้า ๑๘๐.

๖) ฟ้อนชั้นหมากเบ็ง เป็นชุดฟ้อนที่นำเครื่องบูชาของชาวอีสานคือ หมากเบ็ง (บายศรีขนาดเล็กหรือบายศรีปากชาม) มาใช้ในการฟ้อน

๗) ฟ้อนอีสานบ้านเฮา เป็นชุดฟ้อนประกอบบทเพลง อีสานบ้านเฮา ชุดฟ้อนดังกล่าวแสดงถึงการร่วมแรงร่วมใจในการบูชาพระธาตุพนม ผู้ฟ้อนทุกชุดการแสดง จะฟ้อนร่วมกัน เป็นชุดปิดการแสดงที่ตระการตา^{๕๕}

พิธีรำถวายนั้นเป็นพิธีทางเทศบาลตำบลหนองบัว ได้จัดขึ้นในวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ซึ่งได้จัดขึ้นเป็นงานบุญประจำปี ในการบวงสรวงรำถวายองค์พระธาตุโพนทอง โดยมีนางรำของอาสาสมัครสตรีในชุมชนตำบลหนองบัว เพื่อแสดงออกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทอง ซึ่งมีการถวายรำบูชาพระธาตุที่มีการปรับปรุงการฟ้อนรำ การแสดงการเล่นของหมอลำในงานพิธีอันสำคัญทางประเพณีหรือในเทศกาล การแสดงชุดแรกมีการรำไปรอบๆ องค์พระธาตุจนครบสามรอบ ถือเป็นการรำเปิดงาน นมัสการองค์พระธาตุ มีการรำถวายหลายประเภท คือ รำซึ้ง รำภูไท รำเซิ้ง และชาวบ้านมีความเชื่อว่าในช่วงใกล้ฤดูทำนาทำให้น้ำท่าอุดมสมบูรณ์^{๕๖}

ขั้นตอนพิธีรำถวายพระธาตุโพนทอง

๐๗.๐๐ น. -ประธานจัดงาน (นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัว) จุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย

-เจ้าหน้าที่ อารธนาศีล -พระภิกษุสงฆ์ ให้ศีล

-เจ้าหน้าที่อารธนาพระปริตร-พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์-ผู้เข้าร่วมพิธีใส่บาตรพระสงฆ์ในจุดที่จัดเตรียมไว้

-เจ้าหน้าที่ถวายภัตตาหารเช้า พระจำนวน ๙ รูป-พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร

-เริ่มพิธีบวงสรวง-พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์กล่าวอนุโมทนา/กรวดน้ำ

๐๙.๐๐ น. -ประธานในพิธี (ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี) เดินทางมาถึงพิธี /ฝ่ายต้อนรับผูกผ้าขาวม้าต้อนรับประธานในพิธี

-ประธานจัดงาน กล่าวรายงาน วัตถุประสงค์ของโครงการต่อประธานในพิธี

-ประธานในพิธี กล่าวเปิดงาน

-ประธานในพิธี ขึ้นจุด ธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย ที่ประดิษฐาน ณ หอพระธรรมชัย พร้อมเปลี่ยนผ้าครองพระธรรมชัย

-ประธานลั่นฆ้อง หน้าหอพระธรรมชัย

-ประธานในพิธีห่มผ้า องค์พระธาตุโพนทอง และถวายพวงมาลัยพระธาตุโพนทอง

-เจ้าหน้าที่เชิญประธานในพิธี ณ จุดชมการแสดงที่จัดเตรียมไว้

^{๕๕} นฤปดินทร์ สาสีพันธ์, “พัฒนาการฟ้อนบูชาพระธาตุพนม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑-๔.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดาอาชีพ, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ, เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

-ชมชุดการแสดงจากโรงเรียนเทศบาล ๑ หนองไส และโรงเรียนบ้านธาตุ
โพนทอง จำนวน ๓ ชุด

-เริ่มพิธีรำบวงสรวงพระธาตุโพนทองจากสตรีชุมชนในเขตเทศบาลฯ และ
ชุมชนใกล้เคียง^{๕๗}

สรุปสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทองในส่วนปัจเจกบุคคล ในการรำถวายพระธาตุโพนทอง เป็นการละเล่นของชาวขอมในสมัยก่อนเพราะเป็นการฉลองพระธาตุในการก่อสร้างที่แล้วเสร็จภายใน ๗ วัน เป็นการบ่งถึงการเคารพนับถือรักษา จรรโลงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม อารยะธรรม เป็นการบูชาขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และแสดงถึงในชุมชนตำบลหนองนาคำ แสดงออกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการบูชาพระธาตุโพนทอง

๓.๔.๓ พิธีสงฆ์น้ำพระธาตุ

การสงฆ์น้ำพระธาตุ เป็นประเพณีความเชื่อมาตั้งแต่โบราณที่นิยมกระทำทุกปีเปรียบเสมือนได้สงฆ์น้ำพระพุทธรูปเจ้าหรือพระอรหันต์ทั้งหลาย โดยทั่วไปจะกระทำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือเทศกาลประจำปี เช่น วันสงกรานต์ เป็นต้น และวิธีปฏิบัติในการสงฆ์น้ำจะแตกต่างกันไป กาเตรียมน้ำสะอาดบริสุทธิ์ น้ำอบน้ำหอม ดอกไม้ สาเหตุที่ใช้น้ำสะอาดบริสุทธิ์นั้นเนื่องจากว่าองค์พระธาตุนั้นเกิดมาแต่ผู้บริสุทธิ์ ธาตุเหล่านั้นจึงเป็นผู้บริสุทธิ์^{๕๘} พิธีสงฆ์น้ำพระธาตุโดยจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนหก คือวันเอาพระขึ้นหลังจากเสร็จเทศกาลสงกรานต์ คือขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ โดยญาติโยมหรือชาวบ้านในเขตตำบลหนองนาคำ ได้ทำการแห่ดอกไม้ มีน้ำหอม รอบหมู่บ้านจากหมู่บ้านแล้วจึงมารวมตัวกันที่พระธาตุโพนทอง และได้ทำพิธีคารวะองค์พระธาตุโพนทอง แล้วจึงได้ทำการบูชาด้วยการสงฆ์ ด้วยน้ำอบ น้ำหอม ที่เตรียมมาตลอดทั้งดอกไม้ ธูปเทียนของแต่ละคนที่ได้เตรียมมาเพื่อบูชาพระธาตุโพนทอง^{๕๙}

สรุปสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทองในส่วนปัจเจกบุคคล การทำพิธีสงฆ์น้ำพระธาตุโพนทองชาวบ้านมีความเชื่อว่าการสงฆ์น้ำพระธาตุ ทำให้ชาวบ้านมีความสุข มีการสำรวม และไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เป็นการแสดงถึงมุทิตาจิต ความอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจอ่อนโยน โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งกันและกัน

๓.๔.๔ พิธีเวียนเทียน

ในแต่ละครั้งที่เราไปเวียนเทียนต้อง เตรียมดอกไม้ ๑ กำ รูป ๓ ดอก เทียน ๓ เล่ม ในการเวียนเทียนนั้นมี ๓ รอบ และสวด พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยการเวียนเทียนนั้น มีความเชื่อว่าเป็นการเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระพุทธรูปเจ้า จะได้รับอานิสงส์บุญเป็นอย่างมาก และคำอธิษฐาน

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

^{๕๘} สัมภาษณ์ แม่ม่วง เพ็ญอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก, (อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ) ตำบลหนองนาคำ

อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ขอพรจะทำให้ชีวิตมีความสำเร็จตามที่ตนตั้งใจ และการเวียนเทียนในวันวิสาขบูชา อันเป็นวันสำคัญ เพราะเป็นที่พระพุทธรูปเจ้าประสูติ ตรัสรู้ปรินิพพาน พุทธศาสนิกชนทั่วประเทศถือเป็นการบุญใหญ่เมื่อทำแล้วจะสบายใจมีกำลังใจในการดำรงชีวิตต่อไป^{๖๐} การเวียนเทียนจัดในวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ในการบูชาครั้งนี้เป็นการบูชา ในวันสำคัญของพระพุทธรูปเจ้า คือ การประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีคณะพระสงฆ์สามเณร มาจากทางวัดโสมนัส ในเขตเทศบาลหนองบัว และวัดต่างๆ มาร่วมงาน พอเริ่มพิธีให้ญาติโยมไหว้พระสมณาทนศีล แล้วทำพิธีเวียนเทียน รอบพระธาตุครบ ๓ รอบ โดยการเวียนเทียนท่านประธานจะพาสวด พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ คือรอบแรกสวดบทพุทธานุสสรณ์ รอบที่สองสวดบทธรรมคุณ รอบที่สามสวดบทสังฆคุณ พอครบสามรอบแล้วก็จะว่าคาถาบูชาพระธาตุโพธิ์ทอง ๓ รอบ แล้วก็วางธูปเทียน ดอกไม้ที่ได้เตรียมมาประกอบพิธีเวียนเทียนบูชาพระธาตุโพธิ์ทอง ท่านก็เทศนาให้ญาติโยมฟัง แล้วก็ให้พรญาติโยม ก็เดินทางกลับบ้านแต่ละบุคคล^{๖๑}

สรุปสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพธิ์ทองในส่วนปัจเจกบุคคลเวียนเทียนการเวียนเทียนชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นการเข้าเฝ้าพระพุทธรูป และจะบุญมาก จากการระลึกถึงคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และพระอรหันต์ ที่ดับขันธปรินิพพาน ไปนานแล้ว และมีความเชื่อว่าเป็นการบูชา

๓.๔.๕ พิธีจุดบั้งไฟบูชาพระธาตุโพธิ์ทอง

ซึ่งเป็นเทศกาลบุญบั้งไฟ ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนจะกำหนดวันที่จะทำบุญประเพณีบุญบั้งไฟให้คนในหมู่บ้านได้ทราบรวมถึงผู้ที่มิได้ไปประกาศให้คนในหมู่บ้านใกล้เคียงให้ทราบเพื่อมาเที่ยวในงานประเพณีนั้นๆอีกทั้งยังต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ต้อนรับผู้มาร่วมงานด้วย ในการจุดบั้งไฟนั้นจะเป็นการจุดเสี่ยงทาย และการจุดเพื่อพนันกัน สำหรับผู้ที่ไปแขกมาประชุมกันซึ่งในปัจจุบันสถานที่จุดบั้งไฟนั้นมักจะเป็นทุ่งนามากกว่าเพราะเป็นที่โล่งแจ้ง ส่วนกลุ่มแข่งบั้งไฟจะเคลื่อนย้ายไปตามบ้านประชากรในหมู่บ้าน การแข่งบั้งไฟจึงเป็นการละเล่นอย่างสนุกสนาน ฟ้อนรำเป็นจังหวะไปด้วยการแข่งบั้งไฟจะแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) พวกแข่งใช้ศัพทสูงเพื่อความสวยงาม จะมีต้นเสียงนำก่อน กลุ่มผู้แข่งจะร้องถูกต้องตามจังหวะของเสียงกลอง ท่วงทำนองอย่างมีกฎเกณฑ์ ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนสาวหน้าตาดี ๒) พวกแข่งใช้ศัพทธรรมดา เพื่อเป็นการหาทุนในการจัดงาน จะมีหมอลงตุม หมอแคน หมอพิณ หมอแซ่ หนึ่งจะมีอย่างมากมายไม่เกิน ๑๐ คน เครื่องแต่งตัวจะเป็นเสื้อผ้าเก่าๆ ร่มเก่า หมวกเก่า เสื้อดำ หรือใช้ชุดพื้นเมือง ซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวก ๓) พวกแข่งใช้ศัพทหยาบโลน สัปดน ตลก หรือแข่งกินเหล้า จะแต่งตัวเป็นตลก คึกคะนอง เขียนหน้า เขียนตา แต่งตัวต่างๆกันไป^{๖๒} การจัด

^{๖๐} ชนกสรณ์ ทากระเบา, ๑๒ พระธาตุ ๑๒ ปางพระ ๑๒ นักขัต, (บริษัท แชนโพร พรินติ้ง จำกัด ,๒๕๕๖), หน้า ๑๓.

^{๖๑} สัมภาษณ์ แม่মন เพ็ญอินทร์ , คนแกในหมู่บ้านโพธิ์ทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๒} พระปลัดวิทย์ สิริภทโท (เที่ยงธรรม), “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ: กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชน จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสดมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓, หน้า ๓๙.

งานบุญบั้งไฟนั้นเพื่อบูชาพระธาตุโพนทอง โดยการจัดงานมีเทศบาลตำบลหนองบัว และชาวบ้านชุมชนตำบลหนองนาคำจัดขึ้นเพื่อเป็นการบูชาพระธาตุโพนทองเป็นบุญประจำปี โดยให้แต่ละหมู่บ้านในตำบลหนองนาคำทำบั้งไฟ มาจุดบูชาหมู่บ้านละ ๑ บั้งเพื่อจุดบูชาเสี่ยงทายฟ้าฝนและข้าว น้ำ อุดมสมบูรณ์หรือไม่และเศรษฐกิจในชุมชนจะดีหรือไม่ดี ตลอดทั้งเป็นการเสี่ยงทายอธิฐานขอพรว่าคนในหมู่บ้านหรือในชุมชน ตำบลหนองนาคำจะอยู่เย็นเป็นสุขไหม ได้จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๗ คือขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปี โดยแต่ละบ้านจะจุดเสี่ยงทายอธิฐาน ในความเป็นมาของหมู่บ้านของตน ในแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบลหนองนาคำจะทำบั้งไฟมาหมู่บ้านละหนึ่งบั้ง มาจุดเพื่อบูชาและเสี่ยงทายว่า ฝนจะตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่ ข้าวปลาจะอุดมสมบูรณ์หรือเปล่านั้นมีความเชื่อว่าถ้า บั้งไฟขึ้นสูง ฝนจะดี แต่ถ้าบั้งไฟไม่ขึ้นหรือแตก แปลว่าปีนั้นฝนไม่ดี ข้าวปลาในนาจะไม่อุดมสมบูรณ์ การจุดบั้งไฟเป็นการรักษาและสืบทอด มรดกให้อีสานให้คงอยู่ เป็นการเสริมสร้างความสามัคคี และไม่มีอบายมุข การพนันขันต่อ เดิมพัน แม้แต่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เหล้าเปียร์ เพราะเป็นการจุดเสี่ยงทายอธิฐานขอพร ของชุมชนตำบลหนองนาคำ^{๖๓}

ขั้นตอนการจุดบั้งไฟถวายพระธาตุโพนทอง

- ๐๗.๐๐ น. -ประธานจัดงาน (นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัว) จุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย
- เริ่มพิธีบวงสรวง
- พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- พระสงฆ์กล่าวอนุโมทนา/กรวดน้ำ
- พระสงฆ์เดินทางกลับ

- ๐๙.๐๐ น.-ประธานในพิธี (ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี) เดินทางมาถึงพิธี
- ฝ่ายต้อนรับผูกผ้าขาวม้าต้อนรับประธานในพิธี
- ประธานจัดงาน กล่าวรายงาน วัตถุประสงค์ของโครงการต่อประธานในพิธี
- ประธานในพิธี กล่าวเปิดงาน
- ประธานในพิธี ขึ้นจุด ธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย ที่ประดิษฐาน ณ หอพระธรรม

ชัย พร้อมเปลี่ยนผ้าครองพระธรรมชัย

- ประธานลั่นฆ้อง หน้าหอพระธรรมชัย
- ประธานในพิธีห่มผ้า องค์พระธาตุโพนทอง และถวายพวงมาลัยพระธาตุโพนทอง
- เจ้าหน้าที่เชิญประธานในพิธี ณ จุดชมการแสดงที่จัดเตรียมไว้
- ชมชุดการแสดงจากโรงเรียนเทศบาล ๑ หนองใส และโรงเรียนบ้านธาตุโพนทอง

จำนวน ๓ ชุด

- เริ่มพิธีรำบวงสรวงพระธาตุโพนทองจากสตรีชุมชนในเขตเทศบาลฯและชุมชน

ใกล้เคียง

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

-จุดบั้งไฟถวายบูชาองค์พระธาตุโพนทอง^{๖๔}

สรุปสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทองในส่วน
ปัจเจกบุคคลการจุดบั้งไฟถวายพระธาตุโพนทองให้รู้จักเกิดดับ สายเกิดสายดับจากธรรมชาติ คือ
ปฏิเสธสมุปบาท ธรรมชาติย่อมแปรปรวน เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไป ไม่ผันธรรมชาติ และไม่ทำลายธรรมชาติ
จึงทำให้ชุมชนมีความรักสมัคสมานสามัคคี ในหมู่คณะในพิธีจุดบั้งไฟบูชาพระธาตุโพนทองและสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

๓.๔.๖ พิธีการบ๊ะ-บนการแก้บ๊ะ-แก้บน

หลักการแก้บน : บนอะไรกับใครไว้ เมื่อได้สิ่งที่บนไว้แล้ว ให้จัดเตรียมของแก้บนมาเช่น
ไข่ขาว บวงสรวงบูชาสิ่งที่เราขอบนไว้ ตอนทีบน ต้องบน ของแก้บน ให้สมกับฐานะของตนเองและ
สามารถจัดหาแก้บนได้) เช่น บนกับเจ้าที่เจ้าทางว่า ขอให้ตนเองสอบ ติด หากสอบติดตามประสงค์
จะนำ เครื่องเช่น มาถวาย เมื่อผลปรากฏว่าเป็นไปตามที่บนเอาไว้ ผู้บนต้องจัดเตรียมเครื่องเช่นต่างๆ
มาแก้บน โดยให้มีเจ้าพิธี นำการแก้บน หากทำได้ดังนี้ ย่อมจะทำให้ผู้บนอยู่เย็นเป็นสุข สบายกาย
สบายใจ และเจริญในหน้าที่การงานยิ่งขึ้นไป อย่างไรก็ตาม หากผู้บนปล่อยปละละเลย หรือยุ่งยากจน
หลงลืม สิ่งทีบนเอาไว้ อาจมีเหตุที่ไม่สบายกายสบายใจเกิดขึ้นได้ หรืออาจฝันว่ามีใครมาทวงอะไรที่
เราเคยกล่าวเอาไว้

วิธีแก้บนที่ตนจำไม่ได้ ก็ให้ไปแก้บน ณ สถานที่บนเอาไว้ โดยอาจมีเครื่อง
บวงสรวงตามสมควรดังนี้

๑. โต๊ะปูผ้าขาวแล้วตั้งไว้กลางแจ้ง ๑ ตัว

๒. พานครุมีดอกไม้ ธูป เทียน หมากพลู เงิน ๑๐๐ บาท (เงิน ๑๐๐ บาทต้องนำไป
ถวายเป็นสังฆทาน)

๓. บายศรีปากชาม ๑ คู่ มีไข่ต้มเสียยยอดบายศรีด้วย

๔. มะพร้าวอ่อน ๔ ลูก เปิดฝา

๕. กล้วยน้ำว่าสุก ๔ หวี

๖. ไข่ต้มสุก ๑ ตัว วางไก่ไปทางทิศเหนือ

๗. หัวหมู ๑ หัวพร้อมน้ำจิ้มด้วย

๘. ปลาช่อนหนึ่ง (แปะชะ) ๑ ตัว และน้ำจิ้ม

๙. ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว อย่างละ ๑ ถ้วย (ใช้ขนมถ้วยฟูแทนได้)

๑๐. ข้าวสวย ๑ จาน พร้อมช้อนส้อม ๑ คู่

๑๑. แกงสามถ้วย ของหวานสามถ้วย

๑๒. น้ำเปล่า ๑ แก้ว มีน้ำชาด้วยยิ่งดี

^{๖๔} พระปลัดวิทย์ สิริภทโท (เที่ยงธรรม), “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ:
กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชนจังหวัดหนองคาย” ,(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓),หน้า ๕๙.

พิธีแก้บน : จุดเทียนขาว ช้าย และธูป ๑๖ ดอก ปักในกระถางธูป ส่วนงานอื่นๆ ให้ปักที่
 ละดอกวิธีพุดแก้บน : สิ่งของใดๆ ที่ได้บน ที่จำได้ดี และจำไม่ได้ก็ดี ขอถวายแก้บนทั้งหมด ณ บัดนี้
 โปรดรับ โปรดโมทนา โปรดอโหสิกรรม และโปรดสงเคราะห์ข้าพเจ้า จนตราบเท่าเข้าสู่พระนิพพาน
 ในชาตินี้เทอญ

วิธีลาของบูชาแก้บน เพื่อความเป็นสิริมงคลเจ้าข้าให้ตัดแบ่งเป็น ๒ กระทงคือ ๑. วาง
 ข้างล่างใกล้ ๆ โต๊ะบวงสรวง ๒. วางไว้นอกรั้วบ้านหรือนอกบ้าน

๑. กระทงแล้วพูดว่า ขอเชิญบริวารทั้งหลายรับประทานได้แล้วเจ้าข้าและเมตตาช่วยด้วย

๒. วางไว้นอกรั้วบ้านหรือนอกบ้าน ๑ กระทง แล้วพูดว่า ขอเชิญสรรพวิญญาณทั้งหลาย
 รับประทานได้แล้ว ณ บัดนี้ และเมตตาช่วยสงเคราะห์ด้วย^{๖๕} มีการบิะ การบน เพราะเป็นการขอพร
 จากองค์พระธาตุโพททองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อที่จะให้ชุมชนอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนคน
 ในชุมชน และการบิะนั้นมีการขอพรจากองค์พระธาตุเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุเพศร้ายและไม่ให้เป็น
 อับมงคล โดยการบิะปีต่อปี บิะปีนี้ แก่บิะปีหน้า หรือบิะในหน้าที่การงาน การไปทำงานเมืองนอก
 สอบข้าราชการ และการเล่าเรียนการศึกษา การค้าการขาย การประกอบอาชีพ การขายที่ไร่นา การ
 ขายบ้านขายที่ดิน ไม่ให้เกิด อันตรายภายในชุมชน หมู่บ้านและครอบครัว ของผู้ที่มาบิะมาบนไว้ ใน
 คำที่ตนบนไว้สำเร็จก็จะมาบิะด้วยเครื่องเหล่านี้^{๖๖} หมาก ๔, พลู ๔, เทียน ๔ คู่, ธูป ๔ ดอก ,
 ดอกไม้ ๔ , เงิน ๙ บาท ๑ สลึง, ข้าวสาร, ผ้าขาวผ้าแดง, ต้นกล้วยต้นอ้อย (ให้มีความหมายว่าเกิด
 ความงอกงามสดชื่น) และตามที่บิะที่บนอาจมีหมอลำ หรือหนัง และวงดนตรีต่างๆ ถ้าประสบ
 ผลสำเร็จจะนำ หัวหมู ไก่ตัว เหล้า หมากพลู บุรี ผลไม้ พวงมาลัย น้ำดื่ม น้ำแดง ธูปเทียน รูปปั้น
 ช้างม้า วัวควาย รูปปั้นตำรวจทหาร รูปปั้นไก่ ม้าลาย เสือ สิงโต และคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านมีการ
 บิะการบนในปีนี้ และมีการปลงในปีถัดไป นิยมทำกันมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน เพราะมี
 ความเชื่อว่าสิ่งที่เราบิะและบนไว้มีความสำเร็จไม่จะเป็นในหน้าที่การงานและให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็น
 สุข ข้าวน้ำในนาอุดมสมบูรณ์หรือมาขอให้สอบติดตำรวจ ทหาร หมอและราชการอื่นๆ อีกมากมาย^{๖๗}
 เชื่อเพราะทุกครั้งที่มาแก้บน แสดงว่าเราได้สิ่งที่ต้องการ ที่ขอกับองค์ปู่พระธาตุโพททอง แล้วท่านช่วย
 ให้สำเร็จในสิ่งที่ขอมีความเชื่อเพราะเราได้ในสิ่งที่สมหวัง ก็แก้บนตามกำลังศรัทธาของท่านยังไม่เคย
 ประสงค์ด้วยตัวเอง แค่ว่ามีความศรัทธามาก โดยดูจากผู้คนที่มากราบไหว้^{๖๘} เชื่อในการทำดี การ
 กราบไหว้ สักการบูชาองค์พระธาตุโพททองเชื่อมาก ถ้าเราบนในสิ่งที่ขอสำเร็จผล แล้วไม่แก้จะทำให้
 ชีวิตแย่ลงกว่าเดิมเชื่อบนแล้วแก้ ทำให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรืองขึ้น แต่ถ้าบนแล้วสำเร็จผล แล้วไม่แก้จะ
 ทำให้ครอบครัวแตกแยกกันขอพรให้การทำงาน หน้าที่ของตัวเองและลูกหลาน ที่สักการบูชา มีการบน

^{๖๕} วิธีการแก้บน,[ออนไลน์],แหล่งที่มา:www.anantasook.com, สืบค้นเมื่อ ๒๑ /๖/ ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พ่อบัวโล คำชาติ ,คนแก่ในหมู่บ้านธาตุโพททอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี
 ,๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดาวาปี, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี,
 นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ, พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว,๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๘} สัมภาษณ์,แม่จันทร์เพ็ญ แซ่มชัย, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี,
 ผู้มาประกอบพิธี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

และการบ๊ะ อย่างมีความเชื่อในองค์พระธาตุโพนทอง^{๖๙} เชื่อว่าเป็นจริงทุกประการในการบนบานศาลกล่าวขอพรจากองค์พระธาตุและสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๗๐} การแก้บนจะเป็นการควบคู่ระหว่างการบูชาขอพรจากองค์พระธาตุโพนทอง เมื่อประสบผลสำเร็จแล้ว ก็จะมีการนำสิ่งของเครื่องไหว้มาถวายองค์พระธาตุโพนทองด้วยความศรัทธาในองค์พระธาตุโพนทอง หากได้นำเครื่องบูชาแก้บนมาถวายพระธาตุโพนทองแล้ว จะทำให้เราพบเจอแต่สิ่งที่เป็นมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว^{๗๑} จึงเชื่อว่าจะมีความศักดิ์สิทธิ์และขอสิ่งใดก็จะได้สิ่งนั้น เพราะลูกอยากมีลูกน้อยแต่ก็ไม่มี แต่พอไปขอกับองค์พระธาตุโพนทอง ก็ได้ลูกน้อย เป็นต้นและก็เอาดอกไม้ ธูปเทียน พวงมาลัยไปถวายแก้บน^{๗๒} เชื่อนั่นในความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อลูกหลานไปขอบน เพื่อที่จะไปทำงานต่างประเทศ ขอให้ได้ไปต่างประเทศก็ประสบผลสำเร็จตามที่ขอ จึงได้เอารูปปั้นช้างมาถวาย ๑ คู่ และดอกไม้ ธูปเทียน พวงมาลัยมาถวายแด่องค์พระธาตุโพนทอง^{๗๓} มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์องค์พระธาตุโพนทอง ว่าบนให้หลานเข้าต่างประเทศ (เกาหลี) ได้ จะถวายแก้บนโดยการอุปสมบทหลาน ๑๕ วัน^{๗๔} มีความสุขทางจิตใจ ประราณาสั่งใดแต่ก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มาบ๊ะมาบน อาจไม่สมปรารถนาบ้าง ขึ้นอยู่กับบุคคลที่มาบนบานศาลกล่าว^{๗๕} เป็นการกระทำหรือพิธี เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธ^{๗๖} โดยปกติคนไทยส่วนมากที่เข้าร่วมพิธีกรรมการบูชา การแก้บน โดยไม่ได้เชื่อถืออะไรมากมาย ข้าพเจ้ามีความศรัทธาในองค์พระธาตุโพนทอง แต่ก็ไม่ถึงกับทำพิธีกรรมบูชาแก้บนด้วยตัวเอง^{๗๗} เชื่อในพิธีกรรมการแก้บน มีความเชื่อว่าบุคคลใดที่ไปขอพรจากองค์พระธาตุโพนทองแล้วสมปรารถนา แต่ไม่ไปแก้บนตามที่ได้กล่าวกับองค์พระธาตุโพนทอง จะมีอันเป็นไป^{๗๘} พิธีการบูชาแก้บน จะมีรูปแบบหลายวิธี มีทั้งการจ้างหมอลำมาแก้บน มีพวงมาลัย มีการ

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเสียง คุณวันโต (เนตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี (อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์ แม่บัวใบ ไชยสุข, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ที่มาทำพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๔} สัมภาษณ์ แม่บัวใบ ไชยสุข, คนแก่ในชุมชนหนองนาคำ, ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๕} สัมภาษณ์ แม่พิกุล ชัยชนะ, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางสาวอมรศิริ บุตรโท, บ้านเตื่อ ตำบลหมากแข้ง อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิ์ราชา, บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นางสาวทิพย์รัตน์ โนนทัน, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พนักงานจัดเก็บรายได้, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

บวงสรวง (รำบวงสรวง) เป็นความเชื่อของแต่ละหมู่บ้าน^{๗๙} การแก้บน เป็นการที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เราได้ตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ท่านช่วยในสิ่งที่เราต้องการ เมื่อประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการ ก็กลับไปบอกท่านเพื่อที่จะทำการแก้บน^{๘๐}

สรุปสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทองในส่วนปัจเจกบุคคล พิธีการบิ๊-บน ชาวบ้านมีแนวคิดว่าการเคารพนับถือพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์และบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทวยเทพเทวดา ที่ตนกราบไหว้ และเคารพนับถือจะมีรูปแบบหลายวิธีหลายอย่างต่างกันไป ตามแรงจูงใจและพลังใจ ส่วนแต่ละบุคคลจะมีความเชื่อตามแนวคิดของตนเองที่จะช่วยคลี่คลายลดละทุกข์ ให้เกิดความสำเร็จ ความสำเร็จนั้น และการบิ๊นั้น มีการขอพรจากองค์พระธาตุเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ เพศร้ายและไม่ให้เป็นอัปมงคล และมีการบิ๊บนจะมีการปลงในปีถัดไป นิยมทำกันมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันเมื่อผลปรากฏว่าเป็นไปตามที่บนเอาไว้ ผู้บนต้องจัดเตรียมเครื่องเซ่นต่างๆ มาแก้บน โดยให้มีเจ้าพิธี นำการแก้บน หากทำได้ดังนี้ ย่อมจะทำให้ผู้บนอยู่เย็นเป็นสุข สบายกาย สบายใจ และเจริญในหน้าที่การงานยิ่งขึ้นไป อย่างไรก็ตาม หากผู้บนปล่อยปละละเลย หรือยุ่งยากจนหลงลืม สิ่งที่ยบนเอาไว้ อาจมีเหตุที่ไม่สบายกายสบายใจเกิดขึ้นได้

๓.๔.๗ พิธีบวงสรวงพระธาตุโพนทอง

การบวงสรวงคือ พิธีการทางพระพุทธศาสนาที่ท่านโบราณคณาจารย์ได้กระทำเพื่อเป็นการยอมรับนับถือท่านผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่ในชีวิต มีพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ พระอริยสงฆ์สาวก เทพไท้เทวา คุณบิดามารดา อาจารย์ทุก ๆ พระองค์ ทุก ๆ ชาติ รวมทั้งพระภูมิเจ้าที่ ท่านท้าวจตุรุมหาราชทั้ง ๔ ท่านพระยายมราช เคารพท่านผู้เป็นใหญ่ใน ๓ โลก^{๘๑} คำว่า บวงสรวง คนส่วนมากมักเข้าใจผิดคิดว่าเป็นพิธีการของพราหมณ์ บวงสรวงเป็นภาษาพราหมณ์สมัยพุทธกาลก็เป็นภาษาบาลี ส่วนในภาษาไทยแปลว่า ยอมรับนับถือท่านผู้มีพระคุณคือ พระรัตนตรัย พรหม เทวา ผู้เป็นใหญ่ดูแลโลก ดูแลคุ้มครองผู้ที่มีบุญบารมี ไม่ให้ได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุ จากผู้ร้าย หรือจากภัยธรรมชาติ การบวงสรวงเป็นพิธีการบูชาพระคุณความดีของท่านที่มีคุณงามความดีต่อสรรพสัตว์ทั้ง ๓ โลก^{๘๒} การบวงสรวงมีมากมายข้อแล้วแต่จุดประสงค์ของแต่ละท่านที่จะบวงสรวงเพื่ออะไร ก็ตั้งจิตอธิษฐานอัญเชิญท่านผู้เป็นใหญ่หรือท่านผู้มีพระคุณ ถ้าศาสนาพราหมณ์ ก็บูชาพระพรหม เทวาอารักษ์ ถ้าเป็นชาวพุทธก็อัญเชิญท่านผู้เป็นใหญ่สูงสุด คือ

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวบังอร คุณวงศ์, , บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางเฉลิมพร สุขรัมย์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๑} โครงการจัดสร้างพระบรมและเหรียญที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, พิธีบวงสรวง, http://king_statue.nida.ac.th/th/index, สืบค้นเมื่อ ๑๖/๖/๒๕๖๐.

^{๘๒} ทำไมต้องมีการบวงสรวง, <http://board.palungjit.com/f๑๗>, สืบค้นเมื่อ ๑๖/๖/๒๕๖๐.

องค์พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์เจ้า พระอริยสาวกทุกๆ พระองค์ เบื้องบนคือพระนิพพาน คุณบิดามารดาทุกๆ ชาติ เทพเจ้า พระพรหมเทวดาที่ดูแลคุ้มครอง ป้องกันทั้ง ๓ โลก เมื่อพระองค์ท่านเสด็จมาแล้วตามที่เรที่ตั้งใจอัญเชิญด้วยความเคารพ นับถือด้วยใจจริง ขอให้ท่านช่วยเหลืองานใหญ่ๆ ที่เราจะทำ เช่น สร้างวัดสร้างบ้าน สร้างตึก เป็นต้นก็ทำให้ผิ วิญญาณ คนสัตว์ร้ายได้เห็นพระท่านมา ได้อนุโมทนา ยินดี เมื่อได้เห็นแสงสว่างจากท่านผู้บริสุทธิ์ มี ปัญหาบารมี มีความสุขสดชื่น โลกไม่วุ่นวายเดือดร้อนจนเกินไป สรรพสัตว์จะอยู่ ร่วมกันอย่างร่มเย็น การบวงสรวงมีมากมายหลายข้อ ได้ดังนี้ ๑) เป็นการปฏิบัติบูชา ด้วย กาย ด้วยวาจา ใจ เป็นพุทธา นุสสติ เป็นการบูชาแบบพิธีการเทิดพระเกียรติของท่านผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่ไพศาล คือองค์พระบรม โลกนาถศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ ๒) เป็นการมอบ กายถวายชีวิต เป็นลูกศิษย์ของพระตถาคตเจ้าอย่างเป็นพิธีการ ๓) เพื่อสงเคราะห์สรรพสัตว์ ทุกดวง จิตในโลกมนุษย์ ตั้งแต่ เปรต ผี วิญญาณพเนจรคนให้พ้นทุก พันอันตราย และให้โลกอยู่ร่มเย็นเป็นสุข จากอานิสงส์ผลบุญของการบวงสรวงที่สรรพสัตว์ได้อนุโมทนากับกุศลผลบุญ ๔) สรรพสัตว์ทั้งหมด ทุกดวงวิญญาณ ทั้งผีและได้เห็นพระฉัพพรรณรังสีรัศมี ๖ ประการ ขององค์สมเด็จพระทรงแสวงสัตว์ โสภาคย์ที่ได้โปรดเมตตาทรงเสด็จมาเป็นองค์พระประธานของการบวงสรวง ก็มีจิตปิติ ยินดี สดชื่น เบิกบาน มีความสุข พ้นจากทุกข์บาปกรรม๕) เป็นการสะเดาะเคราะห์ของโลกมนุษย์ ซึ่งมีแต่ความ เดือดร้อนวุ่นวาย จากภัยสงคราม ภัยธรรมชาติ โรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุต่างๆ๖) เป็นงานพุทธาภิเษก ด้วยการขอพระบารมี พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้เมตตาให้วัดอุ้มงคลทุกชนิดมีพลังพระพุทธานุภาพ พระธรรมานุภาพ พระสังฆานุภาพ เพื่อปกป้องรักษา ป้องกันอันตราย และช่วยให้ผู้ได้วัดอุ้มงคลไปบูชา มีจิตก้าวหน้า เข้าถึงพระธรรม ได้รวดเร็ว^{๘๓}

สำนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว พิธีรำบวงสรวงพระธาตุโพนทอง จากอาสาสมัครจาก กลุ่มสตรีในชุมชน ตำบลหนองบัว และชาวชุมชนตำบลหนองนาคำ^{๘๔} และชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง เพราะจัดทำทุกปี ในการบวงสรวงนั้นมีการจัดโต๊ะ สำหรับการบวงสรวง พิธีบวงสรวงนั้นจะมี พราหมณ์เป็นผู้นำในการบวงสรวงพระธาตุโพนทอง^{๘๕} เครื่องที่ใช้ในการบวงสรวงมี หัวหมู ๙ หัว ไก่ ๙ ตัว ไข่ต้ม ๙๙ ฟอง พวงมาลัย ๙ พวง และพานดอกไม้ ๙ พาน ธูปมวงคลใหญ่ ๓ ดอก^{๘๖} เทียน มงคลใหญ่ ๒ ต้น ต้นกล้วย ๔ ต้น ต้นอ้อย ๔ ลำ หน่อหมาก ๔ หน่อ และขนมหวาน ๙ อย่าง หมา

^{๘๓} พระปลัดวิทยา สิริกัทโท, “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษา พระธาตุลำหนองของประชาชนจังหวัดหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๘๔} สัมภาษณ์นายบัวไล คำชาติ, คนแกในหมู่บ้านโพนทอง, ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นางบวย เพียอินทร์, คนแกในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแกในหมู่บ้านหนองนาคำ, ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๙ ชุด บุรี ๙ มวน^{๘๗} และอาหารคาวน้ำดื่ม น้ำอืดลม และผลไม้มงคล ๙ อย่างตลอดทั้งฉัตรเงิน ฉัตรทอง พานบายศรีต้นใหญ่ พานบายศรีเทพ บายศรีพรหม บายศรีปากชาม ขึ้นหมากเบ็ง^{๘๘} เพื่อแสดงออกถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการบูชาพระธาตุโพนทอง ทุกวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ชาวขอมโบราณที่อยู่ใกล้บริเวณพระธาตุโพนทอง จะมารวมตัวกันทำพิธีบวงสรวงบูชาองค์พระธาตุ^{๘๙} เป็นประจำทุกปีโดยเชื่อว่า จะเกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นรอบองค์พระธาตุ โดยจะมีลูกแก้วส่องแสงประกายวนเวียนไปรอบองค์ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ชาวบ้านปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาหลายชั่วคน คือการบวงสรวงและขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมทั้งพระภูมิเจ้าที่ ท่านท้าวจาดูรมหาราชทั้ง ๔ ท่านพระยา ยมราชที่เป็นที่เคารพท่านผู้เป็นใหญ่ในการบูชา^{๙๐}

การจัดพิธีในการบวงสรวง

๑) ทำปีละครั้ง นิยมทำในตอนเช้าเวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น. เป็นประมาณ โดยได้กล่าวอัญเชิญพระผู้มีพระภาคเจ้าทุกพระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระโพธิสัตว์เจ้าทุกพระองค์ พระอริยสงฆ์เจ้า คุณบิดามารดา คุณครูบาอาจารย์ เทพพรหมผู้เป็นใหญ่ดูแลโลก รวมทั้งท่านท้าวหมหาราชทั้ง ๔ พระภูมิเจ้าที่ แม่พระธรณี แม่คงคา แม่โกลส รุกขเทวดา ทิวชั้นฟ้า ชั้นดิน ทุกๆ พระองค์ ขออัญเชิญลงมาทั้งหมด

๒) กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย

๓) กล่าวคำขอขมาต่อพระรัตนตรัย

๔) ตั้งจิตอธิฐานปณิธานตนเป็นพุทธะมาเมกะ

๕) กล่าวขอพรในสิ่งที่ปรารถนาแล้วแต่ท่าน ตั้งใจจะทำอะไร ถวายสังฆทาน ทำบุญพระธาตุโพนทอง ธรรมทาน

๖) ทำสมาธิ ๕ นาที

๗) ทำบุญถวายภัตตาหารแด่ พระสงฆ์ และถวายสังฆทาน

๘) แผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลขอฝากไปฉัฬพรพรณรังสี รัศมี ๖ ประการ ขององค์สมเด็จพระพิชิตมารบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าไปยัง นรกโลก มนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก ขอให้สรรพสัตว์ทุกดวงจิตหลุดพ้นจากภัยอันตราย มีความสุขสดชื่น และหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด โดยสิ้นเชิง^{๙๑}

^{๘๗} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก (อ.สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ อุตรฯ) ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดาวาปี, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ,เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๙} สัมภาษณ์แม่ม่วง เพ็ญอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง,ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางสาวอมรศิริ บุตรโท, บ้านเตื่อ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข,เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๑} พระปลัดวิทย์ สิริภทโท (เที่ยงธรรม), “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชน จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓, หน้า ๔๓.

กำหนดการลำดับและพิธีการบวงสรวงพระธาตุโพนทอง

- ๐๗.๐๐ น. -เริ่มพิธีทางพุทธ
 -ประธานจัดงาน (นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัว) จุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย
 -เจ้าหน้าที่ อารธนาศีล
 -พระภิกษุสงฆ์ ให้ศีล
 -เจ้าหน้าที่อารธนาพระปริตร
 -พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
 -ผู้เข้าร่วมพิธีใส่บาตรพระสงฆ์ในจุดที่จัดเตรียมไว้
 -เจ้าหน้าที่ถวายภัตตาหารเช้า พระจำนวน ๙ รูป
 -พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร
 -เริ่มพิธีบวงสรวง
 -พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
 -พระสงฆ์กล่าวอนุโมทนา/กรวดน้ำ
 -พระสงฆ์เดินทางกลับ^{๙๒}

สรุปสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทองในส่วนปัจเจกบุคคลพิธีการบวงสรวง มีความเชื่อต่อพระรัตนตรัย คือพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และกตัญญูตถะเวทิตา ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ย่อมให้คุณประโยชน์มากมาย หลายประการ เช่นทำให้มีความสุขความเจริญทั้งทางด้านกายและจิตใจ ตลอดทั้งครอบครัว ชุมชนและสังคมอยู่ด้วยกันอย่างผาสุกสิ่งที่ได้จากการพิธีบวงสรวงคือการบูชาต่อหน้าพระพักตร์มีพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระอริยะสงฆ์สาวก เทพไท้เทวา คุณบิดามารดา อาจารย์ทุกๆ พระองค์ ทุกๆ ชาติ รวมทั้งพระภูมิเจ้าที่ ท่านท้าวจตุรุมหาราชทั้ง ๔ ท่านพระยายมราช ที่เป็นที่เคารพท่านผู้เป็นใหญ่ในการบูชาขององค์พระธาตุ เป็นประจำทุกปีโดยเชื่อว่า จะเกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นรอบองค์พระธาตุ โดยจะมีลูกแก้วส่องแสงประกายวนเวียนไปรอบองค์ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ชาวบ้านปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาหลายชั่วคน คือการบวงสรวงและขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมทั้งพระภูมิเจ้าที่

๓.๔.๘ พิธีถวายผ้าห่มพระธาตุโพนทอง

แห่ผ้าขึ้นธาตุช่วงเวลา การแห่ผ้าขึ้นธาตุมีปีละ ๒ ครั้ง คือ ในวันมาฆบูชา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ และวันวิสาขบูชา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ โดยนำผ้าไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

^{๙๒} พระปลัดวิทย์ สิริภทฺโท (เที่ยงธรรม), “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชน จังหวัดหนองคาย”วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓,, หน้า ๕๙.

ความสำคัญ

พุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เชื่อว่า การทำบุญและการกราบไหว้บูชาที่ได้ ได้กุศลจริงจะต้องปฏิบัติต่อพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า และใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าให้มากที่สุด เมื่อพระองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว ก็ยังมีสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าอยู่ ได้แก่ พระธาตุเจดีย์ พระพุทธรูป การกราบไหว้บูชาสิ่งเหล่านี้ เท่ากับเป็นการกราบไหว้บูชาต่อพระพักตร์พระพุทธองค์เช่นเดียวกัน การที่ชาวนครศรีธรรมราชนำผ้าไปบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ ด้วยการโอบรอบองค์พระ-บรมธาตุเจดีย์ ถือว่าพระบรมธาตุเจดีย์เป็นเสมือนพระพุทธเจ้าเป็นการบูชาที่สนิทแนบกับพระพุทธองค์

พิธีกรรม

๑. การเตรียมผ้าห่มพระบรมธาตุเจดีย์ผ้าที่นำขึ้นห่มพระธาตุ มักจะนิยมใช้สีขาว เหลือง และแดง พุทธศาสนิกชนคนใดต้องการห่มผ้าพระธาตุ จะเตรียมผ้าขนาดความยาวตามความต้องการของตน แต่ส่วนมากจะนำผ้ามาเย็บต่อกัน ซึ่งเป็นขนาดที่สามารถห่มพระธาตุรอบองค์ได้ หากใครต้องการทำบุญร่วมด้วยก็จะบริจาคเงินสมทบการตกแต่งผ้าห่มพระธาตุ บางคนประดิษฐ์ตกแต่งชายขอบผ้าประดับด้วยริบบิ้น พู่ห้อย แพรพรรณ ลวดลายดอกไม้สวยงาม แต่ผ้าห่มพระธาตุผืนพิเศษ จะเขียนภาพพุทธประวัติทั้งผืนยาว โดยช่างผู้ชำนาญเขียนภาพ แสดงให้เห็นความถึงความตั้งใจ ความมานะ พยายาม ในการทำผ้าพระบฏขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาองค์พระบรมธาตุเจดีย์ แต่ในปัจจุบันผ้าห่มพระธาตุส่วนใหญ่เป็นผ้าผืนยาวเรียบ ๆ ธรรมดา

๒. การจัดขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุ และการถวายผ้าขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุ มาจากหลายทิศทาง แต่ละคนต่างเตรียมผ้ามาเอง ใครจะแห่ผ้าขึ้นธาตุในเวลาใด ก็ได้ตามสะดวก ตลอดทั้งวันจึงมีขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุโดยมิได้ขาด และมักจะมีดนตรีนำหน้าขบวนเครื่องดนตรีมีเพียงน้อยชิ้น ส่วนมากแทบทุกคณะจะมีคณะกลองยาวเป็นดนตรีนำขบวน ซึ่งบรรเลงจังหวะที่ครึกครื้น เพื่อช่วยให้เดินสะดวก ขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุจะยืนแถวเรียงเป็นริ้วขบวนยาวไปตามความยาวของผืนผ้า ทุกคนทูลผ้าพระบฏไว้เหนือศีรษะ ทั้งนี้เพราะเชื่อกันว่าผ้าพระบฏเป็นเครื่องสักการะพระพุทธเจ้า จึงควรแก่การบูชาจะถือไว้ในระดับต่ำกว่าศีรษะไม่ได้โดยเด็ดขาดวิธีการถวายผ้าพระบฏ เมื่อขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุถึงวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารแล้ว จะทำพิธีถวายผ้าพระบฏเพื่อเป็นพุทธบูชา โดยมีหัวหน้าคณะกล่าวนำผู้ร่วมขบวนว่าตามพร้อมกัน

๓. การนำผ้าขึ้นห่มพระธาตุหลังจากทุกคนกล่าวคำถวายผ้าพระบฏเรียบร้อยแล้ว จะแห่ทักษิณาวัตรรอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ๓ รอบ แล้วนำผ้าเข้าสู่วิหารพระทรงม้า (พระวิหารมหาภิเนษกรมณ์)ซึ่งมีบันไดขึ้นสู่ลานภายในกำแพงแก้วล้อมฐานพระบรมธาตุเจดีย์ ตอนนี้อยู่ที่ร่วมในขบวนแห่จะส่งผู้แทนเพียง ๓ ถึง ๔ คน สมทบกับเจ้าหน้าที่ของวัดนำผ้าพระบฏขึ้นโอบรอบพระบรมธาตุเจดีย์ ที่ไม่สามารถขึ้นไปบนกำแพงแก้วได้หมดทั้งขบวนเพราะทางวัดได้กำหนดให้ลานภายในกำแพงแก้วเป็นเขตหวงห้าม ยกเว้นการนำผ้าพระบฏขึ้นบูชาองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่า ใต้ลานกำแพงแก้วในฐานพระบรมธาตุเจดีย์มีพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่หากขึ้นไปเดินบนลานจะไม่เป็นการสมควรความศรัทธาในพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนิกชนมีจิตใจแน่วแน่ที่จะบูชาองค์พระบรมธาตุเจดีย์ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ปีหนึ่งจะต้องมาห่มผ้าพระธาตุครั้งหนึ่งไม่ให้ขาด ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จึงให้สาระและความสำคัญดังนี้

๑. แสดงให้เห็นลักษณะของชาวนครศรีธรรมราช ที่ยึดมั่นอยู่ในพุทธศาสนา การทำบุญเพื่ออุทิศเป็นพุทธบูชาเพราะมีความประสงค์จะอยู่ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า

๒. แสดงให้เห็นว่าองค์พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นศูนย์รวมจิตใจพุทธศาสนิกชนทั่วทุกทิศ จึงประสงค์มาห่มผ้าพระธาตุอย่างพร้อมเพรียงกัน^{๙๓}

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ หมายถึง การนำผ้าผืนยาวขึ้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ในวันสำคัญทางศาสนา ชาวนครได้ร่วมมือร่วมใจกันบริจาคเงินตามกำลังศรัทธา นำเงินที่ได้ไปซื้อผ้ามาเย็บต่อกันเป็นแถวยาวนับพันหลา แล้วจัดเป็นขบวนแห่ผ้าขึ้นห่มพระบรมธาตุเจดีย์ ผ้าที่ขึ้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์เรียกว่า “ผ้าพระบฏ” (หรือ พระบต) นิยมใช้สีขาว สีเหลือง สีแดง สำหรับผ้าสีขาวนิยมเขียนภาพเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ เสด็จออกบรรพชา ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นเอกลักษณ์ประจำเมืองนครศรีธรรมราช แก่นแท้อยู่ที่การบูชาพระพุทธเจ้าอย่างใกล้ชิด โดยใช้องค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นตัวแทนตามตำนานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีว่า ในสมัยที่พระเจ้าสามพี่น้อง คือ พระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระเจ้าจันทรราม และพระเจ้าพังษาสุระ กำลังดำเนินการสมโภชพระบรมธาตุอยู่นั้น คลื่นได้พัดผ้าแถบยาวขึ้นหนึ่ง ซึ่งมีลายเขียนเรื่องราวพุทธประวัติ (เรียกว่า พระบฏ หรือ พระบต) ขึ้นที่ชายหาดปากพนัง จึงนำผ้าผืนนั้นไปถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระองค์จึงรับสั่งให้ชักจนสะอาด แต่ลายเขียนพุทธประวัติก็ไม่ลบเลือนยังคงสมบูรณ์ดีทุกประการ จึงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของ ได้ความว่าชาวพุทธกลุ่มหนึ่ง จะเดินทางไปลังกา เพื่อนำพระบฏไปถวายเป็นพุทธบูชาพระทันตธาตุ คือ พระเขี้ยวแก้ว แต่เรือถูกมรสุมพัดแตกที่ชายฝั่งเมืองนครมีรอดชีวิต ๑๐ คน ส่วนพระบฏถูกคลื่นพัดขึ้นฝั่งปากพนัง พระเจ้าศรีธรรมโศกราชทรงพิจารณาเห็นว่าควรจะนำขึ้นไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ เจ้าของพระบฏที่รอดชีวิตก็ยินดียิ่ง จึงโปรดให้ชาวเมืองนครจัดเครื่องประโคมแห่แห่นผ้าห่มโอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ จึงเป็นประเพณีประจำเมืองนครสืบมาจนทุกวันนี้

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการแห่ผ้าขึ้นธาตุในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ คือ วันวิสาขบูชา เรียกว่า “แห่พระบฏขึ้นธาตุ” มีการเวียนเทียนรอบองค์พระบรมธาตุ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้มีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ คือ วันมาฆบูชา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่อยู่ห่างไกลหรือไม่มีโอกาสกระทำพุทธบูชาในวันวิสาขบูชา ได้มีโอกาสแห่ผ้าขึ้นธาตุในวันมาฆบูชาตามศรัทธาด้วย ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของเมืองนครจึงมีปีละ ๒ ครั้ง คือ ในวันเพ็ญเดือน ๓ (วันมาฆบูชา) และในวันเพ็ญเดือน ๖ (วันวิสาขบูชา) สืบมาจนทุกวันนี้

เดิมการแห่ผ้าขึ้นธาตุกระทำกันโดยพร้อมเพรียงเป็นขบวนที่เอิกเกริกเพียงขบวนเดียว ต่อมา ประชาชนมาจากหลายทิศหลายทาง แต่ละคนต่างเตรียมผ้ามาเองทำให้การแห่ผ้าขึ้นธาตุไม่พร้อมเพรียงเป็นขบวนเดียวกัน เพราะใครจะแห่ผ้าขึ้นธาตุในเวลาใดก็ได้ตามสะดวกตลอดทั้งวัน เมื่อขบวนแห่มาถึงวัดพระบรมธาตุรวมหาวิหาร ก็แห่ทักษิณาวัดรอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ๓ รอบ แล้วนำผ้าเข้าสู่วิหารมา ซึ่งมีบันไดขึ้นสู่ลานภายในกำแพงแก้วล้อมฐานพระบรมธาตุเจดีย์ เพื่อนำผ้าขึ้นห่มโอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถือว่าเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าอย่างใกล้ชิด^{๙๔}

^{๙๓} แห่ผ้าขึ้นธาตุ, <http://www.prapayneethai.com>, สืบค้นเมื่อ ๑๔/๖/๖๐.

^{๙๔} แห่ผ้าขึ้นธาตุ, <https://th.wikipedia.org>, สืบค้นเมื่อ ๑๔/๖/๖๐.

ประเพณีห่มผ้าพระธาตุโพนทอง คือการนำผ้าผืนยาวสีเหลืองส้มอมทอง ที่จะนำมาขึ้นไปห่มและจับขายประดับในลวดลายต่างๆจับเชิงจับขายผูกดอกผูกโบและทำพิธีการถวายผ้าต่อพระธาตุโพนทองในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือเทศกาลพิธีกรรมเพราะ เชื่อว่าการทำบุญถวายผ้าห่มพระธาตุโพนทองและการกราบไหว้บูชาถือว่าเป็นการปฏิบัติการอุทิศอุทิศต่อหน้าพระพักตร์และได้ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าโดยตรง การกราบไหว้บูชาสิ่งเหล่านี้เชื่อว่าเป็นการบูชาใกล้ชิดกับพระพุทธองค์^{๙๕} การกระทำพิธีส่วนบุคคลตามความเชื่อหรือที่ตนนับถือ แล้วแสดงออกถึงการบูชา เช่น รำถวายองค์พระธาตุโพนทองคือมีนางรำจำนวนหนึ่งหรือบางคนที่ได้จ้างจะมารำแก้บนที่ตนได้มาบ๊ะ-หรือบนเอาไว้ในเรื่องของตนสำเร็จในเรื่องที่ต้องการ^{๙๖} เช่น ถวายช้าง ม้า วัวควาย เครื่องบิน ผ้าห่มพระธาตุดอกไม้ พวงมาลัย ผลไม้ น้ำดื่ม น้ำอัดลมขนม นมเนย เครื่องบวงสรวง ถวายหมอลำ ดนตรี หัวหมู ไก่ เป็ด จุดบั้งไฟถวายโดยมีความเชื่อในพระธาตุโพนทองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๙๗} และมีความเชื่อขององค์พระธาตุโพนทองสามารถขอสิ่งใดจะสมปรารถนา และปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุขเป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของชาวมุขชนตำบลหนองบัวและชาวมุขชนตำบลหนองนาคำ และที่อยู่ใกล้เคียงกัน^{๙๘} และยังคงคิดว่าเป็นความเชื่อส่วนบุคคล หากบุคคลนั้นทำแล้วสบายใจ จิตใจที่ฟุ้งก็ไม่เสียหาย เพราะเชื่อว่าขอพรจากองค์พระธาตุโพนทอง มีความศักดิ์สิทธิ์และมีผลต่อจิตใจผู้ขอพร และเชื่อว่าเป็นสิริมงคลกับชีวิต^{๙๙} เชื่อเพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากเป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธที่มีต่อการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะหลายๆ คนที่ไปขอพรจากองค์พระธาตุโพนทองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนมากก็จะสมหวังทุกประการ^{๑๐๐} โดยส่วนตัวมีความเชื่ออยู่ว่า แต่ก็ไม่ได้บนบาลศาลกล่าวและมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ และสมปรารถนา ในการอธิฐานขอพรอยู่บ้างพอสมควร ไม่ยั้งจนคงไม่เป็นที่เคารพสักการะของผู้คนในละแวกนั้นและผ่านไปมา โดยปกติคนไทยส่วนมากที่เข้าร่วมพิธีกรรมการบูชาแก้บน บวงสรวง^{๑๐๑} โดยไม่ได้ด้วยเชื่อถืออะไรมากมาย ข้าพเจ้ามีความศรัทธาในองค์พระธาตุโพนทองแต่ก็ไม่ถึงกับทำพิธีบูชาแก้บน บวงสรวงด้วยตัวเอง และมีความเชื่อในการอธิฐานขอพร ในระดับปกติ

^{๙๕} สัมภาษณ์ นางสาวอมรศิริ บุตรโท,บ้านเตื่อ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข, เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด,ผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ,ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๘} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดาวาปี, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ, เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๙} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏอุดรธานี),ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นางจริยวัฒน์ ต้นตระกูล, ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้, พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์แม่ส่งัด มั่นทะสา,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธีบูชา, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ผ่านไปมาก็ยกมือไหว้ โดยขอให้เดินทางปลอดภัย ขอให้สมปรารถนาในสิ่งที่หวัง^{๑๐๒} เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุโพทอง สามารถบันดาลให้ได้สมดังปรารถนา และเป็นที่กระทำหรือพิธีกรรมเพื่อยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ของผู้มากราบไหว้บูชาพระธาตุโพทอง เมื่อขอพรจากองค์พระธาตุและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะบันดาลให้ดังคำอธิฐานขอจากองค์พระธาตุโพทอง^{๑๐๓} เชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นตัวแทนจากองค์พระพุทธรูป ยังไม่เคยประสงที่จะบนและบวงสรวง แต่คิดว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มาก โดยดูจากผู้คนที่กราบไหว้ และเชื่อว่าการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถทำให้สิ่งที่ขอเป็นจริงได้^{๑๐๔} เป็นที่สักการบูชาของชาวบ้านในตำบลหนองคำและบุคคลทั่วไปที่ผ่านไปมาเพราะพระธาตุโพทองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถบันดาลให้ผู้คนที่ไป ประสบความสำเร็จตามที่ใจหวัง และพระธาตุเป็นที่ตั้งมั่นความดี บุญบารมีความสำเร็จในการขอพรตั้งแต่สมัยโบราณ ทุก ๑๕ คำ เดือน ๗ ชาวบ้านที่อยู่บริเวณพระธาตุโพทองจะมารวมตัวเพื่อจุดบั้งไฟแล้ว การแก้บนเป็นการที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เราได้ตั้งจิตอธิฐานในสิ่งที่เราต้องการ เมื่อประสบความสำเร็จตามที่ต้องการก็กลับไปบอกท่านเพื่อเป็นการแก้บนพระธาตุโพทองจากการขอพรเป็นความเชื่อส่วนบุคคลเป็นความเชื่อส่วนตัวเราแล้วถือเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจเมื่อทำไปแล้วทำให้จิตใจสงบเกิดศรัทธาเกิดความสุข จึงขอแต่สิ่งที่ตั้งมา^{๑๐๕} ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุโพทองต้องเชื่อในด้านเป็น สิริมงคลและเป็นความศรัทธาส่วนบุคคลเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวช่วยให้เราสบายใจจิตใจสงบ^{๑๐๖} พระธาตุโพทองเป็นของศักดิ์สิทธิ์ประจำตำบลหนองคำ มีความเชื่อว่าพระธาตุโพทองสามารถของสิ่งใดจะสมความปรารถนาเชื่อในพิธีกรรมการบูชาแก้บน บวงสรวงมีความว่าบุคคลที่ไปขอพรพระธาตุโพทองแล้วสมปรารถนา แต่ไม่ได้แก้บนในความที่กล่าวกับพระธาตุโพทองจะมีอันเป็นไปและการขอพรจากพระธาตุโพทองทำให้อยู่เย็นเป็นสุข เมื่อกราบไหว้สักการะองค์พระธาตุโพทอง^{๑๐๗} การบวงสรวงทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาให้อยู่อย่างสงบสุขการอธิฐานขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นการทำให้ ใจมีความหวังและเป็นเครื่องช่วยให้เรามีความตั้งใจที่จะทำสิ่งนั้นๆให้สำเร็จส่วนหนึ่งต้องขึ้นอยู่กับตัวเราด้วย แม้แต่ในเรื่องการประเพณีด้วยไม่ว่าจะเป็นการขอฝนและมักจะมีการเกิด ปิติหาญขึ้นรอบองค์พระธาตุ โดยทุก ๑๕ คำ เดือน ๗ มีการรวมตัวกันเพื่อจุดบั้งไฟบูชาองค์พระธาตุเป็นประจำทุกปีเชื่อได้ว่าจะมีฝนดีและจะเกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นรอบองค์พระธาตุ ตามโบราณเล่าสู่กันฟังว่าจะเป็นลูกแก้วสว่างรยวนเวียนรอบ

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิ์ราชา, บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นางสาวอมรศิริ บุตรโท, บ้านเดื่อ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข, เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์แม่จันทร์เพ็ญ แซ่ม้อย, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธีบูชา, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางสาวเฉลิมพร สุธรรมย์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ จังหวัดอุดรธานี, เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางสาววรรณิษา พวงกัญญา, บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยนักวิชาการพัสดุ, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นางสาวทิพรัตน์ โนนทัน, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

องค์พระธาตุ^{๑๐๘} ในวันจุดบั้งไฟสมัยก่อนเป็นสิ่งที่ประเพณีปฏิบัติกันสืบต่อมาเป็นธรรมเนียมในวันจุดไฟซึ่งเป็นเหมือนสืบทอดกันมาเป็นเหมือนกระเจงกาทีส่องสะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านในเขตตำบลหนองนาคำและตำบลใกล้เคียงเพราะก่อต่างมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุโพนทองเช่นกันเพราะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของตำบลหนองนาคำไม่ว่าจะเป็นกาลเวลาใดเมื่อมีโอกาสในการสักการบูชาจะเป็นการเดินทางไปหนทางใดการขับรถผ่านไปผ่านมาก็มักจะยกมือไหว้เพราะเชื่อว่าองค์พระธาตุโพนทอง^{๑๐๙} จะช่วยให้เดินทางปลอดภัยโชคลาภก็จะบังเกิดมีแต่ถ้าเราอยากจะทำ การสิ่งใดขึ้นบ้านใหม่การอยากเลื่อนยศจะไปทำงานอยากได้งานดีทำหรือจะลงการเลือกตั้งสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะไปกระทำการพิธีการบูชาแก่นและจะมีรูปแบบหลายแบบขึ้นอยู่กับผู้ต้องการขอจะขอสิ่งใดและบนบานสารกล่าวอะไรเมื่อสำเร็จผลต้องมีการแก้บนการแก้บนก็มีทั้งจ้างหมอลำมาแก้บนหรือเป็นพวงมาลัย มีการบวงสรวง การรำบวงสรวงและเป็นความเชื่อของหมู่บ้านที่คิดว่าเทวดาปู่ย่าตายายหรือเทพเทพาจะบันดาลให้อยู่เย็นเป็นสุขพบประสบแต่โชคลาภจะเป็นการจตุรูบเทียนบูชาเพื่อเสริมดวงชะตาเหมือนองค์พระธาตุเป็นตัวเสริมกำลังในทุกๆด้าน^{๑๑๐} สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในองค์พระธาตุและให้ลูกหลานเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอยู่ในองค์พระธาตุการขอพรให้การทำงานดีและที่สำคัญในการเชื่อและการขอพรเพื่อหนึ่งให้ตัวเองและลูกหลานที่ไปสักการบูชาหรือมีการบนอยากให้ความเชื่อในองค์พระธาตุด้วยและจะแตกต่างจากการขอพรการขอพรเช่นการขอให้ลูกหลานเดินทางไกลไปอย่างปลอดภัยข้อแตกต่างก็คือการขอพรเป็นการนำดอกไม้ไปสักการและขอพรให้สิ่งทั้งไม่ดั้นด้นขึ้นส่วนการบนการบ๊ะเป็นการไปขอตามสิ่งที่เราต้องการแต่ต้องถูกต้องตามครองธรรมคือความดีงามและพอประสบผลสำเร็จแล้วเราบนหรือเราบ๊ะอะไรไว้และจะเอาอะไรมาแก้ตามคำขอที่ต้องนำสิ่งนั้นมาสักการะในภายหลัง ส่วนฤดูแห่งเทศกาลองค์พระธาตุประจำปีคือคนแก่จะพาไปสรงน้ำพระธาตุคือเดือน ๖ เพ็ง และ เดือน ๗ เพ็ง มีการจุดบั้งไฟบูชาต่อองค์พระธาตุโพนทองซึ่งเป็นประเพณีตั้งแต่โบราณ^{๑๑๑}

การถวายผ้าห่มพระธาตุโพนทองเพราะมีความเชื่อว่าพระธาตุโพนทองมีความศักดิ์สิทธิ์จริงด้วยความเชื่อว่าพระธาตุโพนทอง จะคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข เวลามีปัญหาอะไรก็สามารถไปขอพรและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นก็สามารถผ่านพ้นไปด้วยดี^{๑๑๒} พระธาตุโพนทองเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ดีทำให้เชื่อว่าองค์พระธาตุโพนทองจะคุ้มครองเมื่อเกิดปัญหาหรือเวลาที่มีภัยต่างๆ^{๑๑๓} เป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณหากได้บูชาพระธาตุโพนทองแล้วจะทำให้เรารู้สึกถึงการได้รับการคุ้มครองจากสิ่ง

^{๑๐๘} สัมภาษณ์หลวงปู่บุญเลียง คุณวนโต (เนตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข,บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันตวาปี, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นางสาวบังอร คุณวงศ์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์นางพิกุล ชัยชนะ,บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี,ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นางละเอียด พิพย์พิลา,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี,๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ศักดิ์สิทธิ์ในการแก้บนจะเป็นการควบคุมกันระหว่างการบูชาขอพรจากองค์พระธาตุโพนทอง^{๑๑๔} เมื่อประสบผลสำเร็จแล้วก็จะมีการนำสิ่งของเครื่องไหว้ มาถวายองค์พระธาตุโพนทองด้วยความศรัทธาในองค์พระธาตุหากได้นำเครื่องบูชาแก้บนมาถวายองค์พระธาตุแล้วจะทำให้เราพบเจอแต่สิ่งที่เป็นมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว^{๑๑๕} องค์พระธาตุเป็นพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์มากหากไปกราบไหว้ขอพรทำให้ได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ได้อธิฐานขอพรไว้^{๑๑๖} จึงได้เกิดความเชื่อเป็นอย่างมากว่าหากได้ขอพรจากองค์พระธาตุแล้ว จะทำให้ได้ในสิ่งที่เราขอเอาไว้ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุโพนทอง^{๑๑๗} ความเชื่อเรื่องประเพณีที่เกี่ยวกับองค์พระธาตุโพนทองหากได้ทำการปฏิบัติต่อองค์พระธาตุแล้วจะทำให้ชีวิตครอบครัวและหน้าที่การงานมีความสุขความเจริญ^{๑๑๘} เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขอพรการแก้บนการอธิฐานขอสิ่งใดสิ่งหนึ่งในขอบเขตไม่ผิดศีลธรรมไม่ผิดจารีตก่อนสามารถเป็นจริงได้ทุกประการชาวบ้าน^{๑๑๙} บางท่านเล่าว่าองค์พระธาตุโพนทองชอบบุคคลที่จะอยากเป็นข้าราชการท่านจะชอบเป็นอย่างมากคือสามารถเป็นไปตามความปรารถนาการขอไปทำงานเมื่อนอกเมืองนาก่อมาบนบานจะได้การงานง่าย ๆ^{๑๒๐}

ความเชื่อในองค์พระธาตุโพนทองเป็นอย่างมากและเชื่อว่าท่านศักดิ์สิทธิ์จริงเราไปขอ ปะบนก็สมปรารถนาท่านคุ้มครองประชาชนมาบวงสรวงแก้บนเป็นประจำทำทุกปีไม่มีขาดองค์พระธาตุโพนทองถือเป็นที่ย่อยเหลี่ยวยามไม่มีหนทางได้เป็นอย่างดี^{๑๒๑} เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ถูกหลานไปขอพรเพื่อจะไปทำงานต่างประเทศขอให้ได้ไปทำงานต่างประเทศได้ผลตามที่ขอ ขอพรให้ทำมาค้าขึ้นปรากฏว่าได้ผลจริงๆ^{๑๒๒} อย่างที่เวลาเรามีความทุกข์ ไปขอพรกับองค์พระธาตุก็มีความสุขและสบายใจมากขึ้นแล้วเห็นผลได้แล้วทำให้กิจการในครอบครัวประสบผลสำเร็จมีอยู่มีกินไม่ขาดไม่

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายบัวไล คำชาติ,คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวนโต (เนตรฐา),รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข,บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์พระมหาประพันธ์ อาจาโร (หงษาสิก),ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี,๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์นายอิทธิพล โพธิ์ราช,บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอนงนอ จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์นายอภิชาติ พลบัวไข,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก,(อาจารย์สอนพิเศษ),ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ แม่สงัด มั่นทะสา, ผู้มาประกอบพิธี,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นางรำไพ ตรีกุล, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี,พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ แม่ม่วน เพียรอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ, ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เงิน^{๑๒๓} ขอสิ่งใดจะได้สิ่งนั้นเพราะถ้ามีลูกยากไม่มีลูกเลยแต่พอไปขอกับองค์พระธาตุก็บังเกิดมีบังเกิดได้ลูกพอได้แล้วก็นำดอกไม้วางมาลัยไปถวายองค์พระธาตุโพนทองที่ศักดิ์สิทธิ์เมื่อได้เคารพบูชาแล้วจะทำให้เป็นมงคลแก่ชีวิต เชื่อว่าพิธีกรรมการบวงสรวงในงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับองค์พระธาตุจะทำให้เกิดเป็นความผาสุกและความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพต่างๆ การอธิฐานขอพรจากองค์พระธาตุจะต้องขอพรด้วย และคนขอพรนั้นจะต้องมีบุญด้วยพรนั้นจึงจะสำเร็จ และการบุญประเพณีที่ส่งผลต่อการเป็นอยู่คือประเพณีสงกรานต์ จะทำให้ร่มเย็นเป็นสุข ประเพณี บั้งไฟ เป็นการเสี่ยงทายให้บั้งไฟขึ้น และแปลว่าปีนั้นฝนจะตกดี แต่ถ้าบั้งไฟไม่ขึ้นแสดงว่าฝนในปีนั้นไม่ดี^{๑๒๔}

ลำดับพิธีการห่มผ้าพระธาตุโพนทองและถวายพวงมาลัย

๐๗.๐๐ น -เริ่มพิธีทางพุทธศาสนา

-ประธานจัดงาน (นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัว) จุดธูปเทียน บูชาพระ

รัตนตรัย

-เจ้าหน้าที่ อารามนาสีล

-พระภิกษุสงฆ์ ให้ศีล

-เจ้าหน้าที่อารามพระปริตร

-พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

๐๙.๐๐ น -ประธานในพิธี (ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี) เดินทางมาถึงพิธี

-ฝ่ายต้อนรับผูกผ้าขาวม้าต้อนรับประธานในพิธี

-ประธานจัดงาน กล่าวรายงาน วัตถุประสงค์ของโครงการต่อประธานในพิธี

-ประธานในพิธี กล่าวเปิดงาน

-ประธานในพิธี ขึ้นจุด ธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย ที่ประดิษฐาน ณ หอ

พระธรรมชัย พร้อมเปลี่ยนผ้าครองพระธรรมชัย

-ประธานลั่นฆ้อง หน้าหอพระธรรมชัย

-ประธานในพิธีห่มผ้า องค์พระธาตุโพนทอง และถวายพวงมาลัยพระธาตุ

โพนทอง

-เจ้าหน้าที่เชิญประธานในพิธี ณ จุดชมการแสดงที่จัดเตรียมไว้

-ชมชุดการแสดงจากโรงเรียนเทศบาล ๑ หนองไส และโรงเรียนบ้านธาตุ

โพนทอง จำนวน ๓ ชุด

-เริ่มพิธีรำบวงสรวงพระธาตุโพนทองจากสตรีชุมชนในเขตเทศบาลฯ และ

ชุมชนใกล้เคียง^{๑๒๕}

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ แม่บัวใบ ไชยสุข, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก (อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ อุดรฯ) ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๕} พระปลัดวิทย์ สิริภทโท (เที่ยงธรรม), “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษาพระธาตุห้าหนองของประชาชน จังหวัดหนองคาย”, หน้า ๕๙.

สรุปความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับความเป็นมาของพระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี ในส่วนปัจเจกบุคคล การถวายผ้าห่มพระธาตุ เชื่อว่าการทำบุญถวายผ้าห่มพระธาตุเจดีย์และการกราบไหว้บูชาถือเป็นการปฏิบัติต่อหน้าพระพักและได้ใกล้ชิดเหมือนการถวายการอุปถัมภ์กับพระพุทธรูปเจ้าโดยตรง จึงทำให้มีพลังทางจิตใจและมีความสุขปิติในใจที่ได้ทำการถวายผ้าห่มแก่พระธาตุโพนทองเชื่อว่าพระธาตุโพนทองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมีพิธีกรรมขององค์พระธาตุโพนทองสามารถขอสิ่งใดจะสมปรารถนา และปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข เป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของชาวชุมชนตำบลหนองบัวและชาวตำบลหนองนาคำ และที่อยู่ใกล้เคียงกัน และยังคงถือว่าเป็นความเชื่อส่วนบุคคล หากบุคคลนั้นทำแล้วสบายใจ ก็สามารถเป็นจริงได้ทุกประการชาวบ้านบางท่านเล่าว่าองค์พระธาตุโพนทองชอบบุคคลที่จะอยากเป็นข้าราชการท่านจะชอบเป็นอย่างมากคือสามารถเป็นไปตามความปรารถนาการขอไปทำงานเมืองนอกเมืองนาก็มาบนบาน จะได้การงานง่ายๆ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในองค์พระธาตุและทำให้ลูกหลานเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอยู่ในองค์พระธาตุการขอพรให้การงานดีและที่สำคัญในการเชื่อและการขอพรเพื่อหนึ่งให้ตัวเองและลูกหลานที่ไปสักการบูชาหรือมีการบนอยากให้มีเชื่อในองค์พระธาตุด้วยและจะแตกต่างจากการขอพรการขอพรเช่นการขอให้ลูกหลานเดินทางไกลไปอย่างปลอดภัยข้อแตกต่างก็คือการขอพรเป็นการนำดอกไม้ไปสักการและขอพรให้สิ่งร้ายกับกลายเป็นดี ขึ้นอยู่กับการบนการบิ่เป็นการไปขอตามสิ่งที่เราต้องการแต่ต้องถูกต้องตามธรรมเนียม คลองธรรมคือความดีงามและพอประสบผลสำเร็จแล้วเราบนหรือเราบิ่อะไรไว้และจะเอาอะไรมาแก้ตามคำขอก็ต้องนำสิ่งนั้นมาสักการในภายหลัง ส่วนฤดูแห่งเทศกาลองค์พระธาตุประจำปีคือคนแก่จะพาไปสรงน้ำพระธาตุคือเดือน ๖ เพ็ง และ เดือน ๗ เพ็ง มีการจุดบั้งไฟบูชาต่อองค์พระธาตุโพนทองซึ่งเป็นประเพณีตั้งแต่โบราณเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นตัวแทนจากองค์พระพุทธรูปเจ้าเพราะเชื่อว่าพระธาตุโพนทองมีความศักดิ์สิทธิ์โดยดูจากผู้คนที่มากราบไหว้ และเชื่อว่าการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถทำให้สิ่งที่ขอเป็นจริงได้ และเป็นที่เคารพนับถือ สักการบูชาของชาวบ้านในตำบลหนองนาคำและบุคคลทั่วไปที่ผ่านไปมาเพราะพระธาตุโพนทองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถดลบันดาลให้ผู้คนที่ไป ประสบความสำเร็จตามที่ใจหวัง และพระธาตุโพนทอง เป็นที่ตั้งมั่นแห่งความดี บุญบารมีความสำเร็จในการขอพรตั้งแต่สมัยโบราณ

วิเคราะห์แนวคิดพิธีกรรมส่วนบุคคล จากผู้มาสักการบูชาจึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่น ในคุณงามความดี และตั้งมั่นอยู่ในความดี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์พระธาตุโพนทองจากการขอพรเป็นความเชื่อส่วนบุคคลเป็นความเชื่อส่วนตัวเราแล้วถือเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจเมื่อทำไปแล้วทำให้จิตใจสงบเกิดศรัทธาเกิดความสุข จึงขอแต่สิ่งที่ดีงามจิตใจมีที่พึ่งก็ไม่เสียหาย เพราะเชื่อว่าขอพรจากองค์พระธาตุโพนทอง มีความศักดิ์สิทธิ์และมีผลต่อจิตใจผู้ขอพร และเชื่อว่าเป็นสิริมงคลกับชีวิตเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขอพรการแก้บน การอธิฐานขอสิ่งใดสิ่งหนึ่งในขอบเขต

บทที่ ๔

อิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

จากการศึกษา การวิจัย ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) เช่น คัมภีร์อรรถกถา ปกรณวิเสส วิทยานิพนธ์งานวิจัย เอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯ และได้นำเสนอตามกรอบแนวคิดในการวิจัยตามลำดับ บทที่ ๒ ได้กล่าวถึงการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการบูชาพระธาตุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท บทที่ ๓ ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ชุมชนตำบลหนองนาคำอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี

ในบทนี้จะกล่าวถึง ศึกษาอิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชา พระธาตุโพนทอง ที่มีต่อชุมชน ตำบลหนองนาคำผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยอื่นๆและหลักทฤษฎีต่างๆและผู้วิจัยได้ทำการหาข้อมูลภาคสนาม (Primary Data) เพิ่มเติม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระเถระ ปราชญ์ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้าน นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปที่เดินทางมาสักการบูชา พระธาตุโพนทองในงาน ประเพณีท้องถิ่นสัตยาธิษฐานสืบสานประเพณีไหว้สาพระธาตุโพนทองตามความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุโพนทองที่มี อิทธิพลต่อ ชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แล้วได้รวบรวมข้อมูลนำเสนอ ดังนี้

๑.พระมหาประพันธ์ อาจาโร (หงชาลิก), ประธานสงฆ์ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๒.พระมหาพงษ์หิรัญญ์ ปุณณกาโม (คำดีบุญ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๓.หลวงปู่บุญเลียง คุณวันโต (เนตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๔.นางพิกุล ชัยชนะ, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี

๕.นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๖.นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, (อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ).

๗.นายสมใจ เพชรชู,คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๘.นายบัวโล คำชาติ, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๙.นางบวย เพี้ยอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพหนอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑๐.นางสาว นิตยา จันดาวาปี, ชุมชนหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ เทศบาลตำบลหนองบัว.

๑๑.นางจริยาวัฒน์ ตันตระกูล, ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้,เทศบาลตำบลหนองบัว

๑๒.นายอิทธิพล โพธิราชา, บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลหนองบัว

๑๓.นางรำไพ ตรีกุล , บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว จังหวัดอุดรธานี, พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว

๑๔. นางสาวอมรศิริ บุตรโท, บ้านเดื่อ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุขเทศบาลตำบลหนองบัว

๑๕. นางสาวทิพย์รัตน์ โนนพันธ์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ

๑๖. นางสาวบังอร คุณวงศ์,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ

๑๗. นางเฉลิมพร สุขรัมย์ ,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, พนักงานประจำ อบต. หนองนาคำ

๑๘. นางสาววรรณิษา พวงกัญญา, บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีผู้ช่วยนักวิชาการพัสดุ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ

๑๙. นางจันทร์เพ็ญ แซ่ม้อย,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้มาประกอบพิธีบูชา

๒๐.นางสงัด มั่นทะสา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,ผู้มาประกอบพิธีบูชา

๒๑. นางละเอียด ทิพย์พิลา,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้มาประกอบพิธีบูชา

๒๒. แม่บัวใบ ไชยสุข,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,ผู้มาประกอบพิธี

๒๓. แม่ม่วง เพี้ยอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพหนอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๒๔. นางจำเนียร ธาณีกุล, บ้านโพหนอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,ผู้มาประกอบพิธี

ประเด็นการวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อ ประมวลได้ ๖ ประเด็น ดังนี้

- ๑.อิทธิพลที่มีความเชื่อส่วนปัจเจกบุคคล
- ๒.อิทธิพลที่มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์
- ๓.อิทธิพลที่มีความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ
- ๔.อิทธิพลที่มีความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป
- ๕.อิทธิพลที่มีความเชื่อนรก-สวรรค์
- ๖.อิทธิพลที่มีต่อสังคม-เศรษฐกิจ - ชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัด

อุดรธานี

๔.๑ อิทธิพลที่มีความเชื่อส่วนปัจเจกบุคคล

ด้วยความเชื่อที่มีต่อองค์พระธาตุโพธิ์ทองช่วยคุ้มครองให้เราอยู่เย็นเป็นสุขเวลามีปัญหาอะไรก็สามารถมาขอพรจากพระธาตุโพธิ์ทอง แล้วปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็จะสามารถผ่านไปได้ดี ด้วยความศรัทธาในองค์พระธาตุหากนำเครื่องบูชามาถวายพระธาตุโพธิ์ทองแล้วจะทำให้พบเจอแต่สิ่งที่ดี และเป็นมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว^๑พระธาตุโพธิ์ทองสวยงามโดดเด่นสุดคณานำเกรงขามน่าเคารพบูชา เพราะเป็นปูชนียวัตถุ อันเก่าแก่ที่มีอายุมาก^๒น่าเคารพบูชามากเพราะพระธาตุโพธิ์ทองมีความเก่าแก่มาตามอายุและสมัย ตลอดทั้งเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งของชุมชนตำบลหนองนาคำ^๓พระธาตุโพธิ์ทองมีตำนานและประวัติมาตั้งแต่โบราณ เพราะเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุของพระอรหันต์ตลอดทั้งการสร้างด้วยหินศิลาแลงโดยมีความเก่าแก่มาก^๔เป็นที่น่าเกรงขามศรัทธา นำกราบไหว้บูชา เพราะเป็นของเก่าแก่ตั้งแต่บรรพบุรุษและพระอรหันต์ได้สร้างไว้ และมีของมีค่ามากมาย ในองค์พระธาตุโพธิ์ทอง^๕บุคคลใดนับถืออะไรก็เชื่อและเคารพในสิ่งนั้นเหมือนกัน เปรียบ เสมือนพระธาตุโพธิ์ทอง เหมือนกับเป็นขวัญกำลังใจและที่พึ่งพิงอาศัย ทางจิตใจของชาวชุมชนตำบลหนองนาคำและชุมชนใกล้เคียง^๖พระธาตุเปรียบเสมือนสิ่งศักดิ์และตัวแทนของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ที่ให้ชาวชุมชนตำบลหนองนาคำ ได้อยู่เย็นเป็นสุขชั่วลูกชั่วหลาน จึงมีความศรัทธา^๗ดูตามลักษณะและเวลา

^๑ สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (อ.สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ อุดรฯ) ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์ นางม่วน เพียอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพธิ์ทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ พระมหาพงษ์หิรัญย์ ปุณณกาโม (คำดีบุญ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ นางรำไพ ตรีกุล, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ นางสาวทิพย์รัตน์ โนนทัน, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยพนักงานจัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ แซ่มะฮ้อย, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธีบูชา, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ นางเฉลิมพร สุขรัมย์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, พนักงานประจำ อบต.หนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ตลอดทั้งโครงสร้างวัสดุอุปกรณ์และนำอัครจริย ยิ่งด้วยผลบุญบารมีขององค์พระธาตุโพนทองที่น่าเลื่อมใสศรัทธา มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเชื่อว่าขอพรจากพระธาตุโพนทอง และได้กราบไหว้ว่าเป็นสิริมงคลจริงและประสบผลความสำเร็จจริงตามที่ขอจึงนำบูชา โดยเด่นสวยงามแก่ผู้ที่ได้พบเห็นแล้ว นำเคารพถ้าไม่ศักดิ์สิทธิ์ผู้คนคงไม่มากราบไหว้ขอพรและถวายเครื่องบูชาเครื่องแก้บะบน เช่นช้างม้า วัวควาย และรูปปั้นต่าง^{๑๐} ส่วนตัวมีความเชื่อพระธาตุโพนมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อได้มากราบไหว้ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากพระธาตุโพนทองแล้วทำให้สบายใจและมีความสุขความอบอุ่นเชื่อมั่นในใจ^{๑๑} เพราะเป็นที่พึ่งทางกายและใจเนื่องจากไปกราบไหว้ขอพรพระธาตุโพนทองแล้วทำให้มีกำลังใจมากขึ้นเพราะเคยไปขอพรกราบไหว้ ขอสิ่งที่เป็นทุกข์ทางใจแล้วเกิดผลสำเร็จเป็นจริงตามที่ขอได้จริง^{๑๒} แม้แต่มองเห็นแล้วได้ยกมือไหว้ก็เกิดความเป็นสิริมงคลและดีใจปลื้มใจ ด้วยแรงศรัทธาและความเชื่อในความเคารพบูชาต่อพระธาตุโพนทอง^{๑๓} จะออกจากบ้านหรือเดินทางไกลไปธุระเตือรื้อนแวะกราบขอพรองค์พระธาตุโพนทองก็มีขวัญกำลังใจขึ้นมาและเดินทางไปแล้วก็ปลอดภัยและประสบผลดีและประสบผลสำเร็จ^{๑๔} เชื่อว่าพระธาตุโพนทองศักดิ์สิทธิ์จริง เพราะว่าเคยบะบนเรื่องยากๆ ก็ง่ายขึ้นมาได้ เช่น ของหายก็ได้คืนและเรื่องให้ลูกไปสอบทำงานก็ได้งานดี^{๑๕} มีความเชื่อและศรัทธาในองค์พระธาตุและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิฤทธิ์ช่วยคลอบคอบให้ชุมชนมีความสามัคคีกันและทำกิจกรรมร่วมกันไม่ว่าจะเป็นงานเล็กหรืองานใหญ่ก็ตาม^{๑๖}

สรุป ความเชื่อส่วนปัจเจกบุคคลอิทธิพลของค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลได้กล่าวถึงค่านิยมสังคมเมืองและค่านิยมสังคมชนบทของสังคมไทยไว้ค่อนข้างชัดเจนโดยแบ่งค่านิยมออกเป็นค่านิยมของคนในสังคมเมืองและสังคมชนบทซึ่งลักษณะค่านิยมทั้งสองลักษณะจัดได้ว่าเป็นลักษณะของค่านิยมที่ทำให้เกิดอิทธิพลต่อค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลในความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่นถ้าบุคคลเป็นผู้ที่รักษาคำพูด อารมณ์มั่นคง มีเหตุผล วางตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะมีน้ำใจ ทำ

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันตาวาปี, ชุมชนหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวนติ (เนตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสงัด มั่นทะสา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธีบูชา, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายบัวโล คำขาลี, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางพิกุล ชัยชนะ, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางบวย เพ็ญอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิ์ราชา, บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอนงน่าน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

อะไรโดยนึกถึงใจเขาใจเราบุคคลประเภทนี้ถ้าเป็นหัวหน้าก็จะเป็นที่ยอมรับของลูกน้อง เป็นมิตรที่ดี และสร้างความรู้สึกรับชอบพอไว้วางใจให้แก่ลูกค้ายได้ แต่ถ้าบุคคลมีลักษณะตรงกันข้ามคือไม่น่าเชื่อถือ ก็มักเกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน คือผู้อื่นอาจไม่ไว้วางใจ

๔.๒ อิทธิพลความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์

ความเชื่อในเรื่อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์นี้ ได้ถูกนำมาผูกเชื่อมโยง กับองค์พระธาตุโพนทอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธศาสนาว่าเป็น พระบรมธาตุเจดีย์ ที่มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่งและได้แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้เป็นที่ปรากฏประจักษ์พยานสืบต่อเรื่อยมา โดยความละเอียดจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในองค์พระธาตุเพราะทำให้ลูกหลานเชื่อว่าพระธาตุโพนทอง มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และมีความปลอดภัยในการเดินทางไปมาจนถึงที่หมายอย่างปลอดภัยและยังทำให้ครอบครัวมีความสุขสบายใจไม่ทะเลาะกันอยู่อย่างร่มเย็นและทำให้ชุมชนมีความสามัคคีกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๑๗}

เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปกป้องรักษาลูกหลานบ้านเมือง ให้อยู่ดีกินดีมีความสุขและประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานที่ดีมีงานทำอย่างเป็นทางการ ของสิ่งใดก็จะสำเร็จทุกประการ^{๑๘} พระธาตุโพนทองเป็นพระธาตุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ด้วยความเชื่อว่าพระธาตุโพนทอง จะช่วยคุ้มครองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข เวลามีปัญหาก็สามารถมาขอพรจากองค์พระธาตุโพนทอง แล้วปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็เกิดสามารถผ่านไปด้วยดี พระธาตุโพนทอง เป็นที่พึ่งทางจิตใจ ได้ดี ทำให้เกิดความเชื่อว่า พระธาตุโพนทองจะคุ้มครองเราได้เมื่อเกิดปัญหา หรือมีภัยต่างๆ องค์พระธาตุโพนทองเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์มานาน หากไปกราบไหว้ขอพรจะทำให้เกิดความสำเร็จในสิ่งที่ได้อธิฐานขอพรไว้ จึงได้เกิดความเชื่อเป็นอย่างมากกว่าหากได้ขอพรจากองค์พระธาตุแล้วจะทำให้สิ่งที่เราขอไว้ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุโพนทอง^{๑๙}มีความเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์และขอสิ่งใดก็ได้สิ่งนั้น เช่นคนอยากมีลูกแต่ก็ไม่มี แต่พอไปขอพรจากพระธาตุโพนทอง ก็ได้ตั้งใจหมาย เป็นต้น เชื่อว่าองค์พระธาตุโพนทอง ช่วยลดบันดาลความสุขสามัคคี ให้ชุมชน เพราะเป็นศูนย์กลางที่ร่วมจิตใจของประชาชนในชุมชน ต่างก็เข้ามาสักการบูชา ในสถานที่เดียวกันและมีความศรัทธาต่อองค์พระธาตุโพนทอง^{๒๐} เชื่อความศักดิ์สิทธิ์ในองค์พระธาตุโพนทอง รู้สึกองค์พระธาตุสามารถให้โชคลาภและความสุขทางด้านการเป็นอยู่ เกิดความสุขทางด้านจิตใจ บรรณาสสิ่งใดก็ได้สิ่งนั้น แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เพราะเชื่อการกระทำให้เกิดการ

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลื่อง คุณวนโต (เนตรฐา) , รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ แม่จันทร์เพ็ญ แซ่มซ้อย,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

กราบไหว้ตามฤดูกาลต่างๆมีการรวมตัวของชาวบ้าน^{๒๑} ทำให้ชุมชนมีความเชื่อเป็นอย่างมาก ความศักดิ์สิทธิ์ในการขอพรให้ชุมชนมีความสามัคคีไม่ให้เกิดแยกกัน ให้อยู่ด้วยอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้สังคมเกิดความร่วมมือกัน มีความร่วมมือ และมีความสมัคสมาน มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน^{๒๒} เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงและสามารถให้ได้ที่ตั้งใจอธิฐานขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล ที่เป็นสิ่งคุ้มครองชาวชุมชนตำบลหนองนาคำ^{๒๓} มีความเชื่อมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุโพนทอง เมื่อลูกหลานไปขอพรเพื่อจะไปทำงานต่างประเทศก็ได้ไปดังที่ใจหมายไว้ การขอพรจากพระธาตุโพนทอง^{๒๔} ให้ทำมาค้าขายได้ผลกำไรดีจริงๆ ในทางความเป็นอยู่เวลาไปขอพร ครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุขหายจาก โรคภัยไข้เจ็บ มีความเชื่อตั้งแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ ปู่ย่า ตายาย เมื่อถึงเดือน ๗ ผู้เฒ่าผู้แก่จะพาลูกหลานไปสักการบูชาองค์พระธาตุโพนทองทุกปี ชาวชุมชนตำบลหนองนาคำ จะไปทำพิธีต่างๆเวลาเดินทางไปต่างจังหวัดหรือต่างประเทศก็ไปมาตลอดภัย^{๒๕} เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์จริง เพราะท่านช่วยคุ้มครองบ้านเมือง และขอให้ลูกสอบได้ทุกอย่าง ทำให้บ้านเมืองมีความสุข และมีพลังทางใจ ทำให้สังคมมีความสามัคคี ขอพรให้เศรษฐกิจการค้าขายให้ร่ำรวยและทำให้กิจการก้าวหน้า^{๒๖} มีความเชื่อต่อองค์พระธาตุโพนทอง อย่างที่เวลาเรามีความทุกข์ไปขอพรองค์พระธาตุโพนทอง ก็มีความสุขใจและสบายขึ้น ทำให้ชุมชนมีความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ กันทำให้กิจกรรมภายในชุมชนสำเร็จไปอย่างสามัคคีเห็นผลได้และมีความสุข ทำให้ครอบครัวอยู่มีกินไม่ขาดไม่เงิน^{๒๗} เชื่อมากเพราะว่าท่านศักดิ์สิทธิ์จริงเราไปกราบกราบขอพรให้ได้สมปรารถนา ว่าท่านคุ้มครองไปตลอดปลอดภัยเห็นประชาชนมาขอให้บ้านเมื่อ อุดมสมบูรณ์ สามัคคี ในการบำเพ็ญบุญกุศลบารมี องค์พระธาตุช่วยให้สังคม มีความเป็นอยู่ดีขึ้นในการบำเพ็ญบุญต่อพระธาตุโพนทอง และท่านช่วยให้มีศรีสุข สงบ ร่มเย็น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๒๘} เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ชาวบ้านมีความหวังและจิตใจสงบมีความปราบปลื้ม ให้ครอบครัวมีความสุข ให้คุ้มครองไม่ให้ทะเลาะเบาะแว้ง การปฏิบัติต่อองค์พระธาตุโพนทอง มีความแน่นแฟ้น มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามัคคีกัน ใช้ความร่วมมือกันในทุกอย่าง ต่างฝ่ายต่างช่วยกัน เป็นจุด

^{๒๑} สัมภาษณ์ แม่พิกุล ชัยชนะ,บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางสาวัด มั่นทะสา,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พ่อบัวไล คำชาติ , คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ แซ่ม้อย, ผู้มาประกอบพิธีบูชา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ แม่บวญ เพียรอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ แม่บัวใบ ไชยสุข, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ แม่ม่วงน เพียรอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ศรัทธา ทำให้มีเศรษฐกิจ เช่น ร้านอาหาร ส้มตำ ไก่ย่าง จากเศรษฐกิจหมู่บ้าน มีการขายรูปปั้น ช้างม้า วัวควาย เสือ สิงโต ไก่ชน สุนัข ตำรวจ ทหาร^{๒๙}

สรุปสิ่งที่ได้จากแนวคิดอิทธิพลที่มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ความเชื่อในเรื่อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์นี้ ได้ถูกนำมาผูกเชื่อมโยง กับองค์พระธาตุโพนทองอุดมสมบูรณ์ สามัคคี ในการบำเพ็ญบุญกุศลบารมี องค์พระธาตุช่วยให้สังคม มีความเป็นอยู่ดีขึ้นในการบำเพ็ญบุญต่อพระธาตุโพนทอง และท่านช่วยให้มีศรีสุข สงบ ร่มเย็น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธศาสนาว่าเป็น พระบรมธาตุเจดีย์ ที่มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่งและได้แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้เป็นที่ปรากฏประจักษ์พยานสืบต่อเรื่อยมา เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปรากฏการณ์ธรรมชาติทั้งมวล เกิดจากความประสงค์ และเป็นพระบัญชาของพระเทพเจ้า เกี่ยวกับความเชื่อ ในเรื่อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ว่ามีอยู่จริง หรือไม่มี เป็นข้อถกเถียงที่หาข้อยุติไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องยากแก่ การพิสูจน์ให้เห็นเป็นรูปธรรม และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นทางตาได้ เพราะเป็นเรื่องเหนือสามัญวิสัยของมนุษย์

๔.๓ อิทธิพลความเชื่อเรื่องบุญบังไฟ

โดยจัดประจำปี โดยให้แต่ละหมู่บ้านในตำบลหนองนาคำทำบังไฟ มาจุดบูชาหมู่บ้านละ ๑ บั้ง เพื่อจุดบูชาเสี่ยงทายฟ้าฝนและข้าวน้ำ อุดมสมบูรณ์หรือไม่และเศรษฐกิจในชุมชนจะดีหรือไม่ มีการจุดบังไฟบูชาต่อองค์พระธาตุโพนทอง เป็นประเพณีตั้งแต่โบราณ^{๓๐} ตลอดทั้งเป็นการเสี่ยงทายอธิฐานขอพร ว่าคนในหมู่บ้านหรือในชุมชน ตำบลหนองนาคำจะอยู่เย็นเป็นสุขไหม ได้จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๗ คือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปี^{๓๑} โดยแต่ละบ้านจะจุดเสี่ยงทายอธิฐาน ในความเป็นมาของหมู่บ้านของตน ในแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบลหนองนาคำ จะทำบังไฟมาหมู่บ้านละหนึ่งบั้ง มาจุดเพื่อบูชาและเสี่ยงทายว่า ฝนจะตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่ ข้าวปลาจะอุดมสมบูรณ์หรือเปล่า^{๓๒} เพราะมีความเชื่อว่าถ้า บังไฟขึ้นสูง ฝนจะดี แต่ถ้าบังไฟไม่ขึ้นหรือแตก^{๓๓} แปลว่าปีนั้นฝนไม่ดี ข้าวปลาในนาจะไม่อุดมสมบูรณ์ การจุดบังไฟเป็นการรักษาและสืบทอด มรดกไทยอีสานให้คงอยู่ เป็นการเสริมสร้างความสามัคคี และไม่มีอบายมุข การพนันขันต่อ เดิมพัน แม้แต่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เหล้า เบียร์ เพราะเป็นการจุดเสี่ยงทายอธิฐานขอพร ของชุมชนตำบลหนองนาคำ^{๓๔} ประเพณีบุญบังไฟเป็น

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางจำเนียร ธานีกุล, ผู้มาประกอบพิธี, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ, ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายบัวโล คำชาลี, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ แม่บวย เพียรอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

งานประเพณีที่สร้างความสนุกสนาน และความสมัครสมานสามัคคีของประชาชนในชุมชน เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวอีสานเอาไว้ให้สืบทอดถึงลูกหลาน^{๓๕} และสืบสานประเพณีความเชื่อในเรื่องการขอฝนของชาวอีสานที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเป็นการตักเตือนให้รู้ว่าธรรมชาติเป็นสิ่งไม่แน่นอน เกษตรกรไม่ควรประมาท^{๓๖} การจุดบั้งไฟถวายพระธาตุโพนทองให้รู้จักเกิดดับ สายเกิดสายดับจากธรรมชาติ คือ ปฏิญญาบาท ธรรมชาติย่อมแปรปรวน เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปไม่ผันธรรมชาติ และไม่ทำลายธรรมชาติ จึงทำให้ชุมชนมีความรักสมัครสมานสามัคคี ในหมู่คณะ ในพิธีจุดบั้งไฟบูชาพระธาตุโพนทองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย^{๓๗}

สรุปจากการวิเคราะห์ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาข้อมูลในความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟการจัดงานบุญบั้งไฟนั้นเพื่อบูชาพระธาตุโพนทอง โดยการจัดงานมีเทศบาลตำบลหนองบัว และชาวบ้านชุมชนตำบลหนองนาคำ จัดขึ้นเพื่อเป็นการบูชาพระธาตุโพนทองเป็นบุญประจำปี โดยให้แต่ละหมู่บ้านในตำบลหนองนาคำ ทำบั้งไฟมาจุดบูชาหมู่บ้านละ ๑ บั้ง เพื่อบูชาเสี่ยงทายฟ้าฝนและข้าวน้ำ อุดมสมบูรณ์หรือไม่และเศรษฐกิจในชุมชนจะดีหรือไม่ดีตลอดทั้งปีเป็นการเสี่ยงทายอธิฐานขอพร ว่าคนในหมู่บ้านหรือในชุมชน ตำบลหนองนาคำจะอยู่เย็นเป็นสุขไหม ได้จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๗ คือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปี โดยแต่ละบ้านจะจุดเสี่ยงทายอธิฐาน ในความเป็นมาของหมู่บ้านของตน ในแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบลหนองนาคำ จะทำบั้งไฟมาหมู่บ้านละหนึ่งบั้ง มาจุดเพื่อบูชาและเสี่ยงทายว่า ฝนจะตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่ ข้าวปลาจะอุดมสมบูรณ์หรือเปล่าเพราะมีความเชื่อว่าถ้า บั้งไฟขึ้นสูงฝนจะดี แต่ถ้าบั้งไฟไม่ขึ้นหรือแตก แปลว่า ปีนั้นฝนไม่ดี ข้าวปลาในนาจะไม่อุดมสมบูรณ์ การจุดบั้งไฟเป็น การรักษา และสืบทอดมรดกให้อีสานให้คงอยู่ เป็นการเสริมสร้างความสามัคคี และไม่มีอบายมุข การพนันขันต่อเดิมพัน แม้แต่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เหล้าเบียร์ เพราะเป็นการจุดเสี่ยงทายอธิฐานขอพรการจุดบั้งไฟถวายพระธาตุโพนทอง ให้รู้จักการเกิดดับสายเกิดสายดับจากธรรมชาติ ย่อมแปรปรวน เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไป ไม่ผันธรรมชาติ และไม่ทำลายธรรมชาติ จึงทำให้ชุมชนมีความรักสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะในพิธีจุดบั้งไฟบูชาพระธาตุโพนทองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

๔.๔ อิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป

ความศักดิ์สิทธิ์ มีความปลอดภัยไปก็ให้กลับก็ไหว้ไปมาปลอดภัย ทำให้อยู่เย็นเป็นสุข^{๓๘} ในการเคารพนับถือ มีศีลธรรม มีความเกรงกลัวต่อบาปและสิ่งศักดิ์^{๓๙} ด้านวัฒนธรรมอันดีงาม ของ

^{๓๕} สัมภาษณ์แม่สังัด มันทะสา, ผู้มาประกอบพิธี,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์พระมหาประพันธ์ อจาโร (หงสาสิก), ประธานสงฆ์ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ หลวงปู่ บุญเลี้ยง คุณวนโต (เนตรฐา) , รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๙} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวนโต(เนตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ชุมชนที่มีแต่องค์พระธาตุโพนทอง ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบัน ก็คือ การรำถวายแต่องค์พระธาตุโพนทอง ด้านความเชื่อความศรัทธา ของชุมชนที่มีต่อองค์พระธาตุ ทำให้มีคนไปรำถวายเป็นจำนวนมากจนเกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามและมีความเชื่อในเรื่องบุญบาป และนรกสวรรค์ ทำให้ชาวบ้านเชื่อว่านรกสวรรค์ เป็นเรื่องจริง^{๔๐} มีความเชื่อต่อองค์พระธาตุคือการที่เราไปทำบุญที่พระธาตุโพนทอง กระทำบุญบ่อยๆ เป็นการไม่ดูถูกบุญและไม่ทอดทิ้งบุญ ทำให้เราได้รับความสุขในชาตินี้ และชาติหน้า บุญคือการอำนวยความสะดวก^{๔๑} ความสุขทางจิตใจ ปรารถนาสิ่งใดก็ขึ้นอยู่กับุญวาสนาของเรา ว่ามีความเชื่อในการทำบุญและเกรงกลัวต่อบาป และมีความรู้ความเข้าใจในการเข้าร่วมช่วยเหลือกิจกรรมทำบุญในงานพระธาตุโพนทอง ด้วยความพอใจ^{๔๒} ทำให้ชุมชนเกิด หิริโอตตัปปะ ไม่กล้าทำบาปหรือสิ่งที่ผิดต่อองค์พระธาตุโพนทองเพราะการทำบุญเป็นสิ่งที่บ่งบอกออกมาทางจิตใจ ใครที่ชอบทำบุญ คงมีจิตใจที่เมตตา^{๔๓} มีความเชื่อต่อเรื่องบุญ-บาป มากเพราะเป็นคนในพื้นที่ มีความเคารพนับถือ และกราบไหว้ทำบุญในพระพุทธศาสนา การทำดี ทำได้ตลอดเวลา^{๔๔} ด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือบุญ-กุศล ทำได้ทุกคน มีความเจริญรุ่งเรือง มีรายได้ให้ชุมชน ในการทำบุญเกี่ยวกับองค์พระธาตุโพนทอง ว่าบุญ-กุศลพระธาตุโพนทอง หรือความศักดิ์สิทธิ์^{๔๕} บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ สามัคคีในการบำเพ็ญกุศลต่อพระธาตุโพนทองมีความเชื่อว่าบุญกุศลบารมีองค์พระธาตุโพนทอง ช่วยให้สังคมมีความอยู่ดีขึ้น ในการบำเพ็ญบุญต่อพระธาตุโพนทอง^{๔๖} เดือน ๓ เพ็ง ทำบุญคาราวะ บูชาองค์พระธาตุโพนทอง ด้วยการเวียนเทียน สงกรานต์ มีการสรงน้ำพระพุทธรูป ๖ เพ็ง สรงน้ำพระธาตุโพนทอง ๗ เพ็ง บุญเดือนแปด เดือนเก้า เดือนสิบ เดือนสิบเอ็ดไปสักการบูชาองค์พระธาตุว่าสักการบูชา^{๔๗} แล้วมีความสุขและเป็นจริง และขอพรจากองค์พระธาตุ ทำให้ชุมชนมีความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ในกิจกรรมภายในชุมชน และอยู่ในศีลธรรมมากขึ้น เพราะมาจำศีลปฏิบัติธรรมทุกวันพระ จะเป็นเทศกาลหรือไม่ใช่เทศกาลก็ตาม^{๔๘} การทำบุญต่อองค์พระธาตุโพนทอง ถือว่าเป็นลูกพระธาตุโพนทอง เพราะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เราเคารพ

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์ แม่จันทร์เพ็ญ แซ่มช้อย, ผู้มาประกอบพิธี, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ แม่พิกุล ชัยชนะ, ผู้มาประกอบพิธี, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระมหาพงษ์ศิริณย์ ปุณณกาโม (คำดีบุญ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางสาวบังอร คุณวงศ์, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางจำเนียร ธานีกุล, ผู้มาประกอบพิธี, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์ แม่ม่วน เพียรอินทร์, คนแกในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๗} สัมภาษณ์นางสงัด มันทะสา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธีบูชา, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ แม่บัวใบ ไชยสุข, ผู้มาประกอบพิธี, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

นับถือว่า เป็นการไปเกิดบนสวรรค์ ในการบำเพ็ญบุญกุศลต่างๆ^{๔๙} การทำบุญ ทำให้มีความสุข ทำให้ชุมชนสามัคคี ให้ความช่วยเหลือกันในชุมชนดีขึ้น เพราะทำแล้วได้บุญเกิดขึ้น ว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว^{๕๐} การทำบุญในงานพระธาตุโพนทอง เชื่อว่าเป็นการบูชาพระพุทธเจ้า ด้วยร่างกายแรงใจแรงศรัทธา จะทำให้ร่างกายแข็งแรง เป็นการบูชาด้วยการปฏิบัติบูชา จะได้บุญมากและได้ความสามัคคีเกิดขึ้นในหมู่คณะ^{๕๑}

สรุป ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาข้อมูลในความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป นรก-สวรรค์ มีความเชื่อในเรื่องกรรม ผลหรือวิบากกรรม เชื่อในผลบุญและบาป เชื่อในทศาคือนรก และสุคติคือสวรรค์ ถ้าทำบุญหรือทำดีจะได้รับผลกรรมดี สิ้นชีวิตแล้วจะได้ขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ หรือเทวโลก ถ้าทำบาปหรือหรือทำชั่วจะได้รับผลกรรมชั่ว จะตกลงสู่ อบายภูมิ คือนรก ด้วยคดีนี้ จึงส่งผลให้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการทำกรรมดี คือการทำบุญทำทาน หรือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ ทานมัย ศีลมัย และภวานมัยที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาความเชื่อเรื่อง นรก-สวรรค์ ในกระบวนการแห่ง เมื่อแยกส่วนออกแล้วจะได้วิถุญะ ๓ คือ (๑) กิเลส (๒) กรรม (๓) วิบาก กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้ว ผลที่จะได้รับคือ วิบาก กิเลสฝ่ายชั่วคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเหตุทำกรรมชั่วคือความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เรื่องบุญ-บาปและสวรรค์-นรก ได้ถูกนำมาคลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำภาคอีสานเราชาวพุทธเชื่อเรื่องกรรม คือการกระทำ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๔.๕ อิทธิพลความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์

เพราะเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพราะที่เป็นแก่นสารหลักของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนหรือพุทธบริษัทจึงจะละชั่วกลัวสิ่งที่ไม่ดีคือสวรรค์เป็นสถานที่ไปแสวงความสุขที่เราได้กระทำส่วนนรกเป็นสถานที่จะต้องไปรับความทุกทรมานผลที่ได้ทำมา^{๕๒} มีความเชื่อต่อการทะนุบำรุงการปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือองค์พระธาตุในพระธาตุโพนทอง ซึ่งเป็นกระดูกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธาตุของพระอรหันต์เพราะเป็นการทำดีไม่ทำชั่ว ทำให้คนในชุมชนเกิด หิริ โอตตัปปะ ไม่กล้าที่จะทำชั่วหรือทำผิดต่อองค์พระธาตุโพนทองเพราะกลัวตกนรก^{๕๓} ซึ่งเป็นพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพระธาตุโพนทอง แปลว่า พระธาตุทองคำอยู่ที่เนินสูง และยังทำให้ชาวบ้านในสมัยก่อนมี

^{๔๙} สัมภาษณ์ นางละเอียด ทิพย์พิลา , ผู้มาประกอบพิธี, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์ แม่บวย เพียรอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๑} สัมภาษณ์พระมหาประพันธ์ อาจาโร (หงษาสิก), ประธานสงฆ์ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์นายอิทธิพล โพธิ์ราช,บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๑๕๖๐.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระมหาพงษ์หิรัญย์ ปุณณกาโม (คำดีบุญ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ศรัทธาในการทำดีและบุญกุศลจะได้มีความสุขส่งผลให้เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์^{๕๔} การใช้หลักธรรมคำสอนมีศีล สมาธิ ปัญญา มีการปฏิบัติธรรมรักษาศีล ทำความดีถวายบูชาพระธาตุโพนทองถือว่าเป็นการสร้างสะพานบุญไปสู่สรวงสวรรค์ในภพหน้า^{๕๕} จึงทำให้คนในครอบครัวรวมตัวกันไปทำบุญบูชาสักการะ ในวันสำคัญต่างๆ ต่อดองค์พระธาตุโพนทอง มีความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุโพนทองและบารมีการสร้างบุญกุศลให้เกิดในใจย่อมได้ความสุขเปรียบเสมือนสวรรค์อยู่ในอกนรกอยู่ในใจ^{๕๖} มีความพอใจที่ได้มาร่วมตัวกันทำงานในส่วนรวมร่วมกันต่างเป็นที่พึ่งอาศัยให้ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสักการะและบำเพ็ญประโยชน์ในกิจส่วนรวม ทำให้เกิดสวรรค์ในใจและความสามัคคีย่อมนำมาความสุขใจมาให้ เพราะมีความเชื่อจากพระธาตุโพนทอง ทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามัคคีกัน^{๕๗} การมีส่วนร่วมในสังคมเป็นศูนย์รวมของประชาชนและยังเป็นศูนย์กลางให้แต่ละชุมชนได้มาร่วมทำบุญและทำความดี ต่อดองค์พระธาตุโพนทองเพราะเชื่อว่าการทำความดีทำให้เกิดความสุขในใจ^{๕๘} แต่ละชุมชนและหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ประชาชนหน่วยงานต่างๆ รวมตัวกันสักการะ องค์พระธาตุโพนทองประจำปีเพราะพระธาตุโพนทองเป็นสิ่งคู่บ้านคู่เมืองคู่กับพระพุทธศาสนา^{๕๙} มาตั้งแต่บรรพบุรุษและมีเรื่องเล่าขานกันมา มีความเชื่อว่าตายไปจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ และยังเป็นທີ່เคารพบูชาของชาวพุทธเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้สบายกายสบายใจการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การทำดีได้ขึ้นสวรรค์ ทำชั่วตกนรกหรืออบายภูมิ^{๖๐} เชื่อในการทำดีกราบไหว้สักการบูชาพระธาตุโพนทองเพื่อความสบายอกสบายใจ และมีความศรัทธาต่อพระธาตุโพนทองเพราะเป็นการทำความดีละความชั่วในวันพระหรือทุกๆ วัน เช่น การทำความดี ทำให้ชุมชนและตนเองไม่เดือดร้อนส่วนการทำชื่อนั้นมีแต่ความผิดและโทษเมื่อตายไปย่อมได้รับความทรมานในนรก^{๖๑} เพราะเป็นการทำดีต่อองค์พระธาตุโพนทองสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงอำนวยความสะดวกในการขอพรสำเร็จในสิ่งที่ตนขอทานให้ได้ เว้นแต่จะทำชั่วเท่านั้นจึงจะไม่สำเร็จผลที่ขอ และการทำดียังทำให้ตน ครอบครัวและชุมชน

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายบัวโล คำชาติ, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (อ.สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ อุดรฯ), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายสมใจ คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันตาวาปี, ชุมชนหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นางละเอียด ทิพพิลา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ที่มาประกอบพิธีบูชา, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นางจำเนียร ธาณีกุล, ผู้มาประกอบพิธี, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางสาวบังอร คุณวงศ์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นางสาววรรณิษา พวงกัญญา, บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยนักวิชาการพัสดุ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

อยู่เย็นเป็นสุข^{๖๒} มีความเชื่อในการทำบุญบูชาพระธาตุโพนทองมีส่วนในการอุทิศบุญกุศลผลทาน ที่ได้บำเพ็ญ ให้แก่บรรพบุรุษได้ไปสู่ภพหน้าที่ดี คือได้ไปเสวยความสุขในสวรรค์^{๖๓} การสร้างคุณงามความดีหรือทำบุญในพระพุทธศาสนา และประกอบพิธีในงานบุญพระธาตุโพนทอง ว่าเป็นการสร้างสวรรค์ปิดทางนรก คือสิ่งไม่ดี ที่ทำให้เดือดร้อน คือทำดีละชั่ว^{๖๔} การทำบุญเป็นผลส่งผลให้จิตใจบริสุทธิ์ผุดผ่อง การทำชั่วทำให้จิตใจเศร้าหมอง และเป็นที่เดือดร้อนใจเหมือนตกนรกทั้งเป็น^{๖๕} คนสร้างความดีและบุญบ่อยๆ ย่อมได้ผลดีเมื่อตายไปก็จะได้ขึ้นสวรรค์ เหมือนกับคนทำชั่วมากๆ ก็จะต้องตกนรก^{๖๖} การทำบุญมากๆ ก็อยากขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ ไม่อยากตกนรกเพราะทุกข์ทรมาน จึงเข้าวัดฟังธรรมบ่อยๆ^{๖๗} นรกเป็นที่อยู่ของคนทำบาปกรรมเท่านั้นและสวรรค์เป็นที่รองรับคนทำดีบุญกุศลเท่านั้น การทำบุญเป็นการเพิ่มกุศลและผลบุญ^{๖๘}

๔.๖ อิทธิพลความเชื่อเรื่องสังคมและเศรษฐกิจชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

- ด้านสังคม วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนที่มีแด่องค์พระธาตุโพนทอง ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันก็คือวัฒนธรรมการแต่งกาย คือการแต่งกาย รำถวายแด่องค์พระธาตุโพนทอง ด้วยอิทธิพลความเชื่อความศรัทธาของชุมชนที่มีแด่องค์พระธาตุ^{๖๙} ทำให้มีคนไปรำถวายเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม และการเปลี่ยนถวายผ้าห่มเปลี่ยนผ้าองค์พระธาตุมี^{๗๐} การรำบวงสรวงพระธาตุโพนทองทุกปี ทุกวันพระจะมีประชาชนนำดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาองค์พระธาตุโพนทองมีการแก้บน ในสิ่งที่สมปรารถนาแล้ว^{๗๑} การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นกิจทางหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนปฏิบัติตัว

^{๖๒} สัมภาษณ์ นางสาวทิพย์รัตน์ โนนทัน, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางบวญ เพียอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลียง คุณวนโต (เนตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางสาวจิต มั่นทะสา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธีบูชา, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์ จริยาวัฒน์ ต้นตระกูล, ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้, เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางสาวอมรศิริ บุตรโท, บ้านเตื่อ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข, เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระมหาประพันธ์ อาจาโร (หงษาสิก), ประธานสงฆ์ ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายบัวโล คำชาติ, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางสาวทิพย์รัตน์ โนนทัน, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้ (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เป็นคนดีมีศีลธรรม^{๗๒} คือการบวงสรวงบูชาหรือการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่าง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งเชื่อว่าสามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติและวิถีชีวิตของมนุษย์^{๗๓} - วัฒนธรรมทางศีลธรรม คือการมีศีลธรรม คือ ศีล ๕ หรือ ศีล ๘ และพูดจาให้สำรวมและพูดจริงมีสัจจะ^{๗๔} เมื่อถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๗ ผู้เฒ่าผู้แก่จะพาลูกหลานไปสักการบูชาพระธาตุโพนทองทุกปี^{๗๕} ทำให้ชุมชนมีศีลธรรมมากขึ้นเพราะมาจำศีลปฏิบัติทุกวันพระแม่ในเทศกาล^{๗๖} วัฒนธรรมทางด้านจิตใจและความให้การเคารพนับถือ มีศีลธรรมมีความเกรงกลัวต่อบาปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๗๗} ในแต่ละปีจะมีการสักการบูชาองค์พระธาตุ เช่นบุญเดือน ๔ คนในชุมชนก็พากันเข้ามาสรงน้ำองค์พระธาตุโพนทอง^{๗๘} เพราะมีการกระทำให้เกิดการกราบไหว้บูชาตามฤดูกาลมีการรวมตัวกันบวงสรวงรำถวาย^{๗๙} ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ชาวบ้านมีความหวังและจิตใจสงบ มีความปราบปลื้มให้ครอบครัวมีความสุข^{๘๐} เป็นศูนย์ให้คนในชุมชน ใกล้เคียงมีโอกาสดำรงพบปะ ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การรำบวงสรวงการถวายเครื่องไหว้การทำบุญตักบาตรสรงน้ำการนำมหรสพมาแสดงเป็นสถานที่ที่ให้ชุมชนได้มากราบไหว้บูชา^{๘๑} วัฒนธรรมการกระทำ คือการดำเนินชีวิต การกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ไว้ การบูชาพระธาตุโพนทองที่ทำขึ้นทุกปี^{๘๒} ทุกคนกราบไหว้นับถือสิ่งศักดิ์กันทุกคนโดยเฉพาะพระธาตุโพนทองชุมชนก็จะมีการจัดงานสงกรานต์ สรงพระธาตุโพนทอง มีการจุดบั้ง

^{๗๒} สัมภาษณ์นางสงัด มั่นทะสา,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธีบูชา, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๓} สัมภาษณ์เฉลิมพร สุขรัมย์ ,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๗๔} สัมภาษณ์นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๕} สัมภาษณ์แม่บัวใบ ไชยสุข, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี , ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๖} สัมภาษณ์พระมหาพงษ์หิรัญย์ ปุณณโกโม (คำดีบุญ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๗} สัมภาษณ์หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวันโต (อุณตธฺมฺมา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์ แม่จันทร์เพ็ญ แซ่มซ้อย,ผู้มาประกอบพิธี,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๙} สัมภาษณ์ แม่พิกุล ชัยชนะ, ผู้มาประกอบพิธี,บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางจำเนียร ธานีกุล, ผู้มาประกอบพิธี,บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๑} สัมภาษณ์นายอิทธิพล โพธิ์ราชา,บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๒} สัมภาษณ์นางจริยาวัฒน์ ต้นตระกูล ,ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้ (เทศบาลตำบลหนองบัว), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ไฟเพื่อบูชาพระธาตุโพททอง มีการกราบไหว้ในวันพระและพิธีการสักการในประเพณีต่างๆ^{๘๓} มีการเคารพบูชาเหมือนกันกับชุมชนอื่น แต่การกระทำไม่เหมือนกัน และมีความเชื่อว่าในวันพระผู้ใหญ่จะไม่ให้ทำอะไร เช่น ไม่ให้สร้างบ้าน หรือ เอาของที่อยู่นอกหมู่บ้านนำเข้ามาในหมู่บ้านเช่นการห้ามตัดไม้หรือขนไม้เข้าในหมู่บ้าน^{๘๔} ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนมีความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้องค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุยืนถึง ปี ได้สร้างไว้ตามหลักฐาน หลักธรรมของพระพุทธเจ้าแก่นหลักของพระพุทธศาสนา ด้วยโอวาทไว้ ๓ ประการ คือ ๑.ให้ทุกคนทำความดี ๒.ละเว้นความชั่ว ๓. ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส^{๘๕} ประชาชนมีความเชื่อต่อการทะนุบำรุงการปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือองค์พระสารีริกธาตุในพระธาตุ ซึ่งเป็นกระดูกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพระธาตุโพททอง แปลว่า พระธาตุทองคำอยู่ที่เนินสูง^{๘๖} ทำให้มีศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นความเชื่อที่ผสมผสานทางพระพุทธศาสนาความเชื่อ หมายถึง ความมั่นใจ ความพึงพาอาศัย การไว้วางใจ ความเชื่อเป็นสัมผัสที่ช่วยให้รับรู้ถึงสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น วิญญาณ เป็นความมั่นใจในสิ่งต่างๆ ที่ยังไม่เกิด^{๘๗} พิธีกรรม หมายถึง การบูชา^{๘๘} บูชาผู้สูงอายุ มีความเชื่อถือตั้งแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย เพราะเป็นที่พึ่งทางใจของครอบครัว เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้เรารู้สึกสบายใจเวลาได้มาไหว้บูชา ให้อยู่เย็นเป็นสุขสภาพในครอบครัวขอพึ่งพาบารมีรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุขให้สงบสุขเดินทางไปทางไหนก่อนปลอดภัยให้สำเร็จในหน้าที่การงานไม่มีอุปสรรคให้เจริญก้าวหน้าในกาลต่อไป^{๘๙} ทำให้ครอบครัวประสบผลสำเร็จและทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้นทำให้หน้าที่การงานราบรื่น^{๙๐} ในด้านครอบครัวพอถึงฤดูกาลผู้เป็นพ่อแม่จะพาบุตรหลานไปกราบไหว้ขอพรนำความเจริญมาให้ครอบครัวหายจากโรคต่างๆ^{๙๑} เห็นผลได้และมีความสุขครอบครัวราบรื่นทำให้งานกิจการในครอบครัวสำเร็จมีอยู่มีกินไม่ขาดไม่เงิน^{๙๒} ทุก

^{๘๓} สัมภาษณ์ นางสาวบังอร คุณวงศ์, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ.อุดร), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิราช, บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๗} สมเจตน์ วิมลเกษม, **ประเพณีพิธีกรรมของชาวพุทธ**, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์สุรพล, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓.

^{๘๘} บริษัทซียูเคชั่น, **พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัย**, (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๓๘๓.

^{๘๙} สัมภาษณ์ แม่บวญ เพียรอินทร์, คนแกในหมู่บ้านโพททอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๐} สัมภาษณ์ แม่สัด มั่นทะสา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแกในหมู่บ้านหนองนาคำ, ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๒} สัมภาษณ์ แม่บัวใบ ไชยสุข, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ครอบครัวให้ความเคารพในองค์พระธาตุ^{๙๓} ขอพรให้ลูกให้หลานให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ตามคำอธิษฐานต่อองค์พระธาตุ^{๙๔} องค์พระธาตุให้การปกป้องรักษาคุ้มครองคนในครอบครัวไม่ให้ทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกันให้ใจเย็นขึ้นในการปฏิบัติตนต่อองค์พระธาตุ^{๙๕} แต่ละครอบครัวในพื้นที่หนองนาคำ ได้รับการปลูกฝังจาก ปู่ ตา ว่าให้เคารพบูชาองค์พระธาตุโพนทองเพื่อเป็น ศิริมงคลแก่ครอบครัว ครอบครัวใดที่ได้ไปกราบขอพรจะทำให้ครอบครัวนั้นมีความสุข^{๙๖} มีความสามัคคี ทำให้ครอบครัวไม่แตกแยกกันและอยู่ร่วมกันอยู่เย็นเป็นสุข เช่นเดินทางไปทิศไหนทางไหนก็บอกต่อองค์พระธาตุเพราะรู้สึกสบายจิตสบายใจเหมือนองค์พระธาตุปกป้องรักษาและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจคนในครอบครัว^{๙๗} ให้มีความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ปลูกฝังจิตสำนึกในครอบครัวเป็นที่ให้ชุมชนและครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน^{๙๘} มีการบอกเล่าต่อลูกหลานถึงความศักดิ์สิทธิ์ และมีการอบรมสั่งสอนให้ลูกหลาน เคารพเลื่อมใสศรัทธาและสืบทอดะพิธีทางศาสนาที่เกี่ยวกับองค์พระธาตุโพนทอง^{๙๙} ทำให้ในครอบครัว มีความสงบร่มเย็น เพราะคนในครอบครัว-อิทธิพลเศรษฐกิจ การประกอบกรรร้านอาหาร ทำให้มีเศรษฐกิจคือร้านอาหารร้านส้มตำ,ไก่ย่าง,ก๋วยเตี๋ยว ,อาหารตามสั่ง โดยมีชาวบ้านได้มาขายอาหาร ตามถนน สายอุดร-สกล ทำให้นักท่องเที่ยว เข้ามาใช้บริการ และยังเป็นการเพิ่มรายได้ในชุมชน^{๑๐๐}

-การประกอบการ ขายรูปปั้น ช้างม้า วัว ควาย ขายดอกไม้ พวงมาลัย ผลไม้ ผ้าเจ็ดสี และทำให้ดีขึ้นทุกด้านส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองของชาวบ้านก็มีมาสักการบูชาตลอด ให้เกิดกิจพออยู่พอกินและให้เจริญรุ่งเรืองไปในภายภาคหน้าและมีการค้าขายของใช้และร้านอาหาร^{๑๐๑} ด้วยความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุโพนทอง และคำบอกเล่าของคนรุ่นเก่าประกอบด้วยปัจจุบัน

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระมหาพงษ์สิทธิ์ญ์ ปุณณโกโม (คำตัญญู), เจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๔} สัมภาษณ์ แม่ม่วน เพ็ญอินทร์, คนในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๕} สัมภาษณ์ นางจำเนียร ธาณีกุล, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, (อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๘} สัมภาษณ์ นางรำไพ ตรีกุล,บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว จังหวัดอุดรธานี, พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๙} สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิ์ราชา,บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอนงน่าน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดาวิ, ชุมชนหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นางจำเนียร ธาณีกุล, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เทคโนโลยีการสื่อสารเข้าถึงได้ง่าย ทำให้คนรู้จักพระธาตุโพนทองเพิ่มมากขึ้นทำให้หายากมากราบไหว้ องค์พระธาตุ เมื่อมีผู้คนเข้ามกราบไหว้องค์พระธาตุแล้ว ก็ยากเที่ยวในชุมชน^{๑๐๒}

-การประกอบการ ร้านขายของชำร่วย หาซื้อของฝากจากชุมชน เช่น เครื่องจักสาน ผ้า ทอพื้นเมือง เพื่อนำไปเป็นของฝากจึงทำให้ชาวบ้านได้ก่อเกิดรายได้เป็นอย่างดี^{๑๐๓} ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนมีรายได้ในกลุ่มการทำงานในชุมชนของเรา ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นและมีการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังให้รู้จักกิจการ การงานที่จะมีขึ้นในชุมชนเพื่อช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้อีกด้วย^{๑๐๔}ในด้านเศรษฐกิจไปขอพรให้ทำมาหากินร่ำรวยและทำให้ร้านขายของมีฐานะดีขึ้นช่วยให้เศรษฐกิจการค้าขายให้ร่ำรวยขอพรให้การค้าขายเจริญก้าวหน้า มีพออยู่พอกิน^{๑๐๕}

-การประกอบการ ขายดอกไม้ รูป เทียน ให้มีกิจการเข้ามาขายพวงมาลัย ขายกับข้าว น้ำดื่ม ดอกไม้รูป เทียน มีการขายพวงมาลัย ดอกไม้รูปเทียนทุกวันสำคัญ^{๑๐๖} เชื่อว่าองค์พระธาตุบันดาลให้ประสบความสำเร็จในเรื่องการงาน แต่ต้องประกอบด้วยการมีความ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสร้างเศรษฐกิจภาพในอุดรธานี^{๑๐๗} ทำให้ประชาชนในบริเวณใกล้ๆ องค์พระธาตุมีรายได้จากการขายดอกไม้เพื่อได้บูชามีการเข้ามาสักการบูชาพระธาตุ ทำให้เกิดมีอาชีพขายดอกไม้ซึ่งเป็นคนในชุมชนมาประกอบอาชีพ^{๑๐๘} ทำให้เกิดการเข้ามาเที่ยวเข้ามาไหว้สักการะ ร่ำวงสรวงมีการจัดซื้อจัดหาเครื่องเซ่นไหว้มีการออกร้านจำหน่ายสินค้าการตั้งโรงทานแจกอาหารเครื่องดื่มและตัดชุดร่ำวงสรวงมีการเสริมสวย ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวทำให้พ่อค้าแม่ค้าที่ประกอบธุรกิจการค้าเครื่องสักการบูชาได้ขายดีและทำให้ธุรกิจอยู่รอด^{๑๐๙} ทำให้มีนักท่องเที่ยวมากราบไหว้พระธาตุโพนทอง ทำให้พระธาตุโพนทองเป็นที่รู้จักมากขึ้นทำให้เกิดการซื้อขายดอกไม้รูปเทียนรูปปั้นต่างๆเพื่อมาแก้บนสักการบูชาขอพร^{๑๑๐}

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ ทิพย์รัตน์ โนนทัน, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, (อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางพิกุล ชัยชนะ, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ แม่บวย เพียอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นางรำไพ ตรีกุล, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นางจริยาวัฒน์ ตันตระกูล, ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้ เทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิราช, บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์อ้อ นางสาวทิพย์รัตน์ โนนพัน, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

-อิทธิพลด้านชุมชน ได้ร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน เช่น การรำบวงสรวง การกราบไหว้การ ถวายเครื่องเซ่นไหว้ การทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระและการแสดงมหรสพ^{๑๑๑} มีความเชื่อและศรัทธาแต่ ละชุมชนสืบทอดมาจากพ่อแม่บรรพบุรุษ ตามเผ่าพันธุ์ที่สืบเชื้อสายต่อกันมา แต่ละกลุ่มหรือชุมชนเป็น สิ่งที่ถูกกล่าวว่าเป็นผู้พิเศษด้านความสุข เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัวเป็นที่พึ่งทางใจ^{๑๑๒} ทำให้คนในครอบครัวรวมตัวกันไปบูชาสักการะ ในวันสำคัญต่างๆ ขอพรให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ประสบผลสำเร็จ^{๑๑๓} คนในครอบครัวก็ไปกราบไหว้ก่อนไปทำงานไปธุระต่างๆก็กราบไหว้ขอพรให้ ท่านให้ท่านคุ้มครอง^{๑๑๔} ความเชื่อด้านจิตใจ ความเชื่อด้านสติและสมาธิ^{๑๑๕} ไม่ฆ่าสัตว์ในวันพระ จะ ขึ้นแรม ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๑๕ ค่ำ มีการฆ่าสัตว์น้อยลงและไม่เบียดเบียน มีเมตตาเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมมีความสามัคคีมีความสงบร่มเย็นทำให้คนในสังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๑๑๖} องค์พระธาตุ นั้นเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนเป็นศูนย์รวมของสังคมในชุมชนนั้นทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีใน ชุมชน^{๑๑๗}

-ไม่ลักทรัพย์ ไม่ฉ้อโกง ไม่เบียดเบียนทรัพย์คนอื่น ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่เกิดความโลภ อยากรได้ทรัพย์คนอื่น เป็นการเคารพสิทธิทรัพย์ของกันและกัน สังคมมีความเชื่อมั่นต่อองค์พระธาตุ เพราะให้ความสุขทางใจและเป็นความภูมิใจของประชาชนในชุมชนในหมู่บ้านใกล้เคียงและผู้คนที่ สัญจรไปมาได้สักการบูชาขอพร^{๑๑๘} ในด้านสังคมชาวตำบลหนองนาคำ

-ไม่ประพฤติดิฉันในกาม เรื่องเพศและพฤติกรรม ในทางไม่เสื่อมเสีย ไม่ละเมิดในของรัก ของหวง ของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ ทำลายลบหลู่ เกียรติซึ่งกันและกัน ในด้านสังคมชุมชนในสมัย ปัจจุบันวัยรุ่นสมัยใหม่มีความเชื่อเพราะว่าเกิดจากการได้รับความสนใจหรือมีกิจกรรมที่สามารถ ชักชวนให้เด็กสมัยใหม่นั้นได้มีส่วนร่วมมาก จึงเกิดการรู้ทราบเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนทำให้ ไม่เกิดการลบหลู่ และการยำเกรงต่อองค์พระธาตุ^{๑๑๙} ทำให้คนในชุมชน ได้ร่วมกิจกรรมคนในสังคมมี

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ เฉลิมพร สุขรัมย์,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,เจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ,๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวทิพรรัตน์ โนนพันธ์,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นางสาวบังอร คุณวงศ์,บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้,องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นางสาววรรณิษา พวงกัญญา,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัด อุดรธานี, ผู้ช่วยนักวิชาการพัสดุ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ แม่ม่วงน เพ็ญอินทร์,คนแก่ในหมู่บ้านโนนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระมหาพวงษ์หิรัญย์ ปุณณกาโม (คำดีบุญ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ แม่บัวใบ ไชยสุข, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มา ประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัด อุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านบ้านโนนกก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัด อุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

การซ่อมรื้อบวงสรวง มีการจัดตั้งโรงงาน มีการจัดตั้งไฟถวาย มีการเปลี่ยนผ้าห่มองค์พระธาตุ และร่วมในพิธีรื้อบวงสรวงเพิ่มมากขึ้นทุกปี^{๑๒๐}

-ไม่มั่วสาทาไมโกหก ไม่พูดเท็จ ไม่ล่อลวง พูดแต่คำสัตย์จริง พูดแต่สิ่งที่เป็นมงคล ไม่จงใจใส่โทษ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่พูดยุยง ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเหลวไหล ไม่พูดเพื่อเจ้อ จะไปทำพิธีก็บอกกล่าวในยามเวลาเดินทางไปต่างจังหวัดหรือเวลาเดินทางไปต่างประเทศก็จะมาบอกกล่าวหรือบนบานสานกล่าวให้เดินทางปลอดภัยให้ได้เงินได้ทองตามที่บุคคลในชุมชนนั้นต้องการก็ต่างบอกกล่าวต่อองค์พระธาตุโพนทองตามวัฒนธรรมปุ๋ย๋ายาพากระทำ^{๑๒๑} ทำให้สังคมเกิดความร่วมมือสมัคสมานสามัคคีในชุมชน มีความเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารีซึ่งกันและกัน^{๑๒๒} เกิดความปลอดภัยในชุมชนทำให้บ้านเมืองมีความสุขมีความเกรงกลัวทางใจ และทำให้สังคมมีความสามัคคี^{๑๒๓} ให้เกิดความสามัคคีกันในสังคม ไม่ให้ทะเลาะเบาะแว้งกันทำให้บ้านเมืองเป็นกลุ่มเป็นคณะและสามัคคีกัน^{๑๒๔} ด้วยความศรัทธาของพระธาตุโพนทองเมื่อถึงเวลาบุญพระธาตุก็จะเห็นถึงความสามัคคีของคนในชุมชนร่วมมือร่วมใจ เป็นหนึ่งเดียวทำให้แต่ละหมู่บ้าน ได้มารวมตัวกันทำงานร่วมกัน พบปะกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน กลายเป็นสังคมแห่งความศรัทธาและเป็นวัฒนธรรม^{๑๒๕} มีความแน่นแฟ้นมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสามัคคีให้ความร่วมมือในทุกฝ่ายต่างฝ่ายต่างช่วยกัน เพราะองค์พระธาตุเป็นจุดรวมศรัทธา^{๑๒๖}

-ไม่ดื่มสุรา ในการจัดงานไม่มี สิ่งอบายมุข หรือสิ่งเสพติดเครื่องดองของเมา ไม่มีทั้งชายและไม่มีทั้งการดื่ม ตลอดทั้งการพนัน ไม่มีในงาน ที่เกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง จึงทำให้คนในชุมชนหลายหมู่บ้านพากันมาทำกิจกรรมจะเป็นกิจกรรมประจำปีและมีหน่วยงานรัฐคือทางเทศบาลหนองบัวได้เข้ามาดูแลเกิดเป็นสถานที่สวยงามขึ้นทำให้คนในสังคมหลายหมู่บ้านมารวมตัวกัน ทำการเคารพบูชาองค์พระธาตุคนมากหน้าหลายตาเข้ามาร่วมกันทำการสักการบูชาในแต่ละปีตามเทศกาล^{๑๒๗} เป็นสิ่งที่ยึด

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิราช, บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ แม่สงัด มันทะสา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ แม่บวย เพี้ยอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเสียง คุณวันโต (อุเณตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาส บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ พ่อบัวโล คำชาลี, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก(อาจารย์สอนพิเศษ ม.ราชภัฏ) ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, , ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นางจำเนียร ธาณีกุล, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ แม่พิกุล ชัยชนะ, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เหนียวจิตใจ ทำให้สังคมมีจุดศูนย์รวมด้านจิตใจ^{๑๒๘} เป็นที่ให้ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสักการะ ความสามัคคี การมีส่วนร่วมในสังคม^{๑๒๙} เป็นศูนย์รวมของประชาชน แต่ละชุมชนและหมู่บ้านให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ^{๑๓๐} ประชาชนหน่วยงานต่างๆรวมตัวกันสักการะ องค์ธาตุโพนทองประจำปี^{๑๓๑} มีความเชื่อมาก เพราะเป็นคนในพื้นที่ควรเคารพนับถือกราบไหว้^{๑๓๒}

สรุปอิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลงอนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แนวคิดอิทธิพลที่มีต่อสังคมและเศรษฐกิจชุมชนตำบลหนองนาคำ ด้านสังคม ได้ก่อเกิดวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนที่มีแต่พระธาตุโพนทอง ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันก็คือ-วัฒนธรรมการแต่งกาย คือการแต่งกาย ร้าถวายแด่องค์พระธาตุโพนทอง ด้วยอิทธิพลความเชื่อความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อพระธาตุโพนทอง ทำให้มีคนไปร้าถวายเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม และการเปลี่ยนถวายผ้าห่ม พระธาตุ เป็นวัฒนธรรมทางศีลธรรม คือการมีศีลธรรม คือ ศีล ๕ หรือ ศีล ๘ และพูดจาให้สำรวมและพูดจริงมีสัจจะอันดีงาม เมื่อถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๗ ผู้เฒ่าผู้แก่จะพาลูกหลานไปสักการบูชาพระธาตุโพนทองของ ทุกปีทำให้ชุมชนมีศีลธรรมมากขึ้นเพราะมาจำศีลปฏิบัติทุกวันพระแม่ในเทศกาลวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ และความให้การเคารพนับถือ มีศีลธรรมมีความเกรงกลัวต่อบาปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในแต่ละปีจะมีการสักการบูชาองค์พระธาตุ เช่นบุญเดือน ๔ คนในชุมชนก็พากันเข้ามาสรงน้ำองค์พระธาตุโพนทองมีการเคารพบูชาเหมือนกันกับชุมชนอื่น แต่การกระทำไม่เหมือนกัน และมีความเชื่อว่าในวันพระใหญ่จะไม่ให้ทำงานในวันพระ เช่น ไม่ให้สร้างบ้าน หรือ เอาของที่อยู่นอกหมู่บ้านนำเข้ามาในหมู่บ้านเช่นการห้ามตัดไม้เผาถ่านหรือขนไม้เข้าในหมู่บ้าน สี่ข้าววันพระ ตลอดทั้งการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทุกอย่าง ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนมีความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้สร้างองค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุยืนถึงประมาณเกือบพันปี และได้สร้างไว้ตามหลักฐาน หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นแก่นหลักของพระพุทธศาสนาประชาชนมีความเชื่อต่อการทะนุบำรุงการปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือองค์พระสารีริกธาตุในพระธาตุ ซึ่งเป็นกระดูกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธาตุของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพระธาตุโพนทอง แปลว่า พระธาตุทองคำอยู่ที่เนินสูง ทำให้ชาวบ้านใช้หลักธรรม มีศีลสมาธิ ปัญญา และเป็นความเชื่อที่ผสมผสานทางพระพุทธศาสนาความเชื่อ หมายถึง ความมั่นใจ ความพึงพาอาศัย การไว้วางใจ ความเชื่อเป็นสัมผัสที่ช่วยให้รับรู้ถึงสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น วิญญาณ เป็นความมั่นใจในสิ่งต่างๆ ที่ยังไม่เกิดแต่ละครอบครัวในพื้นที่หนองนาคำ ได้รับการปลูกฝังจาก ปู่ย่า ตา

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันดาวิปี , ชุมชนหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, นักจัดงานทั่วไปชำนาญการ เทศบาลตำบลหนองบัว,๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นางจริยาวัฒน์ ต้นตระกูล ,ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้, เทศบาลตำบลหนองบัว,๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ นางรำไพ ตรีกุล, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวทิพรัตน์ โนนพันธ์,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นางสาวบังอร คุณวงศ์ ,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ยาย ว่าให้เคารพบูชาองค์พระธาตุโพนทองเพื่อเป็น ศิริมงคลแก่ครอบครัว ครอบครัวใดที่ได้ไปกราบขอพรจะทำให้ครอบครัวนั้นมีความสุขมีความเชื่อและศรัทธาแต่ละชุมชนสืบทอดมาจากพ่อแม่บรรพบุรุษ ตามเผ่าพันธุ์ที่สืบเชื้อสายต่อกันมา แต่ละกลุ่มหรือชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวว่าเป็นผู้พิเศษด้านความสุข เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัวเป็นที่พึ่งทางใจ ทำให้คนในครอบครัวรวมตัวกันไปบูชาสักการะ ในวันสำคัญต่างๆ ขอพรให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขคนในครอบครัวก็กราบไหว้ก่อนไปทำงาน ไปธุระต่างๆก็กราบไหว้ขอพรให้ท่านคุ้มครองความเชื่อด้านจิตใจ ความเชื่อด้านสติและสมาธิให้สังคมเกิดความร่วมมือสมัคสมานสามัคคีในชุมชน มีความเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันเกิดความปลอดภัยในชุมชนทำให้บ้านเมืองมีความสุขมีความเกรงกลัวทางใจ และทำให้สังคมมีความสามัคคีให้เกิดความสามัคคีกันในสังคม ไม่ให้ทะเลาะเบาะแว้งกันทำให้บ้านเมืองเป็นกลุ่มเป็นคณะและสามัคคีกันด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุโพนทองเมื่อถึงเวลาบุญพระธาตุก็จะเห็นถึงความสามัคคีของคนในชุมชนร่วมมือร่วมใจ เป็นหนึ่งเดียวทำให้แต่ละหมู่บ้าน ได้มารวมตัวกันทำงานร่วมกันเป็นที่ให้ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสักการะ ความสามัคคีการมีส่วนร่วมในสังคมเป็นศูนย์รวมของประชาชน แต่ละชุมชนและหมู่บ้านให้มามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ประชาชนหน่วยงานต่าง ๆ รวมตัวกันสักการะองค์พระธาตุโพนทองประจำปี

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา การวิจัยเรื่อง ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมวิเคราะห์การบูชาพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงจริยธรรม การค้นคว้าหาข้อมูลในหนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายเชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผล งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อและพิธีกรรม การบูชาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ในชุมชนตำบลหนองนาคำ และศึกษาอิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทองที่มีต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยอื่น ๆ และหลักทฤษฎีต่าง ๆ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระเถระ ประชาชนชาวบ้าน นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ที่เดินทางมาสักการบูชาพระธาตุโพนทองแล้วได้รวบรวมข้อมูลนำเสนอ

๕.๑.๑ สรุป ผลการวิจัย พบว่าได้ทราบความเชื่อและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พบว่าความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยหลักธรรมพระพุทธศาสนา สืบทอดต่อกันมาก็เพราะความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาและในที่นี้ก็คือ ศรัทธาสมเด็จพระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า ศรัทธาที่ตั้งมั่นคงแล้วย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จ ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ ชาวพุทธจะต้องเชื่อและนับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างมั่นคงอีกอย่างหนึ่งจะต้องเชื่อใน ๔ เรื่องหลัก คือ ๑) เชื่อเรื่องกรรม คือการกระทำ ๒) เชื่อเรื่องผลของกรรม ๓) เชื่อใครทำ ใครได้ ๔) เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระบรมสารีริกธาตุ ที่พระเพลิงมิได้ไหม้ทั้งประเภท ลักษณะและขนาดไว้ ดังนี้ (๑) ประเภทของพระบรมสารีริกธาตุ มี ๒ คือ ที่กระจายออกจากกัน และที่ไม่กระจายออกจากกัน (๒) ลักษณะของพระบรมสารีริกธาตุ มี ๓ คือ ลักษณะสีเหมือนดอกมะลิตูม ลักษณะสีเหมือนแก้วมุกดาที่เจียรไน และเหมือนสีจูนหรือผงทองคำพระธาตุมี ๓ ขนาด มีสัญญาณ เหมือนเม็ดผักกาด และข้าวสารหลัก เม็ดถั่วแตก ต่อมาได้มีการสร้างพระสถูปเจดีย์ ๔ ประเภท ไว้กราบไหว้สักการบูชา การที่เคารพและบูชาว่าสิ่งนี้ หรือพระธาตุเป็นสิ่งที่มิฤทธิ์ มีเดชอำนาจ และปาฏิหาริย์ฉะนั้นแล้วความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมใดๆ จะคงอยู่ได้ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลาเช่นกันสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มของความเชื่อนั้นจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปด้วยความราบรื่น ประสบความสำเร็จในชีวิตมวลชนนับถือบุคคลหรือวัตถุสิ่งใดก็ทำการบูชาสักการะ เคารพบุคคลหรือ

วัตถุอย่างนั้นมีความเชื่อสิ่งลี้ลับอยู่มาก เช่น อิทธิพลด้านส่วนปัจเจกบุคคล เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เรื่องกรรม บุญ-บาป ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ และอิทธิพลด้าน เรื่องบุญบังไฟ ด้านสังคม เศรษฐกิจ ชุมชน จึงมาประสมประสานกันก่อนความเชื่อและพิธีกรรม และการปฏิบัติของชาวพุทธ แม้พลังอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นจะไม่สามารถ พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแต่บุคคลในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเกรงกลัวในที่นี้ความเคารพบูชาเพราะมีผลต่อเจตคติค่านิยมและนำไปสู่การกระทำความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาบุคคลที่จะเรียกได้ว่าเป็นชาวพุทธ จะต้องมียุทธการ มีคุณสมบัติประจำตัว และมีมาตรฐานความประพฤติเกี่ยวกับชีวิตจึงเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย ก็จะมีเรื่องพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในที่สุดก็กลายมาเป็นพิธีกรรม

๕.๑.๒ ได้ทราบความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ในชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ด้านบุคคล สถานที่ เวลา และพิธีกรรม ผู้ประกอบพิธีกรรม องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความเชื่อใน ๑) วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ๒ (๑) กุศลพิธี หมายถึง พิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมความดีงาม (๒) บุญพิธี หมายถึง พิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณี ต้น (๓) ทานพิธีคือถวายเครื่องนุ่งห่ม รักษาโรค ปัจจัยสี่ (๔) ปกิณณกพิธี คือ เบ็ดเตล็ด อารธนาศีล ประเคนของ ทำความเคารพ แต่อาจเป็นทางเชื่อมต่อไปสู่ความรู้ ในด้านพิธีกรรมจึงเป็นจุดเริ่มแรกที่ชักนำบุคคลเข้าสู่ศีลธรรม สิ่งที่มีมุ่งหวังทางพิธีกรรมอำนาจพิเศษเป็นของตนเองได้ อาจเชื่อว่าบุคคลหรือสิ่งนั้นเป็นสื่อหรือทางผ่านของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เร้นลับอยู่ต่างหากก็ได้ หรืออาจเชื่ออย่างประณีตขึ้นมาอีก ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแม้จะมีพิธีกรรมอยู่ก็จริง การใช้สิ่งที่เขายึดถืออยู่เดิมนั่นเองเป็นจุดเริ่มต้น พร้อมทั้งใช้สิ่งที่เขายึดเกาะอยู่นั้นเป็นเครื่องจูงเขาออกมาข้อมูลในความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป นรกสวรรค์ มีความเชื่อในเรื่องกรรม ผลหรือวิบากกรรม เชื่อในผลบุญและบาป เชื่อในทุกคติคือนรก และสุคติคือสวรรค์ ถ้าทำบาปหรือหรือทำชั่วจะได้รับผลกระทบชั่ว จะตกลงสู่ อบายภูมิ คือนรก ด้วยคตินี้ จึงส่งผลให้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการทำกรรมดี คือการทำบุญทำทาน หรือ บุญกริยาวัตถุ ๓ คือ ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัยที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาความเชื่อเรื่อง นรก-สวรรค์ ในกระบวนการแห่ง เมื่อแยกส่วนออกแล้วจะได้วิญญู ๓ คือ (๑) กิเลส (๒) กรรม (๓) วิบาก กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้ว ผลที่จะได้รับคือ วิบาก กิเลสฝ่ายชั่วคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเหตุทำกรรมชั่วคือ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เรื่องบุญ-บาปและสวรรค์-นรก ได้ถูกนำมาคลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำภาคอีสานเราชาวพุทธเชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

การจัดงานประเพณีท้องถิ่นสัตยาธิษฐานสืบสานประเพณีไหว้สา พระธาตุโพนทอง ประจำปี ๒๕๕๙ ซึ่งตรงกับวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปี ณ.ที่พระธาตุโพนทอง ถนนสาย อุดร-สกล ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

โดยมีความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุมี ๘ พิธีกรรม ด้วยกันคือ

๑.พิธีตักบาตร

๒.พิธีรำถวายพระธาตุ

๓.พิธีสงฆ์พระธาตุ

- ๔.พิธีเวียนเทียน
- ๕.พิธีจุดบั้งไฟบูชาพระธาตุ
- ๖.พิธีการบ๊ะ-บน การแก้บ๊ะ-แก้บน
- ๗.พิธีบวงสรวงพระธาตุ
- ๘.พิธีถวายผ้าห่มพระธาตุ

๕.๑.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ในชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

อิทธิพลความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อจิตวิญญาณสังคมไทย เนื่องจากประเทศไทยได้แก่ ได้แก่ ๑. ความเชื่อส่วนปัจเจกบุคคล ๒. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์-ปาฏิหาริย์ ๓. ความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ ๔. ความเชื่อเรื่องบาป-กรรม ๕. ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ ๖. ความเชื่อด้านสังคม-เศรษฐกิจ-ชุมชน ตามประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์บ่งบอกว่า ศาสนากับการเมืองการปกครอง ไม่อาจแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด จึงพยายามอย่านำเรื่องศาสนาและการเมืองการเมืองการปกครองมาถกเถียงกัน รัฐทุกรัฐล้วนมีเป้าหมายแค่เรื่องปากท้องเป็นหลัก อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อการเมืองการปกครองนั้นจึงมีทั้งด้านสนับสนุนและขัดแย้ง ฉะนั้น มนุษย์จึงมีศักยภาพสูงสุดในการฝึก ซึ่งหมายถึงการพัฒนาตน พระพุทธเจ้าทรงกระทำกิจสำคัญ คือ การประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ เราเป็นผู้เจริญที่สุดแห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดแห่งโลก ได้จำแนกประเภทแห่งพฤติกรรมไว้หลายลักษณะ ตามเกณฑ์ต่างๆ เช่น จำแนกตามคุณภาพ พฤติกรรมของมนุษย์แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ กายทวาร พฤติกรรมทางกาย หรือกระทำด้วยกาย วาจา วจีกรรม พฤติกรรมทางวาจา หรือการกระทำทางวาจา มโนกรรม พฤติกรรมทางใจ หรือการกระทำทางใจ

อิทธิพลที่มีต่อส่วนปัจเจกบุคคล จากเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาคนทั่วไปไม่มีโอกาสศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่คำว่าบุญ ก็ยังเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทย โดยเฉพาะการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาเป็นประเพณีที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชน เพราะถ้าไม่มีศาสนาที่ไม่สามารถทราบได้ว่าพระบรมสารีริกธาตุมีความศักดิ์สิทธิ์เช่นไร เนื่องจากพระพุทธศาสนาและพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งคู่กันและเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนกลายเป็นประเพณีสืบทอดกันมายาวนานพบว่ามีความสามประเพณี คือประเพณีสวดด้านประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และประเพณีตักบาตรรูปเทียน แต่ละประเพณีวันเวลาปฏิบัติ ประวัติความเป็นมา ความมุ่งหมายขั้นตอนการปฏิบัติ และคุณค่าของประเพณีอย่างเด่นชัด ความเชื่อ และประเพณีเหล่านี้ให้คุณค่าทางด้านสังคมสัมพันธ์ตลอดจนคุณค่าด้านคุณธรรมต่างทางพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก

อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ดังนั้นเพื่อแสดงความที่ตนนั้นนับถือพระพุทธศาสนา บางที่ได้แสดงความเคารพศรัทธาโดยสร้างพระเจดีย์มาประดิษฐานไว้ให้เป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ได้มากราบไหว้สักการบูชาเวียนทักษิณา เป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ พร้อมกันเพื่อแสดงอาการนอบน้อมต่อพระพุทธศาสนา ทั้งพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พุทธสถาน พุทธวัตถุมงคล พิธีกรรม ตั้งใจ การนมัสการองค์พระธาตุก็เช่นกัน พระธาตุแต่ละองค์ ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตประดิษฐานอยู่ เพื่ออะไรการกราบไหว้นมัสการนั้นก็เพื่อให้เรามีความ

เจริญรุ่งเรือง และทางสังคม การบูชาตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง อามิสบูชา(การบูชาด้วยวัตถุ) อามิสบูชานั้นไม่สามารถ จะดำรงพระศาสนาไว้ได้ ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนเชื่อความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้องค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุถึงหลายร้อยปี ได้สร้างไว้ตามหลักฐาน หลักธรรมของพระพุทธเจ้าแก่นหลักของพระพุทธศาสนาความเชื่อ หมายถึง ความมั่นใจ ความพึ่งพาอาศัย การไว้วางใจ ความเชื่อเป็นสัมผัสที่ช่วยให้รับรู้ถึงสิ่งที่มองไม่เห็น

อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ จึงเกิดการรู้ทราบเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนทำให้ไม่เกิดการลบลู่ และการยำเกรงต่อองค์พระธาตุ ทำให้คนในชุมชน ได้ร่วมกิจกรรมคนในสังคมมีการซ่อมรื้อบวงสรวง มีการจัดตั้งโรงทาน มีการจุดบั้งไฟถวายตามประเพณีความเชื่อในฤดูทำนาบูชาเพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาลและ มีการเปลี่ยนผ้าห่มองค์พระธาตุ และการบวงสรวงในทุกปี

อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป ได้ก่อเกิดวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนที่มีแต่พระธาตุโพนทอง ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันก็คือ-วัฒนธรรมการแต่งกาย คือการแต่งกาย รำถวายแด่องค์พระธาตุโพนทอง ด้วยอิทธิพลความเชื่อความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อพระธาตุโพนทอง ทำให้มีคนไปรำถวายเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม และการเปลี่ยนถวายผ้าห่ม พระธาตุ เป็นวัฒนธรรมทางศีลธรรม คือการมีศีลธรรม คือ ศีล ๕ หรือ ศีล ๘ และพูดจาให้สำรวมและพูดจริงมีสัจจะอันดีงาม เมื่อถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๗ ผู้เฒ่าผู้แก่จะพาลูกหลานไปสักการบูชาพระธาตุโพนทองของ ทุกปีทำให้ชุมชนมีศีลธรรมมากขึ้นเพราะมาจำศีลปฏิบัติทุกวันพระแม้ในเทศกาล วัฒนธรรมทางด้านจิตใจ และความให้การเคารพนับถือ มีศีลธรรมมีความเกรงกลัวต่อบาปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในแต่ละปีจะมีการสักการบูชาองค์ ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนมีความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้สร้างองค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุยืนถึงประมาณเกือบพันปี และได้สร้างไว้ตามบุญ เป็นความเชื่อหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ยิ่งเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามารุ่งเรืองในสังคมไทย คำว่าบุญ ก็ยังมีความสำคัญโดดเด่นเป็นพิเศษแม้เมื่อสังคมเห็นห่างออกไป จากเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาค้นทั่วไปไม่มีโอกาสศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่คำว่าบุญ ก็ยังเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทย

อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นแก่นหลักของพระพุทธศาสนาประชาชนมีความเชื่อต่อการทะนุบำรุงการปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือองค์พระสารีริกธาตุในพระธาตุ ซึ่งเป็นกระดูกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธาตุของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพระธาตุโพนทอง แปลว่า พระธาตุทองคำอยู่ที่เนินสูง ทำให้ชาวบ้านใช้หลักธรรม มีศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นความเชื่อที่ผสมผสานทาง ทำให้คนในครอบครัวรวมตัวกันไปบูชาสักการะ ในวันสำคัญต่างๆ ได้มารวมตัวกันทำงานร่วมกันเป็นที่ให้ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสักการะ ความสามัคคี การมีส่วนร่วมในสังคมเป็นศูนย์รวมของประชาชน แต่ละชุมชนและหมู่บ้านให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆประชาชนหน่วยงานต่างๆ รวมตัวกันสักการะ องค์พระธาตุโพนทองประจำปี

อิทธิพลที่มีต่อสังคม-เศรษฐกิจ-ชุมชน ตำบลหนองนาคำ ด้านสังคม ทางสังคมจากอิทธิพลรวมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีความเชื่อและพิธีกรรม กลายเป็นธรรมเนียมประเพณี

ชนบประเพณี และจารีตประเพณี จัดเตรียม ดอกไม้ ธูปเทียน เพราะเป็นเครื่องสักการะก็ เพื่อบูชาพระตถาคต การบูชาพระตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นเพียง อามิสบูชา(การบูชาด้วยวัตถุ) อามิสบูชาขั้นนี้ไม่สามารถ จะดำรงพระศาสนาไว้ได้

อิทธิพลทางด้านสังคม

ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนเชื่อความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ ซึ่งเกิดจากการแผ่ขยายอำนาจทางการเมืองของอาณาจักรขอมและประเพณีของชาวบ้านทั่วไปจะเป็นอิทธิพลความเชื่อเรื่องผีได้ถูกนำมาผูกโยงให้อยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์พระธาตุ โดยเฉพาะการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาเป็นประเพณีที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชน เพราะถ้าไม่มีศาสนาที่ไม่สามารถทราบได้ว่าพระบรมสารีริกธาตุมีความศักดิ์สิทธิ์เช่นไร เนื่องจากพระพุทธรูปและพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งคู่กันและเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนกลายเป็นประเพณีสืบทอดกันมายาวนาน

- วัฒนธรรมการแต่งกาย คือการแต่งกาย รำถวายแด่องค์พระธาตุโพธิ์ทอง ด้วยอิทธิพลความเชื่อความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อองค์พระธาตุ ทำให้มีคนไปรำถวายเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม และการเปลี่ยนถวายผ้าห่ม เปลี่ยนผ้าองค์พระธาตุมีการรำบวงสรวงพระธาตุโพธิ์ทองทุกปี ทุกวันพระจะมีประชาชนนำดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาองค์พระธาตุโพธิ์ทองมีการแก้บน ในสิ่งที่สมปรารถนาแล้ว การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นกิจทางหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนปฏิบัติตัวเป็นคนดีมีศีลธรรม คือการบวงสรวงบูชาหรือการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่าง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งเชื่อว่าสามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติและวิถีชีวิตของมนุษย์

- วัฒนธรรมทางศีลธรรม คือการมีศีลธรรม คือ ศีล ๕ หรือ ศีล ๘ และพูดจาให้สำรวม และพูดจริงมีสัจจะ เมื่อถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๗ ผู้เฒ่าผู้แก่จะพาลูกหลานไปสักการบูชาพระธาตุโพธิ์ทองทุกปีทำให้ชุมชนมีศีลธรรมมากขึ้นเพราะมาจำศีลปฏิบัติทุกวันพระแม่ในเทศกาล

- วัฒนธรรมทางด้านจิตใจ และความให้การเคารพนับถือ มีศีลธรรมมีความเกรงกลัวต่อบาปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในแต่ละปีจะมีการสักการบูชาองค์พระธาตุ เช่นบุญเดือน ๔ คนในชุมชนก็พากันเข้ามาสรงน้ำองค์พระธาตุโพธิ์ทองเพราะมีการกระทำให้เกิดการกราบไหว้บูชาตามฤดูกาลมีการรวมตัวกันบวงสรวงรำถวาย ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ชาวบ้านมีความหวังและจิตใจสงบ มีความปรารถนาดีให้ครอบครัวมีความสุข เป็นศูนย์ให้คนในชุมชน ใกล้เคียงมีโอกาสได้มาพบปะ ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การรำบวงสรวง การถวายเครื่องไหว้การทำบุญตักบาตร สรงน้ำ การนำมหรสพมาแสดง เป็นสถานที่ให้ชุมชนได้มากราบไหว้บูชา

- วัฒนธรรมการกระทำ คือการดำเนินชีวิต การกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ไว้ การบูชาพระธาตุโพธิ์ทองที่ทำขึ้นทุกปี ทุกคนกราบไหว้นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์กันทุกคนโดยเฉพาะพระธาตุโพธิ์ทองชุมชนก็จะมีการจัดงานสงกรานต์ สรงพระธาตุโพธิ์ทอง มีการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพระธาตุโพธิ์ทอง มีการกราบไหว้ในวันพระและพิธีการสักการในประเพณีต่างๆ มีการเคารพบูชาเหมือนกันกับชุมชนอื่น แต่การกระทำไม่เหมือนกัน และมีความเชื่อว่าในวันพระผู้ใหญ่จะไม่ให้ทำอะไร เช่น ไม่ให้สร้างบ้าน หรือ เอาของที่อยู่นอกหมู่บ้านนำเข้ามาในหมู่บ้านเช่นการห้ามตัดไม้หรือชนไม้เข้าในหมู่บ้าน

- บุษายูสูงอายุ มีความเชื่อถือนับตั้งแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย เพราะเป็นที่พึ่งทางใจของครอบครัว เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้เรารู้สึกสบายใจเวลาได้มาไหว้บูชา ให้อยู่เย็นเป็นสุขสภาพในครอบครัว ขอพึ่งพาบารมีรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุขให้สงบสุขเดินทางไปทางไหนก็ปลอดภัยให้สำเร็จในหน้าที่การงานไม่มีอุปสรรคให้เจริญก้าวหน้าในกาลต่อไปทำให้ครอบครัวประสบผลสำเร็จและทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้นทำให้หน้าที่การงานราบรื่น ในด้านครอบครัวพอถึงฤดูกาลผู้เป็นพ่อแม่จะพาบุตรหลานไปกราบไหว้ขอพรนำความเจริญมาให้ครอบครัวหายจากโรคต่างๆเห็นผลได้และมีความสุข

- ความสามัคคี ทำให้ครอบครัวไม่แตกแยกกันและอยู่ร่วมกันอยู่เย็นเป็นสุข เช่นเดินทางไปทิศไหนทางไหนก็บอกต่อองค์พระธาตุเพราะรู้สึกสบายจิตสบายใจเหมือนองค์พระธาตุปกปักรักษาและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจคนในครอบครัว ให้ความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์ภาพในครอบครัวปลูกฝังจิตสำนึกในครอบครัวเป็นที่ให้ชุมชนและครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน

ด้านชุมชน

- การมีความสุขเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัวเป็นที่พึ่งทางใจ ทำให้คนในครอบครัวรวมตัวกันไปบูชาสักการะ ในวันสำคัญต่างๆ ขอพรให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขคนในครอบครัวก็กราบไหว้ก่อนไปทำงาน ไปธุระต่างๆก็กราบไหว้ขอพรให้ท่านคุ้มครองความเชื่อด้านจิตใจ ความเชื่อด้านสติและสมาธิ

- ไม่ฆ่าสัตว์ในวันพระ จะเป็นขึ้นแรม ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ มีการฆ่าสัตว์น้อยลง และไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมมีความสามัคคีมีความสงบร่มเย็นทำให้คนในสังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันองค์พระธาตุนั้นเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนเป็นศูนย์รวมของสังคมในชุมชนนั้นทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน

- ไม่ลักทรัพย์ ไม่ฉ้อโกง ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินคนอื่น ไม่เกิดความโลภอยากได้ทรัพย์สินคนอื่น สังคมมีความเชื่อมั่นต่อองค์พระธาตุเพราะให้ความสุขทางใจและเป็นความภูมิใจของประชาชนในชุมชนในหมู่บ้านใกล้เคียงและผู้คนที่สนใจจะไปได้สักการบูชาขอพรในด้านสังคมชาวตำบลหนองนาคำ

- ไม่ประพฤติผิดในกาม เรื่องเพศและพฤติกรรม ในทางไม่เสื่อมเสีย ในด้านสังคมในสมัยปัจจุบันวัยรุ่นสมัยใหม่มีความเชื่อเพราะว่าเกิดจากการได้รับความสนใจหรือมีกิจกรรมที่สามารถชักชวนให้เด็กสมัยใหม่นั้นได้มีส่วนร่วมมาก

- ไม่มูสา จะไปทำพิธีบอกกล่าวในยามเวลาเดินทางไปต่างจังหวัดหรือเวลาเดินทางไปต่างประเทศก็จะมาบอกกล่าวหรือบนบานสานกล่าวให้เดินทางปลอดภัยให้ได้เงินได้ทองตามที่บุคคลในชุมชนนั้นต้องการก็ต่างบอกกล่าวต่อองค์พระธาตุโพธิ์ทองตามวัฒนธรรมปู่ย่าตาทายาพากระทำทำให้สังคมเกิดความร่วมมือสามัคคีในชุมชน มีความเอื้อเฟื้อโอ้อ้อมอารีซึ่งกันและกันเกิดความปลอดภัยในชุมชนทำให้บ้านเมืองมีความสุขมีความเกรงกลัวทางใจ และทำให้สังคมมีความสามัคคีให้เกิดความสามัคคีกันในสังคม

ในการจัดงานไม่มี อบายมุข หรือสิ่งเสพติดเครื่องทองของเมา ไม่มีทั้งชายและไม่มีการดื่มตลอดทั้งการพนัน ไม่มีในงาน ที่เกี่ยวกับพระธาตุโพธิ์ทอง จึงทำให้คนในชุมชนหลายหมู่บ้านพากันมาทำกิจกรรมจะเป็นกิจกรรมประจำปีและมีหน่วยงานรัฐคือทางเทศบาลหนองบัวได้เข้ามาดูแลเกิด

เป็นสถานที่สวยงามขึ้นทำให้คนในสังคมหลากหลายบ้านมารวมตัวกัน ทำการเคารพบูชาองค์พระธาตุ คนมากหน้าหลายตาเข้ามาร่วมกันทำการสักการบูชาในแต่ละปีตามมีความเชื่อมาก เพราะเป็นคนในพื้นที่ควรเคารพนับถือกราบไหว้

ด้านเศรษฐกิจ

- การประกอบการ ร้านอาหารตามสั่ง ทำให้มีเศรษฐกิจคือร้านอาหารร้านส้มตำ, ไก่ย่าง
- การประกอบการ ขายรูปปั้น ช้างม้า วัว ควายและทำให้ดีขึ้นทุกด้านส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองของชาวบ้านก็มีมาสักการบูชาตลอด ให้เกิดกิจพออยู่พอกินและให้เจริญรุ่งเรืองไปในภายภาคหน้าและมีการค้าขายของใช้และร้านอาหารด้วยความเชื่อความศรัทธาขององค์พระธาตุโพธิ์ทอง และคำบอกเล่าของคนรุ่นเก่าประกอบด้วยปัจจุบัน เทคโนโลยีการสื่อสารเข้าถึงได้ง่าย ทำให้คนรู้จักพระธาตุโพธิ์ทองเพิ่มมากขึ้นทำให้อยากมากราบไหว้องค์พระธาตุ เมื่อมีผู้คนเข้ามากราบไหว้องค์พระธาตุแล้ว ก็อยากเที่ยวในชุมชน

- การประกอบการ ร้านขายของชำรวย หาซื้อของฝากจากชุมชน เช่น เครื่องจักสาน ผ้าทอพื้นเมือง เพื่อนำไปเป็นของฝากจึงทำให้ชาวบ้านได้ก่อเกิดรายได้เป็นอย่างดี ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนมีรายได้ในกลุ่มการงานในชุมชนของเรา ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นและมีการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังให้รู้จักกิจการ การงานที่จะมีขึ้นในชุมชนเพื่อช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้อีกด้วยในด้านเศรษฐกิจไปขอพรให้ทำมาหากินร่ำรวยและทำให้ร้านขายของมีฐานะดีขึ้นช่วยให้เศรษฐกิจการค้าขายให้ร่ำรวยขอพรให้การค้าขายเจริญก้าวหน้า มีพออยู่พอกิน

- การประกอบการ ขายดอกไม้ ธูป เทียน ให้มีกิจการเข้ามาขายพวงมาลัย ขายกับข้าว น้ำดื่ม ดอกไม้ธูป เทียน มีการขายพวงมาลัย ดอกไม้ธูปเทียนทุกวันสำคัญ เชื่อว่าองค์พระธาตุบันดานให้ประสบความสำเร็จในเรื่องการงาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสร้างเศรษฐกิจภาพในทำให้เศรษฐกิจขยายตัวทำให้พ่อค้าแม่ค้าที่ประกอบธุรกิจการค้าเครื่องสักการบูชาได้ขายดีและทำให้ธุรกิจอยู่รอดทำให้มีนักท่องเที่ยวมากราบไหว้พระธาตุโพธิ์ทอง ทำให้พระธาตุโพธิ์ทองเป็นที่รู้จักมากขึ้นทำให้เกิดการซื้อขายดอกไม้ธูปเทียนรูปปั้นต่าง ๆ เพื่อมาแก้บน สักการบูชาขอพร

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพธิ์ทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์ และพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อส่วนปัจเจกบุคคล เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป นรก-สวรรค์ ความเชื่อบุญบั้งไฟ ความเชื่อเรื่องสังคม เศรษฐกิจ ชุมชน ความเชื่อและพิธีกรรมจารีต จึงมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และพระธาตุโพธิ์ทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พิธีกรรมในการบูชาพระธาตุพิธีกรรม หมายถึง การบูชาความเชื่อในเรื่องบูชาพระธาตุ ความเกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรม จนกลายเป็นประเพณีของพิธีกรรม ความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ พระศาสนาแห่งพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องกับงานวิจัยนายอุทัย ภัทรสุข เรื่อง การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขง, ว่ามีความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ ซึ่งเป็นองค์ธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา มี

อิทธิพล ส่งผลให้เกิดสามัคคีธรรม เป็นชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แบ่งปัน ให้ทานรักษาศีล ปฏิบัติภาวนา มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สับสนวุ่นวาย มีhiri คือ ความละอายบาป ละอายใจต่อการทำชั่วมีโอตตปปะคือความกลัวต่อบาป เกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป สวรรค์-นรก มีความเกี่ยวเนื่องกับ อิทธิพลของพระธาตุความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ หรือ เรื่องกรรม บุญ-บาป และเรื่อง นรก-สวรรค์ ได้ถูกนำมา คลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมเข้าด้วยกันจึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยแปลก สนธิรักษ์ ,พิธีกรรมและ สิทธิประเพณีพิธีกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นด้วยความเชื่อตามหลักศาสนาที่เชื่อว่ามีผลกระทบ ต่อแนวความคิด ต่อวิถีการดำรงชีวิตว่าจะมีความสุข ความเจริญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า จึงแสดงออก ด้วยการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ปกติการทำพิธีต่างๆ ก็จะเป็นการบูชาพระพุทธคุณ ขอให้ทำจัดสิ่งไม่ดี ได้รับสิ่งดีๆ ผลดีแรกคือเมื่อทำพิธีกรรมแล้วเกิดความสบายใจทันที สอดคล้องเชื่อมโยงกับความเชื่อ ของประชาชนจังหวัดน่าน ที่เชื่อในพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุ ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนกลายเป็นประเพณี

ซึ่งถือว่าเป็นแก่นความเชื่อพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทำความดี ละความชั่ว ทำให้ให้ บริสุทธิ ปฏิบัติตนอยู่ในศีลเชื่อว่าบุคคลใดมีจิตเลื่อมใสบูชาพระพุทธเจ้าด้วยอามิสบูชา คือการบูชา ด้วยดอกไม้ ของหอม ธูป เทียน เป็นต้น เท่ากับได้เข้าเฝ้าต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้าโดยตรง บางคนก็มีพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาเพิ่มได้อีกด้วย เพื่อให้เป็นที่เคารพของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย จะเป็น พระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุก็ดีสิ่งที่เป็นมงคลนี้จะเจริญงอกงามอย่างน่าอัศจรรย์คือพระสถูป เจดีย์ และพระบรมสมรริกธาตุสถูปเจดีย์เป็นองค์ประกอบของพิธีกรรม การกระทำหรือกิจกรรมต่อสิ่ง ที่เชื่อเคารพ ศรัทธาอย่างเป็นรูปแบบและพิธีการ ด้วยการวางอาหารที่พื้นดินเพื่อให้เทพลงมาเสวย ใน ลักษณะที่ถูกต้อง คือมีการเคารพศรัทธา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมือง มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ มีมาตั้งแต่โบราณให้อยู่สืบไปชั่วลูกชั่วหลานสืบต่อไป และ มีการบูรณะสถานที่ให้สวยงาม

พิธีกรรมตามฤดูกาลและพิธีกรรมที่จัดขึ้นในบางโอกาสที่สำคัญ ซึ่งเป็นพิธีกรรมพิเศษ ความคิดเรื่องเวียนว่ายตายเกิดยังไม่มี จึงได้พิจารณาข้อมูลในความเชื่อพิธีกรรม ประเพณีท้องถิ่น สัตยาธิษฐานสืบสานประเพณีไหว้สาพระธาตุโพนทองเพื่อบูชาพระธาตุโพนทอง โดยการจัดงานมี เทศบาลตำบลหนองบัว และชาวบ้านชุมชนตำบลหนองนาคำ จัดขึ้นเพื่อเป็นการบูชาพระธาตุโพนทอง เป็นบุญประจำปี โดยให้แต่ละหมู่บ้านในตำบลหนองนาคำ ได้จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๗ คือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปี โดยแต่ละบ้านจะมีการเสี่ยงทายอธิฐาน ด้วยการบวงสรวงรำถวายแต่ละ หมู่บ้านในเขตตำบลหนองนาคำ เป็นการรักษาและสืบทอด มรดกไทยอีสานให้คงอยู่ เป็นการ เสริมสร้างความสามัคคี และไม่มียอขายมุข การพนันขันต่อ เดิมพัน แม้แต่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เหล้า เบียร์ ในพิธีบูชาพระธาตุโพนทองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งหลายทำจึงทำให้ชุมชนมีความรักสมัครสมาน สามัคคี ในหมู่คณะผู้ที่มาสักการบูชาจึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่น ในคุณงามความดี และตั้งมั่นอยู่ ในความดี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์พระธาตุโพนทองจากการขอพรเป็นความเชื่อส่วนบุคคลเป็นความเชื่อ ส่วนตัวเราแล้วถือเป็นสิ่งที่พึงทางใจเมื่อทำไปแล้วทำให้จิตใจสงบเกิดศรัทธาเกิดความดี จึงขอแต่สิ่งที่ดี งามจิตใจที่พึงก็ไม่เสียหาย เพราะเชื่อว่าขอพรจากองค์พระธาตุโพนทอง มีความศักดิ์สิทธิ์และมีผล ต่อจิตใจผู้ขอพร และเชื่อว่าเป็นสิริมงคลกับชีวิตเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุไม่ว่าจะเป็นเรื่อง

การขอพรการแก้บนการอธิษฐานขอสิ่งใดสิ่งหนึ่งในขอบเขตไม่ผิดศีลธรรมไม่ผิดจารีตย่อมประสบผลสำเร็จที่ตนปรารถนา

ลักษณะอิทธิพลของความเชื่อว่า มนุษย์และสังคมไทยในปัจจุบันมีความเชื่อที่ผสมผสานรวมถึงด้านในการสร้างสิ่งบูชาได้กลายเป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานความเชื่อพระพุทธรูปและเจดีย์ วิหาร อุโบสถ มีหลายลักษณะ การยอมรับนี้ประกอบด้วยความคิดและอารมณ์ ความเชื่อก่อให้เกิดภาวะทางจิตขึ้นในตัวบุคคลก็เข้าใจว่าธรรมชาติลงโทษ เมื่อน้ำท่วมใหญ่หรือฝนแล้งความเชื่อก็มีความเชื่อตามธรรมชาติโดยมีความสอดคล้องกับ พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ) ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญของชาติและเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างแน่นแฟ้น พระพุทธศาสนาประสานประเพณีไทยให้กลมกลืนกันกลายเป็นวิถีชีวิตของคนไทยยังสามารถหล่อหลอมจิตใจของคนไทยให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่คนไทยนับถือ พุทธศาสนาต้องรู้และเข้าใจ นอกจากนี้ยังเชื่อในอานุภาพของพระธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในประเทศ โยพบว่าผู้ที่มีโอกาสสักการบูชาพระธาตุจะทำให้มีความสุขความเจริญในชีวิต เนื่องจากพระธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้าและยังสามารถแสดงปาฏิหาริย์หรือปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติได้ จากการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทองในส่วนปัจเจกบุคคลพิธีการบวงสรวง มีความเชื่อต่อพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และกตัญญูกตเวทิตา ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ย่อมให้คุณประโยชน์มากมาย หลายประการ เช่นทำให้มีความสุขความเจริญทั้งทางด้านกายและจิตใจที่เป็นที่เคารพท่านผู้เป็นใหญ่ในการบูชา

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

งานศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ทำให้ทราบถึงความเชื่อของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะประชาชนชาวจังหวัดอุดรธานี ที่แสดงออกทางพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง ว่าเป็นความเชื่อที่ผสมผสานความเชื่อเดิมเข้ากับความรู้ความพระพุทธศาสนาและพราหมณ์ มีคนไม่น้อยไม่ทราบว่าพิธีกรรมใดอยู่บนความเชื่อใดแม้จะมีงานศึกษาวิจัยอยู่หลายเรื่องที่ได้แยกแยะไว้ แต่ก็เป็นเพียงองค์ความรู้ที่อยู่ในวงจำกัด ของกลุ่มที่ศึกษาและเอกสาร การศึกษาก็อยู่ที่ไม่ชวนอ่านและยาวจนประชาชนทั่วไปไม่น่าอ่านไม่ทราบ ดังนั้น เพื่อยังประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมที่จะได้ทราบแก่นความเชื่อของประชาชน ที่มีต่อพระธาตุโพนทอง ในแต่ละความเชื่อได้ชัดเจนและมีผลเชื่อมโยงไปยังมิติอื่นๆ เช่น การสร้างสิ่งบูชาการปรับสถานที่ การทำพิธีกรรมที่อนุรักษ์ตรงความเชื่อเดิมแต่ละแบบไว้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ผู้เกี่ยวข้องน่าจะเปิดโอกาสให้เยาวชน ชุมชนชาวตำบลหนองนาคำในชุมชนได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นและนโยบายในการจัดงาน อยากจะอนุรักษ์วัฒนธรรมหรือพิธีกรรมที่เคยกระทำมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย คือบุญบั้งไฟ และแห่น้ำ-ดอกไม้สรงพระธาตุ ก่อเจดีย์ทราย และการละเล่นเมื่อครั้งแต่ก่อน ตลอดทั้งทุก สถาบันการศึกษา กลุ่มเครือข่ายศึกษาเชิงพฤติกรรมให้กว้างขวาง เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย เนื่องจากการศึกษาเรื่องความเชื่อก็คือการศึกษาพฤติกรรมทางสังคม โดยการจัดสรรงบประมาณ ให้ทำการศึกษาการวิจัย ได้อย่างสะดวก และจะทำให้ผู้ศึกษามีความเชื่อต่อพระธาตุโพนทองอย่างลึกซึ้ง เมื่อพิจารณาหลายๆ มิติจะพบว่าคติ

ความเชื่อต่อพระธาตุโพนทอง มีอิทธิพลและมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ความทำให้เราไม่ประมาทในชีวิตและทำให้ครอบครัวมีความสุข มีอาชีพการงานที่เจริญก้าวหน้า เนื่องจากการที่เราได้มีส่วนร่วมนมัสการพระธาตุเป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้า ระลึกถึงคำสอนทางพระพุทธศาสนา

๒. เหตุผลที่ต้องการศึกษาเชิงพฤติกรรม แบบเครือข่ายต่อเนื่องและสามารถต่อยอดผล การศึกษาวิจัยได้ ต้องเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ที่อยู่ในรูปพฤติกรรมหรือองค์ความรู้ที่อยู่ในภาคสนาม มากกว่าข้อมูลจากงานเอกสาร งานอ้างอิง หรือทฤษฎี ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้ถูกต้องหลายแหล่ง และหลายมิติ พอเพียงที่จะสรุปผลตามหลัก อนุমান และหลัก ตรรกศาสตร์ และผลสรุปนอก จะสามารถ อธิบายความได้แล้ว ต้องใช้งบประมาณ กลุ่มเครือข่ายซึ่งจะเป็นการศึกษาวิจัยที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง มีมาตั้งแต่โบราณสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน แสดงถึงความสำคัญของพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลด้านจิตใจและแสดงถึงสังคม ทางด้าน วิทยาศาสตร์มากเพียงใด ก็ไม่อาจลบเลือนความเชื่อ เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุ มีความเชื่อว่า เห็นได้ชัดว่าความเชื่อต่อประเพณีพิธีกรรมของพระธาตุโพนทอง หรือพิธีกรรมในงานต่างๆ ที่ ประชาชนทั่วไปและประชาชนทั่วจังหวัดอุดรธานี น่าจะจัดงานนมัสการพระธาตุประจำปีขึ้น เพื่อ แสดงถึงความสามัคคีของชาวจังหวัดอุดรธานี นับตั้งแต่ประชาชนทั่วไป สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ข้าราชการ พ่อค้า องค์กร อื่นๆ ต่างๆ มารวมกันแสดงความสามัคคีเป็นเอกลักษณ์ ของชาวจังหวัดอุดรธานี สมควรจะได้รับการอนุรักษ์ ไว้ให้ลูกหลานในอนาคต ที่ยังมีอายุยาวนานถึง เกือบ ๑,๐๐๐ ปีเป็นพระธาตุเก่าแก่อันศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองอุดรธานีและประชาชนทั่วไปทำให้เกิด ความเชื่อและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ในส่วนที่ไม่เห็นด้วยคือ กิจกรรมการแสดงบางอย่างที่ชาวบ้านนึกคิดอยากทำขึ้น เพื่อ วัตถุประสงค์อย่างอื่น เช่น กิจกรรมหมอลำซึ่ง ที่มีการรวมเงินกันของชาวบ้าน จ้างหมอลำผู้หญิง นุ่ง น้อย ห่มน้อย มาเต้นในท่าทางกิริยาไม่สำรวม ในวันทำบุญพระธาตุเป็นการไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง และประเพณีที่ชาวบ้านเคยกระทำมาบางพิธีหรือบางประเพณีก็หายไปอยากจะอนุรักษ์ไว้และอยาก ให้มีส่วนร่วมของชาวชุมชนตำบลหนองนาคำมีส่วนร่วมมากขึ้นและมีบทบาทมากกว่านี้คือมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นในประเพณีกับพระธาตุโพนทอง

การปลูกฝังต้องขอความร่วมมือจากในหลายๆ ฝ่ายร่วมกัน ทั้งมาตรการ ป้องกัน ป้อง ปราม วรรณคดี และอื่น ๆ

ความเชื่อที่ถูกต้องเนื่องจากความเชื่อของแต่ละคนไม่มีความถูกหรือผิด

ในส่วนที่ได้ร่วมพิธีไหว้สาพระธาตุโพนทองของทุกปี มีความเห็นว่าชาวพุทธ ที่มาร่วมพิธีมี ความพอเหมาะพอดี ไม่มีอะไรที่เป็นที่น่ากังวล และไม่มีส่วนใดที่ทำให้เสียหายธรรมเนียมประเพณี

แล้วแต่มุมมองของแต่ละคนว่า เรามีความศรัทธา มากน้อยแค่ไหน และสิ่งไหนถูกต้อง และไม่ถูกต้อง

สิ่งที่ชุมชนและทุกคนทำด้วยความรัก ความศรัทธา ในองค์พระธาตุโพนทอง มันคือ ความสุขทางใจและทางกาย ของทุกคน

พระธาตุโพนทอง เป็นที่สักการบูชา เนื่องจากมีพระพุทธรูปที่โดดเด่นสวยงาม ปัจจุบันมีผู้คนศรัทธามากผู้คนผ่านไปผ่านมาต่างจอดรถกราบไหว้บูชาขอพรไม่ขาดสาย คิดว่าทุกคนมีความเชื่อต่อพระธาตุโพนทองตามหลักศรัทธาเพราะทุกศรัทธาในพระธาตุโพนทอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ขยายเขตพื้นที่ในบริเวณและจัดงานบุญนมัสการพระธาตุโพนทองเพื่อสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ประชาชนที่มานมัสการพระธาตุโพนทอง ให้เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และอยากให้จัดงานนมัสการพระธาตุโพนทองประจำปีขึ้นและจัดปฏิบัติธรรมเพื่อปลูกฝังการอบรมจิตใจในศีลธรรม

๒. ควรเพิ่มเติมในการผลิตสื่อรูปลักษณะต่างๆ เพื่อเผยแผ่ด้านประเพณีให้มากที่สุดเกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง ในฐานะพุทธศิลป์และประวัติศาสตร์ให้มากขึ้น

๓. ควรเพิ่มเติมในส่วนของพระธาตุที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุดรธานี และทั้ง ๔ ภาค ควรให้มีการวิจัย

๔. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของพระธาตุนอกพื้นที่ทั้งในจังหวัดใกล้เคียงรวมถึงระดับภูมิภาค

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. ๒๕๐๐.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๒ – ๒๕๓๔.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๙ – ๒๕๔๕.

_____. ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูณ,
๒๕๓๙ – ๒๕๔๓.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรกฎเตปิฎก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับสยามรกฎเตปิฎกอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กิ่งแก้ว อรรถกร และธนรัชต์ ศิริสวัสดิ์. ความเชื่อ. เอกสารการสอนชุดวิชาศึกษาศาสตร์ (หน่วยที่
๘-๑๕). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๘.

กรมศิลปากร. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์. อรรถกถา (ตำนานพระธาตุพนม). พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๗.

_____. กุให้มิ่ง พระดีไม่มีเสื่อม. นนทบุรี : บริษัท เลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด, ๒๕๕๔.

- จินดา มณีวงศ์. **ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม (Cultural Evolution Theory)**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา, ๒๕๕๐.
- ชนกสรณ์ ท่ากระเบา. **๑๒ พระธาตุ ๑๒ ปางพระ ๑๒ นักษัตร**. กรุงเทพฯ : บริษัท แชนโพร พรินต์ติ้ง จำกัด.
- สุวรรณ กลิ่นพงศ์. **กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. พิธีกรรมและประเพณี**. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒.
- ดนัย ไชยธ. **ลัทธิ ศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.
- แปลก สนธิรักษ์. **พิธีกรรมและลัทธิประเพณี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๒.
- มหาคณิศ (เขมาจาโร). **หนังสือ “ภาษาวัด”**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐.
- ผาสุก อินทรารุ. **รูปเคารพในศาสนาฮินดู**. กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระมหาชาญ จนยาโก. **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมสุภาษิตของสุนทรภู่**. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๕๒.
- พระราชพรหมยาน. **ลาก่อนประเสริฐในชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งเรืองวิริยะพัฒนา โรงพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๓.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **สยามสามไตร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔.
- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตฺโต). **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๔.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. **มงคลชีวิต ฉบับ ทางก้าวหน้า**. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ ๑๙๗๗ จำกัด, ๒๕๕๔.
- พระราชธรรมนิเทศ (พระพะยอม กัลยาโณ). **เคล็ดไม่ลับในการเข้าวัด วัดสวนแก้ว**. พิมพ์ที่ วุฒินัคร/มนตรี เซิงศักดิ์ศรี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา, ๒๕๔๖.
- _____. **พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ). **กฎแห่งกรรม**. กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- ราชบัณฑิตสถาน. **ศิลปกรรมไทย. พระพุทธปฏิมา พระบรมมหาราชวัง วัด เรือนไทย ภาคกลาง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตสถาน, ๒๕๔๑.
- วิรัช ใจเชื้อ. **พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- วสิน อินทสระ. **พระไตรปิฎกย่อ ฉบับย่อความและอธิบายความอังคุตตรนิกาย เล่ม ๑ (หมวด ๑-๔)**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์เมื่อดทราย, ๒๕๕๔.

สุระ พิริยะสงวนพงศ์. **พระมหามัณีนีและเจดีย์สำคัญในพม่า**. นนทบุรี : พิมพ์ บมจ.อมรินทร์
พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. **วิธีสร้างบุญบารมี**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย
จำกัด, ๒๕๕๒.

สมพงศ์ สิงหา. **อยู่ให้เขารัก จากให้เขาเสียตาย ตายให้เขาคิดถึง**. กรุงเทพฯ : บริษัท ส.เอเชียเพรส
๑๙๘๙, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสสทตฺโต ป.๙). **หนังสือประชุมพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร : ไทย
พัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗.

สุรีย์ มีผลกิจ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมฟอรม์ จำกัด, ๒๕๔๔.

สุรพล ดำริห์กุล. **แผ่นดินอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๔๙.

เสถียร พันธรัสี. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ ,
๒๕๔๖.

สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ. **พระเจดีย์ในลานนาไทย**. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๔.

สมเจตน์ วิมลเกษม. **ประเพณีพิธีกรรมของชาวพุทธ**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์สุรพล, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสสทตฺโต ป.๙). **หนังสือประชุมพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร : ไทย
พัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗.

อนุชิต สิงห์สุวรรณ. **ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นทศวรรษ ๒๕๒๐**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓.

เอกสารประกอบการสอน. **เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา**. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๒) วิทยานิพนธ์

นางสาวกนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน. “การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ในพุทธปรัชญา
เถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

นายอุทัย ภัทรสุข. “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่ม
แม่น้ำโขง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิตวิทยาลัย**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

นางสาวอนัญญา ปานชื่น. “การศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบนเพื่อเสนอ
แนวทางสู่กรอบออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์นาคา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิตวิทยาลัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓.

- นางบุญยืน สิริรักษ์. “การศึกษาประเพณีเกี่ยวกับการตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทศึกษาเฉพาะกรณีเกี่ยวกับการตายในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิตวิทยาลัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- นางชนาภัทร วงศ์โรจนภรณ์. “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของคำสอนเรื่องพรหมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ประไพ กองวงศ์. “พระธาตุเจดีย์ในล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.
- พระอธิการจำปา กิตติปัญญา (ค่านอก). “การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแพร่ของพระครูคงนครพิทักษ์”. (หลวงพ่อกงฐิตปัญญา). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระปลัดวิชาสิริภโท (เที่ยงธรรม). “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชนจังหวัดหนองคาย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระกรวิชัย ธมฺวโร (อินเทพ). “การศึกษาคติความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิตวิทยาลัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระกัณหาภักตสีโล (อนุอัน). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสาน : ศึกษากรณีอำเภอแกดำจังหวัดมหาสารคาม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระครูวินัยธรสุเทพ อภิณฺจโน (ทับทิมเทพ). “ศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา. “พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาชัย ชีรปาโส (บุญเกลี้ยง). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

นฤบดีนทร์ สาลีพันธ์. “พัฒนาการพืชนบูชาพระธาตุพนม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุก (ดุขฎิพฤตพันธ์). “ความเชื่อและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สุพจน์ ทองเนื้อขาว. “ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

สถาพร อรุณวิลาส. คติความเชื่อพระพุทธรูปศาสนาแบบลังกาและวิถีชุมชนเมืองสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗.

(๓) บทความ

พดตินัย มั่งสวัสดิ์. “มหัศจรรย์พระธาตุโพธิ์ทองสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองอุดรธานี” **อุดรธานี**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (มกราคม ๒๕๓๙): ๒๖-๒๗.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ. <http://www.relicsofbuddha.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

การบูชาพระธาตุ. <http://www.baanjommyut.com>, สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

การบูชาพระอุทิศต่อหัตถ์. <http://www.gotoknow.org>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์. <http://www.baanjommyut.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ความเชื่อและศาสนา. <https://sites.google.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ความเชื่อเรื่องนรกในพระพุทธศาสนา. <http://sambydee.blogspot.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์. <http://www.relicsofbuddha.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ธาตุอันตรธาน. <http://www.watkaokrailas.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

นมัสการพระธาตุศรีสองรัก. <http://www.maloei.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

นรกสวรรค์ในพระไตรปิฎก ๑. <http://www.dharma-gateway.com>.

สืบค้นเมื่อ[๑๙ มิถุนายน ๖๐].

บูชาพระธาตุ, <http://www.relicsofbuddha.com>, สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ประเภทความเชื่อ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา, bcnlp๕๖.weebly.com. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

เปิดพระบรมสารีริกธาตุ. <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?News>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ประวัติพระธาตุโพททอง. <http://www.nongbuaudno.go.th>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ประวัติความเป็นมาของบุญบังไฟ. <https://sites.google.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ประเพณีบุญบังไฟ. <http://horoscope.sanook.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

เปิดพระธาตุ. <http://www.manageronline.co.th>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

เรื่องไสยศาสตร์. <http://tulip.bu.ac.th>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

ศาสนาและความเชื่อ. <http://www.praphansarn.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

สังคมความเชื่อ และศาสนา. <https://sites.google.com>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

หลักฐานกับพระธาตุโพททอง. <http://www.khaosod.co.th>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

แห่ผ้าขึ้นธาตุ. <https://th.wikipedia.org>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

อิทธิพลของค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล. <http://dspace.bu.ac.th>. สืบค้นเมื่อ [๑๙ มิถุนายน ๖๐].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระมหาประพนธ์ อจาโร (หงชาลีก), เจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาพงษ์หิรัญย์ ปุณณกาโม (คำดีบุญ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์ บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลียง คุณวันโต, รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข บ้านโพททอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางพิกุล ชัยชนะ, บ้านโพททอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายคำปาน พลอยพุด, ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายอภิชาติ พลบัวไข, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, (อ.สอนพิเศษ ม.ราชภัฏอุดรธานี), ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสมใจ เพชรชู, คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายบัวไล คำชาติ, คนแก่ในหมู่บ้านโพททอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นางบวย เพียรอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพททอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา จันตาวาปี, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ, เทศบาลตำบลหนองบัว,

- บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.
 สัมภาษณ์ นางจริยาวัฒน์ ตันตระกูล,หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้, ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง
 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,, ๑๖มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายอิทธิพล โพธิราชา, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว. บ้านหนองหาน
 ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางรำไพ ตรีกุล พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว
 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางสาวอมรศิริ บุตรโท หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข, บ้านเดื่อ ตำบลหมากแข้ง
 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางสาวทิพย์รัตน์ โนนทัน ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พนักงานจัดเก็บรายได้, บ้านหนองนาคำ ตำบล
 หนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางสาวบังอร คุณวงศ์ ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ
 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางเฉลิมพร สุขรัมย์ พนักงานประจำ อบต. หนองนาคำ, บ้านหนองนาคำ
 ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางสาววรรณิษา พวงกัญญา ผู้ช่วยนักวิชาการพัสดุองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ,
 บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ แซ่มะฮ้อย ผู้มาประกอบพิธีบูชา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ
 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางสงัด มั่นทะสา ผู้มาประกอบพิธีบูชา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง
 จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางละเอียด ทิพย์พิลา ผู้มาประกอบพิธีบูชา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ
 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางบัวใบ ไชยสุข ผู้มาประกอบพิธี, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง
 จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ แม่ม่วง เพียอินทร์ ,คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,
 ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางจำเนียร ธานีกุล ผู้มาประกอบพิธี, บ้านโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง
 จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

A.S. Hornby. **Oxford Dictionary**. New Delhi : Oxford University Press, ๒๐๐๒.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอภิชาติ พลบัวไข ผช.ผอ.บ.โนนกก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหานพต สิริธโร (สิงหน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๐๗ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพน
ทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อ
โปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบทอดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.ศูนย์ฯ ดร.อริย์ชัย เลิศรวมโชค ๐๘๗-๒๓๒-๙๙๙๘

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอมความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร/นมัสการ หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวันโต รก.เจ้าอาวาสวัดศรีสุข

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหานพต สิริธโร (สิงหน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๐๗ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพน
ทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอมความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อ
โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.ศูนย์ฯ ดร.อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗-๒๓๒-๙๙๙๘

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๙

๑๓๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร แม่บวย เพ็ญอินทร์ คนแก่ในหมู่บ้านโนนทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหานพต สิริธโร (สิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๐๗ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพน
ทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อ
โปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบทอดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.ศูนย์ฯ ดร.อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗-๒๓๒-๙๙๙๘

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวนิตยา จันดาวาปี นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ เทศบาลตำบลหนองบัว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหานพต สิริธโร (สิงหน) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๐๗ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพน
ทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อ
โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตดาเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.ศูนย์ฯ ดร.อริย์ชัย เลิศรวมโชค ๐๘๗-๒๓๒-๙๙๙๘

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๐๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางเฉลิมพร สุขรัมย์ พนักงาน อบต.หนองนาคำ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหานพต สิริธโร (สิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๐๗ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพน
ทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อ
โปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบทอดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.ศูนย์ฯ ดร.อริย์ชัย เลิศรวมโชค ๐๘๗-๒๓๒-๙๙๙๘

http://www.gsmcunk.org, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์

แบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษาแนวคิดความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชน ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี การสำรวจแนวทางความคิดเห็นผู้มีความเชื่อที่มาประกอบพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

คำชี้แจง ๑. แบบสอบถามนี้ ใช้สอบถามประชาชนที่เข้ามาสักการะในองค์พระธาตุ ชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อใช้ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆต่อท่าน เนื่องจากการวิเคราะห์จะเป็นการวิเคราะห์ในภาพรวม ไม่ได้เจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่งและถือเป็นความลับของการวิจัย จึงใคร่ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงที่สุดโดยการเติมข้อความลงในช่องที่ตรงกับกรให้ข้อมูล

๒. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๔ ตอน (ข้าราชการ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ชาวบ้าน)

ตอนที่ ๑. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒. สัมภาษณ์ข้อมูล : ความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชนมีความ เชื่ออย่างไร

ตอนที่ ๓. สัมภาษณ์ข้อมูล : ความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชน มีความเชื่อตามหลักคำสอนพุทธศาสนาเถรวาทอย่างไร

ตอนที่ ๔. ข้อเสนอแนะ

ในการกรอกแบบสอบถามชุดนี้ ตอบทุกข้อและทุกตอน ตามสภาพความเป็นจริงเพราะข้อมูลที่ได้ถูกต้องทำให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ ขอขอบคุณผู้ที่ตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

พระมหา นพคน สิริธโร (สิงห์)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

คณะพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

แบบสัมภาษณ์และข้อเสนอแนะ

ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมขององค์พระธาตุโพนทอง
ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สำหรับการสัมภาษณ์ ข้าราชการ/ผู้นำชุมชน/พระสงฆ์/ชาวบ้าน
ที่เข้ามาสักการะองค์พระธาตุโพนทอง ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยขอชี้แจง
ว่า ข้อมูลที่ท่านให้สัมภาษณ์ใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น จะไม่มีการนำข้อมูลอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิด
ผลกระทบใดๆ ต่อท่าน

ตอนที่ ๑. ลักษณะส่วนบุคคล

๑.๑ ชื่อ.....นามสกุล.....ฉายา.....
อายุ.....ปี พรรษา.....

๑.๒ วัด.....บ้าน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....ตำแหน่ง.....

๑.๓ ระดับการศึกษาสูงสุด.....

๑.๔ ท่านเข้ามากราบไหว้องค์พระธาตุโพนทองบ่อยแค่ไหน.....ครั้งต่อเดือน

๑.๕ ท่านเข้าวัด(วัดทั่วไป) บ่อยแค่ไหน.....ครั้งต่อเดือน

ตอนที่ ๒. สัมภาษณ์ข้อมูล : ความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อ ชุมชนมีความเชื่ออย่างไร

๒.๑ ท่านมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุโพนทอง หรือไม่และมีความเชื่อ
อย่างไรเกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านมีความเชื่อพิธีกรรมการแก้บน รำวงสรวง เกี่ยวกับพระธาตุโพนทองอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒.๓ท่านมีความเชื่อในเรื่องการอธิฐานขอพรจากองค์พระธาตุโพนทองศักดิ์สิทธิ์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒.๔ คุณมีความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการบูชาที่เกี่ยวกับองค์พระธาตุโพนทองอย่างไรและพิธีอะไรบ้างอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓.สัมภาษณ์ข้อมูล : ความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชน ความเชื่อตามหลักคำสอนพุทธศาสนาเถรวาท

๓.๑ คุณมีความในความเชื่อส่วนปัจเจกบุคคลอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓.๒ คุณมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เกี่ยวกับพระธาตุโพนทอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนอย่างไร

.....

.....

๓.๓ คุณมีความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ เกี่ยวกับพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

๓.๔ คุณมีความเชื่อเรื่อง กรรม บุญ-บาป เกี่ยวกับพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชน
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓.๕ นรก-สวรรค์ เกี่ยวกับพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๖ คุณมีความเชื่อเรื่อง สังคม-เศรษฐกิจ เกี่ยวกับพระธาตุโพนทองที่มีอิทธิพลต่อชุมชน
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

๔.๑ ท่านคิดว่า ชาวพุทธมีความเชื่อต่อพระธาตุในปัจจุบันถูกต้อง ตามหลักศรัทธา หรือไม่
ถ้าไม่ถูกต้อง จะมีวิธีการแก้ไข หรือการจัดกิจกรรมในการปลูกฝังศรัทธาที่ถูกต้องแก่ประชาชน หรือถ้า
ถูกต้อง ควรมีกิจกรรมส่งเสริมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

พระมหา นพดน สิริธโร (สิงห์)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

คณะพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ภาคผนวก ค

ภาพป้ายคาถาบูชาประวัติและภาพพระธาตุโพนทองและฐานเดิมพระธาตุ
และหอพระธรรมชัยในปัจจุบัน

คาถาบูชาพระธาตุพระธาตุโพนทอง (นะโม ๓ จบ)

อมมะณาการ ทีละมะหัง สุคะวะหัง สุขะละติ โหตุ ว่า ๓ จบ

คำบูชาและป้ายคำบูชาพระธาตุโพนทอง

ป้ายประวัติพระธาตุโพนทอง

ฐานพระธาตุเก่า

หอพระธรรมชัย

ภาพปัจจุบันของพระธาตุโพนทอง

ภาคผนวก ง

ภาพกิจกรรมและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุโพนทอง

งานประเพณีทอดผ้าป่าถวายสืบสานประเพณีไหว้สาพระธาตุโพธิ์ทอง ประจำปี

ประธานพิธีกล่าวเปิดงาน

ภาพประชาชนมาร่วมพิธี

พิธีทำบุญตักบาตร

พิธีรำถวายพระธาตุโพนทอง

พระพุทธรูปประดิษฐาน ณ พระธาตุโพนทอง

พิธีสงฆ์พระธาตุโพนทองรดน้ำดำหัวผู้เฒ่า

ชั้นดอกไม้และพิธีเวียนเทียนบูชาพระธาตุโพนทอง

จุดบั้งไฟบูชาพระธาตุพนมทอง

พิธีกรรมการบั้ง-บน   แก้วบั้ง-บน

พิธีกรรมการบวงสรวงพระธาตุโพนทอง

ภาพประธานพิธีถวายผ้าห่มพระธาตุโพนทองและพระธรรมชัย

ภาคผนวก จ

ภาพสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

สัมภาษณ์ พระมหาประพนธ์ อจาโร (หงชาลิก) ที่ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์
บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๐๙.๑๒ น.

สัมภาษณ์พระมหาพงษ์หิรัญย์ ปุณณกาโม (คำดีบุญ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีทัศน์

บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๒.๐๕ น.

สัมภาษณ์ หลวงปู่บุญเลี้ยง คุณวณโฑ (เนตรฐา), รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุข,

บ้านธาตุโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๖.๓๙ น.

สัมภาษณ์นางพิกุล ชัยชนะ, บ้านธาตุโพนทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง

จังหวัดอุดรธานี, ผู้มาประกอบพิธี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๓.๔๕ น.

สัมภาษณ์นายคำปาน พลอยพุด ผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก หมู่ ๑๘ ตำบลหนองนาคำ
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐,

สัมภาษณ์นายอภิชาติ พลบัวไข ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (อ.สอนพิเศษม.ราชภัฏ อุดรฯ),
๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๐.๑๖ น.

สัมภาษณ์นายสมใจ เพชรชู,คนแก่ในหมู่บ้านหนองนาคำ
ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๒.๑๒ น.

สัมภาษณ์พ่อบัวไล คำชาติ, คนแก่ในหมู่บ้านโพนทอง บ้านธาตุโพนทอง
ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๔.๒๒ น.

สัมภาษณ์แม่บวช เพี้ยอินทร์, คนแก่ในหมู่บ้านโพหนอง บ้านธาตุโพหนอง
ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๕.๒๗ น.

สัมภาษณ์นางสาวนิตยา จันดวาทย์, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการเทศบาลตำบลหนองบัว. ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, เวลา ๑๑.๕๐ น.

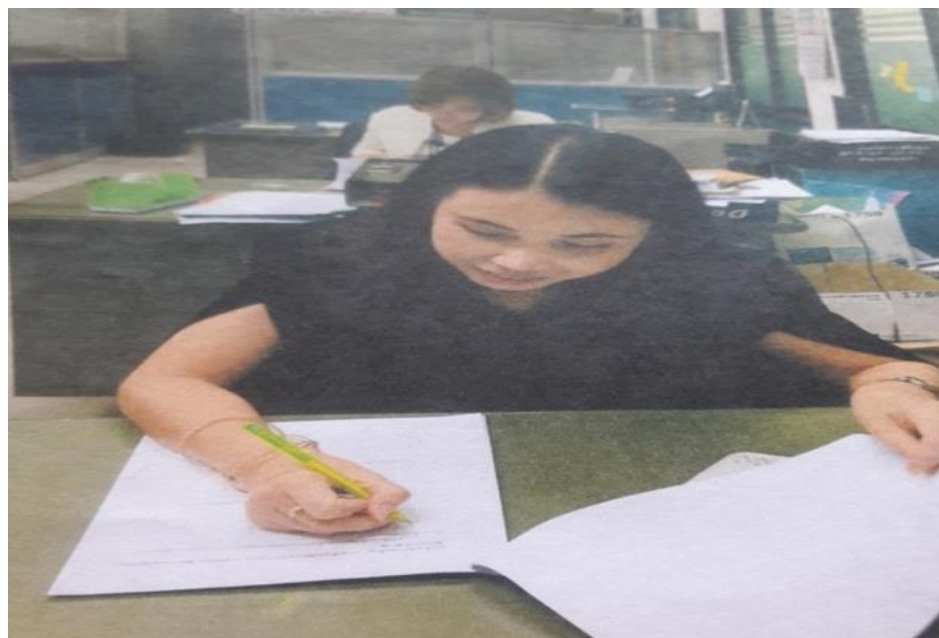
สัมภาษณ์นางจริยาวัฒน์ ตันตระกูล, ชุมชนหมากแข้ง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี, หัวหน้าฝ่ายพัฒนารายได้ เทศบาลตำบลหนองบัว,
๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๑.๓๐ น.

สัมภาษณ์นายอิทธิพล โพธิ์ราชา, ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลหนองบัว,
บ้านหนองหาน ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, เวลา ๑๑.๕๐ น

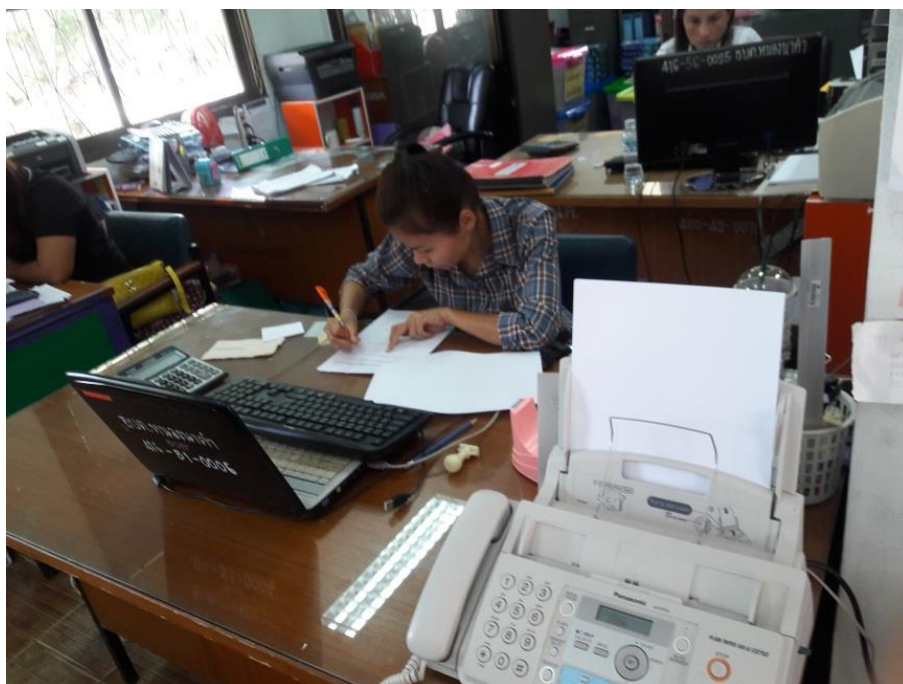

สัมภาษณ์นางรำไพ ตรีกุล, บ้านหนองขาม ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
พนักงานเทศบาลตำบลหนองบัว.๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, เวลา ๑๑.๕๐ น.

สัมภาษณ์นางสาวอมรศิริ บุตรโท, บ้านเตื่อ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุขเทศบาลตำบลหนองบัว,

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, เวลา ๑๑.๒๑ น.

สัมภาษณ์นางสาวทิพย์รัตน์ โนนทัน,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี,พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ,
๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๔.๐๐ น.

สัมภาษณ์นางสาวบังอร คุณวงศ์,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี, พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ,
๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๔.๒๐ น.

สัมภาษณ์นางเฉลิมพร สุขรัมย์,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี,พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ,
๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๔.๓๒ น.

สัมภาษณ์นางสาววรรณิษา พวงกัญญา,บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี, พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาคำ,
๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๔.๕๐ น.

สัมภาษณ์ แม่จันทร์เพ็ญ แซ่มซ้าย,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ที่มาประกอบพิธีบูชาพระธาตุโพนทอง
๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๒.๓๐ น.

สัมภาษณ์แม่สัจด์ มันทะสา,บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี, ผู้ที่มาประกอบพิธีบูชาพระธาตุโพนทอง
๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๑.๕๗ น.

สัมภาษณ์ นางละเอียด ทิพย์พิลา, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ที่มาประกอบพิธีบูชาพระธาตุโพนทอง
๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๒.๒๘ น.

สัมภาษณ์แม่บัวใบ ไชยสุข, บ้านหนองนาคำ ตำบลหนองนาคำ
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, ผู้ที่มาประกอบพิธีบูชาพระธาตุโพนทอง
๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๒.๓๓ น.

สัมภาษณ์แม่ม่วง เพี้ยอินทร์, คนแกในหมู่บ้านโพหนอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๕.๕๕ น.

สัมภาษณ์นางจำเนียร ธานีกุล, บ้านโพหนอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี,
ผู้ที่มาประกอบพิธี
แม่ค้าขายพวงมาลัยประจำพระธาตุโพหนอง, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐, ๑๓.๔๕ น.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมหานพตน์ สิริธโร (สิงห์)
- ว/ด/ป เกิด : ๒๔ กันยายน ๒๕๑๙ ปีมะโรง
- สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๙๒ หมู่ ๑ บ้านดงบัง ตำบลบ้านยา อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๓๒ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน
 พ.ศ. ๒๕๔๓ นักธรรมตรี จังหวัดหนองบัวลำภู
 พ.ศ. ๒๕๕๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดสว่างภูมิตล
 พ.ศ. ๒๕๕๕ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ การศึกษานอกระบบ (กศน.) อำเภอไชยวาน
 พ.ศ. ๒๕๕๖ นักธรรมโท จังหวัดอุดรธานี
 พ.ศ. ๒๕๕๗ นักธรรมเอก จังหวัดอุดรธานี
 พ.ศ. ๒๕๕๗ ป.ธ. ๑-๒ จังหวัดอุดรธานี
 พ.ศ. ๒๕๕๘ ป.ธ. ๓ จังหวัดอุดรธานี
 พ.ศ. ๒๕๕๙ ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาพระพุทธศาสนา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
 กำลังศึกษา ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม) สาขาพระพุทธศาสนา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
- อุปสมบท : ๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๑ วัดศิริมิ่งคล ตำบล หนองเม็ก อำเภอหนองหาน
 จังหวัดอุดรธานี พระอุปัชฌาย์ พระครูวิบูลย์โชติคุณ พระกรรมวาจาจารย์
 พระสมพร ชาคโร พระอนุสาวนาจารย์พระจันทร์สี ปภสสโร
- สังกัด : วัดสระสุวรรณ หมู่ ๑ บ้านดงบัง ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาน
 จังหวัดอุดรธานี
- ปีที่เข้าศึกษา : มิถุนายน ๒๕๕๘
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๕๖๐
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดตาลเลียน หมู่ ๒ บ้านดงบัง ตำบลหนองสระปลาอำเภอหนองหาน
 จังหวัดอุดรธานี ๔๑๓๒๐